

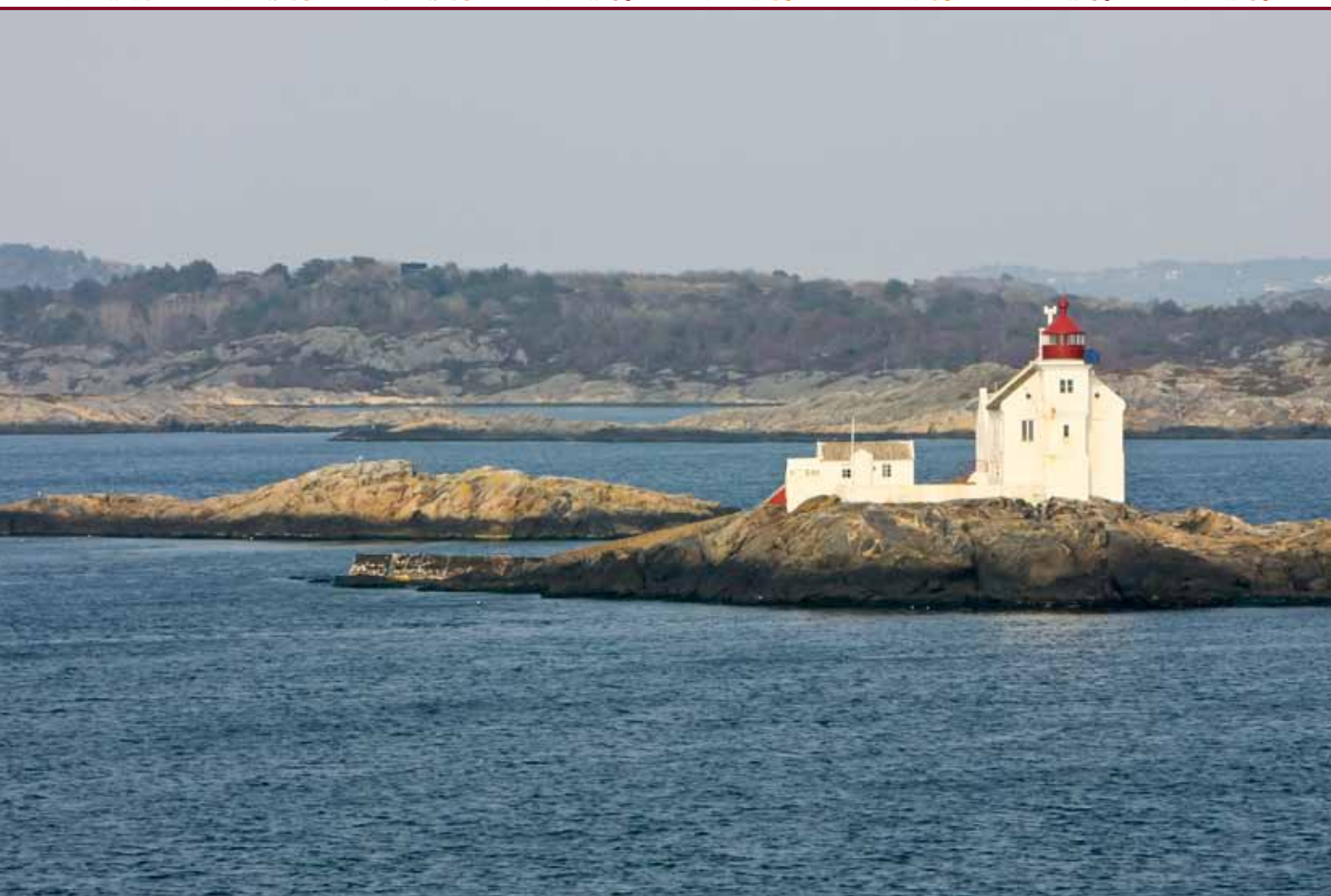

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET

Rapport

Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

November 2011

ISSN 0809-4071

Forord

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) legger med dette fram sin høstrapport for 2011. Rapporten tar sikte på å gi informasjon om utviklingen i kommuneøkonomien de siste årene med særlig vekt på den økonomiske situasjonen i 2011.

I kapittel 1 legger utvalget fram sin forståelse av den aktuelle situasjonen i kommuneøkonomien.

I kapittel 2 beskrives utviklingen i kommuneøkonomien og kommunal tjenesteproduksjon. Omtalen av kommuneøkonomien i 2010 er basert på det samme tallgrunnlaget som er benyttet i Nasjonalbudsjettet 2012, som ble lagt fram 6. oktober. Finansdepartementet opplyste i et brev til Stortinget av 28. oktober 2011 om at ny informasjon om skatteinngangen trekker i retning av at skatteinntektene til kommunesektoren i 2011 vil bli om lag 1½ mrd. kroner høyere enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2012. Denne økningen er ikke innarbeidet i tallmaterialet i denne rapporten.

TBU oversendte 11. august 2011 et notat til konsultasjonsordningen med oppdaterte beregninger av merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen for 2012. Dette notatet er gjengitt som kapittel 9 i denne rapporten. Til 3. konsultasjonsmøte mellom staten og KS (avholdt 23. oktober 2011) la TBU fram et notat om utviklingen i kommunale og fylkeskommunale tjenester. Dette notatet er gjengitt som kapittel 10.

De fleste av de faglige begrepene som er brukt i denne rapporten er forklart i vedlegg 8.

Utvalgets forrige rapport ble lagt fram i april 2011 og ble sendt alle landets kommuner og fylkeskommuner (publikasjonsnummer H-2230). Utvalgets rapporter fra høsten 1998 og framover er lagt ut på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider.

Eventuelle kommentarer til rapporten sendes til:

Teknisk beregningsutvalg, sekretariatet
Kommunal- og regionaldepartementet
Kommunalavdelingen
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo

Internettadresse:

www.regjeringen.no/tbu

Innhold

Kapitler

1	Utvalgets situasjonsforståelse.....	1
2	Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenestene de siste årene.....	3
2.1	Kommunesektorens størrelse.....	4
2.2	Inntektsutviklingen i 2010.....	4
2.3	Inntekts- og aktivitetsutviklingen de siste årene.....	5
2.4	Nettofinansinvesteringer og økning i netto gjeld.....	8
2.5	Netto driftsresultat.....	10
2.6	Tjenestetilbud og ressursinnsats.....	11
3	Inntekter for kommuneforvaltningen.....	19
3.1	Samlede inntekter – realvekst 2002-2011.....	19
3.2	Frie inntekter – realvekst 2002-2011.....	22
3.2.1	<i>Skatteandel og eiendomsskatt.....</i>	<i>24</i>
3.3	Statlige overføringer til kommunesektoren.....	26
3.4	Kommuneøkonomien i 2012.....	27
4	Leveranser av offentlig finansierte tjenester.....	29
4.1	Kommunalt konsum.....	29
4.1.1	<i>Ideelle organisasjoner.....</i>	<i>31</i>
4.2	Produksjonsindekser for kommunale tjenester 2010.....	32
4.3	Gebyrinntekter.....	34
4.3.1	<i>Gebyrer i kommuneforvaltningen.....</i>	<i>34</i>
4.3.2	<i>Prisendringer i kommunale gebyrer.....</i>	<i>36</i>
4.3.3	<i>Kommunevise variasjoner innen VAR-sektoren.....</i>	<i>37</i>
5	Aktivitet i kommunesektoren.....	39
5.1	Investeringer.....	39
5.2	Sysselsetting.....	40
5.2.1	<i>Sysselsetting i kommuneforvaltningen.....</i>	<i>40</i>
5.2.2	<i>Sektorfordelt sysselsetting etter kommunestørrelse.....</i>	<i>41</i>
6	Priser og kostnader.....	43
6.1	Kommunal deflator.....	43
6.2	Lønn og lønnsutvikling.....	43
7	Netto driftsresultat og andre regnskapsresultater.....	45
7.1	Netto driftsresultat for kommunesektoren samlet.....	45
7.2	Netto driftsresultat for kommunene.....	46
7.3	Netto driftsresultat fordelt på grupper av kommuner.....	51
7.3.1	<i>Kommunene gruppert etter innbyggertall.....</i>	<i>51</i>
7.3.2	<i>Kommunene gruppert etter landsdel.....</i>	<i>52</i>
7.3.3	<i>Kommunene gruppert etter korrigert inntekt.....</i>	<i>53</i>

7.3.4	<i>Kommuner i Robek sammenlignet med kommuner utenfor</i>	53
7.4	Netto driftsresultat for fylkeskommunene.....	54
7.5	Korrigert netto driftsresultat.....	56
8	Effektivitet i kommunale tjenester	59
8.1	Innledning.....	59
8.2	Analyseopplegg.....	59
8.3	Modellformulering og data.....	62
8.4	Resultater.....	63
8.5	Avsluttende merknader.....	68
9	Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter	71
10	Tjenesteproduksjon og ressursinnsats	75

Vedlegg

Vedlegg 1	Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen 2008-2011 Nasjonalregnskapets gruppering.....	87
Vedlegg 2a	Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner. 2010. Kommuner og fylkeskommuner.....	90
Vedlegg 2b	Driftsutgifter 2010 etter funksjon og art. Kommunene, Oslo og fylkeskommunene.....	91
Vedlegg 3	Statlige overføringer til kommunesektoren i 2011 og 2012. 1000 kr.....	99
Vedlegg 4	Kommuneforvaltningens samlede inntekter 1996-2012.....	103
Vedlegg 5	Kommuneregnskapets og nasjonalregnskapets gruppering.....	105
Vedlegg 6	Kostnadsdeflator for kommunesektoren.....	108
Vedlegg 7	Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner.....	109
Vedlegg 8	Definisjonskatalog.....	110
Vedlegg 9	Utvalgte hovedtall for kommuneforvaltningen.....	117
Vedlegg 10	Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner. 1999-2010. Hovedtall for drift, investering og finansiering 1999-2010.....	118
Vedlegg 11	Produksjonsindekser for kommunale tjenester for 2010.....	119
Vedlegg 12	Kommunenes inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt 1996-2010.....	129
Vedlegg 13	Utvalgets mandat og sammensetning.....	141

Kapitler

1 Utvalgets situasjonsforståelse

I Nasjonalbudsjettet 2012 anslås realveksten i kommunesektorens samlede inntekter til 1,7 prosent i 2011, mens de frie inntektene anslås å få en vekst på 0,6 prosent. Dette innebærer at nivået på de samlede inntektene blir om lag som anslått i budsjettoplegget for 2011, mens nivået på de frie inntektene blir noe lavere. Disse anslagene tar ikke hensyn til at skatteinntektene i kommunesektoren ser ut til å bli om lag 1½ mrd. kroner høyere enn anslått i nasjonalbudsjettet. Inntektsveksten i 2011 vil likevel bli lavere enn i 2010.

Etter å ha ligget på et høyt nivå i flere år, ble aktivitetsveksten i kommunesektoren betydelig redusert i 2010. Aktivitetsveksten ser ut til å bli lav også i 2011. Den lave aktivitetsveksten i 2010 og 2011 har sammenheng med tilnærmet nullvekst i investeringene. Investeringene i kommunesektoren ligger likevel på et historisk høyt nivå, og investeringene synes å være høye innenfor de fleste tjenestoområder. Det høye investeringsnivået og økende grad av lånefinansiering bidrar til betydelig negative netto finansinvesteringer. For 2011 anslås netto finansinvesteringer som andel av inntekter til -6,3 prosent, noe som er en viss styrking i forhold til 2010. Negative netto finansinvesteringer har bidratt at gjeldsnivået i kommunesektoren har økt kraftig de senere årene, fra vel 20 prosent av inntektene i 2007 til i overkant av 40 prosent ved utgangen av 2010. Selv om deler av gjelden er knyttet til gebyrfinansierte tjenester og rentekompensasjonsordninger, bidrar gjeldsoppbyggingen til at kommunesektorens økonomi blir mer sårbar for framtidige renteøkninger.

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. I 2009 og 2010 utgjorde netto driftsresultat om lag 3 prosent av inntektene for kommunesektoren som helhet. Utvalget anslår at netto driftsresultat i 2011 vil bli underkant av 3 prosent av inntektene i 2011.

Både i 2009 og 2010 ble netto driftsresultat påvirket av spesielle forhold. I 2009 var driftsresultatet holdt oppe av ekstraordinære gevinster på finansielle plasseringer, mens tallene for 2010 er påvirket av virkningen av forvaltningsreformen for fylkeskommunene. Når det korrigeres for virkningene av forvaltningsreformen, anslås det at netto driftsresultat for kommunesektoren som helhet ble redusert fra 3,0 prosent av inntektene i 2009 til 2¾ prosent i 2010.

Sett i forhold til anslag på inntekter i 2011 i Revidert nasjonalbudsjett 2011, legger Regjeringens budsjettforslag for 2012 opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på 5 mrd. kroner og en reell vekst i de frie inntektene på 3¾ mrd. kroner. I forhold til anslag på regnskap for 2011 i Nasjonalbudsjettet 2012 innebærer forslaget en reell vekst i de samlede inntektene på i overkant av 1 prosent.

Den demografiske utviklingen med flere barn i barnehagealder og flere eldre trekker isolert sett i retning av økte utgifter i kommunesektoren. Basert på en forutsetning om at gjennomsnittskostnadene i tjenesteproduksjonen ikke endres har utvalget anslått at merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen utgjør 2,9 mrd. kroner i 2012. I tillegg kommer økte pensjonskostnader på om lag 1 mrd. kroner. Noen av merutgiftene knyttet til demografi vil dekkes av gebyrer og øremerkede tilskudd. Budsjettforslaget legger til rette for at de øvrige merutgifter knyttet til demografi og økte pensjonskostnader om lag dekkes av veksten i frie inntekter. Effektivisering av tjenesteproduksjonen vil være nødvendig for å øke tjenestetilbudet ut over det som følger av den demografiske utviklingen.

Utvalgets medlemmer Per Richard Johansen, Lise Solgaard og Thor Fjellanger mener foregående avsnitt ikke er dekkende for oppfatningen i hele utvalget, og har ønsket følgende oppsummering av kommunesektorens handlingsrom i året som kommer:

Den demografiske utviklingen med flere barn i barnehagealder og flere eldre trekker isolert sett i retning av økte utgifter i kommunesektoren. Basert på en forutsetning om at gjennomsnittskostnadene i tjenesteproduksjonen ikke endres mener utvalget at merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen vil kunne utgjøre rundt 3 mrd. kroner i 2012. I tillegg kommer økte pensjonskostnader på om lag 1 mrd. kroner. Noen av merutgiftene knyttet til demografi vil dekkes av gebyrer og øremerkede tilskudd. Budsjettforslaget legger til rette for at de øvrige merutgifter knyttet til demografi og økte pensjonskostnader om lag dekkes av veksten i frie inntekter. Effektivisering av tjenesteproduksjonen vil være nødvendig for å øke tjenestetilbudet ut over det som følger av den demografiske utviklingen, herunder en eventuell styrking av vedlikeholdet på fylkesveier.

2 Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenestene de siste årene

Utviklingen i kommuneøkonomien kan illustreres med en del indikatorer, jf. tabell 2.1. For en nærmere forklaring av begrepene i dette kapitlet vises det til vedlegg 8.

Tabell 2.1 Utviklingen i kommuneøkonomien

	1990-2001 ¹⁾	2002	2003 ³⁾	2004 ⁴⁾	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ⁶⁾	2011 ⁶⁾
A. Kommunesektorens størrelse i landets økonomi											
Kommunalt konsum, pst. av BNP for Fastlands-Norge	15,3	13,0	13,4	13,0	12,6	12,4	12,4	13,1	14,1	14,3	14,4
Inntekter i kommunesektoren, pst. av BNP for Fastlands-Norge	20,5	16,3	16,7	16,4	16,4	16,4	16,0	16,4	17,8	18,0	18,1
Utførte timeverk i kommunesektoren, prosent av landet	18,5	15,3	15,3	15,1	15,0	14,7	14,6	14,6	15,3	15,4	15,5
Sysselsatte personer i kommunesektoren, prosent av landet	22,5	19,3	19,5	19,2	19,0	18,9	18,6	18,7	19,4	19,9	19,9
B. Endring i BNP og indikatorer for kommuneøkonomien											
BNP for Fastlands-Norge, prosent volumendring	3,1	1,4	1,3	4,4	4,6	4,9	5,6	1,8	-1,8	2,1	2,8
Inntekter i kommunesektoren, reell endring, prosent ²⁾	2,3	1,1	0,6	3,8	3,4	5,6	1,4	1,1	4,0	2,5	1,7
Frie inntekter i prosent av samlede inntekter ⁷⁾	73,8	75,2	73,9	69,3	68,3	69,1	67,5	67,0	67,5	68,2	76,0
Frie inntekter og momskompensasjon, andel i prosent ⁷⁾	73,8	75,4	74,6	73,0	73,0	73,0	71,6	71,3	71,9	72,6	80,2
Frie inntekter, reell endring fra året før, prosent	0,9	-1,0	-0,5	3,4	2,8	6,2	-0,7	0,0	3,0	2,4	0,6
Utførte timeverk i kommunesektoren, prosent endring	1,7	0,7	-2,3	1,6	0,8	1,3	3,2	3,5	2,7	1,6	1,7
Produktinnsats, prosent volumendring	3,8	2,8	4,4	4,5	-2,8	3,5	6,2	3,5	5,9	0,0	1,0
Bruttorealinvesteringer, prosent volumendring	5,4	4,8	10,6	-3,1	-7,6	9,8	14,0	2,3	9,7	0,2	0,0
Aktivitetseendring i kommunesektoren, reell endring, prosent ⁸⁾	2,7	1,7	0,9	1,6	-1,1	2,9	5,3	3,3	4,5	1,0	1,3
Sysselsatte normalårsverk i kommunesektoren, prosent endring	2,2	1,7	-0,2	-0,3	0,8	2,4	3,2	3,2	3,4	1,0	:
Kommunal deflator, prosent endring	3,5	4,3	3,7	3,3	2,5	3,6	4,4	6,4	3,9	3,4	3,4
Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	2,7	0,6	0,6	2,2	3,6	5,5	2,5	0,4	3,0	3,2	:
Bruttoinvesteringer i prosent av inntekter	10,5	12,3	12,8	12,4	11,0	11,5	13,0	13,1	13,3	14,2	13,7
Nettofinansinvesteringer, prosent av inntekter	-1,3	-7,3	-7,4	-4,7	-1,4	0,3	-4,5	-8,7	-6,9	-6,9	-6,3
Netto gjeld, i prosent av inntekter ⁵⁾	25,3	12,9	19,1	22,3	24,5	19,3	22,3	32,9	36,3	42,3	:

¹⁾ Gjennomsnitt over perioden 1990-2001.

²⁾ Innenfor kommuneopplegget. Ved beregning av inntektsvekst er det korrigert for oppgaveendringer, blant annet sykehusreformen i 2002. Inntektsveksten er eksklusive ekstraordinært vedlikeholdstilskudd i 2009.

³⁾ Tallene fra 2002 er påvirket av overføring av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten fra 1. januar 2002. Denne funksjonsendringen førte til at kommunesektorens omfang ble redusert fra 2002, jf. del A av tabellen. I del B av tabellen er inntekts- og aktivitetsvekst korrigert for sykehusoverdragelsen. Tilskudd til gjeldslette mv. i forbindelse med sykehusreformen (21,6 mrd. kroner) er holdt utenom ved beregning av nettofinansinvesteringer i 2002.

⁴⁾ Tallene for 2004 er påvirket av at funksjoner knyttet til barnevern, familievern og rusomsorg er flyttet over fra fylkeskommunene til staten fra 1. januar 2004. I del B av tabellen er inntekts- og aktivitetsvekst korrigert for denne funksjonsendringen.

⁵⁾ Gjeldstallene er basert på tall for 4. kvartal fra finansielle sektorbalanser publisert av Statistisk sentralbyrå. Fordringer og gjeld knyttet til skatter er holdt utenom.

⁶⁾ Tallene for 2011 er basert på Nasjonalbudsjettet 2012. Etter Nasjonalbudsjettet 2012 er det kommet ny informasjon om skatteinntektene i 2011, jf. omtale under pkt. 2.2.

⁷⁾ Nedgangen i frie inntekter i prosent av samlede inntekter fra 2003 til 2004 skyldes i hovedsak innføring av en generell momskompensasjonsordning fra 2004. Ordningen ble finansiert ved et trekk i rammeoverføringene fra 2004, mens kommunene får tilbakeført kompensasjon for kjøp av momspålagte varer og tjenester. Opplegget for 2011 innebar overgang til rammefinansiering av barnehager. Sammen med innlemming av enkelte andre øremerkede ordninger bidro dette til å øke andelen frie inntekter med om lag 8 prosentpoeng fra 2010 til 2011.

⁸⁾ Beregnet aktivitetsvekst i 2009 og 2010 er medregnet det ekstraordinære vedlikeholdstilskuddet i 2009.

Statistisk sentralbyrå publiserte 3. juni 2011 reviderte, foreløpige kommuneregnskapstall for 2010, som en del av statistikken for inntekter og utgifter i offentlig forvaltning. Den nye informasjonen for 2010 er innarbeidet i tabell 2.1. Det er få endringer i forhold til TBU sin aprilrapport. Beregnet aktivitetsvekst i 2010 er nedjustert fra 1,4 til 1,0 prosent som følge av at veksten i utførte timeverk fra 2009 til 2010 er noe nedjustert. Anslagene for 2011 er basert på anslag i Nasjonalbudsjettet 2012.

2.1 Kommunesektorens størrelse

Kommunesektoren forvalter en betydelig del av de økonomiske ressursene i norsk økonomi, jf. del A av tabell 2.1. Målt i forhold til BNP for Fastlands-Norge utgjør kommunesektorens inntekter i om lag 18 prosent i 2011. Tabell 2.1 viser videre at målt i løpende priser har kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge holdt seg rundt 13 prosent i perioden 2002-2008, for så å øke til i overkant av 14 prosent etter 2009.

Målt i forhold til totalt antall utførte timeverk i norsk økonomi har den kommunale sysselsettingsandelen avtatt svakt fram til 2008, da andelen var 14,6 prosent. De to siste årene har timeverksandelen økt og anslås å utgjøre 15,5 prosent i 2011. Siden en relativt stor andel av de kommuneansatte jobber deltid, er kommunesektorens andel av totalsysselsettingen større målt i personer enn i timeverk. Målt i antall personer anslås den kommunale sysselsettingsandelen til nesten 20 prosent i 2011, litt høyere enn i 2002.

Økningen i kommunesektorens størrelse i 2009 og 2010 målt i forhold norsk økonomi må både ses på bakgrunn av styrkingen av kommuneøkonomien gjennom 2009 og konjunkturedgangen i næringslivet i 2009 som følge av den avdempede veksten i norsk økonomi. Kommunesektorens omfang har holdt seg om lag på det samme nivået i 2011 som de to foregående årene, selv om aktiviteten i næringslivet har tatt seg opp igjen.

2.2 Inntektsutviklingen i 2011

Tabell 2.2 viser anslag for realveksten i kommunesektorens inntekter på ulike tidspunkter.

I Nasjonalbudsjettet 2011 ble realveksten i kommunesektorens samlede inntekter anslått til 5,1 mrd. kroner eller 1,5 prosent, regnet fra anslag på regnskap for 2010. Veksten i kommunesektorens frie inntekter ble anslått til 1,9 mrd. kroner eller 0,7 prosent.

Tabell 2.2 Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2011. Anslag på ulike tidspunkt. Mrd. 2011-kroner og prosentvis vekst (anslag på regnskap)

	Samlede inntekter		Frie inntekter	
	Mrd.	Pst.	Mrd.	Pst.
Nasjonalbudsjettet 2011	5,1	1,5	1,9	0,7
Revidert nasjonalbudsjett 2011	4,5	1,4	0,6	0,2
Nasjonalbudsjettet 2012	5,5	1,7	1,6	0,6

I Revidert nasjonalbudsjett 2011 ble den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter fra 2009 til 2010 anslått til 4,5 mrd. kroner. Nedjusteringen av veksten var påvirket av at det i forbindelse med nysaldert budsjett for 2010 ble bevilget 1 mrd. kroner i økte rammetilskudd til kommunesektoren. Anslaget for den kommunale deflatoren i 2011 ble i Revidert nasjonalbudsjett oppjustert fra 2,8 pst. (Nasjonalbudsjettet 2011) til 3,4 pst. pga høyere

lønnsvekst enn tidligere lagt til grunn. Deler av denne kostnadsveksten ble motsvart av økte anslåtte skatteinntekter på 1,3 mrd. kroner i Revidert nasjonalbudsjett.

I Nasjonalbudsjettet 2012 ble skatteanslaget for 2011 økt med ytterligere 1 mrd. kroner i forhold til anslaget i revidert nasjonalbudsjett, særlig knyttet til forholdsvis god vekst i forskuddstrekk. Kostnadsveksten i kommunesektoren i 2011 er i Nasjonalbudsjettet 2012 anslått til 3,4 prosent, det samme anslaget som i revidert nasjonalbudsjett. Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter fra 2010 til 2011 anslås etter dette til 5,5 mrd. kroner eller 1,7 prosent. Realveksten i kommunesektorens frie inntekter er i Nasjonalbudsjettet 2012 anslått til 1,6 mrd. kroner eller 0,6 prosent.

Utviklingen i skatteinngangen til kommunene i 2011 må ses i sammenheng med at den kommunale skattøren ble redusert med 1,5 prosentpoeng fra 2010 til 2011 (til 11,3 pst.), som ledd i at skattenes andel av kommunenes inntekter reduseres fra 45 til 40 pst. De fylkeskommunale skattørene ble derimot holdt uendret fra 2010 til 2011. Motstykket til en lavere skattøre for kommunene er økt sats for fellesskatt til staten, samt økte rammeoverføringer til kommunene.

I perioden januar-september 2011 har skatteinntektene samlet for kommuner og fylkeskommuner blitt redusert med 1,5 prosent i forhold til tilsvarende periode i 2010. Skatteinntektene har steget med 5,2 pst. for fylkeskommunene og blitt redusert med 2,8 pst. for kommunene. Denne forskjellen skyldes som nevnt opplegget for utviklingen i skatteandeler og skattører.

Finansdepartementet har i et brev til Stortinget av 28. oktober 2011 opplyst om at ny informasjon om skatteinngangen trekker i retning av at skatteinntektene til kommunesektoren i 2011 vil bli om lag 1½ mrd. kroner høyere enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2012. Dette vil også kunne påvirke skatteinntektene i 2012, slik at disse kan bli høyere enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2012. Utviklingen i skatteinntektene er imidlertid påvirket av en rekke andre usikre forhold i norsk og internasjonal økonomi. Regjeringen vil som vanlig legge fram en ny vurdering av kommuneøkonomien i Revidert nasjonalbudsjett 2012.

2.3 Inntekts- og aktivitetsutviklingen de siste årene

I del B av tabell 2.1 er utviklingen i BNP for Fastlands-Norge stilt sammen med anslag for inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren. Figur 2.1 belyser utviklingen fra år til år, mens utviklingen med 1990 som basisår framgår av figur 2.2.

Ansvar for store deler av riksvegnettet ble overført fra staten til fylkeskommunene i 2010, som ledd i forvaltningsreformen. Denne ansvarsoverføringen medførte en kraftig vekst i bruttoinvesteringene i fylkeskommunene fra 2009 til 2010. Funksjonsendringen har også medført en ekstra vekst i annen kjøp av varer og tjenester (produktinnsats), mens sysselsettingstallene i liten grad er påvirket.

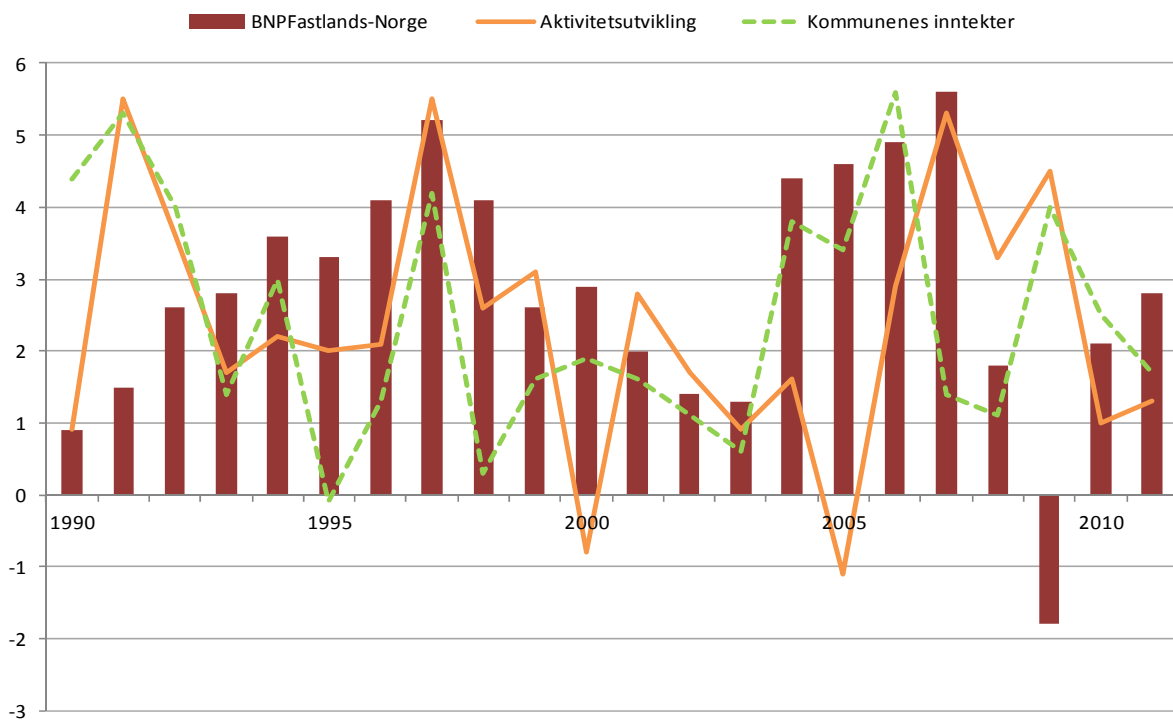
I beregningen av aktivitetsvekst fra 2009 til 2010 er det korrigert for denne funksjonsendringen som følge av overdragelsen av riksvegnettet, og det er de korrigerede tallene som inngår i tabell 2.1. Etter korreksjon for denne funksjonsendringen er aktivitetsveksten i 2010 anslått til 1 prosent. Den anslåtte aktivitetsveksten på 1 prosent i 2010 innebærer en klar avdemping av

veksttakten i forhold til de foregående årene, og aktivitetsveksten i 2010 var også klart lavere enn veksten i BNP for Fastlands-Norge på 2,1 prosent.

Også utviklingen i sysselsettingstallene for kommuneforvaltningen viser en avdemping. For årene 2007, 2008 og 2009 steg utførte timeverk med rundt 3 prosent pr. år. I følge foreløpige nasjonalregnskapstall for 2010 steg utførte timeverk i kommuneforvaltningen med 1,6 prosent.

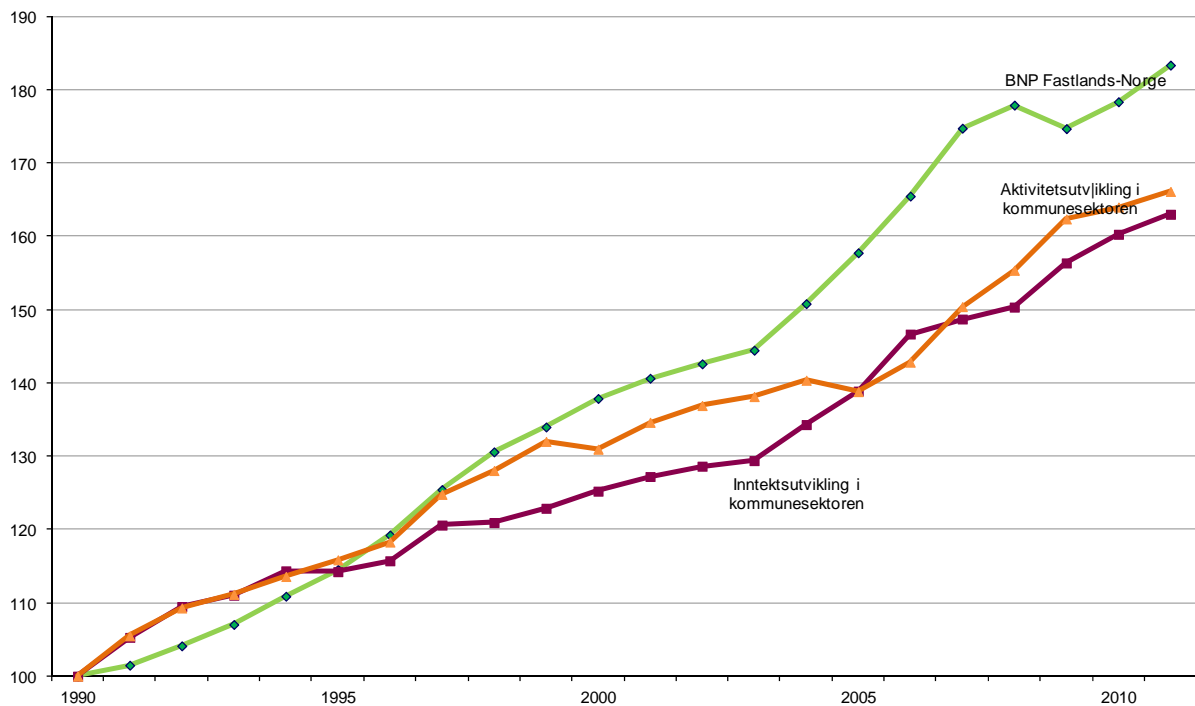
I Nasjonalbudsjettet 2012 er aktivitetsveksten i kommunesektoren fra 2010 til 2011 anslått til 1,3 prosent, dvs. om lag på linje med aktivitetsveksten i 2010. Anslått aktivitetsvekst er blant annet basert på tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap for 1. halvår 2011. I løpet av 1. halvår 2011 har antall sysselsatte personer i kommunesektoren økt med 1,8 prosent i forhold til 1. halvår 2010. De kvartalsvise nasjonalregnskapstallene viser videre at målt i faste priser har bruttorealinvesteringene i 1. halvår 2011 blitt svakt redusert i forhold til 1. halvår 2010.

Figur 2.1 Aktivitets- og inntektsutviklingen (faste priser) i kommunesektoren 1980-2011. Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge. Prosentvis volumendring fra året før

Figur 2.2 viser at samlet for de siste 20 årene har BNP for Fastlands-Norge vokst sterkere enn aktiviteten og inntektene i kommunesektoren. I løpet av perioden 1990-2011 var realveksten i BNP for Fastlands-Norge vel 3 prosent som årlig gjennomsnitt, mens aktiviteten i kommunesektoren økte med 2,5 prosent per år. Figur 2.3 viser utviklingen i offentlig og kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge i løpende priser. Dersom en tar hensyn til overføringen av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten i 2002 er kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge om lag uendret eller litt stigende fra 1990 og fram til 2008. Det tilsynelatende motsetningsforhold mellom figurene 2.2 og 2.3 har sammenheng med at den kommunale deflatoren vokser raskere enn BNP-deflatoren. Det har igjen sammenheng med at den kommunale tjenesteproduksjonen er mer tjenesteintensiv enn økonomien for øvrig og at effektivitetsutviklingen i tjenesteytende næringer (både i privat og offentlig sektor) gjennomgående er lavere enn i vareproduksjon.

Figur 2.2 Inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren 1990-2011. Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge. Volumindekser med 1990 = 100

Boks 2.1 Aktivitetsutvikling, produktinnsats og utførte timeverk

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget en indikator der endring i sysselsettingen målt i timeverk, endring i produktinnsats i faste priser og endring i brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vektorer brukes de andelenes som lønnskostnader, produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjorde av de samlede utgiftene for de tre kostnadsartene året før. Siden indikatoren er basert på ressursinnsatsen i kommunesektoren fanger den ikke opp vekst i produksjonen som følge av effektiviseringstiltak.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Produktinnsatsen skal registreres på anvendelsestidspunktet og ikke innkjøpstidspunktet. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

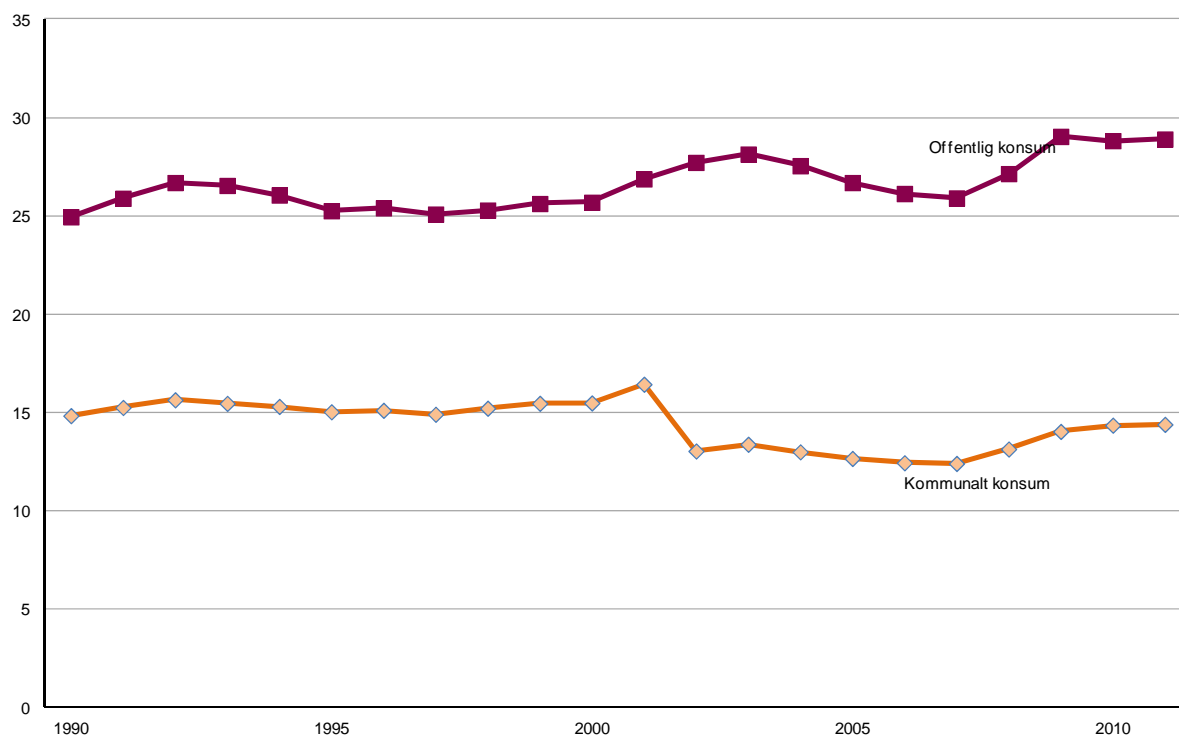
Bruttorealinvestering

Verdien av anskaffelser av fast realkapital minus salg av fast realkapital. Anskaffelser av fast realkapital omfatter utgifter til kjøp av bygninger og anlegg, transportmidler, maskiner, utstyr, inventar mv.

Utførte timeverk

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter.

Figur 2.3. Offentlig konsum og kommunalt konsum som andel i prosent av BNP for Fastlands-Norge. 1990-2011

Figur 2.3 viser utviklingen i offentlig og kommunalt konsum i løpende priser som andel av BNP for Fastlands-Norge i løpende priser. Dersom en tar hensyn til overføringen av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten i 2002 er kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge om lag uendret eller litt stigende fra 1990 og fram til 2008. En viktig forklaring på denne utviklingen er det høye innslaget av lønnskostnader i offentlige tjenester, som gjennomgående bidrar til høy kostnadsvekst i offentlig tjenesteyting. Fra 2009 har andelen for kommunalt konsum steget med drøyt 1 prosentpoeng.

2.4 Nettofinansinvesteringer og økning i netto gjeld

Nettofinansinvesteringer (tidligere benevnt overskudd før lånetransaksjoner) er i nasjonalregnskapet definert som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens lån og avdrag er holdt utenom.

Nettofinansinvestering, med tillegg for eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon.

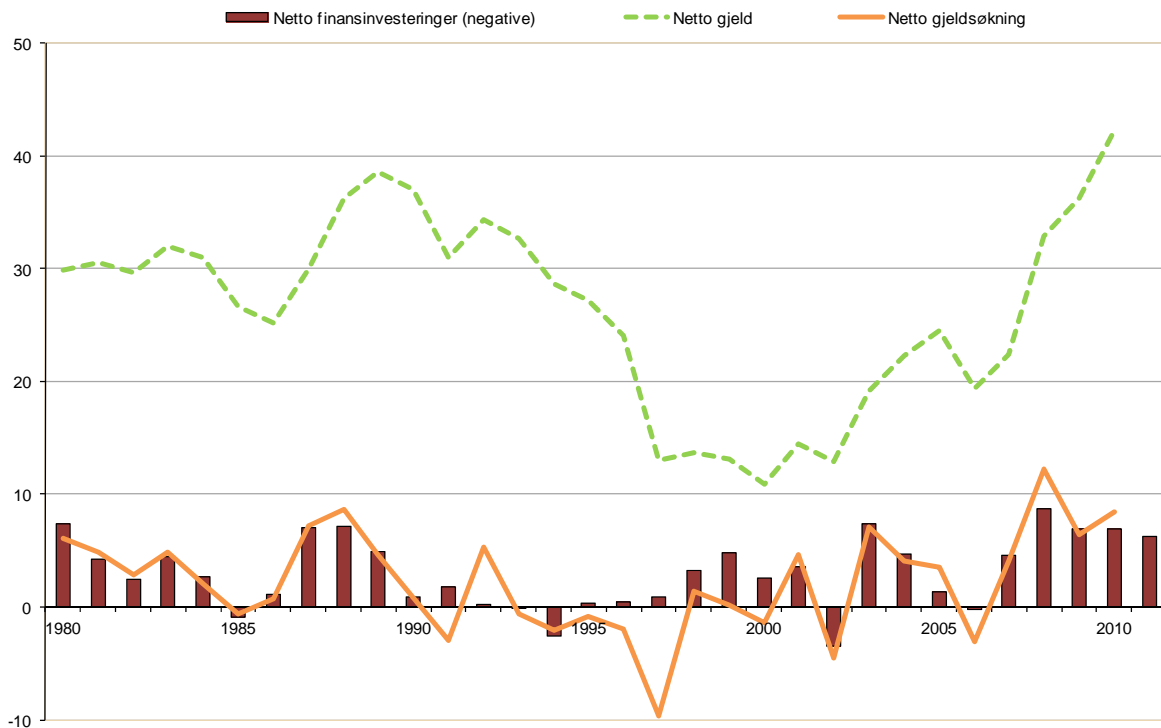
Tabell 2.1 viser utviklingen i nettofinansinvesteringene samlet for kommuner og fylkeskommuner. Dersom aktivitetsveksten er høyere enn inntektsveksten trekker dette i retning av at nettofinansinvesteringene vil bli mer negative.

Økningen i underskuddene de siste årene må ses i sammenheng med høy vekst i bruttoinvesteringene. Etter at bruttoinvesteringene i kommunesektoren hadde falt reelt med om lag 10 prosent over de to årene 2004 og 2005 har investeringene steget reelt med 40 prosent fra 2005 til 2009. Investeringsnivået i kommunesektoren har etter dette kommet opp på et høyt nivå og utgjorde rundt 14 prosent av inntektene i 2010 og 2011, en økning fra 11 prosent av

inntektene i 2005. Utviklingen i investeringsnivået målt som andel av inntektene framgår av figur 2.5.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall for 2010 steg bruttoinvesteringene i kommuneforvaltningen reelt med om lag 11 prosent fra 2009 til 2010. Når en holder utenom overdragelsen av ansvaret for riksvegene anslås investeringsnivået å ha holdt seg om lag uendret. Kvartalsvise nasjonalregnskapstall for 1. halvår 2011 kan også indikere om lag uendret nivå på de kommunale bruttoinvesteringene i forhold til året før.

Figur 2.4 Nettofinansinvesteringer (negative), nettogjeld og netto gjeldsøkning i kommuneforvaltningen. Prosent av inntekter

Det høye nivået på bruttoinvesteringer og dermed store negative finansinvesteringer har brakt med seg en økning i gjeldsnivået i kommuneforvaltningen. Ifølge statistikken for offentlige finanser var nettofinansinvesteringene i 2010 -24,3 mrd. kroner, tilsvarende 6,9 prosent av inntektene, som er den samme andelen av inntektene som i 2009. I følge Nasjonalbudsjettet 2012 anslås nettofinansinvesteringene til -23,3 mrd. kroner i 2011, tilsvarende 6,3 prosent av inntektene.

Figur 2.4 viser utviklingen i netto gjeld (brutto gjeld fratrukket brutto fordringer), basert på statistikken for finansielle sektorregnskaper (Statistisk sentralbyrå). Som følge av store negative nettofinansinvesteringer de siste årene har netto gjeld steget til over 40 prosent av inntektene ved utgangen av 2010. Dette er høyere enn gjeldsnivået på slutten av 1980-tallet. For årene 1997-2000 var nettogjelden så lav som rundt 13 prosent av inntektene, blant annet som følge av flere år med positive omvurderinger av fordringsposter.

2.5 Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er utvalgets hovedindikator for den økonomiske balansen i kommuner og fylkeskommuner. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommuner og fylkeskommuner har til disposisjon til avsetninger og investeringer. Over tid bør netto driftsresultat for kommunesektoren under ett utgjøre om lag 3 prosent av inntektene. Kravet vil variere fra kommune til kommune, særlig knyttet til graden av lånefinansiering i den enkelte kommune.

I 2007 og 2008 ble netto driftsresultat i kommunesektoren sterkt redusert, fra 5,5 prosent av inntektene i 2006 til 0,4 prosent i 2008. Reduksjonen hadde sammenheng med lav inntektsvekst, høy vekst i sysselsetting og driftsutgifter, renteøkning og betydelige tap på finansielle plasseringer. I 2009 ble inntektsveksten i kommunesektoren høy, blant annet som følge av økte overføringer som del av de finanspolitiske tiltakene mot finanskrisen. Sammen med lavere rentenivå og betydelige gevinster på finansielle plasseringer bidro dette til at netto driftsresultat økte til 3 prosent av inntektene i 2009. Netto driftsresultat for kommunesektoren som helhet var med dette kommet opp på det nivå det over tid bør ligge på. Men fordi driftsresultatet i kommunene var holdt oppe av ekstraordinære gevinster på finansielle plasseringer, var den underliggende økonomiske balansen i kommunene fortsatt svak.

Tabell 2.3 Netto driftsresultat og brutto driftsresultat eksklusive avskrivninger i prosent av inntekter

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kommunesektoren							
Brutto driftsresultat	4,5	5,4	7,4	5,1	3,7	4,7	5,5
Netto driftsresultat	2,2	3,6	5,5	2,5	0,4	3,0	3,2
Kommunene utenom Oslo							
Netto driftsresultat	2,0	3,5	5,2	1,9	-0,6	2,7	2,3
Fylkeskommunene utenom Oslo							
Netto driftsresultat	4,3	4,0	5,3	4,0	2,9	4,5	8,7
Oslo kommune							
Netto driftsresultat	1,1	3,6	8,0	4,6	3,9	3,2	1,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fylkeskommunene har i mindre grad enn kommunene vært eksponert utviklingen i finansmarkedene og har de siste årene hatt stabile og høye driftsresultater. Netto driftsresultat for fylkeskommunene var som gjennomsnitt over 4 prosent av driftsinntektene over perioden 2004-2009, jf. tabell 2.3.

I 2010 har kommunene og fylkeskommunene hatt svært ulik utvikling i netto driftsresultat, jf. tabell 2.3. For fylkeskommunene utenom Oslo økte nettodriftsresultat fra 4,5 prosent i 2009 til 8,7 prosent i 2010. Denne økningen er i stor grad påvirket av forvaltningsreformen som blant annet innebar at ansvaret for store deler av riksvegnettet ble overført fra staten fra 1. januar 2010. Kompensasjonen for nye oppgaver ble gitt i form av økte rammetilskudd. Dette inntektsføres i driftsregnskapet. En betydelig del av utgiftsøkningen er likevel knyttet til investeringer, som utgiftsføres i investeringsregnskapet. Investeringene er i stor grad finansiert av den økte rammeoverføringen, og det synliggjøres i kommuneregnskapet som en overføring fra drifts- til investeringsregnskapet (dvs. investeringsutgiftene påvirker ikke netto driftsresultat). Finansieringsopplegget for forvaltningsreformen har derfor medført en kraftig økning i driftsresultatet for fylkeskommunene. Det anslås at om lag 4/5 av økningen i netto driftsresultat i fylkeskommunene kan knyttes til forvaltningsreformen.

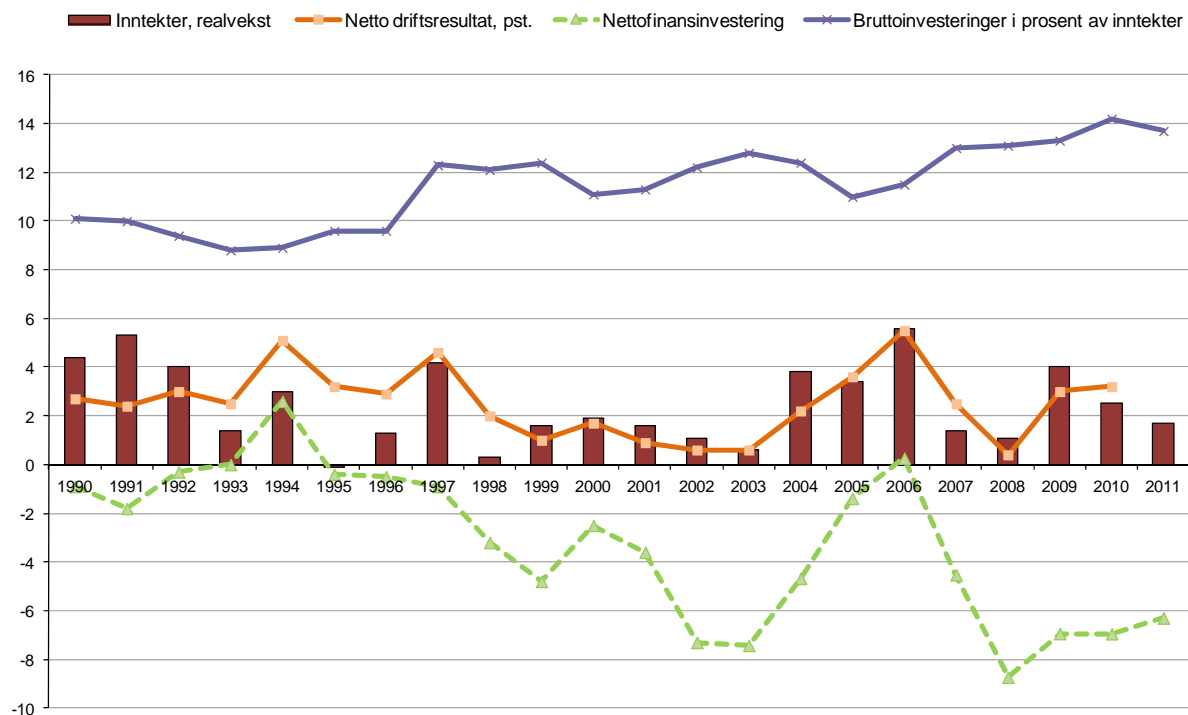
I kommunene utenom Oslo var veksten i driftsutgifter noe lavere enn veksten i driftsinntekter i 2010, noe som bidro til en viss stigning i brutto driftsresultat. På grunn av sterk reduksjon i finansinntekter ble netto driftsresultat likevel noe redusert, fra 2,7 prosent av inntektene i 2009 til 2,3 prosent i 2010, jf. tabell 2.3. Nivået på netto driftsresultat for kommunene utenom Oslo i 2010 ligger litt under gjennomsnittet for perioden 2004-2009, som var på 2¾ prosent av driftsinntektene.

Oslo kommune har gjennomgående tidligere hatt et nivå på netto driftsresultatet godt over gjennomsnittet for kommuneforvaltningen ellers. I perioden 2004-2008 lå netto driftsresultat i landets hovedstad på i overkant av 4 prosent av inntektene som årlig gjennomsnitt. I 2010 ble netto driftsresultatet i Oslo betydelig redusert fra 3,2 prosent i 2009 til 1,1 prosent i 2010.

For kommuneforvaltningen som helhet økte netto driftsresultat fra 3,0 prosent i 2009 til 3,2 prosent i 2010. Korrigert for forvaltningsreformen kan netto driftsresultat anslås å ha blitt redusert fra 3 til 2¾ prosent av inntektene.

Figur 2.5 viser utviklingen i kommuneforvaltningens netto driftsresultat, realveksten i kommunesektorens inntekter og utviklingen i nettofinansinvesteringer. Netto driftsresultat og inntektsutviklingen har i stor grad variert i takt.

Figur 2.5 Utviklingen i kommuneforvaltningens inntekter og bruttoinvesteringer (reell prosentvis endring fra året før) 1990-2011, sammenliknet med utviklingen netto driftsresultat (i prosent av driftsinntekter) og nettofinansinvesteringer i prosent av inntekter

2.6 Tjenestetilbud og ressursinnsats

I avsnittet redegjøres det for befolkningsutviklingen og en del sentrale indikatorer for utviklingen i de kommunale velferdstjenestene i perioden 2005 til 2010. Det er særlig lagt vekt på utviklingen fra 2009 til 2010.

Tallene er hentet fra KOSTRA, der reviderte tall ble publisert 15. juni 2011, IPLOS, der foreløpige tall ble publisert 8. juli, og Grunnskolens informasjonssystem (GSI). Indikatorene belyser utviklingstrekk innenfor barnehagesektoren, grunnskolen og videregående opplæring, samt pleie- og omsorgssektoren. Til det 3. konsultasjonsmøtet 28. oktober 2011 mellom staten og kommunesektoren beskrev utvalget utviklingen for et utvalg tjenesteområder. Omtalen i dette avsnittet samsvarer med konsultasjonsnotatet, men i sistnevnte omtales i tillegg flere tjenesteområder. Notatet er gjengitt i sin helhet i kapittel 10.

Demografisk utvikling

Store deler av den kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen er rettet mot bestemte aldersgrupper, og den demografiske utviklingen gir viktig informasjon om utviklingen i behovet for kommunale tjenester. Den demografiske utviklingen i perioden 2005-2010 beskrives i tabell 2.4.

Tabell 2.4 Demografisk utvikling 2005-2010

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Barnehager:						
Antall barn 1-5 år	290 800	301 500	306 900	16 100	5 400	1,8
Antall barn 1-2 år	115 600	121 700	125 200	9 600	3 500	2,9
Grunnskole:						
Antall barn 6-15 år	622 700	617 800	617 500	-5 200	-300	0,0
Videregående opplæring:						
Antall unge 16-18 år	179 500	193 000	193 300	13 800	300	0,2
Barnevern:						
Antall barn og unge 0-17 år	1 092 700	1 109 200	1 114 400	21 700	5 200	0,5
Pleie- og omsorg:						
Antall eldre 67 år og over	606 200	625 100	637 000	30 800	11 900	1,9
Antall eldre 67-79 år	390 300	4050 00	415 900	25 600	10 900	2,7
Antall eldre 80-89 år	185 100	184 400	182 900	-2 200	-1 500	-0,8
Antall eldre 90 år og over	30 800	35 700	38 300	7 500	2 600	7,3
Totalt:						
Antall innbyggere i alt	4 640 200	4 858 200	4 920 300	280 100	62 100	1,3
Antall innbyggere 1-18 år og 67 år og over	1 699 200	1 737 400	1 754 800	55 600	17 400	1,0
Andel innbyggere 1-18 år og 67 år og over (prosent)	36,6	35,8	35,7	-0,9	-0,1	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

De viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester er barn og unge 1-18 år og innbyggere 67 år og over. I løpet av de siste fem årene har antall innbyggere i disse gruppene økt med over 55 600, og dette indikerer et økt behov for kommunale tjenester. Antall barn og unge i grunnskolealder har gått noe ned, det samme har antall eldre mellom 80 og 89 år. I de øvrige aldersgruppene har det vært en økning. Veksten har vært særlig sterk blant de aller eldste (90 år og over), og i aldersgruppen 16-18 år. Det samlede innbyggertallet har i perioden økt med i overkant av 280 000. Det samlede innbyggertallet har i perioden økt

sterkere enn innbyggertallet i de forannevnte målgruppene. Økningen i antall barn i barnehagealder har isolert sett gjort det mer krevende å oppnå målsettingen om full barnehagedekning.

Barnehager

De siste fem årene har det vært en kraftig utbygging av barnehagesektoren, og antall barn i barnehage har økt kraftig. I alt har nærmere 53 500 flere barn fått plass i barnehage, og barnehagedekningen har økt fra 76 prosent i 2005 til 89 prosent i 2010. Utbyggingen har i om lag like stor grad skjedd i privat og kommunal regi. Samtidig som det har blitt flere barn, har også barna i snitt tilbrakt stadig mer tid i barnehagen, slik at kapasitetsveksten har vært enda større enn det økningen i antall barn med barnehageplass isolert sett tyder på. Målt ved antall oppholdstimer i kommunale barnehager økte kapasiteten med om lag 1/3 fra 2005 til 2010, mens antall barn med plass i barnehage økte med om lag 1/4. Den sterke utbyggingen av barnehageplasser har vært fulgt av en tilsvarende økning i ressursinnsatsen, målt ved avtalte årsverk. Hvis en ser perioden siden 2005 under ett har veksten i ressursinnsatsen (39 prosent) ligget på om lag samme nivå som kapasitetsveksten i sektoren, målt ved korrigerede oppholdstimer i kommunale barnehager (41 prosent). Antall styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning har økt, men ikke helt i samme takt som den kraftige utbyggingen av antall barnehager og antall barnehageplasser, slik at andelen barnehager som har styrere og ledere med slik utdanning har gått nedover fra år til år. Andelen assistenter med fagutdanning har på sin side økt i perioden.

Tabell 2.5 Utvikling i barnehagesektoren 2005-2010 (private og kommunale)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Barn med plass i barnehage i alt	223 400	270 000	276 900	53 500	6 900	2,6
- herav andel i kommunal barnehage	53,1	53,3	52,9	-0,2	-0,4	
Barn 1-2 år med plass i barnehage	62 300	93 900	98 600	36 300	4 700	5,0
Andel barn med heltidsplass (41 timer eller mer per uke)	69,6	85,3	87,1	17,5	1,8	
Korrigerede oppholdstimer (kommunale barnehager, i 1000) ¹	308 000	423 700	435 400	127 400	11 700	2,8
Ukorrigerede oppholdstimer (kommunale barnehager, i 1000)	224 668	293 185	300 341	75 673	7 156	2,4
Gjennomsnittlig oppholdstid per barn per uke	39,0	42,2	42,5	3,5	0,3	0,7
Dekningsgrad:						
Andel av 1-5-åringene som har barnehageplass	76,0	88,5	89,2	13,2	0,7	
Andel av 1-2-åringene som har barnehageplass	53,9	77,1	78,8	24,9	1,7	
Andel av 3-5-åringene som har barnehageplass	90,6	96,2	96,4	5,8	0,2	
Ressursinnsats:						
Antall årsverk	50 300	68 100	70 100	19 800	2 000	2,9
Antall årsverk i kommunale barnehager	27 300	36 900	37 600	10 300	680	1,8
Kvalitet:						
Andel styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskoleutdanning	89,2	83,6	84,7	-4,5	1,1	
Andel assistenter med førskole-, fag- eller annen pedagogisk utdanning	18,8	23,7	24,3	5,5	0,6	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Oppholdstimer i kommunale barnehager korrigeret for alder og oppholdstidskategorier. Antall barn 0-2 år vektes med 2, antall barn 3 år vektes med 1, 5 og 4-6 åringer vektes med 1. Oppholdstid 0-8 timer vektes med 6, timer, 9-16 vektes med 13 timer, 17-24 timer vektes med 21 timer, 25-32 timer vektes med 29 timer, 33-40 timer vektes med 37 timer, og 41 timer eller mer vektes med 45 timer.

Utviklingen fra de siste årene ble i det store og hele videreført i 2010. I alt 6 900 flere barn fikk plass i barnehage, og barnehagedekningen var ved utgangen av året på i overkant av 89 prosent. For de eldste barna er det tegn til at dekningsgraden stabiliseres, mens dekningsgraden fortsatt økte blant de yngste barna. Vel halvparten av barna hadde plass i en kommunal barnehage. Barnas avtalte oppholdstid var i snitt om lag 20 minutter lengre hver uke, slik at også i 2010 gikk en del av kapasitetsveksten i sektoren med til å gi barn som allerede hadde plass, lengre oppholdstid. Ressursinnsatsen fortsatte å øke, og avtalte årsverk vokste i takt med korrigert oppholdstid. Andelen styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskoleutdanning gikk opp etter flere år med svak, men jevn, nedgang, og også andelen assistenter med fagutdanning økte.

Grunnskole

Utviklingen innen grunnskolen har vært relativt stabil de siste fem årene. Elevtallet har gått noe ned, mens ressursinnsatsen, målt ved årstimer til undervisning, på sin side har økt gjennom hele perioden. Økningen kan i stor grad henføres til spesialundervisning, og til en viss grad også økt timetall på barnetrinnet. I løpet av perioden har det også vært en relativt jevn økning i andelen elever som har plass i skolefritidsordningen (SFO).

Tabell 2.6 Utvikling i grunnskoleopplæring 2005-2010 (privat og offentlig)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Elever i alt i grunnskolen	619 600	613 900	614 000	-5 600	100	0
Elever i private grunnskoler	14 500	15 800	16 300	1 800	400	2,6
Antall elever med plass i SFO	129 700	143 600	145 600	15 900	2 000	1,4
Antall elever med spesialundervisning	34 500	45 400	50 300	15 800	4 900	10,8
Dekningsgrad:						
Andel elever 6-9 år med plass i SFO ¹	52,3	59,5	60,6	8,3	1,1	
Ressursinnsats:						
Avtalte årsverk (kommunale)	84 800	92 500	93 500	8 700	1 000	1,1
Beregnete årsverk til undervisning	47 200	49 400	49 500	2 300	100	0,1
Årstimer til undervisning i alt (i 1000) ²	33 600	35 200	35 200	1 600	0	0,0
- Derav årstimer til spesialundervisning (i 1000)	4 600	5 700	6 000	1 400	300	5,3
Årstimer til undervisn. i alt per elev ²	54,1	57,3	57,4	3,3	0,1	0,2
Kvalitet:						
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1.-7. årstrinn ³	13,5	13,2	13,2	-0,3	0,0	
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 8.-10. årstrinn ³	15,1	14,8	14,9	-0,2	0,1	

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Utdanningsdirektoratet

¹ Andel innbyggere 6-9 år i kommunal og privat SFO.

² Begrepe årstimer og årstimer per elev kan illustreres gjennom et eksempel. På en skole med 10 lærere hvor alle underviser 26 timer per uke i 38 uker, vil antall årstimer ved skolen være 9 880 (10x26x38). Og dersom skolen har 135 elever, blir årstimer per elev 73,2 (9 880/135).

³ Indikatoren viser beregnet gjennomsnittlig gruppestørrelse ved å se på forholdet mellom elevtimer og årstimer til undervisning. Elevtimer er det samlede antall timer elevene har krav på etter forskriftsfestet fag- og timefordeling, herunder eventuelle kommunale tillegg til nasjonal norm. Årstimer til undervisning er det samlede antall timer lærerne underviser. Selv om antall elever i en gitt undervisningssituasjon vil variere innenfor den enkelte skole og det enkelte årstrinn, gir indikatorene et bilde av hvor mange elever som i gjennomsnitt befinner seg i undervisningssituasjonen til den enkelte lærer.

I 2010 gikk elevtallet opp igjen, etter flere år med nedgang. Det samlede omfanget av undervisningen (antall årstimer til undervisning) var uendret, men omfanget av spesialundervisningen fortsatte å øke, slik at en større andel av undervisningstimene gikk til spesialundervisning. Økningen skyldes først og fremst at flere elever fikk spesialundervisning,

mens antall timer som hver enkelt elev i snitt mottok gikk ned. Antallet elever som mottok spesialundervisning vokste på alle trinn, men veksten var relativt sett noe svakere på barnetrinnet enn på mellom- og ungdomstrinnet. Andelen elever som mottar spesialundervisning, øker med alderstrinnene, fra om lag fire prosent i 1. klasse til om lag elleve prosent i tiende klasse. Om lag 95 prosent av disse elevene fikk spesialundervisning med undervisningspersonale. Nærmere halvparten fikk timer med assistent, mens bare et fåtall elever hadde enkeltvedtak som bare omfattet timer med assistenter. Seks av ti barn mellom seks og ni år hadde i 2010 plass i SFO.

Barnevern

En barnevernssak starter ofte med en melding til barnevernet, som snarest og innen en uke må avgjøre om de skal sette i gang en undersøkelse eller legge bort meldingen. En undersøkelse skal snarest og innen tre måneder (i særlige tilfeller kan fristen være seks måneder) konkludere om det skal settes i verk barnevernstiltak, eller om en skal legge bort saken. I snitt fører om lag halvparten av undersøkelsene til tiltak.

Gjennom den siste femårsperioden har barnevernstjenestene økt i omfang. Antall årsverk, antall undersøkelser og antall barn som tar i mot hjelp fra barnevernet, har økt, også når en ser det opp mot veksten i antallet barn og unge. Det har i stor grad vært nye hjelpetiltak (f.eks. økonomisk hjelp, besøkshjem, barnehage eller støttekontakt), og i mindre grad omsorgstiltak, som har forklart veksten i tiltak i barnevernet. En stadig større andel ansatte har fagutdanning, og andelen saker der saksbehandlingstiden har overskredet de lovpålagte fristene, har gått ned.

Tabell 2.7 Utvikling i barnevernet 2005-2010 (private og kommunale)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall undersøkelser	26 000	36 500	39 800	13 800	3 300	9,1
Antall barn med barneverntiltak	39 200	46 500	49 800	10 600	3 300	7,1
- herav hjelpetiltak	..	38 700	41 700	..	3 000	7,8
- herav omsorgstiltak	..	7 800	8 100	..	300	3,7
Dekningsgrad:						
Andel barn med undersøkelse av innbyggere 0-17 år	2,4	3,3	3,6	1,2	0,3	
Andel barn med barneverntiltak av innbyggere 0-17 år	3,6	4,3	4,5	0,9	0,2	
Ressursinnsats:						
Antall årsverk	2 930	3 420	3 530	600	110	3,2
Kvalitet:						
Stillinger med fagutdanning per 1 000 barn 0-17 år	2,4	2,8	2,9	0,5	0,1	3,6
Andel undersøkelser med behandlingstid over tre måneder	26,4	24,8	24,3	-1,6	-0,5	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det samme bildet gjorde seg gjeldende også for 2010. Ressursinnsatsen økte, og det var særlig barnevernspedagoger, men også personer med annen høyskoleutdanning, som økte, mens antall sosionomer var stabilt. Tallet på igangsatte undersøkelser økte, og saksbehandlingstiden gikk ned. Antallet barn og unge som mottar tiltak, vokste noe raskere enn de foregående årene. Veksten var den største siden den nye barnevernloven kom i 1993. Omfanget av hjelpetiltak vokste fortsatt mer enn omsorgstiltakene, selv om også sistnevnte økte i omfang i 2010, etter å ha blitt redusert året i forveien. I alt åtte av ti mottok hjelpetiltak. Trenden med stadig flere

barn med barnevernstiltak vil antageligvis fortsette ettersom både tallet på nye barn i barnevernet og tallet på undersøkelser øker.

Pleie- og omsorgstjenester

Statistikken for tjenestedataene innen pleie- og omsorgssektoren er i motsetning til de øvrige tjenesteområdene som er omtalt i dette notatet, foreløpige tall. I 2009 ble det innført ny versjon av IPLOS. I forbindelse med at fagsystemene ble tilpasset ny IPLOS-standard oppstod det en del problemer som fikk konsekvenser for 2009-statistikken. De fleste av disse problemene er ordnet ved innrapportering av 2010-data, men det er fremdeles usikkerhet omkring resultatene for 2009. Tallene for dette tjenesteområdet må derfor tolkes med varsomhet.

Tabell 2.8 Utvikling i pleie- og omsorgssektoren 2005-2010 (private og kommunale)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall mottakere av hjemmetjenester ¹	164 600	174 500	174 700	..	200	0,1
- herav under 67 år	50 200	65 600	66 500	..	900	1,3
- herav 67-79 år	36 400	33 000	32 600	..	-400	-1,3
- herav 80-89 år	62 800	58 700	57 100	..	-1 600	-2,8
- herav 90 år og over	15 300	17 100	18 500	..	1 400	7,9
Timer i uken til pleie og bistand per hjemmetjenestemottaker i henhold til vedtak	..	7,4	7,7	..	0,3	4,1
Antall beboere i institusjon ²	40 700	44 400	43 500	..	-900	-2,1
- herav under 67 år	1 900	4 600	4 500	..	-100	-1,4
- herav 67-79 år	7 600	7 800	7 400	..	-400	-4,8
- herav 80-89 år	20 700	20 500	19 600	..	-900	-4,5
- herav over 90 år	10 600	11 500	11 900	..	400	3,7
Antall plasser i institusjon	41 000	41 100	41 300	300	200	0,6
- herav andel private plasser i prosent	9,7	10,4	10,8	1,1	0,4	
Beboere i boliger til pleie- og omsorgsformål	48 800	..	42 800
Dekningsgrad:						
Andel 80 år og over som bor på institusjon ²	14,5	14,5	14,2	..	-0,3	
Andel 67 år og over som mottar hjemmetjenester ²	18,9	17,4	17,0	..	-0,4	
Andel 80 år og over som mottar hjemmetjenester ²	42,2	41,1	41,3	..	0,2	
Ressursinnsats:						
Årsverk i alt ³	107 100	123 500	126 200	19 100	2 700	2,2
Kvalitet:						
Legetimer per beboer per uke i institusjon	..	0,34	0,37	..	0,03	8,8
Fysioterapitimer per beboer per uke i institusjon ⁴	..	0,30	0,32	..	0,02	6,7
Andel årsverk med fagutdanning	70	72	72	2	0	
Andel plasser i brukertilpasset enerom m/ bad/wc	55,8	65,0	76,0	20,3	11,0	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Brudd i tidsserien. Tallene for 2004 refererer seg til mottakere av hjemmetjenester, hentet fra innrapporterte KOSTRA-skjema. F.o.m. 2007 er dataserien definert som mottakere av kjernejenester i IPLOS, og inkluderer da også antall personer som mottar avlastning utenfor institusjon og omsorgslønn, samt hjemmesykepleie, praktisk bistand og brukerstyrt personlig assistanse (BPA).

² Brudd i tidsserien. Fram til 2006 er tallet på mottakere innhentet per summariske skjema. Fra og med 2007 er data hentet fra IPLOS-registeret. Tall f.o.m. 2007 inkluderer også beboere i barneboliger og avlastningsinstitusjoner, som ikke tidligere ble inkludert i statistikkgrunnlaget. Tall fra 2007 og senere er derfor ikke direkte sammenlignbare med tidligere tall.

³ Årsverksstatistikken er registerbasert personellstatistikk fra KOSTRA. Statistikken baserer seg i hovedsak på Rikstrykdevernets Arbeidstaker/Arbeidsgiverregister. SSB supplerer A/A-statistikken med tall fra andre registre. Innrapportering til A/A-registeret skjer løpende gjennom året. Registerstatistikk gir ikke mulighet til å skille ut vikarer. Årsverk er beregnet ut fra avtalt arbeidstid.

⁴ Avtalte timer pr uke i både kommunale og private sykehjem/boformer. Inkluderer også tid til journalføring, telefondid m.m.

Fra og med 2009 ble registreringer i IPLOS av beboere i boliger lagt om, og i forbindelse med dette ble det i 2010 gjennomført en stor ryddejobb knyttet til disse opplysningene. Beboere i kommunale boliger til andre formål enn pleie og omsorg er nå fjernet fra tallene slik at resultatene for 2010 ikke er sammenlignbare med tidligere årganger. I data fra 2009 har en del kommuner trolig registrert beboere i boliger som brukere på institusjonsopphold. Dette gjør at tallet på brukere registrert med opphold i institusjon i 2009 er overestimert.

Omfanget av pleie- og omsorgstjenester har økt de siste årene. Dette skyldes både at tjenestetilbudet har blitt bygd ut i takt med at det har blitt flere eldre, men også at det vært en sterk økning i antall yngre mottakere, altså de under 67 år, og da særlig innenfor hjemmetjenesten. De siste årene har antall yngre mottakere av hjemmetjenester økt betydelig mer enn befolkningsveksten skulle tilsi. Denne gruppen utgjør en stadig større andel av hjemmetjenestemottakerne, og dette er en gruppe som i snitt har et mer omfattende behov for bistand enn de øvrige hjemmetjenestemottakerne. Samlet sett har utviklingen de siste årene vist en betydelig endring i hvilke grupper som benytter de hjemmebaserte pleie- og omsorgstjenestene. Endring i sammensetningen av mottakergruppen med flere mottakere blant yngre og de eldste eldre, kan tyde på økt pleietyngde blant mottakerne.

Antall mottakere av hjemmetjenester var tilnærmet uendret fra 2009 til 2010. Den sterke økningen i antall yngre mottakere som har vært de siste årene, avtok noe. Blant de eldre ble det færre mottakere i alderen 67-89 år, mens det var en kraftig økning for de over 90 år. Disse endringene skyldes i stor grad demografiske forhold, med store fødselskull rundt 1920 og lave fødselskull i 1930-årene. Nærmere 4 av 10 tjenestemottakere ved utgangen av året var under 67 år. De yngre har et større behov for hjelp enn de eldre og mottar i gjennomsnitt 13½ time per uke innen hjemmetjenesten, mot om lag 4½ time for de eldre. Til en viss grad kan denne forskjellen henføres til at de fleste eldre med høyt bistandsbehov bor på sykehjem.

I snitt ble det gitt flere timer pleie og bistand til den enkelte mottaker i 2010 enn året før. Først og fremst har dette sammenheng med den nevnte økningen i antall yngre mottakere. Sett under ett var det i hjemmetjenesten jevnt en økning i antallet som mottok hjemmesykepleie og en nedgang i antallet som mottok praktisk bistand. Det samlede omfanget av hjemmetjenestene økte altså i første rekke som følge av at mottakerne i snitt får flere timer pleie og bistand fra kommunen.

Innen den institusjonsbaserte omsorgen (sykehjem og boliger med heldøgns omsorg) er om lag 3 av 4 beboere i aldersgruppen over 80 år. Antall plasser økte svakt, mens tallet på beboere gikk ned. Sistnevnte skyldes trolig av opprydding i kommunenes registre.

For pleie- og omsorgstjenesten sett under ett ble det i likhet med de foregående årene, omfordelt ressurser fra institusjonsbasert omsorg til hjemmetjenester også i 2010. Dette bekreftes også av regnskapstallene. Kommunenes samlede utgifter til hjelp i institusjon vokste reelt sett med 2,2 prosent fra 2009 til 2010, mens realveksten i de samlede utgiftene til hjelp i hjemmet var på 5,3 prosent.

For pleie- og omsorgssektoren samlet økte antall årsverk med 2 700, eller vel 2 prosent, til 126 200. Samtidig gikk fraværet (legemeldt sykefravær og fødselspermisjon) ned. Med tilnærmet uendret tall på mottakere av hjemmetjenester, og nedgang i tallet på beboere i institusjon, tyder dette alt i alt på at hver enkelt mottaker i gjennomsnitt fikk litt mer hjelp i 2010 enn i 2009.

Videregående opplæring

Andelen blant 16-18-åringene som tar videregående opplæring, samt hvor mange av dem som fullfører opplæringen, har ligget relativt stabilt gjennom de siste fem årene, mens andelen voksne elever har gått noe ned.

I 2009 flatet veksten i antallet unge i alderen 16-18 år ut, og veksten var lav også i 2010. Andelen unge som tok videregående opplæring, lå også på omtrent samme nivå som året før. Økningen i elevtallet kan i første rekke henføres til at det ble flere voksne i videregående opplæring. For andre året på rad gikk antall lærlinger ned, men nedgangen er mindre fra 2009 til 2010 enn året i forveien. Nedgangen i antall lærlinger skjedde innenfor alle alderskull, men nedgangen var relativt sett sterkest blant de eldre lærlingene. Tilbakegangen var tydelig innenfor store utdanningsprogram som elektrofag, bygg- og anlegg samt teknikk og industriell produksjon. Mesteparten av nedgangen ser ut til å skyldes at tilbudet av læreplasser har gått ned, noe som kan ha sammenheng med den generelle konjunkturutviklingen.

Tabell 2.9 Utvikling i videregående opplæring 2005-2010 (private og offentlige)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall elever i videregående skole i alt	181 800	190 800	192 900	10 400	2 100	1,1
- herav i fylkeskommunale videregående skoler	172 800	177 200	178 800	6 000	1 600	0,9
Antall lærlinger	31 300	36 000	34 200	2 900	-1 800	-5,0
Antall elever i fagskoler	3 400	6 500	13 600	2 300
Dekningsgrad:						
Andel 16-18-åringene som er i videregående opplæring (både elever og lærlinger)	90,1	91,0	91,0	0,9	0,0	0,0
Andel elever over 20 år	10,1	7,9	8,5	-1,6	0,6	0,6
Ressursinnsats:						
Avtalte årsverk i videregående opplæring, fylkeskommunale	30 900	33 600	33 700	2 800	100	0,2
Lærerårsverk i alt, fylkeskommunale skoler, minus fravær	19 900	21 100	21 200	1 200	100	0,7
Elever i fylkeskommunale skoler per lærerårsverk, minus fravær	8,6	8,4	8,4	-0,2	0,0	0,0
Kvalitet:						
Andel elever med førstevalget til utdanningsprogram	..	88,8	88,7	..	-0,1	-0,1
Andel elever og lærlinger som har bestått vgo. i løpet av 5 år	..	69	70	..	1	1
Andel elever som har sluttet i løpet av året	4,1	4,4	4,8	0,7	0,4	0,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå

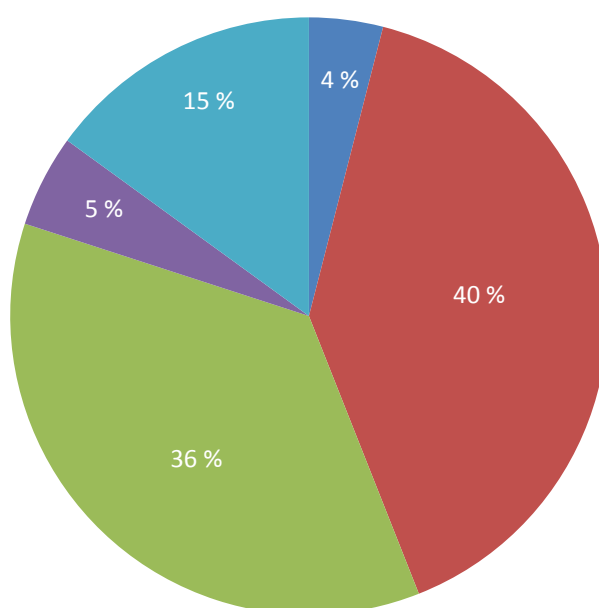
Ressursinnsatsen ved de fylkeskommunale skolene, målt ved avtalte lærerårsverk korrigert for legemeldt sykefravær og fødselspermisjon, ble økt i 2010, og veksten var noe sterkere enn veksten i elevtallet. Flere elever fikk oppfylt førstevalget og flere gjennomførte utdanningen i løpet av en femårsperiode. Andelen som sluttet i løpet av året gikk imidlertid opp.

3 Inntekter for kommuneforvaltningen

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer. Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Skatteinntekter og rammeoverføringer betegnes vanligvis som kommunesektorens frie inntekter. Figur 3.1 viser hvordan kommunesektorens inntekter er fordelt på de ulike inntektskildene. Tallene er for 2011.

Figur 3.1 Kommunesektorens inntekter 2011

■ Momskompensasjon ■ Skatteinntekter ■ Rammetilskudd ■ Øremerkede tilskudd ■ Gebyrer mv.

I avsnitt 3.1 og 3.2 ser en på den reelle veksten i henholdsvis samlede og frie inntekter siden 2002. I avsnitt 3.3 omtales de statlige overføringene til kommunesektoren, og i 3.4 går det nærmere inn på kommunesektorens inntekter i 2012. For en omtale av kommunesektorens gebyrinntekter vises det til kapittel 4.3.

Framstillingen i dette kapitlet bygger på tallmaterialet i Nasjonalbudsjettet 2012.

3.1 Samlede inntekter – realvekst 2002-2011

I kapittel 2 er det redegjort for utviklingen i kommunesektorens inntekter de siste årene (jf. tabell 2.1). I dette kapitlet drøftes utviklingen i kommunesektorens samlede og frie inntekter nærmere. På grunn av overføring av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten 1. januar 2002 er startåret for tidsseriene satt til 2002.

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer.

Korreksjonsposter i de frie inntektene blir dokumentert årlig i Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon. For de samlede inntektene henvises det i tillegg til budsjettmateriale fra Finansdepartementet.

Prisutvikling

Ved korrigerende for prisutvikling benytter utvalget en deflator for kommunenes kjøp av varer og tjenester som er utarbeidet av Finansdepartementet. Det tas her hensyn til utviklingen i lønnskostnader per årsverk samt prisutviklingen for investeringsvarer og annen produktinnsats (se vedlegg 6 for en historisk oversikt over årlig prisvekst i kommunesektoren).

Oppgaveendringer, endringer i finansieringsform, regelendringer m.m.

Ved å korrigere for oppgaveendringer (nye oppgaver og overføring av oppgaver mellom forvaltningsnivåer), endringer i finansieringsform og eventuelt regelendringer m.v., gjøres vekstratene i tidsseriene mest mulig sammenlignbare. Korreksjonene er dokumentert i Kommunal- og regionaldepartementets årlige budsjettproposisjon, og i budsjetttrundskrivene fra departementet. I beregningene av veksten i de samlede inntektene korrigeres det ikke for nye oppgaver, men ved beregning av veksten i de frie inntektene er det korrigert også for dette.

Utvikling i innbyggertallet

Flere innbyggere vil normalt innebære økt etterspørsel etter kommunale tjenester. For å fange opp den isolerte effekten av befolkningsvekst, kan det beregnes tall der inntektsveksten er korrigert for årlig endring i innbyggertallet.

Endring i alderssammensetning

Endring i alderssammensetningen vil innebære endret etterspørsel etter kommunale tjenester, fordi ulike aldersgrupper har ulike behov for tjenester. Ved å korrigere for endret alderssammensetning tas det hensyn til at befolkningen blir dyrere eller billigere som følge av endringer i alderssammensetningen. I korrigeringen brukes samme kostnadsnøkkel som i notatet om demografi som utvalget utarbeider til konsultasjonsordningen, jf. vedlegg 10.

Samlede inntekter

Samlede inntekter korrigeres for prisvekst og oppgaveoverføringer m.v. Det kan også beregnes tallserier der det i tillegg korrigeres for endringer i innbyggertall og endringer i befolkningens alderssammensetning.

Frie inntekter

Frie inntekter korrigeres for prisvekst, oppgaveendringer og innlemming av øremerkede tilskudd. Det kan også beregnes tallserier der det i tillegg korrigeres for endringer i innbyggertall og alderssammensetning.

Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Se for øvrig også vedlegg 4.

Frie inntekter er inntekter som kommunene fritt kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Summen av skatt på inntekt, formue og eiendom, samt rammetilskudd inkluderes i inntektsbegrepet.

Den økonomiske virksomheten i kommunesektoren styres på lang sikt gjennom de inntektsrammene Stortinget fastsetter. Fra et *innbyggerperspektiv* er utviklingen i de samlede inntektene mest interessant, siden nivået på kommunesektorens samlede inntekter sier noe om hvor stor den kommunale tjenesteproduksjonen kan bli. Vekst i kommunesektorens samlede inntekter innebærer at innbyggerne kan få flere velferdstjenester levert fra kommunen. Dersom kommunene har fått tilført nye oppgaver som følges av økte inntekter, innebærer dette en velferdsøkning hos befolkningen. Dersom inntektsveksten skyldes at oppgaver *flyttes* fra staten til kommunesektoren, øker ikke dette innbyggernes samlede tilbud av offentlige tjenester. Det korrigeres derfor for oppgaveoverføringer, men ikke for helt nye oppgaver, når veksten i samlede inntekter beregnes.

Når en vurderer utviklingen i kommunesektorens *frie inntekter*, jf. avsnitt 3.3, flyttes fokuset i noen grad over fra innbyggerne til kommunene. Veksten i de frie inntektene sier noe om kommunesektorens handlingsrom, herunder mulighetene for lokale tilpasninger og prioriteringer. En vurdering av utviklingen i de frie inntektene er derfor mest relevant fra et *kommuneperspektiv*. Økte overføringer som er knyttet til nye oppgaver, øker i liten grad kommunenes handlingsrom. Når veksten i frie inntekter beregnes, korrigeres det derfor både for oppgaveoverføringer og for nye oppgaver.

De siste årene har befolkningen i Norge i snitt økt med vel 0,9 prosent årlig. For å sammenholde inntektsutviklingen med befolkningsutviklingen har utvalget beregnet tall der både de samlede og de frie inntektene er korrigert for befolkningsendringene. I tillegg er inntektene korrigert for endringer i befolkningssammensetningen, siden demografiske endringer skaper endringer i behovet for og etterspørselen etter tjenester.

Ved beregning av realvekst i samlede og frie inntekter benytter utvalget deflatoren for prisvekst i kommunesektoren som er utarbeidet av Finansdepartementet.

Utviklingen i de samlede inntektene i faste priser, det vil si korrigert for pris- og lønnsutviklingen, men ikke for oppgaveendringer m.m., vises i tabell 3.1 (og i vedlegg 4). Den faktiske inntektsveksten gir etter dette et uttrykk for hva sektoren har til rådighet til å finansiere nye oppgaver, reformer, demografiske endringer og generell velferdsøkning.

Tabell 3.1 Samlede inntekter for kommunesektoren 2002-2011. Mrd. 2012-kroner*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Sum inntekter kommuneopplegget	279	284,5	289,6	302,2	321,1	325,9	329,1	342,2	358	364,3

* Trekket som ble foretatt i rammetilskuddet f.o.m. 2004 til å finansiere momskompensasjonsreformen er inkludert i de samlede inntektene ut fra at kommunene får disse midlene tilbake gjennom momskompensasjonsordningen. Beregningene er ikke korrigert for oppgaveoverføringer.

Kilde: Finansdepartementet

Realveksten i de samlede inntektene for kommunesektoren fra 2002 til 2011 er i overkant av 85 milliarder kroner. Dette kan sies å være penger kommunesektoren har hatt til disposisjon for å finansiere økt etterspørsel grunnet befolkningsvekst, reformer og nye oppgaver, regelendringer samt generelle velferdsøkninger.

Tabell 3.4 viser utviklingen i samlede inntekter i faste priser, korrigert for oppgaveendringer, befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen. Linje 1 i tabellen viser utvikling i samlede inntekter korrigert for prisutvikling og oppgaveendringer, og er avledet av vekstratene for de samlede inntektene som er vist i tabell 2.1 i kapittel 2. I linje 2 er inntektsveksten i tillegg korrigert for utviklingen i antall innbyggere i Norge. I linje 3 er veksten også korrigert for endringer i befolkningens alderssammensetning.

Det er viktig å presisere at korrigeringen for endringer i alderssammensetningen bygger på uendrede gjennomsnittskostnader og forutsetter uendret standard, produktivitet og dekningsgrad på tjenestene. Det er ikke opplagt at kostnadene ved flere innbyggere og nye mottakere av kommunale tjenester er lik gjennomsnittskostnaden. I beregningene tas det heller ikke hensyn til mulige endringer i befolkningens helsetilstand og funksjonsevne, arbeidsledighet, innvandrерandel, bosettingsmønster m.m. Slike endringer vil kunne ha betydning for behovet for tjenester og dermed for kommunenes utgiftsbehov. På samme vis som når utvalget anslår mer- og mindreutgifter for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen, jf. kapittel 4 i utvalgets vårrapport for 2011, må også korrigeringsene som er gjort her, betraktes mer som grove anslag enn som eksakte svar.

Tabell 3.2 Utvikling i kommunesektorens samlede inntekter 2002-2011 korrigert for oppgaveendringer, endringer i innbyggertallet og endringer i alderssammensetningen. Faste priser. 2002=100.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Gj.snittlig vekst (%)
1. Samlede inntekter, faste priser	100	100,6	104,3	107,9	114,0	115,7	116,9	121,6	124,6	126,7	2,7
2. Samlede inntekter, faste priser, korrigert for befolkningsvekst	100	99,9	103,1	106,0	111,2	111,8	111,6	114,6	116,0	116,5	1,7
3. Samlede inntekter, faste priser, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	100	102,4	104,8	109,7	110,2	110,3	113,8	115,7	116,4	1,7

Tabell 3.2 viser realvekst i samlede inntekter på om lag 27 prosent i perioden 2002-2011. Når det korrigeres for befolkningsvekst var veksten på drøye 16 prosent. Her legges det til grunn at befolkningssammensetningen er den samme, og kostnadsøkningen er knyttet til en økning i antall innbyggere.

Veksten i de samlede inntekter var sterkest perioden 2004-2006. I 2007 og 2008 har veksten vært svakere, mens den har tatt seg opp igjen i 2009 og 2010. Veksten fortsetter i 2011. Den svake veksten i 2007 må ses i sammenheng med sterk inntektsvekst i 2006, blant annet som følge av uventet høy vekst i skatteinntektene.

3.2 Frie inntekter – realvekst 2002-2011

De samlede inntektene omfatter både frie inntekter og øremerkede tilskudd. Øremerkede tilskudd er bundne midler, mens de frie midlene kan kommunene og fylkeskommunene bruke fritt så lenge de oppfyller forpliktelser som stilles i lover og regelverk. De frie inntektene er derfor en indikator på kommunenes og fylkeskommunenes handlingsrom, og er dermed mest relevante ut fra et kommuneperspektiv. For at vekstprosentene skal bli sammenlignbare over tid, korrigeres de frie inntektene for nye oppgaver, overføring av oppgaver mellom forvaltningsnivåene, regelendringer og innlemminger av øremerkede tilskudd i rammetilskuddet. I dette avsnittet vises utviklingen i frie inntekter som andel av de samlede inntektene, og gjennomsnittlig årlig oppgavekorrigert vekst i de frie inntektene for kommuner og fylkeskommuner fra 2002 til 2011.

Utviklingen i forholdet mellom samlede inntekter og de frie inntektene gir viktig informasjon om i hvilken grad sektoren rammefinansieres. Fra 2002 til 2004 falt de frie inntektenes andel av de samlede inntektene fra 75,2 prosent til 69,3 prosent. Deretter har andelen vært mer stabil, og har ligget på om lag 67 prosent de siste årene, men på grunn av innlemmingen av tilskuddet til barnehager i de frie inntektene øker andelen til 76 prosent i 2011 jf. tabell 3.3

Tabell 3.3 viser også summen av frie inntekter og momskompensasjon som andel av de samlede inntektene. Regnet på denne måten er det en svakere nedgang i andelen av de samlede inntektene over tid. Innføringen av momskompensasjonsordningen var provenynøytral for sektoren samlet. Ordningen ble finansiert ved et trekk i rammeoverføringene til kommunesektoren ved innføringen i 2004, mens kommunesektoren får tilbakeført momskompensasjon for kjøp av momspliktige varer og tjenester. For den enkelte kommune vil ikke utbetalt momskompensasjon være lik trekk i rammetilskudd, og ordningen vil følgelig kunne medføre omfordelinger, det vil si gevinst eller tap. Momskompensasjonen fungerer som rammetilskudd i den forstand at den ikke har til hensikt å påvirke kommunenes prioritering mellom ulike tjenester. Momskompensasjonen virker forskjellig fra rammetilskudd i den forstand at det utbetalte beløpet påvirkes av kommunens aktivitet.

Tabell 3.3 Kommunesektorens frie inntekter som andel av de samlede inntektene. 2002-2011. Prosent

År	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Frie inntekter som andel av samlede inntekter	75,2	73,9	69,3	68,3	69,1	67,5	67,0	67,6	68,2	76,0
Frie inntekter og momskompensasjon som andel av samlede inntekter	75,4	74,6	73,0	73,0	73,0	71,6	71,4	72,0	72,4	80,2

I tabell 3.4 vises utviklingen i frie inntekter i faste priser, korrigert for oppgaveendringer, befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen. Momskompensasjon inngår ikke i tallene. Linje 1 i tabellen viser utvikling i frie inntekter korrigert for prisutvikling og oppgaveendringer, og er avledet av vekstratene for de frie inntektene som er vist i tabell 2.1 i kapittel 2. I linje 2 er inntektsveksten i tillegg korrigert for utviklingen i antall innbyggere i Norge. I linje 3 er veksten også korrigert for endringer i befolkningens alderssammensetning. Også her er det forutsatt uendrede gjennomsnittskostnader, jf. omtale i avsnitt 3.2. Deler av det kommunale tjenestespekteret er finansiert på andre måter enn gjennom frie inntekter, for eksempel finansieres barnehager gjennom øremerkede tilskudd. Kostnadsnøkkelen som benyttes for å korrigere veksten i de frie inntekter for endringer i alderssammensetningen, skal i størst mulig grad fange opp hvordan bruken av de *frie* inntektene (gitt uendret standard, produktivitet og dekningsgrad) påvirkes av at forholdet mellom de ulike aldersgruppene endres. I korrigeringen for endringer i befolkningens sammensetning er det derfor benyttet en kostnadsnøkkel hvor utgifter til barnehager er holdt utenom i sammenvektingen av de ulike aldersgruppene. For en nærmere omtale av kostnadsnøkkelen og beregningene, se vedlegg 10.

Tabell 3.4 Utviklingen i kommunesektorens frie inntekter 2002-2011 korrigert for oppgaveendringer, endringer i innbyggertallet og endringer i alderssammensetningen. Faste priser. 2002=100

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Gj.snittlig vekst (%)
1. Frie inntekter, faste priser	100	99.5	102.9	105.8	112.4	111.5	111.5	114.8	117.5	118.3	1.9
2. Frie inntekter, faste priser, korrigert for befolkningsvekst	100	98.9	101.7	103.9	109.6	107.8	106.5	108.3	109.5	108.7	0.9
3. Frie inntekter, faste priser, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	98.3	100.5	102.1	107.2	105.2	104.4	106.7	109.2	108.7	0.9

Realveksten i frie inntekter har vært på drøye 18 prosent i perioden 2002-2011, men som vi har sett i avsnitt 3.2 har den generelle befolkningsøkningen og endringer i alderssammensetningen medført økte utgifter for kommunesektoren.

Det framgår av tabell 3.4 at veksten i de frie inntektene, som veksten i de samlede inntektene, var sterkest i perioden 2004-2006. I 2007 og 2008 har det vært en reduksjon i de frie inntektene når det korrigeres for befolkningsvekst og alderssammensetning. Reduksjonen i 2007 må ses i sammenheng med at uventet høy vekst i skatteinntektene bidro til en sterk vekst i de frie inntektene i 2006. I 2009 ble det en relativt sterk vekst i de frie inntektene, og veksten anslås å fortsette i 2010.

For perioden 2002-2011 er realveksten i kommunenes frie inntekter beregnet til drøye 17 prosent, mens fylkeskommunene har hatt en vekst på nærmere 22 prosent, jf. tabell 3.5. Dette har vært et politisk ønske knyttet til at de demografiske utfordringene har vært større for fylkeskommunene enn for kommunene som følge av den sterke veksten i antall 16-18-åringer. Til sammen anslås økningen i innbyggertall og endringer i alderssammensetning å "spise opp" i overkant av 18 prosentpoeng av veksten i fylkeskommunenes frie inntekter og i underkant av 7 prosentpoeng av veksten i kommunenes frie inntekter i perioden.

Tabell 3.5 Utviklingen i kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter i perioden 2002-2011, korrigert for oppgaveendringer, befolkningsvekst og endringer i befolkningssammensetning. Faste priser. 2002=100¹

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Gj.snittlig vekst (%)
Kommunene:											
1. Frie inntekter	100	99.3	102.6	105.2	111.8	110.9	110.8	114.0	116.4	117.4	1.8
2. Frie inntekter, korrigert for befolkningsvekst	100	98.7	101.4	103.4	109.0	107.2	105.8	107.5	108.4	107.9	0.9
3. Frie inntekter, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	98.2	100.6	102.4	107.8	106.4	105.8	108.3	110	109.6	0.9
Fylkeskommunene:											
1. Frie inntekter	100	100.4	104.0	108.2	114.7	114.3	114.6	118.3	122.2	121.8	2.2
2. Frie inntekter, korrigert for befolkningsvekst	100	99.8	102.7	106.3	111.9	110.4	109.5	111.5	113.8	111.9	1.3
3. Frie inntekter, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen	100	99.1	100.5	102.4	105.1	101.4	99.9	101.9	103.8	103.0	0.3

¹ Oslo er delt i en kommunedel og en fylkeskommunedel

3.2.1 Skatteandel og eiendomsskatt

Som ledd i budsjettopplegget for kommunesektoren legges det opp til en fordeling av frie inntekter på skatteinntekter og rammetilskudd. Kommunesektorens andel av landets samlede skatteinntekter bestemmes ved fastsettelsen av den kommunale skattøren. Skattøren for kommuner og fylkeskommuner vedtas av Stortinget ved behandlingen av statsbudsjettet det enkelte år. Skattøren er tilpasset det nivået på skatteinntektene til kommunesektoren som er lagt til grunn i budsjettopplegget.

Skatteandelen er den andelen av kommunesektorens samlede inntekter som er skatteinntekter (inkl. selskapsskatt). Ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2001 la Stortinget til grunn en gradvis opptrapping av skatteandelen fra 44 prosent til 50 prosent. Etter 2006 er skatteandelen gradvis redusert, og i 2011 er skatteandelen anslått til 40 prosent. Utviklingen i skatteandelen er vist i tabell 3.6.

Tabell 3.6 Skatteinntektenes andel av kommunesektorens samlede inntekter. Prosent

År	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Skatteandel	44.2	46.8	47.5	47.6	47.3	49.5	49.7	47.8	47.2	44.1	43.5	40

Skatteandelen økte gradvis fra 44,2 prosent i 2000 til 49,7 prosent i 2006, for deretter å avta i de påfølgende årene. I 2010 anslås skatteandelen til 43,5 prosent. Skatteandelen avhenger dels av fordelingen av frie inntekter på skatteinntekter og rammeoverføringer i budsjettopplegget, dels av den faktiske utviklingen i skatteinntektene i de enkelte år. I budsjettoppleggene gjennom perioden 2006-2010 kom den årlige veksten i frie inntekter i hovedsak som rammeoverføringer i budsjettframleggene. I 2006 bidro imidlertid uforutsette økte skatteinntekter til senere å trekke opp skatteandelen.

Eiendomsskatten er en del av de frie inntektene og regnes med i skatteandelen. I løpet av perioden har det vært en økning både i antall kommuner som har innført eiendomsskatt og omfanget av eiendomsskatten. I 2010 benyttet 309 kommuner eiendomsskatt, mot 299 kommuner året før. Av disse hadde 145 kommuner eiendomsskatt i hele kommunen, mot 112 kommuner året før. Dette er en økning på i underkant av 30 prosent fra året før, og nærmere en tredobling siden 2007.

Kommunene fikk til sammen 7,1 milliarder i inntekter fra denne skatten i 2010, en økning på 613 millioner kroner eller 9,4 prosent fra 2009. Det blir skrevet ut eiendomsskatt for stadig større områder av Norge, og flere eiere av boliger og fritidseiendommer utenfor områder utbygd på byvis må belage seg på å betale eiendomsskatt. Inntektene fra eiendomsskatt utgjorde i underkant av 2,4 prosent av kommunenes totale brutto driftsinntekter i 2010, om lag samme andelen som i 2009.

Inntektene fra eiendomsskatt kan splittes mellom inntekter fra annen eiendom og inntekter fra boliger og fritidseiendommer. I 2010 var 57,5 prosent, eller om lag 4,1 milliarder kroner, inntekter fra eiendomsskatt på annen eiendom, mens de resterende inntektene kom fra eiendomsskatt på boliger og fritidseiendommer. Det er store forskjeller mellom kommunene når det gjelder hvor store inntekter de får fra eiendomsskatt, og hvor stor andel den utgjør av den enkelte kommunes brutto driftsinntekter. Det kan også være store forskjeller på hvor stor del av eiendomsskatten kommunene får fra henholdsvis annen eiendom og boliger og fritidseiendommer. De 309 kommunene med eiendomsskatt fikk i 2010 i gjennomsnitt 23 millioner kroner i inntekter når vi ser vi bort fra størrelser som skattesats, kommunestørrelse og hvilke typer områder kommunene har innført eiendomsskatt for.

I gjennomsnitt betalte en eier av en enebolig på 120 kvadratmeter nær et kommunesenter cirka 2 600 kroner i eiendomsskatt i 2010, mot cirka 2 300 kroner i 2009. Høyeste rapporterte skattebeløp på en slik eiendom i 2010 var 7 000 kroner, og det laveste var 200 kroner. I 2010 var den gjennomsnittlige skattesatsen 5,9 promille, tilsvarende som i 2009. Den generelle skattesatsen skal ligge mellom 2 og 7 promille av taksten på eiendommen. Innenfor denne rammen er det kommunene som bestemmer nivået på skattesatsen. 55 kommuner valgte å benytte muligheten til å ha en differensiert skattesats for boliger og fritidseiendommer. 53 av kommunene som har slik differensiering, oppgir å gi en lavere skattesats for boliger og fritidseiendommer enn resten av eiendommene. 84 kommuner valgte et bunnfradrag for boliger og fritidseiendommer. Fritak fra eiendomsskatt for nye boliger ble benyttet av 76 kommuner i 2010.

3.3 Statlige overføringer til kommunesektoren

Regjeringens forslag til kommuneopplegg for 2012 innebærer at de statlige overføringene til kommunesektoren anslås å øke fra 175 milliarder kroner i 2011 til 188,5 milliarder kroner i 2012, dvs. med 7,8 prosent (løpende priser).

Tabell 3.7 Statlige overføringer til kommuneforvaltningen 2010-2012. Mill. kroner og endring i prosent

	Mill. kroner			Endring i pst.	
	2010	2011 ¹	2012 ²	10/11	11/12
1. Rammeoverføringer (kap. 571 og 572)	82 765	127 064	138 166	53,5	8,7
2. Øremerkede tilskudd innenfor kommuneopplegget	39 775	16 005	16 963	-59,8	6,0
<i>Herav: Tilskudd til barnehager (kap. 231)</i>	<i>26 077</i>	<i>214</i>	<i>66</i>	<i>-99,2</i>	<i>-69,2</i>
<i>Tilskudd omsorgsboliger/sykehjemsplasser, investeringsstilskudd og rente- og avdragskompensasjon (kap. 586.63, 586.64)</i>	<i>1590</i>	<i>2 579</i>	<i>2 326</i>	<i>62,2</i>	<i>-9,8</i>
<i>Ressurskrevende tjenester (kap. 575)</i>	<i>4 159</i>	<i>4 501</i>	<i>5 350</i>	<i>8,2</i>	<i>18,9</i>
3. Øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget	29 002	29 940	31 386	3,2	4,8
<i>Herav: Flyktninger og asylsøkere</i>	<i>6 660</i>	<i>7 191</i>	<i>7 755</i>	<i>8,0</i>	<i>7,8</i>
<i>Momskompensasjon (kap. 1632.61)</i>	<i>14 688</i>	<i>14 700</i>	<i>15 400</i>	<i>0,1</i>	<i>4,8</i>
4. Diverse ³	1 889	1 948	2 028	3,1	4,1
Statlige overføringer i alt (sum 1-4)	153 430	174 957	188 543	14,0	7,8

¹ Vedtatt budsjett etter stortingsbehandling av Revidert nasjonalbudsjett 2011

² Regjeringens forslag til statsbudsjett 2012.

³ Omfatter overføringer fra andre statsregnskap og 70-poster på statsbudsjettet

Rammeoverføringene anslås å øke med 53,5 prosent i 2011. Økningen er i første rekke knyttet til innlemming av øremerkede tilskudd til barnehager i rammetilskuddet. Videre må økningen ses i sammenheng med fordelingen av frie inntekter på skatteinntekter og rammeoverføringer. Fra 2011 er skattenes andel av de samlede inntektene redusert fra vel 44 prosent til 40 prosent, mot en tilsvarende økning av rammeoverføringene.

Innlemming av barnehagetilskuddene i rammetilskuddet i 2011 bidrar til den sterke reduksjonen i øremerkede tilskudd innenfor kommuneopplegget.

Den sterke økningen i 2011 i tilskudd til omsorgsboliger/sykehjemsplasser skyldes at tilskuddssatsene er økt fra i gjennomsnitt 25 prosent til 35 prosent av godkjente bygge- og anleggskostnader. Økningen i satser er også gitt tilbakevirkende kraft for alle tilsagn som er gitt etter at investeringsstilskuddet ble etablert (Prop. 65 S (2010-2011)).

Tilskuddet til ressurskrevende tjenester øker også forholdsvis sterkt. Det skyldes både vekst i antall tjenestemottakere og realvekst i utgift per mottaker.

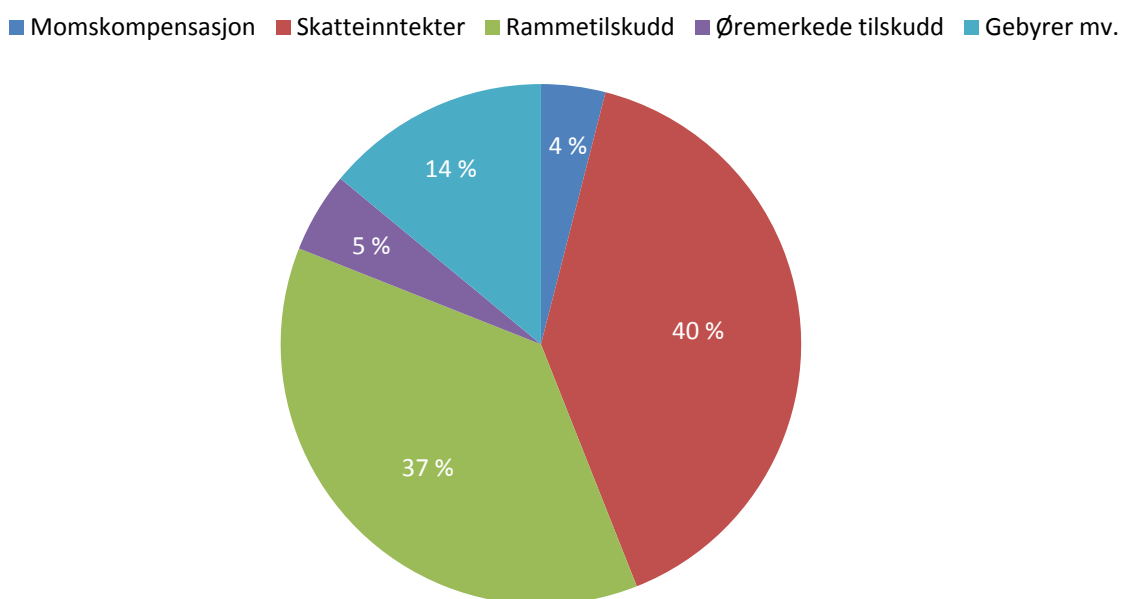
I vedlegg 3 gis det en mer detaljert oversikt over de statlige overføringene til kommunesektoren.

3.4 Kommuneøkonomien i 2012

Omtalen av Regjeringens økonomiske opplegg for 2012 er basert på framstillingen i Nasjonalbudsjettet 2012 og Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon for 2012.

I Kommuneproposisjonen 2012 ble det signalisert en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter fra 2011 til 2012 på mellom 5 og 6 mrd. kroner. Det ble lagt opp til at mellom 3¾ og 4¼ mrd. kroner av denne veksten skulle komme som frie inntekter. Det ble understreket at veksten i inntektene etter vanlig praksis regnes fra det nivået på kommunesektorens inntekter i 2011 som ble anslått i Revidert nasjonalbudsjett 2011.

Figur 3.2 Kommunesektorens inntekter (anslag for 2012)

Regjeringens budsjettforslag for 2012 innebærer en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på 5 mrd. kroner eller 1,4 prosent, regnet i forhold til anslaget for kommunesektorens inntekter i 2011 i Revidert nasjonalbudsjett 2011. Regnet i forhold til anslag på regnskap for 2011 innebærer opplegget en reell økning i kommunesektorens samlede inntekter på om lag 4 mrd. kroner eller 1,1 prosent.

Realveksten i kommunesektorens frie inntekter anslås til 3,75 mrd. kroner, fra 2010 til 2011, regnet i forhold til inntektsanslaget for 2011 i Revidert nasjonalbudsjett 2011. Realveksten i de frie inntektene anslås til 2¾ mrd. kroner regnet i forhold til anslag på regnskap for 2011. Veksten i frie inntekter foreslås fordelt med 3150 mill. kroner til kommunene og 600 mill. kroner til fylkeskommunene.

I tillegg til den anslåtte veksten i frie inntekter får kommunesektoren økte midler bla. til nominell videreføring av maksimalprisen i barnehager, videre opptrapping av minimumstilskuddet til ikke-kommunale barnehager, valgfag på ungdomstrinnet, samt økte midler til barnehager i forbindelse med foreslått omlegging av kontantstøtteordningen.

Disse midlene bevilges som frie inntekter, men regnes ikke med i den oppgitte veksten i frie inntekter siden midlene er knyttet til nye oppgaver. Midlene regnes imidlertid med i veksten i de samlede inntektene.

Regjeringen foreslår også et øremerket stimuleringsstøttekudd til dagaktivitetsplasser for personer med demens, økte bevilgninger til barnevern og til omsorgsboliger og sykehjemsplasser. Regjeringen foreslår også at det innenfor rentekompensasjonsordningene for både skole- og svømmeanlegg og transporttiltak i fylkene kan gis tilsagn om kompensasjon for renteutgifter knyttet til investeringer på til sammen 2 mrd. kroner i 2012

Ved beregning av realveksten i kommunesektorens inntekter er det lagt til grunn en prisvekst på kommunal tjenesteyting (deflator) på 3¼ prosent fra 2011 til 2012, blant annet basert på en anslått lønnsvekst på 4 prosent.

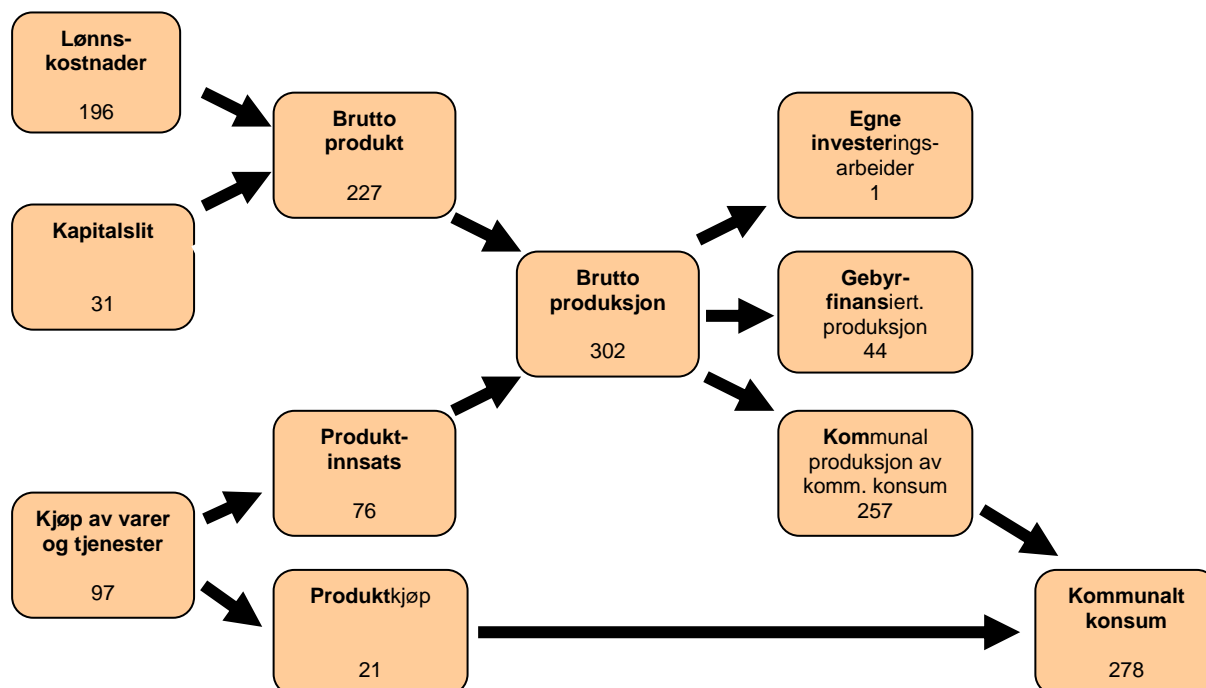
Skatt på alminnelig inntekt fra personlige skattytere deles mellom staten, kommuner og fylkeskommuner. Fordelingen bestemmes ved at det fastsettes maksimalsatser på skattørene for kommunene og fylkeskommunene.

I Kommuneproposisjonen ble det signalisert at skattørene for 2012 skal fastsettes ut fra et mål om at skatteinntektene for kommunesektoren skal utgjøre 40 pst. av de samlede inntektene. Som følge av samhandlingsreformen får kommunene overført om lag 5,6 mrd. kroner fra de regionale helseforetakene i form av økt rammetilskudd. Overføringen av midler i forbindelse med samhandlingsreformen er holdt utenom beregningsgrunnlaget ved fastsettelsen av skattørene. For å oppnå en skatteandel på 40 pst. når overføringene knyttet til samhandlingsreformen holdes utenom, foreslås de kommunale skattørene for personlig skattytere økt fra 11,3 pst. i 2011 til 11,6 pst. i 2012, dvs. en økning med 0,3 prosentpoeng. De fylkeskommunale skattørene foreslås holdt uendret på 2,65 pst. Økningen i de kommunale skattørene fra 2011 til 2012 må ses i sammenheng med at skatteandelen ble redusert fra over 44 pst. i 2010 til 40 pst. i 2011. For å oppnå dette ble de kommunale skattørene redusert med 1,5 prosentenheter fra 2010 til 2011. Siden deler av skattene blir innbetalt året etter at de påløper, medfører den lavere skattøren i 2011 isolert sett en nedgang i de innbetalte kommuneskattene også i 2012. For å motvirke denne nedgangen er det behov for en viss økning i den kommunale skattøren i 2012.

4 Leveranser av offentlig finansierte tjenester

4.1 Kommunalt konsum

Kommunenes utgifter til de varer og tjenester de tilbyr brukerne er ikke sammenfallende med kommunenes egenproduksjon. Det skyldes for det første at kommunale tjenester delvis finansieres av brukere, og for det andre at kommunene kan velge å kjøpe tjenestene fra private leverandører i stedet for å produsere dem selv. I 2010 var omtrent 8 prosent av det kommunale konsumet betaling for tjenester skaffet til veie fra private produsenter. Denne andelen øker langsomt, og er siden 2002 ca. doblet.

Figur 4.1 Sammensetningen av kommunalt konsum i 2010 (milliarder kroner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Kommunalt konsum er utgifter til varer og tjenester disponert av kommuneforvaltningen, og omfatter både utgiftene til egenproduksjon og kjøp av tjenester fra private produsenter (produktkjøp). Den siste delen omfatter tjenester levert direkte til mottakeren for å erstatte kommunal egenproduksjon. Eksempler på dette er kommunale utgifter til private barnehager og utgifter til skolebusskjøring. Samlet kommunalt konsum verdsettes som summen av driftskostnadene i forbindelse med egenproduksjon (lønnkostnader, kjøp av varer og tjenester samt kapitalslit) fratrukket gebyrene (brukernes betalinger knyttet til kjøp av kommunale tjenester), pluss produktkjøpet.

Tabell 4.1 viser sammenhengen mellom produksjon, gebyrer, produktkjøp og konsum for perioden 2002 -2010.

Tabell 4.1 Produksjon og konsum i kommunal forvaltning 2002-2010. Millioner kroner

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010'
Produksjon i kommunal forvaltning	183 176	194 494	200 901	208 122	219 223	237 279	261 912	281 904	302 422
Gebyrinntekter (-)	29 767	31 269	33 186	34 446	35 108	37 862	40 487	43 377	45 627
Produktkjøp (+)	6 090	7 173	8 218	9 812	12 292	14 229	16 429	18 886	20 989
= Kommunalt konsum	159 499	170 398	175 933	183 488	196 407	213 646	237 854	257 413	277 784

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Ser man på konsumet gruppert etter internasjonal standard for formålsgruppering av offentlige utgifter (COFOG), er den største kommunale utgiftsgruppen utdanning. Den utgjør en knapp tredjedel av det totale kommunale konsumet, men andelen har sunket litt de siste årene. Den nest største andelen av utgiftene er sosial beskyttelse, som gjennom perioden økte fra 25 til 31 prosent. Utgiftene til både helse og alminnelig offentlig administrasjon, som begge er betydelige, har gått litt ned målt i andel. I 2010 økte andelen til næringsøkonomiske formål, og dette skyldes at fylkene gjennom forvaltningsreformen fikk vesentlig høyere samferdselsutgifter.

Tabell 4.2 Kommunalt konsum 2002-2010 i løpende priser (mill. kroner) og etter formål (prosent)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010*
Totalt kommunalt konsum	159 537	170 443	175 948	183 496	196 435	213 646	237 857	257 413	277 784
Alminnelig offentlig tjenesteyting	12,0	11,4	11,2	10,5	10,5	10,7	10,5	10,6	10,4
Forsvar	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Offentlig orden og trygghet	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1
Næringsøkonomiske formål	3,2	2,8	3,0	3,0	3,1	3,3	3,3	3,3	4,8
Miljøvern	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,1	0,3	0,2
Boliger og nærmiljø	0,8	0,8	0,7	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,9
Helse	17,0	16,2	16,2	16,0	16,1	15,5	15,1	14,9	14,4
Fritid, kultur og religion	4,8	4,6	4,6	4,6	4,5	4,5	4,7	4,7	4,8
Utdanning	35,7	36,3	36,2	36,2	35,4	34,6	33,6	33,2	32,4
Sosial beskyttelse	25,2	26,5	26,6	27,6	28,4	29,4	30,8	31,1	31,0

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

For å si noe om hvordan kommunale tjenester skaffes til veie er et utgangspunkt å se på hvor stor andel av det kommunale konsumet som er produsert av kommunene selv. Andelen av det kommunale konsumet som er levert av private produsenter direkte til husholdningene, produktkjøpet, har økt fra nær 4 prosent i 2002, til omtrent 8 prosent i 2010. Dette tilsvarer nær 21 milliarder kroner i 2010.

Tabell 4.3 Kommunalt konsum 2002 - 2010 i løpende priser. Millioner kroner

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010*
Kommunalt konsum	159 499	170 398	175 933	183 488	196 407	213 646	237 854	257 413	277 784
- herav egenproduksjon	153 409	163 225	167 715	173 676	184 115	199 417	221 425	238 527	256 795
Andel egenproduksjon	0,96	0,96	0,95	0,95	0,94	0,93	0,93	0,93	0,92

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tjenestene som kommunene kjøper fra private produsenter, fordeler seg noe annerledes på formål enn totalkonsumet. I formålsgruppen *utdanning*, som er den største av konsumgruppene, inngår kun en liten andel private undervisningstjenester.

Det er gruppen *sosial beskyttelse* som utgjør hoveddelen av produktkjøpene. Formålsgruppen sosial beskyttelse inkluderer for eksempel barnehager, skolefritidstilbud, aktivisering av og servicetjenester overfor eldre og funksjonshemmede og transporttilbud for funksjonshemmede. Av produktkjøpet på nær 21 milliarder i 2010, var rundt 79 prosent knyttet til denne gruppen.

Kommunenes utgifter til barnehager utgjør en økende andel av produktkjøpet. I 2002 var rundt 40 prosent av produktkjøpene knyttet til barnehager, mot en tilsvarende andel på nær 62 prosent i 2009 og 2010. Ser man bort fra denne økningen er det ingen store endringer i sammensetningen av produktkjøpene gjennom perioden.

Av de øvrige produktkjøpene er det gruppen helse som er den største posten. Det er tilskudd til allmennleger og fysioterapeuter som er hoveddelen her. Disse produktkjøpene har økt relativt jevnt i perioden.

Innenfor enkelte tjenestoområder er det ingen kjøp av private tjenester. Det gjelder formålene alminnelig offentlig tjenesteyting, offentlig orden og trygghet samt næringsøkonomiske formål.

4.1.1 Ideelle organisasjoner

En økning i andelen av private leveranser bidrar til en økt forskjell mellom kommunal produksjon og kommunalt konsum av en rekke tjenester. I tillegg til kommunale konsumutgifter overfører også kommunene midler til ideelle organisasjoner, for eksempel private sykehjem. Tjenestene produsert av de private sykehjemmene inngår ikke i det kommunale konsumet, men er skilt ut som konsum i ideelle organisasjoner. Siden en stor del av midlene til disse enhetene kommer fra kommunene, bør også disse overføringene trekkes inn når kommunenes utgifter til erstatning for egenproduksjon skal belyses.

En kan imidlertid ikke ta utgangspunkt i konsumet i ideelle organisasjoner siden disse også mottar midler fra en rekke andre givere. For å supplere bildet av kommunale utgifter til leveranser av tjenester fra private, har vi derfor valgt å skille ut de kommunale overføringene til ideelle organisasjoner. Tallene er gjengitt i tabell 4.4.

Tabell 4.4 Kommunale overføringer til ideelle organisasjoner. 2002-2010. Millioner kroner

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010*
Overføringer til ideelle organisasjoner	7 152	7 570	5 907	6 364	6 832	8 282	8 706	9 518	9 379

¹ Art 370 og 470 er omklassifisert mht. behandlingen av funksjonene 202, 214, 234, 254, 390, 393 og 560. Beregninger er foreløpig gjort tilbake til 2007.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Sum overføringer hadde om lag samme omfang som produktkjøpet i 2002. Deretter var det en tydelig nedgang i 2004, og den skyldtes at ansvaret for fylkeskommunalt barnevern og rusomsorgen ble overflyttet til staten og helseforetakene.

Fra 2007 og framover ble det igjen en betydelig økning. Årsaken er todelt, i det det er til dels reelle økninger, blant annet innen institusjonsbasert omsorg hvor det har vært en økning fra år til år.

I tillegg er enkelte utgifter omklassifisert fra produktkjøp til husholdninger, og klassifiseres nå som overføringer til ideelle organisasjoner. Dette gjelder utgifter knyttet undervisning og omsorg for eldre (eksempelvis hjemmebaserte tjenester og aktiviseringstiltak i institusjon). Beløpsmessig er det i underkant av en milliard kroner hvert år som er omklassifisert på denne måten.

Deler av overføringene fra kommunene til de kirkelige fellesrådene er nå omklassifisert til overføringer innen kommuneforvaltningen, og dette var i 2010 på ca. en halv milliard. Dette omklassifiseringen gjelder ennå kun 2010, og gir den tilsynelatende reduksjonen fra 2009 til 2010.

Når det gjelder sammensetningen av overføringene, har de en noe annen fordeling enn produktkjøp. Ca. 85 prosent av overføringene er nokså likt fordelt mellom formålene helse og kultur. De resterende 15 prosent av overføringene er fordelt mellom overføringer til private skoler, miljøvern og sosial beskyttelse.

4.2 Produksjonsindekser for kommunale tjenester 2010

I dette avsnittet presenteres beregninger av en produksjonsindeks for kommunale tjenester basert på data for 2010. Produksjonsindeksen er et samlemål for kommunenes tjenestetilbud basert på produksjonsindikatorer for utvalgte sektorer og sier noe om nivået på produksjonen i forhold til størrelsen på målgruppen for tjenestene. Indeksen er ment å vise hvor godt tjenestetilbud som blir gitt til innbyggerne i ulike målgrupper. En slik indeks for det samlede tjenestetilbudet kan være et nyttig supplement til mer detaljerte studier av tjenesteproduksjonen i enkeltsektorer. Eksempelvis vil produksjonsindeksen være mindre følsom for forskjeller i prioritering enn produksjonsindikatorer for de enkelte tjenester.

I utvalgets rapport fra april 2009 ble det presentert en ny og forbedret produksjonsindeks for kommunene basert på data for 2007. Produksjonsindeksen ble forbedret ved å inkludere flere kvalitetsindikatorer, ved å inkludere kultursektoren og ved å ta hensyn til flere etterspørselsfaktorer enn alder. Blant de nye kvalitetsindikatorene var andel ansatte med førskolelærerutdanning i barnehagesektoren, læringsmiljø og PC-tetthet i grunnskolen, samt andel ansatte med fagutdanning i barnevernet. Videre er antall grunnskolepoeng (korrigerert for sosioøkonomiske faktorer) den viktigste produksjonsindikatoren for grunnskolen.

Produksjonsindeksen oppdateres årlig med beregning av delindekser for barnehage, grunnskole, primærhelsetjeneste, pleie og omsorg, barnevern, sosialkontortjenester og kultur, i tillegg til en samlet produksjonsindeks som omfatter alle disse tjenestene. I alt 372 kommuner har levert tilstrekkelige data til å inngå i beregningene for 2010. Manglende data for læringsmiljø i grunnskolen er den viktigste enkeltårsaken til at produksjonsindeksen ikke kan beregnes for mer enn 80 prosent av kommunene.

Tabell 4.5 viser produksjonsindeksen og delindeksene for kommunene gruppert etter korrigerert inntekt per innbygger. Inntektene omfatter inntekts- og formuesskatt, rammeoverføringer, eiendomsskatt, konsesjonskraftsinntekter og hjemfallsinntekter. Kostnadsnøklene i inntektssystemet er benyttet for å korrigere for forskjeller i beregnet utgiftsbehov. Både indeksene og korrigerert inntekt er normalisert slik at veide gjennomsnitt (innbyggertall som vekt) er lik 100 for kommunene som inngår i analysen.

Tabell 4.5 Produksjonsindekser for kommunene gruppert etter korrigerert inntekt, 2010

Korrigerert inntekt	Barnehage	Grunnskole	Primærhelsetj.	Pleie- og oms	Barnevern	Sosialkontor	Kultur	Samlet	Korr. innt.
Under 90	97,9	95,1	87,1	88,8	127,5	103,5	71,4	93,4	89,9
90-95	100,9	99,1	91,8	95,3	103,7	96,9	71,7	96,3	92,9
95-100	100,2	99,7	97,8	98,6	101,8	102,4	89,5	99,0	96,8
100-105	99,1	101,0	103,2	102,4	90,5	96,8	137,6	102,5	101,5
105-110	99,1	101,6	103,3	102,7	90,8	99,0	98,5	101,0	106,6
110-125	100,1	98,3	117,8	109,7	121,1	118,8	100,0	105,8	116,9
Over 125	101,5	102,0	137,3	117,6	121,2	109,1	131,6	111,8	142,6
Standardavvik	8,8	4,5	29,3	16,3	32,1	26,1	54,2	9,1	19,8
Korrelasjon med korr. innt.	-0,03	0,23	0,56	0,45	0,10	0,17	0,48	0,59	1,00
Antall kommuner	372	372	372	372	372	372	372	372	372

Merknad: Produksjonsindekser og korrigerert inntekt er normalisert slik at de veide gjennomsnittene (med antall innbyggere som vekt) for kommunene som inngår er lik 100.

I tråd med resultatene fra tidligere år viser analysene en klar sammenheng mellom produksjonsindeksen og økonomiske rammebetingelser. Kommuner med høy korrigert inntekt har gjennomgående høyere verdi på produksjonsindeksen enn kommuner med lav korrigert inntekt. Korrelasjonen med korrigert inntekt er klart høyere for samlet produksjonsindeks enn gjennomsnittlig korrelasjon for delindeksene. Det har sammenheng med at kommunevise forskjeller i prioritering slår sterkere ut i delindeksene enn i totalindeksen. Dette kommer også til uttrykk ved at standardavviket til totalindeksen er lavere enn gjennomsnittlig standardavvik for delindeksene.

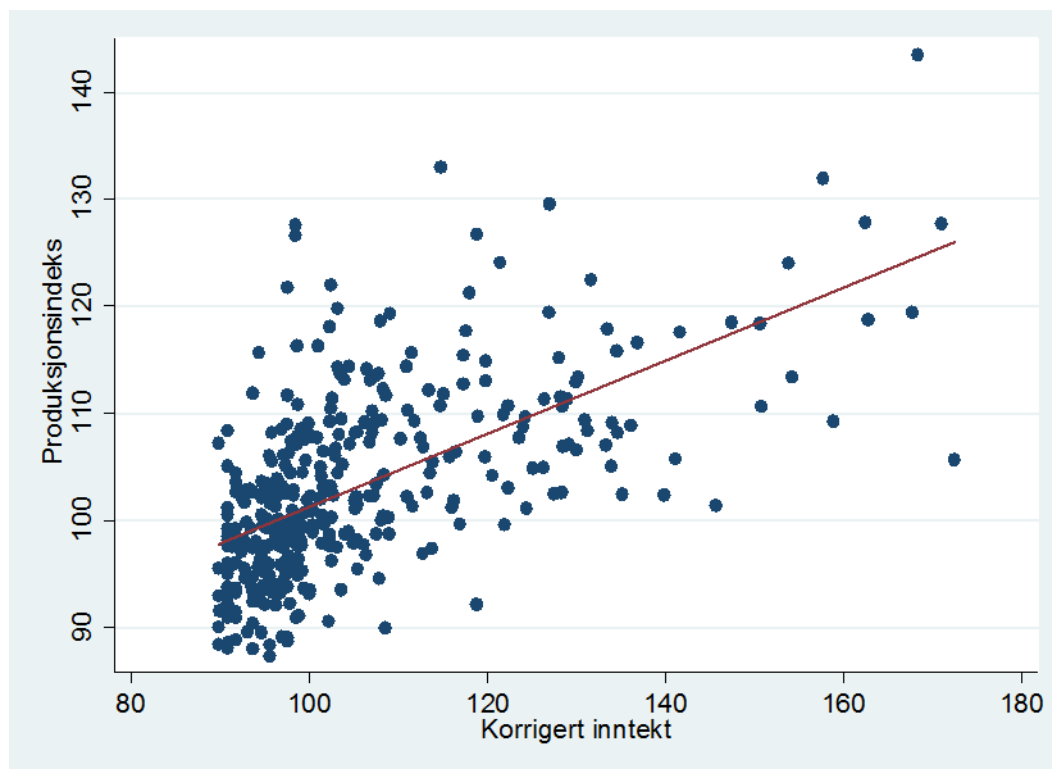
Det er delindeksene for primærhelsetjeneste, pleie og omsorg og kultur som viser sterkest sammenheng med korrigert inntekt. Det er innenfor disse tjenestene at kommuneøkonomien er avgjørende for tjenestetilbudet. Delindeksen for barnehage er praktisk talt ukorrelert med korrigert inntekt, mens delindeksene for grunnskole, sosialkontortjenester og barnevern bare er svakt korrelert med korrigert inntekt. For barnevern og sosialkontortjenester har de svake korrelasjonene trolig sammenheng med at tilbudet innen disse tjenesteområdene i større grad er styrt av behov enn av økonomiske rammebetingelser. Barnehagereformen med statlig finansiering av utbygging til full dekning innebærer at barnehagedekningen i stor grad er blitt frikoblet fra kommunale inntekter.

Sammenhengen mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt er også illustrert i figur 4.2 hvor produksjonsindeksen er plottet mot korrigert inntekt.¹ Den rette linja i figuren er regresjonslinja og den positive helningen viser en klar sammenheng mellom produksjonsindeksen og økonomiske rammebetingelser målt ved korrigert inntekt. Samtidig framgår det at det er betydelig variasjon rundt regresjonslinja, det vil si at produksjonsindeksen varierer mye mellom kommuner med om lag samme nivå på korrigert inntekt.

I enkelte sammenhenger har variasjonen i produksjonsindeksen mellom kommuner med om lag samme inntektsnivå blitt tolket som en indikasjon på effektivitetsforskjeller kommunene imellom. Utvalget vil påpeke at en slik anvendelse av indeksen har sine begrensninger og må gjøres med varsomhet. I praksis vil det være svakheter ved produksjonsindeksen og ved

¹ For å gi et best mulig bilde av majoriteten av kommunene er Åseral, Aurland, Aukra og Namskogan utelatt fra figuren.

Figur 4.2 Sammenheng mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt, 2010

korrigert inntekt. Det har sammenheng med at produksjonsindeksen ikke fanger opp alle aspekter ved tjenestetilbudet, samt at det ikke er fullt samsvar mellom hvilke inntekter som inngår i korrigert inntekt (omfatter kun frie inntekter) og finansieringen av de tjenester som inngår i produksjonsindeksen (omfatter også tjenester som finansieres av øremerkede tilskudd og brukerbetaling). I tillegg kan tjenestetilbudet være holdt oppe av et svakt driftsresultat.

I vedlegg 12 gjøres det nærmere rede for oppbyggingen av produksjonsindeksen og det rapporteres produksjonsindekser for enkeltkommuner og fylkesvise gjennomsnitt. Tall for enkeltkommuner vil også bli lagt ut på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider på www.regjeringen.no/produksjonsindeks.

4.3 Gebyrinntekter

4.3.1 Gebyrer i kommuneforvaltningen

Kommunene har, innenfor rammen av gjeldende lover og forskrifter, en viss frihet til å fastsette satser for brukerbetaling og avgifter på kommunale tjenester. For tjenester der virksomheten har karakter av myndighetsutøvelse, eller kommunen langt på vei har monopol på tjenestene, kommer selvkostprinsippet til anvendelse. Det vil si at kommunen ikke kan sette en pris som overstiger produksjonskostnadene. De står imidlertid fritt til å ta en lavere pris, noe som i så fall innebærer at kommunen prioriterer en indirekte subsidiering av brukerne av tjenestene. Unntaket er renovasjonsavgiftene, der kommunene er pålagt å prise til selvkost. Etter skatteinntekter og overføringer fra staten er gebyrene kommuneforvaltningens største inntektspost. I perioden 2008-2010 utgjorde gebyrene om lag 13 prosent av de løpende inntektene.

Tabell 4.6 viser totale gebyrer og brukerbetalinger i kommuneforvaltningen i 2008-2010. Gebyrer er artene 600-650 i KOSTRA-regnskapet, det vil si summen av betalinger fra brukerne av kommunale tjenester og salgsinntekter (eksklusive salg av realkapital). Legger vi inntekter

av egne bygg- og anleggsarbeider til gebyrer, får vi totale gebyrer etter nasjonalregnskapets definisjoner. I tillegg viser tabellen hvor mye av gebyrene som er brukerbetaling for de aktuelle tjenestene. Brukerbetaling vil si egenbetaling for hjemmetjenester, vederlag for opphold på institusjon, oppholdsbetaling i barnehager og skolefritidsordning, samt avgiftspliktige kommunale årsgebyrer knyttet til vann, avløp, feiing og renovasjon, hvilket i KOSTRA-regnskapet er artene 600 og 640. Forskjellen mellom brukerbetaling og gebyrer er dermed artene 620, 629, 630 og 650, eller salgs- og leieinntekter av varierende og tilfeldig karakter, inntekter fra billettsalg, husleie og festeavgifter, samt diverse avgiftspliktige salgsinntekter.

Tabell 4.6 Gebyrer og brukerbetaling¹ i kommunalforvaltningen. Millioner kroner

	2008		2009*		2010*		Endring 2009-10 (prosent)		Andel av total i 2010 (prosent)	
	Gebyrer	Brukerbetaling	Gebyrer	Brukerbetaling	Gebyrer	Brukerbetaling	Gebyrer	Brukerbetaling	Gebyrer	Brukerbetaling
Administrasjon	1 341	30	1 277	35	1 215	27	-4.9	-22.3	2.7	0.1
Barnehager	3 079	2 944	3 299	3 148	3 434	3 265	4.1	3.7	7.5	11.9
Undervisning	1 275	149	1 362	155	1 479	202	8.6	30.3	3.2	0.7
Grunnskole	202	28	231	33	247	33			0.5	0.1
Videregående skole	636	44	494	42	555	76			1.2	0.3
Andre undervisningsformål	437	78	637	80	676	93			1.5	0.3
Skolefritidsordning	2 275	2 234	2 363	2 320	2 484	2 439	5.1	5.1	5.4	8.9
Helse- og sosialtjenester	11 122	5 892	12 001	6 328	12 651	6 683	5.4	5.6	27.7	24.3
Kommunehelsetjenester	617	337	681	377	677	359			1.5	1.3
Somatiske tjenester	-	-	-	-	-	-			-	-
Tannhelsetjenester	488	449	517	476	573	525			1.3	1.9
Psykisk helsevern	-	-	-	-	-	-			-	-
Pleie og omsorg	6 218	5 055	6 540	5 337	6 836	5 668			15.0	20.6
Barne- og familievern	8	3	10	2	15	4			0.0	0.0
Andre sosiale tjenester	3 791	48	4 254	137	4 550	127			10.0	0.5
Tekniske tjenester mv.	18 038	12 656	19 316	13 838	20 566	14 520	6.5	4.9	45.1	52.7
Vann	4 405	3 914	4 610	4 207	4 874	4 449			10.7	16.2
Avløp / kloakk	5 431	4 973	5 740	5 372	6 162	5 662			13.5	20.6
Renovasjon	4 178	3 374	4 610	3 760	4 759	3 963			10.4	14.4
Brannvern / feiing	673	325	710	364	729	376			1.6	1.4
Samferdsel	1 868	15	2 064	16	2 439	10			5.3	0.0
Andre tekniske tjenester	1 484	55	1 582	120	1 603	61			3.5	0.2
Næringsøkonomiske formål	411	83	373	86	379	76	1.6	-12.0	0.8	0.3
Kultur og idrett	1 779	283	1 959	302	2 118	326	8.1	8.1	4.6	1.2
Sum ordinære gebyrer	39 320	24 270	41 950	26 212	44 326	27 537				
Egne bygg- og anleggsarbeider	1 167	-	1 427	-	1 301	-				
Totale gebyrer	40 487	24 270	43 377	26 212	45 627	27 537				

¹ Gebyrer er artene 600 til 650, og brukerbetaling er artene 600 og 640 i KOSTRAS kontoplan.

* Foreløpige tall

Utviklingen i gebyrinntektene i tabell 4.6 kan dekomponeres i prisendringer og volumendringer. I kapittel 4.3.2 går det nærmere inn på utviklingen i priskomponenten.

Tabellen viser at gebyrinntektene i perioden har økt moderat for de fleste store tjenesteområdene.²

Antall barn i kommunale barnehager har økt hele tiden denne tabellen gjelder, og antall barn i alderen 1-2 år med barnehageplass øker også. Etter en gebyrreduksjon fra 2005 til 2006 har

² Bompenginntekter fra riksveger er klassifisert som formuesinntekter.

kommunenenes gebyrinntekter, og også brukerbetalingen, vedrørende barnehage økt igjen alle årene etter 2007.

Tabellen viser videre at brukerbetalinger utgjør en stor del av gebyrene innen barnehager, skolefritidsordning, helse- og sosialområdet (unntatt andre sosiale tjenester) og de fleste av de tekniske tjenestene. De er derimot lave innen administrasjon, undervisning, næringsøkonomiske formål og kultur og idrett.

4.3.2 Prisendringer i kommunale gebyrer

Barnehage

Til og med 2010 var finansieringen av barnehagene tredelt gjennom statstilskudd, kommunale tilskudd og foreldrebetaling. Statstilskuddet, som opphørte fra og med 2011, var fastsatt av Stortinget gjennom de årlige budsjettvedtakene, og ble gitt til alle godkjente barnehager i Norge. Kommunene bevilget midler til drift av egne barnehager. Kommunene ga i tillegg økonomisk støtte til drift av private barnehagehager. Barnehagereformen, vedtatt av Stortinget i 2003, la til grunn økte statstilskudd og maksimalsatser for foreldrebetalingen. Fra januar 2011 er finansieringen av barnehagene et kommunalt anliggende.

Tabell 4.7 viser utviklingen i brukerbetaling i kommunale barnehager fra 2002. Prisendringene er basert på en utvalgsundersøkelse som er en delundersøkelse til konsumprisindeksen.

Tabell 4.7 Brukerbetalinger i kommunale barnehager og konsumprisindeks. Prosentvis endring siste 12 mnd per januar og gjennomsnittlig årlig prisendring

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Jan 11 - aug 11	Årlig snitt
Barnehagesats	-4,1	-1,3	-7,1	-1,0	-15,7	2,6	-0,1	-0,3	0,8	0,9	0,8	-2,7
KPI	1,3	5,0	-1,8	1,1	1,8	1,2	3,7	2,2	2,5	2,0	-0,2	1,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Med barnehagesats menes i tabell 4.7 brukerbetaling (foreldrebetaling) som inkluderer fast sats for fulltidsopphold, kostpenger og betaling for å dekke andre utgifter, eksempelvis utflukter. Tabellen viser at brukerbetalingen i gjennomsnitt har gått ned med 2,7 prosent pr år i perioden fra 1. januar 2001 til 1. januar 2011. Brukerbetalingene gikk betydelig ned i perioden fram til (januar) 2006, og etter et år med prisøkning var satsene for brukerbetalingen nesten uendrede, men satsene har økt litt igjen de siste par årene.

Vi ser av tabellen at den kraftigste nedgangen i brukerbetalingene for de kommunale barnehagene var i 2006, i det barnehagesatsen gikk ned med over 15 prosent fra januar 2005 til januar 2006. Dette skyldtes i hovedsak Stortingets vedtak om å senke maksimalsatsen fra 2 750 til 2 250 kroner fra 1. januar 2006. Fra 1. januar 2007 økte satsen til 2 330 kroner per måned, og denne gjelder fortsatt. Økningen i barnehagesatsene de senere årene kommer fra flere forhold, blant dem økning i betaling for kostpenger og andre utgifter. I tillegg kan forhold vedrørende betalingsregimer virke inn. For eksempel kan faktisk pris endres hvis antall intervaller vedrørende inntektsbaserte betalingssatser endres, eller inntektsgrensene av andre årsaker flyttes.

Bakgrunns materialet fra Statistisk sentralbyrå viser at på landsbasis betalte familier med årsinntekt på 250 000 kroner i snitt 2 090 kroner i måneden, eksklusiv kostpenger og andre tilleggsutgifter, for fulltidsopphold i kommunal barnehage i januar 2010. Familier med årsinntekt på 500 000 kroner betalte i snitt 2 270 kroner. Satsene på laveste inntektsnivå varierer kraftig, noe som skyldes at en del kommuner har et inntektsgradert betalingssystem. En

inngående analyse – *Undersøking om foreldrebetaling i barnehagar*, januar 2011 – publiseres årlig av Statistisk sentralbyrå³.

Bolig

Tabell 4.8 viser utviklingen for kommunale gebyrer knyttet til bolig. Dette er gebyrer for vann, avløp, renovasjon (VAR) og feiing. Fram til januar 2003 var endringen i gebyrsatsene i generelt i overkant av 4 prosent per år. I den etterfølgende perioden fram til januar 2007, økte VAR-gebyrene betydelig mindre, men har de siste årene fram til januar 2011 økt relativt mye.

Tabell 4.8 Gebyrer tilknyttet bolig. Prosentvis prisendring siste 12 måneder per januar og gjennomsnittlig årlig prisendring¹

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Årlig snitt
Vann	6.4	1.3	2.6	-0.8	3.9	6.6	8.1	4.0	4.9	4.1
Avløp	5.0	1.1	0.2	-1.5	2.9	6.3	7.5	4.9	4.3	3.4
Renovasjon	2.6	1.3	2.7	1.7	3.2	4.7	6.1	7.9	8.3	4.2
Feiing	5.3	6.0	4.8	3.1	3.3	4.1	6.3	8.0	3.4	4.9

¹ Statistikken om kommunale gebyrer knyttet til bolig er basert på KOSTRA-data
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Pleie og omsorg

Når det gjelder kommunenes adgang til å ta betalt for pleie- og omsorgstjenester, regulerer staten dette gjennom to ulike regelverk, ett for hjemmetjenester og ett for tilbud i institusjon. Alle som ikke bor i institusjon dekker egne boutgifter og betaler egenandeler for helsetjenester inntil frikortgrensen. For kommunale tjenester er hjemmesykepleie og personrettet praktisk bistand fritatt for egenandeler. Kommunen kan kreve betaling for praktisk bistand, som f.eks. rengjøring, innkjøp og matlaging. Kommunen står i utgangspunktet fritt til å fastsette nivået på egenandelene. Egenandelene må imidlertid ikke være høyere enn kostnaden ved å produsere tjenesten. Vederlaget kan heller ikke settes høyere enn at vedkommende beholder tilstrekkelig midler til å dekke personlige behov og bære sitt ansvar som forsørger.

Forskriften for vederlag ved opphold i institusjon skiller mellom langtids- og korttidsopphold. Beboere med langtidsopphold betaler for et samlet bolig- og tjenestetilbud uten hensyn til omfanget av de tjenester som ytes. Regelverket innebærer at brukeren kan pålegges å betale 75 prosent av inntekter inntil folketrygdens grunnbeløp (G) fratrukket et fribeløp for opphold i institusjon. Av inntekter utover folketrygdens grunnbeløp betales inntil 85 prosent. Vederlaget skal ikke overstige de reelle oppholdsutgiftene. For korttidsopphold betaler alle en fast døgnpris fastsatt av departementet.

Verken for brukerbetaling innen skolefritidsordningen eller innen pleie og omsorg finnes det tilgjengelig datamateriale som belyser prisendringene.

4.3.3 Kommunevise variasjoner innen VAR-sektoren

Kommunenes inntekter under VAR-området er underlagt regler om selvkostprising, dvs. at kommunen ikke kan kreve inn mer i gebyrer enn det som det koster å produsere tjenesten. I praksis vil dette løses ved at i år der gebyrinntektene overstiger selvkost, vil det overskytende settes av på bundne fond og vice versa, slik at selvkost kan ses samlet over en 3-5-årsperiode.

For vann og avløp setter selvkost en øvre grense for gebyrnivået. For renovasjon skal gebyrene tilsvare selvkost. Forskjeller i gebyrnivået mellom kommunene kan skyldes at kostnaden ved å produsere tjenesten varierer mellom kommunene, eksempelvis som følge av effektivitet,

³ Statistisk sentralbyrå, Rapportar 26/2011

bosettingsmønster, grunnforhold, rensekrav, topografi osv. For vann og avløp vil gebyrene også avhenge av i hvilken grad kommunen eventuelt ønsker å prioritere tjenesten innenfor de frie inntektene, slik at innbyggerne ikke må ta hele kostnaden gjennom gebyrene.

Kommunene skal i KOSTRA oppgi stipulert årsgebyr eksklusiv merverdiavgift for en standardbolig på 120 m² bruksareal, eventuelt for et forbruk på 150 m³ innenfor vann og avløp dersom vannmåler er mest utbredt i kommunen.

Tabell 4.9 gir en indikasjon på de samlede gebyrene for VAR-tjenestene. Tallene viser at uveid landsgjennomsnitt er 8 597 kroner. Det er store variasjoner i gebyrnivået i kommunene, fra vel 4 500 kroner årlig til rundt 16 700 kroner. I tabellen er de kommunene som har rapportert på området, gruppert etter innbyggertall. I alt inngår 344 kommuner, som til sammen omfatter 4 381 422 av befolkningen, i tabellen. Tabellen viser hvor stor del av vann- og avløpstjenesten som finansieres gjennom gebyrer fra innbyggerne.

Tabell 4.9 Gjennomsnittlig årsgebyr og standardavvik (vann, avløp og renovasjon), selvkostgrad (vann og avløp) og korrigerede frie inntekter i prosent av landsgjennomsnittet, gruppert etter kommunestørrelse¹

Kommunegruppe	Antall kommuner	Antall innbyggere	Gebyr	Standardavvik	Selvkostgrad	Korrigert inntekt
< 2087 innb.	67	90 618	8 995	1 743	86	119
2087 - 3997.5 innb.	69	202 553	9 339	2 210	96	105
3997.5 - 7272 innb.	71	392 584	9 204	1 733	98	100
7272 - 20 000 innb.	77	953 473	8 068	1 561	98	98
> 20 000 innb.	39	1 552 013	7 128	2 147	100	99
Bergen, Stavanger, Trondheim	3	559 899	6 208	2 106	100	102
Kraftkommuner	17	31 052	7 830	1 070	79	118
Oslo	1	599 230	5 805	..	100	106
Sum/gjennomsnitt landet	344	4 381 422	8 597	1 981	94	..

¹ Inntekt er korrigert for variasjon i utgiftsbehov. Det er oppgitt uveide gjennomsnitt i kolonnene for gebyrbeløp, korrigert inntekt og selvkostgrad.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Kommunal- og regionaldepartementet

Tendensen er at gebyrene er lavere i større kommuner enn i mindre. Dette vil være naturlig ut fra at drifts- og investeringsutgiftene, og derigjennom også kapitalkostnadene, målt per innbygger normalt vil være høyere i mindre sentrale strøk. Gebyrene ser også ut til å variere ganske likt innenfor mindre og større kommuner.

Av kommunene som inngår i tallgrunlaget, finansierer om lag 3 av 4 kommuner vann- og avløpstjenestene fullt ut eller tilnærmet fullt ut (> 95 prosent) gjennom gebyrene fra innbyggerne. Om lag én av 25 kommuner belaster innbyggerne for mindre enn to tredeler av selvkost gjennom årsgebyrene og finansierer det resterende ved hjelp av frie inntekter. Valle finansierer om lag 70 prosent av tjenestene ved frie inntekter og er med det den kommunen belaster innbyggerne for den minste andelen av hva det koster å produsere tjenestene.

Det er i første rekke mindre kommuner og kraftkommunene som prioriterer vann- og avløpstjenestene innenfor rammen av de frie inntektene, mens tendensen er at større kommuner i større grad finansierer tjenestene fullt ut gjennom gebyrer. Dette må ses i sammenheng med inntektsnivået i den enkelte kommune. Selv om enkelte kommuner med et relativt lavt inntektsnivå ikke dekker inn selvkost fullt ut gjennom brukerbetaling og motsatt, viser tabell 4.9 en tendens til at kommuner med høye inntekter belaster innbyggerne for en mindre andel av de samlede kostnadene innen vannforsyning og avløpstjenester, mens kommuner med lavere inntekter i større grad utnytter inntekspotensialet fullt ut.

5 Aktivitet i kommunesektoren

I dette kapitlet omtales investeringene og sysselsettingen i kommunal forvaltning. For en omtale av den samlede aktivitetsutviklingen i kommunal sektor vises det til kapittel 2.

5.1 Investeringer

Kommuneforvaltningens investeringer, målt ved bruttoinvesteringer i fast realkapital, har ligget på et relativt høyt nivå de siste årene. Bruttoinvesteringer er definert som anskaffelser fratrukket salg, og har økt kraftig de foregående årene. Imidlertid var økningen i 2010 svært liten hvis vi ser bort fra forvaltningsreformen. Tabell 5.1 viser kommuneforvaltningens bruttoinvesteringer i fast realkapital fordelt på tjenesteområder for de tre siste årene.

Tabell 5.1 Kommuneforvaltningens anskaffelser av fast realkapital. Millioner kroner

	Samlede investeringsutgifter			Prosentvis endring 2009-10	Andel av totale anskaffelser i 2010
	2008	2009*	2010*		
Administrasjon	2 087	2 217	2 520	13.7	5.1
Barnehager	3 276	3 215	2 372	-26.2	4.8
Undervisning	10 945	13 484	13 342	-1.1	26.9
Grunnskole	7 644	9 141	9 261		18.7
Videregående skole	3 161	4 189	3 896		7.9
Andre undervisningsformal	139	154	185		0.4
Skolefritidsordning	26	26	33	25.2	0.1
Helse- og sosialtjenester	4 995	5 335	5 881	10.2	11.9
Kommunehelsetjenester	214	310	228		0.5
Tannhelsetjenester	177	148	105		0.2
Pleie og omsorg	2 451	2 349	2 879		5.8
Barne- og familievern	41	40	48		0.1
Andre sosiale tjenester	2 111	2 489	2 622		5.3
Tekniske tjenester mv.	11 186	12 122	18 193	50.1	36.7
Vann	2 576	2 935	2 915		5.9
Avløp / kloakk	2 577	3 214	3 451		7.0
Renovasjon	604	669	719		1.5
Brannvern / feiling	347	386	563		1.1
Samferdsel	4 196	4 284	9 804		19.8
Andre tekniske tjenester	886	634	741		1.5
Næringsøkonomiske formål	1 204	898	643	-28.3	1.3
Kultur og idrett	5 126	6 079	6 534	7.5	13.2
Sum	38 844	43 376	49 520	14.2	
Sum i faste 2008-priser	38 844	42 640	48 365	13.4	

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 5.1 viser at bruttoinvesteringene var på knapt 50 milliarder i 2010, mot litt over 43 milliarder kroner i 2009. Det er en økning på mer enn 14 prosent sammenlignet med året før, og skyldes nesten utelukkende samferdselssektoren. Denne var sterkt påvirket av forvaltningsreformen, i det fylkeskommunene fikk ansvaret for betydelig flere kilometer riksveg (omdefinert til fylkesveg). Investeringene i tekniske tjenester økte med ca. 6 milliarder kroner, hvorav samferdsel representerte 5,5 milliarder - en økning på ca. 130 prosent. I motsatt

retning trekker investeringer innen barnehagesektoren. Disse ble redusert for andre år på rad, og reduksjonen i 2010 var betydelig, på 26,2 prosent.

De største investeringene de foregående årene har vært innenfor undervisning. På grunn av forvaltningsreformen ble dette endret i 2010, i det samferdsel ble mer enn dobbelt så stor som året før. Investeringer innen tekniske tjenester samlet sett representerte i 2010 nesten 37 prosent av de totale investeringene i kommuneforvaltningen.

Grunnlagsdata viser at fylkenes andel av de totale investeringene økte fra 14,5 prosent i 2009 til 22,1 prosent i 2010. Kommunenes andel sank fra 71 til 64 prosent, og særbedriftenes andel fra 13 til litt under 12 prosent. Resten er investeringer i tilknytning til de kirkelige fellestrådene.

5.2 Sysselsetting

I kapittel 5.2 ser vi på utviklingen i sysselsettingen i kommuneforvaltningen ved hjelp av sysselsettingstall fra nasjonalregnskapet. Kommuneforvaltningen sammenlignes med statsforvaltningen og andre sektorer.

5.2.1 Sysselsetting i kommuneforvaltningen

I dette delkapitlet belyses nivå og utvikling i samlet sysselsetting i kommuneforvaltningen ved hjelp av statistikk fra Statistisk sentralbyrå. Antall personer som er sysselsatt i kommuneforvaltningen, statsforvaltningen og øvrige sektorer er vist i tabell 5.2. Sysselsatte personer omfatter personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangs militær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid på grunn av sykdom, ferie, permisjon mv. Utenlandske lønnstakere (ikke-hjemmehørende personer) som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsaktivitet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide og innleide skip, er også inkludert i sysselsettingsbegrepet. Tabellen viser sysselsatte personer i form av gjennomsnittstall over et år.

Tabell 5.2: Sysselsatte personer etter sektor og næring. 1000 personer

	2008	2009*	2010*	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10	Andel av sysselsatte 2010
Kommuneforvaltningen	489,5	506,3	516,5	10,2	2,0	19,9
Offentlig administrasjon	57,3	58,1	56,9	-1,2	-2,1	
Undervisning	135,0	136,7	139,8	3,1	2,3	
Helse- og sosialtjenester	286,5	300,4	308,1	7,7	2,6	
Vann, avløp og renovasjon	4,9	5,1	5,4	0,3	6,3	
Kultur og idrett	5,8	6,0	6,3	0,3	5,4	
Statsforvaltningen	267,3	274,3	278,0	3,7	1,4	10,7
Andre sektorer	1 861,0	1 825,5	1 805,1	-20,4	-1,1	69,4
Sysselsatte personer i alt	2 617,9	2 606,1	2 599,7	-6,4	-0,2	100,0

* Foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskapet (Statistisk sentralbyrå).

Tabellen viser at omtrent 516 500 personer var sysselsatt i kommuneforvaltningen i 2010¹. Dette var 19,9 prosent av sysselsatte personer i alt, og denne andelen har de siste årene økt langsomt, fra 18,6 prosent i 2007. Til sammenligning sysselsatte statsforvaltningen 278 000

¹ På grunn av at det i kommuneforvaltningen er en betydelig andel sysselsatte på deltid, er antall årsverk noe mindre.

personer (10,5 prosent) i 2010. Dette betyr at omtrent 30 prosent av de sysselsatte var ansatt i offentlig forvaltning.

Vi ser videre at den prosentvise veksten i sysselsettingen innen kommuneforvaltningen var høyere enn sysselsettingsveksten i både staten og andre sektorer i 2010. Samlet sysselsetting sank med 0,2 prosent fra 2009 til 2010, og tilsvarende reduksjon året før var 0,5 prosent. Kommuneforvaltningen hadde en vekst på 2 prosent i 2010, og 3,4 prosent året før. I begge årene er det helse- og sosiale tjenester som økte klart mest i antall sysselsatte. I vann, avløp, renovasjon (VAR) og kultur/idrett har man sett den relativt største veksten i samme periode, men de absolutte tallene her er små. Det presiseres at definisjonen av helse- og sosialtjenester i nasjonalregnskapet omfatter mer enn pleie- og omsorgssektoren i KOSTRA-rapporteringen. Blant annet inkluderer kategorien barnehager og primærhelsetjenesten. Dette må tas i betraktning når utviklingen i næringen skal vurderes.

Helse- og sosialtjenester og undervisning er de største næringene i kommuneforvaltningen. Etter disse kommer offentlig administrasjon, som hadde en nedgang på 2,1 prosent. Undervisning økte med 2,3 prosent fra 2009 til 2010. Offentlig administrasjon inkluderer her blant annet brannvern, veier, og bistand og tilrettelegging for næringslivet, foruten ordinær administrasjon slik det defineres i KOSTRA.

Boks 5.1 Om statistikkgrunnlaget

SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk er basert på flere ulike registre der de viktigste er NAVs arbeidstakerregister, Skattedirektoratets lønns- og trekkoppgaveregister og selvangivelsesregister, registeret over vernepliktige fra Vernepliktsverket, registeret over sivilarbeidere fra Siviltjenesteadministrasjonen og Enhets-/Bedrifts- og foretaksregisteret.

Sysselsatte er definert som antall lønnstakere og selvstendig næringsdrivende i alderen 15-74 år som utførte arbeid av minst én times varighet på referansetidspunktet, og personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende på grunn av sykdom, ferie, lønnet permisjon eller lignende. For sysselsatte med flere arbeidsforhold i referanseuken, blir bare hovedarbeidsforholdet medregnet. Definisjonen av sysselsatte personer benyttet i Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) tilsvarer definisjonen i registerstatistikken.

Registerstatistikken og AKU viser noe lavere samlet sysselsetting enn nasjonalregnskapet. Viktigste årsak til avvik er at registerstatistikken og AKU måler sysselsetting for bosatte i Norge, mens nasjonalregnskapet også inkluderer utenlandske lønnstakere i innenlandsk produksjonsaktivitet, herunder utenlandske sjømenn på norske skip. I sysselsettingsberegningene for offentlig forvaltning i nasjonalregnskapet er det benyttet en indirekte metode med omregning av lønnskostnader fra offentlige regnskaper til årsverkstall og sysselsatte personer. Dette sammenholdes og avstemmes delvis mot registerstatistikk. Ved avstemning av samlet sysselsetting i Norge utnytter nasjonalregnskapet hovedsakelig informasjon fra AKU.

5.2.2 Sektorfordelt sysselsetting etter kommunestørrelse

Nasjonalregnskapet kan ikke brukes til å studere sysselsetting på kommunenivå. Til dette formålet må i stedet Statistisk sentralbyrås registerbaserte sysselsettingsstatistikk² benyttes. I

² <http://www.ssb.no/regsys/>

og med at disse to statistikkene baseres på ulike kilder, vil man få noen avvik i tallene. Forskjellene på de to statistikkene omtales i boks 5.1.

Tabell 5.3 viser hvordan sysselsettingen fordeler seg mellom ulike sektorer avhengig av størrelsen på bostedskommunen. Andelen sysselsatte som arbeider i kommuneforvaltningen øker med avtagende innbyggertall. I kommuner med under 3 000 innbyggere arbeider over en fjerdedel i kommunal sektor. I fem kommuner arbeider over 40 prosent av de sysselsatte i kommuneforvaltningen, og den største av disse har ca. 1300 innbyggere. Oslo er i den andre enden av skalaen, idet det i denne kommunen er mindre enn 12 prosent av de sysselsatte som arbeider i kommuneforvaltningen.

Mønsteret er motsatt for statsforvaltningen. Andelen sysselsatte i statsforvaltningen øker med økende kommunestørrelse. I Oslo arbeidet i overkant av 14 prosent av de sysselsatte i statsforvaltningen, og i de øvrige kommunene med over 50 000 innbyggere arbeidet 13,1 prosent i statsforvaltningen. I denne kommunegruppen hadde Tromsø den største andelen sysselsatte i statsforvaltningen på i overkant av 24 prosent.

Tabell 5.3: Sysselsatte fordelt etter sektor og størrelse på bostedskommune. Prosent av sysselsatte totalt

	Kommuner ¹	Fylkes- kommuner	Stats- forvaltningen	Andre sektorer	I alt	Andel av totalt sysselsatte
Hele landet	17,6	1,8	10,6	70,0	100,0	100,0
Oslo	12,2	0,4	14,4	73,0	100,0	12,7
Over 50 000 innb.	14,9	1,9	13,1	70,1	100,0	24,3
20-50 000 innb.	16,8	2,1	11,1	70,1	100,0	22,7
10-20 000 innb.	18,7	2,0	9,3	70,0	100,0	16,0
5-10 000 innb.	21,1	2,1	7,3	69,5	100,0	12,6
3-5 000 innb.	24,0	1,8	5,6	68,6	100,0	6,0
Under 3 000 innb.	27,6	1,5	5,3	65,5	100,0	5,6

¹ Inkludert Oslo

Kilde: Statistisk sentralbyrås registerbaserte sysselsettingsstatistikk

Andelen som ikke er sysselsatt i offentlig forvaltning utgjorde på landsbasis 70 prosent. Sysselsettingen i andre sektorer viser mye av det samme hovedmønsteret som statsforvaltningen. Imidlertid er det ulikheter på to punkter. De fire kommunegruppene med innbyggertall fra 5 000 og oppover (men eks. Oslo) er veldig like med rundt 70 prosent ansatt i andre sektorer. Andelen faller noe i gruppen av kommuner med 3 000-5 000 innbyggere, og andelen faller enda mye mer når kommunestørrelsen er mindre enn 3 000 innbyggere.

6 Priser og kostnader

6.1 Kommunal deflator

Kostnadsdeflatoren for kommunesektoren utarbeides i Finansdepartementet i forbindelse med utformingen av det økonomiske opplegget for sektoren. Den beregnes som et veidd gjennomsnitt av anslått lønnsvekst og kjøp av varer og tjenester i driften og til investeringer. Beregningen av pristall for kommunene er en integrert del av tallarbeidet i tilknytning til nasjonalbudsjettene, og utgjør en del av grunnlaget for vurderinger av utviklingen og utsiktene for norsk økonomi.

Deflatoren benyttes blant annet til å beregne realveksten i kommunesektorens inntekter. Fordi anslag på den kommunale deflatoren for det enkelte år vil være usikre, vil det også være usikkerhet knyttet til beregnet realvekst i kommunesektorens inntekter.

I Nasjonalbudsjettet 2011, som ble lagt fram i oktober 2010, ble den kommunale deflatoren beregnet til 2,8 prosent, blant annet basert på en anslått årslønnsvekst på 3¼ prosent. Som følge av lønnsoppgjøret i kommunene ble deflatoren for kommunene oppjustert i Revidert Nasjonalbudsjett 2011 til 3,4 prosent. Lønnsveksten i kommunene ble anslått til 4¼ prosent mot knapt 4 prosent samlet for norsk økonomi. I Nasjonalbudsjettet 2012 er deflatoren for 2011 holdt uendret på 3,4 prosent.

Vedlegg 6 viser utviklingen i deflatoren og de ulike kostnadskomponentene de siste årene. En mer detaljert oversikt over vare- og tjenestegrupper og anslått prisvekst de siste årene ble gitt i aprilrapporten 2011.

6.2 Lønn og lønnsutvikling

Lønnskostnadene er den klart største utgiftsposten i kommunesektoren. I dette avsnittet ses det nærmere på gjennomsnittlig årslønn og årslønnsvekst i kommunesektoren, men også årslønnsvekst for noen av de andre forhandlingsområdene.

Tabell 6.1 Årslønnsvekst per årsverk i prosent og lønn per årsverk 2010 for noen store forhandlingsområder

Forhandlingsområde	Gjennomsnittlig årslønnsvekst			Lønn per årsverk 2010	Lønn heltidsansatte 2010
	2000-2005	2005-2010	2010		
Alle gruppene/områdene	4,4	4,7	3,7	418 800	
Industri i alt (NHO)	4,5	4,8	4,1	466 700	
Industriarbeidere (NHO)	4,1	4,5	3,6	378 600	
Industrifunksjonærer (NHO)	4,8	5,1	4,3	580 000	
Varehandel (HSH)	4,3	3,8	3,6		397 200
Finanstjenester	5,3	5,2	5,9		556 000
Statsansatte	4,3	5,0	4,5	450 300	
Kommuneansatte (KS inkl. bedr.medl.) ¹	4,2	4,7	3,7	398 500	
Undervisningspersonell i kommunal sektor ¹	5,5	4,0	3,6	445 700	
Helseforetak (NAVO)	-	4,8	3,7	445 700	
Øvrige bedrifter (NAVO)	-	4,8	3,5	424 000	

¹ I 2004 og 2005 inngår undervisningsstillinger utenom Oslo både i tallene for undervisningspersonell og kommuneansatte. Fra og med 2004 omfatter tallene for kommuneansatte også ansatte i Oslo kommune inkludert undervisningspersonell.

Kilde: Etter inntektsoppgjørene 2011, Rapport fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, 22. juni 2011.

Tabell 6.1 viser at gjennomsnittlig årslønnsvekst for alle grupper i 2010 var på 3,6 prosent. Det var ansatte innen finanstjenester som hadde den høyeste årslønnsveksten med 5,9 prosent,

mens ansatte innenfor øvrige bedrifter (Spekter) hadde den laveste veksten med 3,5 prosent. Kommuneansatte hadde en årslønnsvekst på 3,7 prosent. Undervisningspersonell i kommunal sektor hadde 3,6 pst, men statsansatte hadde en årslønnsvekst på 4,5 prosent. Tallene for statsansatte inkluderer virkningen av ny arbeidstidsavtale for politi og lensmann etaten samt brudd i tidsserien.

I perioden 2000 til 2005 hadde undervisningspersonell en noe sterkere årslønnsvekst enn de øvrige forhandlingsområdene med 5,5 prosent, mens kommuneansatte (eksklusiv undervisningspersonell) og industriarbeidere hadde lavere årslønnsvekst enn de andre områdene med henholdsvis 4,2 og 4,1 prosent. I perioden 2005 til 2010 var den årlige årslønnsveksten høyest for arbeidstakere innen finanstjenester med 5,2 prosent og lavest for varehandelen med 3,8 prosent. Kommuneansatte hadde i denne perioden en årslønnsvekst på 4,7 prosent som var lik gjennomsnittlige lønnsvekst for alle gruppene. Tallene for kommuneansatte i denne perioden var eksklusiv undervisningspersonell frem til 2003 og inklusiv undervisningspersonell fra og med 2004.

Tabell 6.2 viser gjennomsnittlig månedsførtjeneste (grunnlønn pluss faste og variable tillegg) per 1.12.10 og prosentvis vekst fra 1.12.09 til 1.12.10 for kommunalt ansatte fordelt på tjenestested. Tallene for lønnsveksten i tabell 6.1 og 6.2 er derfor ikke direkte sammenliknbare. I tabell 6.1 ser vi på gjennomsnittlig årslønnsvekst, mens vi i tabell 6.2 ser på endringer i månedsførtjenesten per 1.12 de enkelte år.

Tabell 6.2 Kommunal forvaltning. Antall avtalte årsverk og gjennomsnittlig månedsførtjeneste x 12 per 1.12.10. Prosentvis vekst i månedsførtjeneste fra året før og gjennomsnittlig årlig vekst 1.12.05-1.12.10. Fordelt på kommunale sektorer ¹

	Årsverk per 1.12.10	Månedsførtj.x12 per 1.12.10	Gj.snittlig årlig prosentvis vekst 1.12.05-1.12.10	Prosentvis vekst 1.12.09-1.12.10
I alt	338 700	406 400	5,6	4,9
Av dette:				
Sentraladministrasjon	22 900	423 800	6,9	5,6
Grunnskole	76 600	423 000	4,6	5,1
Videregående	30 700	451 200	5,0	4,8
Barnehager	37 200	346 100	5,8	5,1
Pleie og omsorg	123 300	401 600	6,4	4,9
Kultur	6 500	395 200	6,2	5,4
Teknisk	21 700	402 300	7,0	5,0

¹ Årsverkstallene i denne tabellen vil avvike fra årsverkstallene i avsnitt 2.5 på grunn av grupperingsforskjeller og forskjeller i statistikkilde.

Kilde: Lønns- og personalstatistikk. PAI/KS

I kommuneforvaltningen var gjennomsnittlig månedsførtjeneste per 1.12.10 høyest innenfor videregående skole og grunnskolen, og lavest i barnehager.

Den størst økningen i månedsførtjenesten fra 2009 til 2010 var innen sentraladministrasjonen med 5,6 prosent, mens den laveste veksten hadde videregående med 4,8 prosent. De siste 5 årene har det vært størst lønnsøkning innenfor sentraladministrasjonen med en gjennomsnittlig årlig vekst på 6,9 prosent og lavest innenfor grunnskole og videregående skole med henholdsvis 4,6 prosent og 5,0 prosent.

Veksttallene for grunnskole og videregående opplæring er påvirket av strukturendringene innenfor skolesektoren ved at eldre lærere som går av med pensjon erstattes av yngre lærere med langt lavere lønn. Det er også en lavere andel skoleledere enn tidligere år. Dette trekker lønnsnivået ned i skoleverket og fører til lavere lønnsvekst.

7 Netto driftsresultat og andre regnskapsresultater

For kommunesektoren ble netto driftsresultat¹ i 2010 på 3,2 prosent, en økning på 0,2 prosentpoeng fra 2009 når det ikke tas hensyn til virkningene av forvaltningsreformen. Utvalget har i notat til 1. konsultasjonsmøte 2011 anslått at om lag 4/5 av økningen i netto driftsresultat for fylkeskommunene kan knyttes til forvaltningsreformen. Dette anslaget bygger på at det direkte ble overført 1,6 mrd. kroner knyttet til fylkesveginvesteringer, samt at det antas at halvparten av økningen i frie inntekter knyttet til samferdsel på 0,95 mrd. kroner også har gått til investeringer. Korrigert for dette var netto driftsresultat på om lag 2¾ prosent i 2010.

Fra 2009 til 2010 ble netto driftsresultat i kommunene utenom Oslo redusert fra 2,7 til 2,3 prosent. I Oslo sank netto driftsresultat fra 3,2 til 1,1 prosent. mens fylkeskommunene (utenom Oslo) hadde en økning fra 2,9 prosent til 5,7 prosent korrigert for forvaltningsreformen. Ukorrigert var resultatet i fylkeskommunene i 2010 på 8,8 prosent.

Nedgangen i netto driftsresultat for kommunene utenom Oslo skyldtes først og fremst at netto renteutgifter (inkl utbytte og finansielle gevinster og tap) og avdrag har gått opp, mens det at driftsutgiftene har økt mindre enn driftsinntektene trakk i motsatt retning. Det var kommuner i Trøndelag og Akershus som hadde høyest netto driftsresultat med hhv. 3,6 og 3,5 prosent i 2010. Det er også en tendens til at kommuner med relativt høye korrigerede frie inntekter har høyere brutto og netto driftsresultat enn kommuner med relativt lave korrigerede frie inntekter.

I 2010 hadde 21 prosent av kommunene negativt netto driftsresultat, en økning fra 18 prosent i 2009. Til tross for dette, er antallet kommuner i ROBEK på samme nivå som i fjor. Ingen fylkeskommuner hadde negativt driftsresultat i 2010.

Utvalget anbefaler at netto driftsresultat over tid bør utgjøre om lag tre prosent av driftsinntektene. I den siste tiårsperioden har netto driftsresultat som et gjennomsnitt vært på 2,2 prosent.

7.1 Netto driftsresultat for kommunesektoren samlet

I 2010 var netto driftsresultat i kommunesektoren på 3,2 prosent av driftsinntektene. Dette var 0,2 prosentenheter høyere enn i 2009. I 2010 var brutto driftsresultat på 5,5 prosent. Dette var 0,7 prosentenheter høyere enn i 2009. Det var således en sterkere økning i brutto driftsresultat enn i netto driftsresultat, noe som skyldtes at kommunenes netto finansutgifter økte i forhold til inntektene. Et korrigert netto driftsresultat når man tar hensyn til forvaltningsreformen er på om lag 2¾ prosent i 2010.

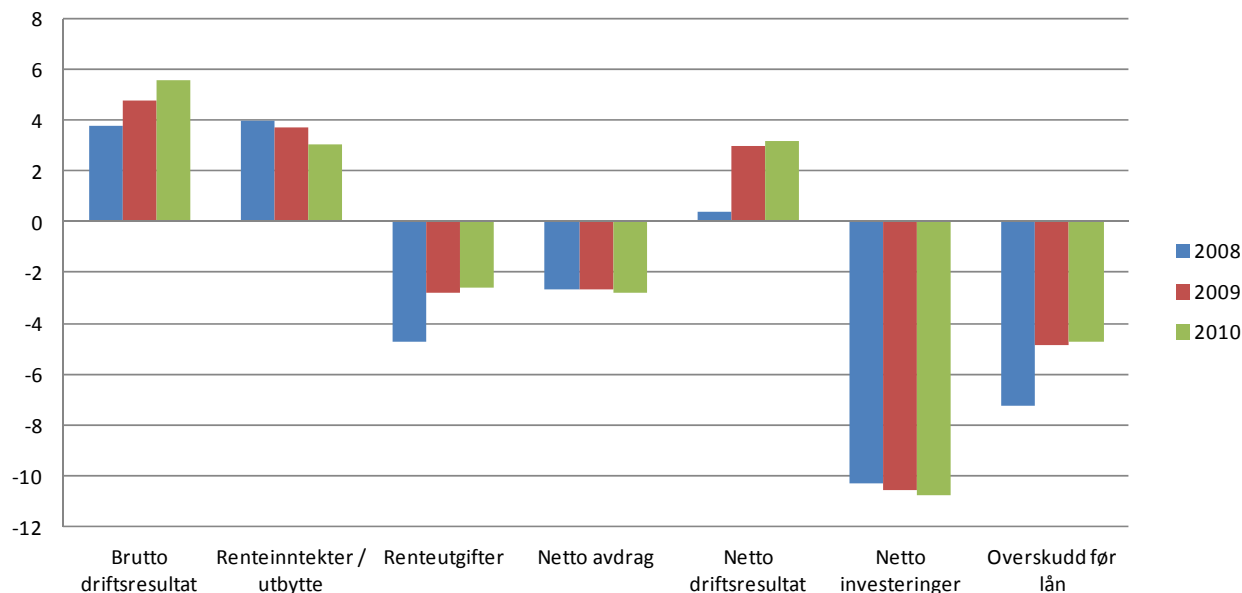
Tabell 7.1 Utviklingen i brutto og netto driftsresultat målt i prosent av de totale driftsinntektene for kommunesektoren samlet 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Brutto driftsresultat	7,5	5,1	3,8	4,8	5,5
Netto driftsresultat	5,5	2,5	0,4	3,0	3,2

¹ Kapitlet baserer seg på KOSTRA-tall for kommuneregnskapene. Kommunale foretak mv. inngår ikke i tallgrunnlaget. Utvalget regner med at kvaliteten på konserntallene etter hvert vil bli god nok til at disse kan brukes.

Figur 7.1 viser utviklingen i brutto driftsresultat, netto driftsresultat og underskudd før lån og avsetninger for årene 2008-2010. Når netto driftsresultat økte med 0,2 prosentenheter i forhold til driftsinntektene fra 2009 til 2010, kom 0,8 prosentenheter som følge av at brutto driftsutgifter økte, mens lavere renteinntekter og utbytte isolert sett reduserte netto driftsresultat med 0,6 prosentenheter.

Figur 7.1 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Kommune og fylkeskommunekassene 2008-2010

Figur 7.1 viser også utviklingen i overskudd før lån. Overskudd før lån betyr isolert sett en nedgang i kommunenes nettogjeld, mens underskudd før lån isolert sett betyr en økning i nettogjelden. Underskudd før lån endret seg lite fra 2009 til 2010. I 2010 var underskudd før lån på 4,9 prosent av driftsinntektene, mens det var på 4,7 prosent i 2009. Når underskudd før lån gikk ned med 0,1 prosentenheter i forhold til driftsinntektene fra 2009 til 2010, var dette nettoeffekten av høyere brutto driftsresultat på 0,8 prosentenheter, lavere netto renteutgifter og utbytte på 0,5 prosentenheter og høyere netto investeringsutgifter på 0,1 prosentenheter. Investeringsutgiftene fratrukket investeringsinntektene økte fra 10,6 prosent av driftsinntektene i 2009 til 10,7 prosent i 2010.

7.2 Netto driftsresultat for kommunene

Kommunene eksklusive Oslo hadde i 2010 et netto driftsresultat på 2,3 prosent av driftsinntektene. Dette var en nedgang på 0,4 prosentenheter i forhold til 2009, jf. tabell 7.2. Nedgangen er nettoeffekten av at netto renteutgifter og avdrag økte med 0,7 prosentenheter i forhold til inntektene og at brutto driftsresultat (ekskl. avskrivninger) økte med 0,3 prosentenheter. Nedgangen i netto driftsresultat skyldes således først og fremst at netto renteutgifter (inkl utbytte og finansielle gevinster og tap) og avdrag har gått opp, mens det at driftsutgiftene har økt mindre enn driftsinntektene trakk i motsatt retning.

I Oslo kommune utgjorde netto driftsresultat 1,1 prosent av driftsinntektene i 2010, mot 3,2 prosent i 2009. Nedgangen i netto driftsresultat i Oslo på 2,1 prosentenheter er summen av at brutto

Tabell 7.2 Utviklingen i brutto og netto driftsresultat*) i prosent av totale driftsinntekter for kommunene utenom Oslo og Oslo 2006-2010

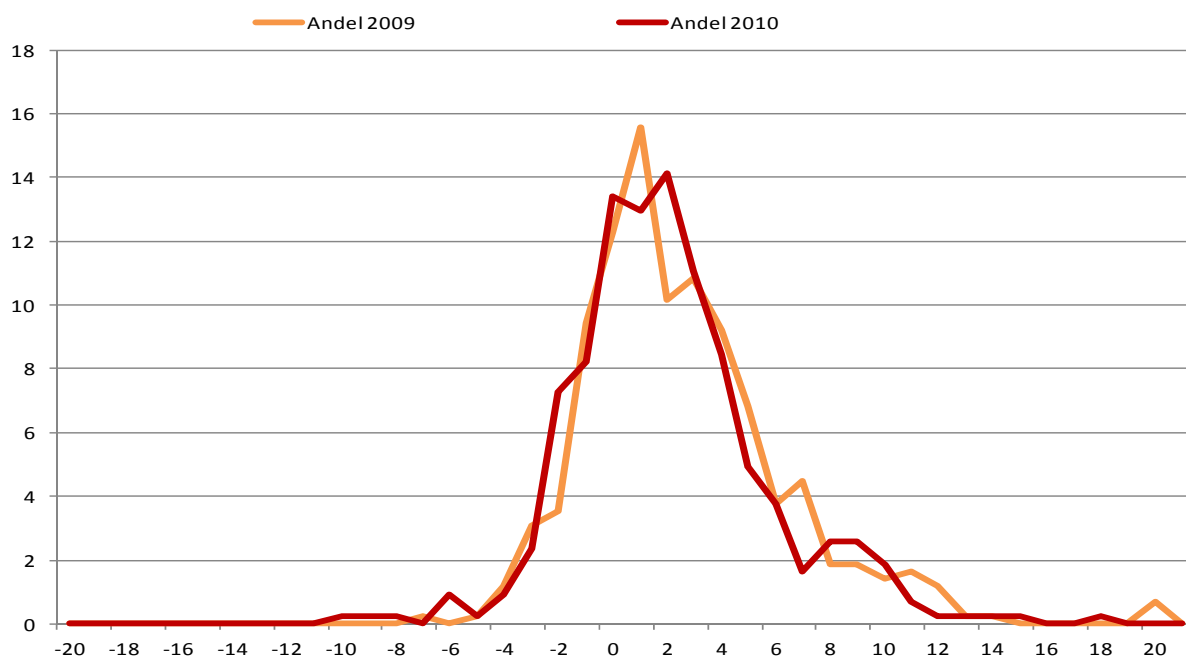
	Kommunene uten Oslo		Oslo	
	Brutto driftsres.	Netto driftsres.	Brutto driftsres.	Netto driftsres.
2006	7,5	5,3	7,7	8,0
2007	5,4	1,9	3,6	4,6
2008	4,1	-0,6	2,3	3,9
2009	5,0	2,7	1,8	3,2
2010	5,3	2,3	0,6	1,1

*) Brutto driftsresultat eks. avskrivninger

driftsresultat (ekskl. avskrivninger) gikk ned med 1,2 prosentenheter og økte netto renteutgifter og avdrag på 0,9 prosentenheter.

Figur 7.2 viser hvordan netto driftsresultat varierte kommunene imellom i 2009 og 2010. Figuren viser at det var betydelige forskjeller kommunene i mellom både i 2009 og 2010. I 2010 hadde om lag 40 prosent av kommunene utenom Oslo netto driftsresultat på mellom -1 og 3 prosent og om lag 60 prosent av kommunene netto driftsresultat på mellom -2 og 4 prosent. Resten av kommunene hadde høyere eller lavere netto driftsresultat enn dette.

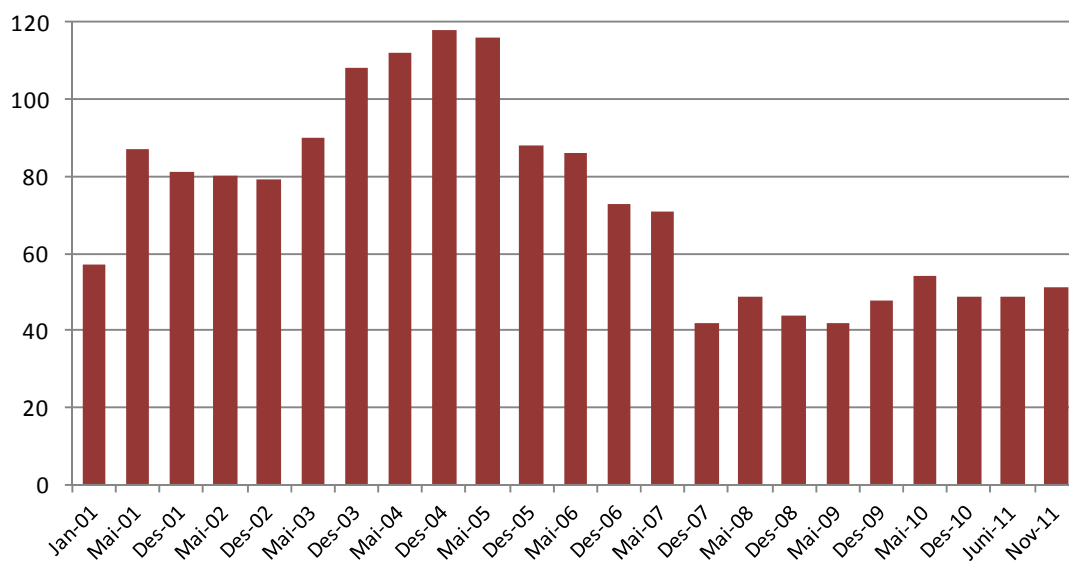
Figur 7.2 Spredning i netto driftsresultat, i prosent av driftsinntekter. Andel kommuner i prosent. Kommunekassene utenom Oslo. 2009 og 2010¹

¹ Figuren viser kun de kommuner som har netto driftsresultat mellom -12 prosent og 20 prosent. I 2009 var det 3 kommuner som hadde høyere netto driftsresultat enn 20 prosent.

I alt 51 kommuner var oppført i ROBEK (Register om betinget godkjenning og kontroll) ved inngangen til november 2011. Antallet kommuner ligger på et historisk sett lavt nivå, jf. figur 7.3.

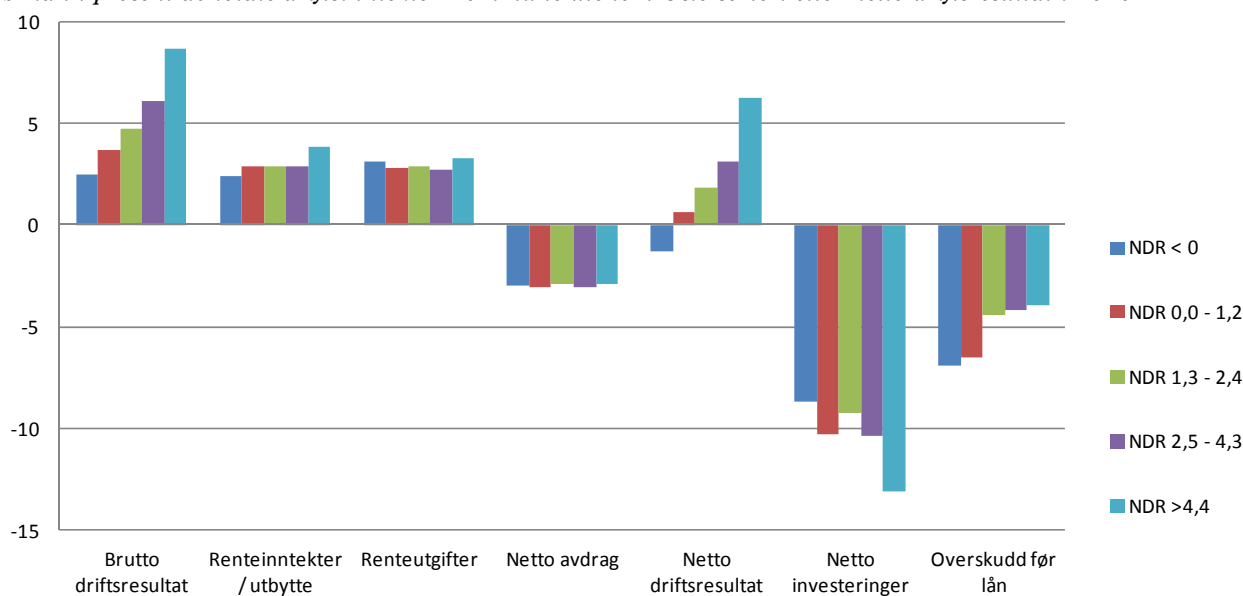
Figur 7.3 Antall kommuner oppført i ROBEK. Januar 2001-november 2011

Samlet sett hadde kommunene i ROBEK et netto driftsresultat på 1,1 prosent i 2009 og på 1,4 prosent i 2010. Forbedringen i netto driftsresultat kan henføres til innsparinger i den løpende tjenesteproduksjonen (styrking av brutto driftsresultat). Det akkumulerte merforbruket for disse kommunene ble redusert fra -5,4 prosent av driftsinntektene i 2009 til -4,3 prosent ved utgangen av 2010.

I figur 7.4 er kommunene utenom Oslo sortert i fem grupper etter netto driftsresultat i 2010. En gruppe består av kommunene med negativt netto driftsresultat, mens de andre gruppene er inndelt slik at hver gruppe har om lag like mange innbyggere.

Figur 7.4 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Kommune utenom Oslo sortert etter netto driftsresultat i 2010

Figur 7.4 viser at kommuner med lavt netto driftsresultat også hadde lavt brutto driftsresultat og vice versa. Figuren viser videre at det var små forskjeller i renteutgifter og avdrag mellom gruppene. Kommunene som hadde lavest brutto driftsresultat hadde i gjennomsnitt lavest

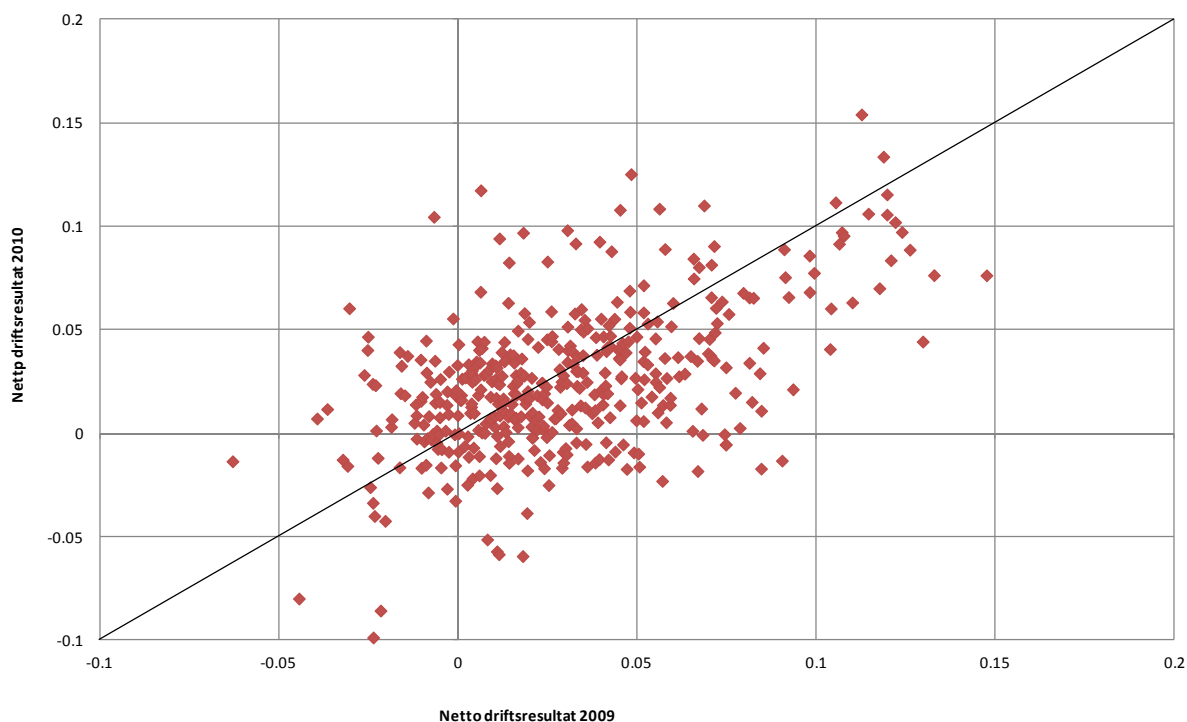
renteinntekter og utbytte, mens kommunene med høyest brutto driftsresultat hadde høyest renteinntekter og utbytte,

Det kan også leses av figur 7.4 at det var kommunene med de høyeste netto driftsresultatene som hadde de høyeste netto investeringsutgiftene og de laveste underskuddene før lån.

Det er interessant å se på i hvilken grad det er de samme kommunene som har høye og lave netto driftsresultater fra år til år. I figur 7.5 er kommunene plottet inn slik at den vannretteaksen (x-aksen) viser netto driftsresultat i 2009 og den loddretteaksen (y-aksen) viser netto driftsresultat i 2010.

Kommunene til venstre for y-aksen hadde negativt netto driftsresultat i 2009. Kommunene til venstre for y-aksen som samtidig ligger under x-aksen hadde negativt netto driftsresultat i både 2009 og 2010, mens kommunene som ligger til venstre for y-aksen og over x-aksen hadde negativt netto driftsresultat i 2009 og positivt netto driftsresultat i 2010. Figur 7.5 viser at om lag 60 prosent av kommunene som hadde negativt netto driftsresultat i 2009 hadde snudd dette til positivt netto driftsresultat i 2010.

Figur 7.5 Netto driftsresultat. 2009 og 2010. Kommunene utenom Oslo. Andel av driftsinntektene¹

¹ Syv kommuner hadde et netto driftsresultat i 2009 og/eller i 2010 på over 20 prosent og inngår ikke i figuren.

Samtidig viser figur 7.5 at om lag 1/6 av kommunene med positivt netto driftsresultat i 2009 kom ut med negativt netto driftsresultat i 2010. Dette gjaldt kommunene som ligger til høyre for y-aksen og under x-aksen. Kommunene som ligger til høyre for y-aksen og over x-aksen hadde positive netto driftsresultater i både 2009 og 2010.

Det er videre en tendens til at det er flere blant kommunene med svake driftsresultater i 2009 som har økt netto driftsresultat fra 2009 til 2010 enn blant kommunene med høye netto driftsresultater i 2009. Samlet sett hadde 45 prosent av kommunene høyere netto driftsresultat i 2010 enn i 2009. Av kommunene med negativt netto driftsresultat i 2009 hadde 77 prosent av

kommunene høyere netto driftsresultat i 2010, mens tilsvarende andel for kommunene med positivt netto driftsresultat i 2009 var 38 prosent.

Tabell 7.3 viser antall kommuner med negative netto driftsresultat i et eller flere av årene fra 2006 til 2010 fordelt på kommunestørrelse.

Tabell 7.3 Antall kommuner og prosentvis andel kommuner i hver gruppe med negativt netto driftsresultat 2006-2010. Kommunene er gruppert etter innbyggertall. Kommunene eksklusive Oslo

Innbyggertall	Antall kommuner					Prosentvis andel av alle kommunene i gruppen				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
<3000	6	37	65	26	37	4	23	41	16	23
3 000 - 5 000	4	20	33	14	20	5	27	45	20	29
5 000 - 10 000	6	39	48	13	12	7	42	55	13	14
10 000 - 20 000	3	15	32	12	9	5	27	58	26	15
20 000 - 50 000	1	12	21	9	8	3	34	55	24	21
>50 000	0	1	9	1	2	0	8	75	8	17
I alt	20	124	208	75	88	5	29	49	18	21

I 2010 hadde 21 prosent av kommunene (88 kommuner) negativt netto driftsresultat, mens det i 2009 var 18 prosent av kommunene (75 kommuner) som hadde negativt netto driftsresultat. Det var blant kommuner med 3 000 - 5 000 innbyggere at andelen kommuner med negativt driftsresultat var størst i 2010, mens andelen kommuner med negativt netto driftsresultat var lavest blant kommuner med 5 000 - 10 000 innbyggere. Av kommunene med 3 000 – 5 000 innbyggere hadde 29 prosent (20 kommuner) negativt netto driftsresultat, mens 14 prosent (12 kommuner) av kommunene med 5 000 - 10 000 innbyggere hadde negativt netto driftsresultat.

I tabell 7.4 undersøker vi i hvilken grad det er de samme kommunene som hadde negativt netto driftsresultat i de forskjellige årene. I 2010 hadde 110 kommuner et negativt netto driftsresultat. Av disse hadde 20 kommuner et negativt netto driftsresultat hvert av de siste tre årene. Til sammen er det 272 kommuner som har hatt negativt netto driftsresultat minst et av de siste tre årene og 86 kommuner der summen av netto driftsresultat de tre siste årene var mindre enn null. Det betyr at det er 157 kommuner som ikke har hatt negativt netto driftsresultat i noen av de tre siste årene. Det er blant kommunene med mindre enn 3 000 innbyggere at andelen kommuner som ikke hatt negativt netto driftsresultat de siste 3 årene er størst med 44 prosent (71 kommuner), mens andelen kommuner som ikke har hatt negativt netto driftsresultat de siste 3 årene er lavest blant kommuner med 50 000 innbyggere og over med 25 prosent (3 kommuner).

Tabell 7.4 Antall kommuner med negativt netto driftsresultat i hhv. alle de tre siste årene, i to av de tre siste årene og i et av de siste tre årene, og hvilken andel dette utgjør av kommunegruppen. Kommunene er gruppert etter innbyggertall

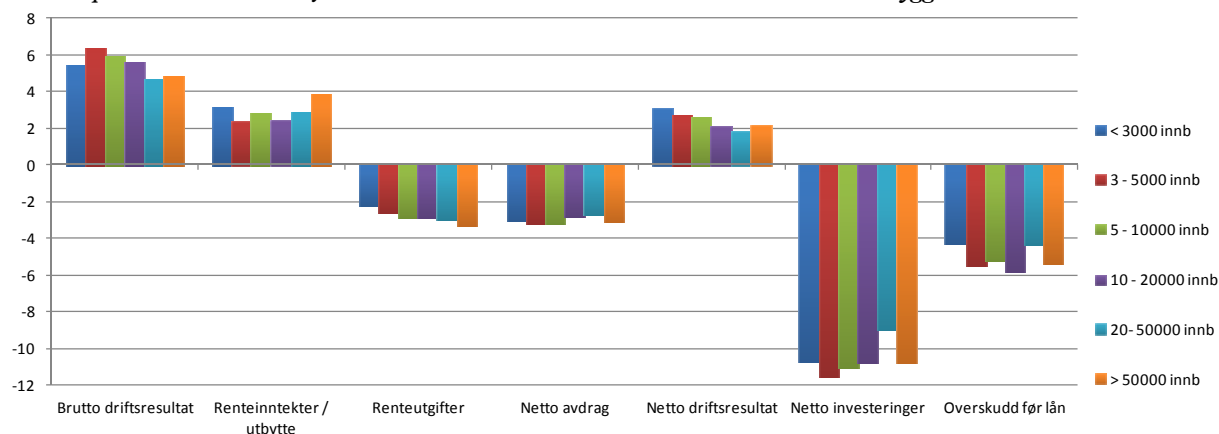
	Under 3 000	3 000- 5 000	5 000- 10 000	10 000- 20 000	20 000- 50 000	Over 50 000	I alt (prosent)	I alt (antall)
1. Andel kommuner som hadde negativt netto driftsresultat i 2010	23	29	14	15	21	18	21	88
2. Andel kommuner med negativ sum netto driftsresultat de tre siste årene (2008, 2009 og 2010)	12	24	18	25	42	17	20	86
3. Andel kommuner med neg. nto. driftsres alle de tre siste årene	6	6	2	3	3	8	4	19
4. Andel kommuner med neg. nto. driftsres. i to av de siste tre årene.	14	16	9	17	29	8	15	64
5. Andel kommuner med neg. nto. driftsres. i ett av de siste tre årene.	36	41	58	51	34	58	44	189
6. Andel kommuner med negativt netto driftsresultat i minst et av 3 siste årene. Summen av (3-5)	56	63	69	71	66	75	63	272
7. Andel kommuner som ikke har hatt negativt netto driftsresultat i noen av de 3 siste årene(2008, 2009 og 2010)	44	37	31	29	34	25	37	157
8. Antall kommuner i alt i	162	70	88	59	38	12	429	429

7.3 Netto driftsresultat fordelt på grupper av kommuner

7.3.1 Kommunene gruppert etter innbyggertall

Figur 7.6 viser i hvilken grad brutto driftsresultat, netto driftsresultat og underskudd før lån og avsetninger varierte etter kommunestørrelse i 2010. Hovedbilde er at det ikke er veldig store forskjeller på resultatene når man ser på kommuner fordelt på innbyggertall.

Figur 7.6 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Kommune utenom Oslo sortert etter innbyggertall i 2010

I 2010 var det kommuner med under 3 000 og med mellom 3 000 og 5 000 innbyggere som hadde de høyeste netto driftsresultatene. I 2010 var netto driftsresultat i disse kommunegruppene på henholdsvis 3,1 og 2,8 prosent. Kommunene med mellom 3 000 og 5 000 innbyggere hadde også høyest brutto driftsresultat.

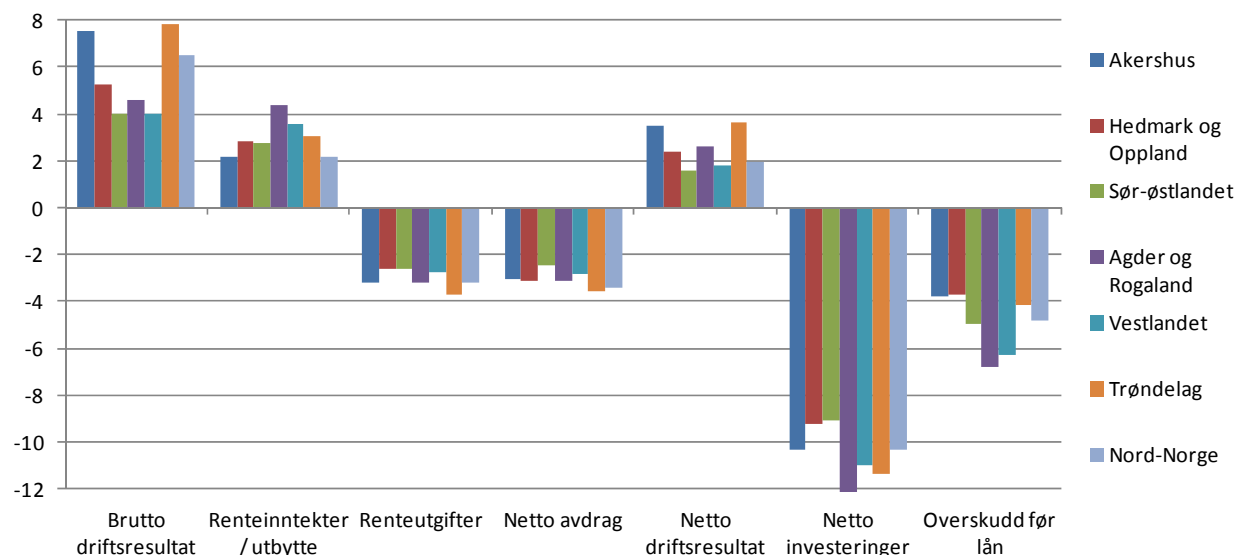
Det var kommunene med mellom 20 000 og 50 000 innbyggere som hadde de laveste netto driftsresultatene i 2010. I denne kommunegruppen var netto driftsresultat på 1,8 prosent.

Underskudd før lån var lavest i kommunene med under 3 000 innbyggere og kommuner med mellom 20 000 og 50 000 innbyggere. Kommunene med under 3 000 innbyggere hadde relativt høye brutto driftsresultater, relativt høye netto renteinntekter og relativt lave renteutgifter. Det var lave netto investeringsutgifter som bidro mest til at kommunene med mellom 20 000 og 50 000 innbyggere kom ut med et relativt lavt underskudd før lån. Det var kommunene med 10 000 til 20 000 innbyggere hadde høyest underskudd før lån.

7.3.2 Kommunene gruppert etter landsdel

I 2010 var netto driftsresultat høyest i kommunene i Trøndelag med 3,6 prosent og i kommunene i Akershus med 3,5 prosent. De høye netto driftsresultatene i kommunene i Trøndelag og Akershus har sitt utspring i høye brutto driftsresultat.

Figur 7.7 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter. 2010. Kommune utenom Oslo sortert etter landsdel

Netto driftsresultat var lavest i kommunene på Sør-Østlandet med 1,6 prosent. Det var relativt lave brutto driftsresultater som var den viktigste årsaken til dette.

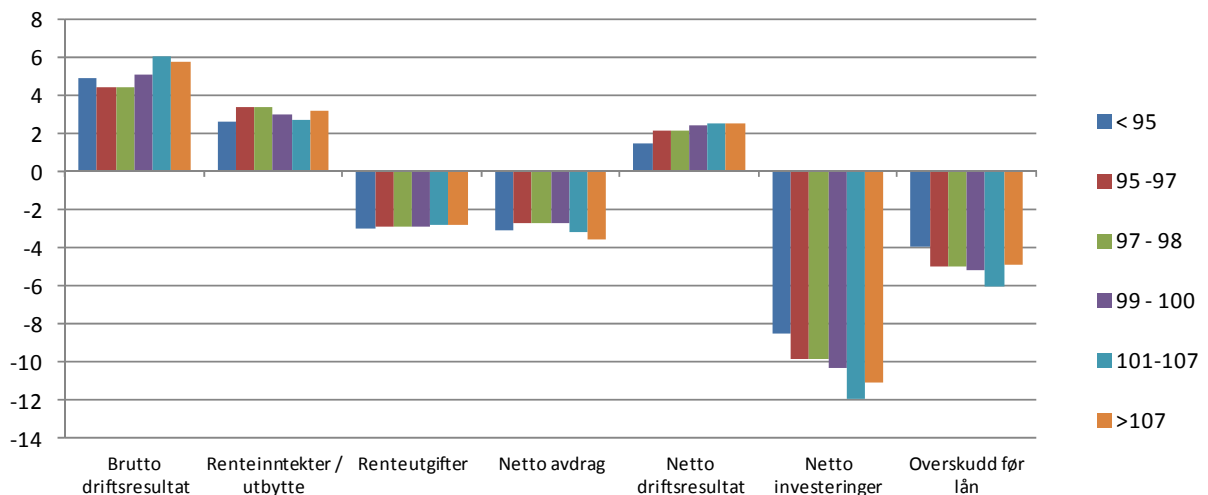
Underskudd før lån var høyest i kommunene i Agder og Rogaland. Det var relativt høye netto investeringsutgifter som var den viktigste årsaken til dette. Underskudd før lån var lavest i kommunene i Hedmark og Oppland og Akershus. Det var relativt lave netto investeringsutgifter som var den viktigste årsaken til de relativt lave underskuddene i kommunene i Hedmark og Oppland, mens det var høye brutto driftsresultater som var den viktigste årsaken til de relativt lave underskuddene i kommunene i Akershus.

7.3.3 Kommunene gruppert etter korrigert inntekt

I figur 7.8 grupperes kommunene etter korrigerede frie inntekter (skatt på inntekt og formue og rammetilskudd) per innbygger i prosent av landsgjennomsnittet. Intervallene er satt opp slik at hver gruppe omfatter om lag like mange innbyggere. Korrigerede frie inntekter innebærer at frie inntekter er korrigert for beregnet utgiftsbehov ved hjelp av kostnadsnøklene i inntektssystemet.

Figur 7.8 viser at det er en tendens til at kommuner med relativt høye korrigerte frie inntekter har høyere brutto og netto driftsresultat enn kommuner med relativt lave korrigerte frie inntekter. Vi ser også at det er mindre forskjeller i netto driftsresultat enn i brutto. Dette skyldes at det er en tendens til at netto renteutgifter og avdrag er høyere i kommuner med høy korrigert inntekt enn i kommuner med lav. Dette kan indikere at kommuner med høy korrigert frie inntekt har kortere avdragstid på lån enn lavinntektskommuner.

Figur 7.8 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter. Kommune utenom Oslo sortert etter korrigerte frie inntekter i 2010 (landsgjennomsnittet=100)

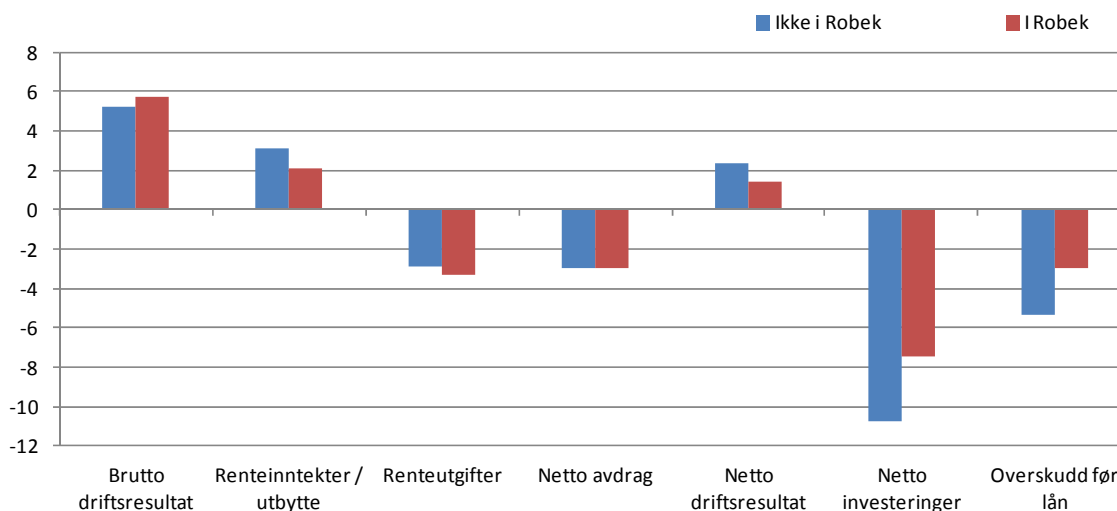

De største forskjellene finner vi når det gjelder netto investeringsutgifter, der det er en tendens til at kommuner med høy korrigert inntekt og har høye netto investeringsutgifter. De relativt lave netto investeringsutgiftene i kommuner med lave korrigerte inntekter, gjør at det var kommunene med lavest korrigert inntekt som kom ut med lavest underskudd før lån.

7.3.4 Kommuner i Robek sammenlignet med kommuner utenfor

I figur 7.9 grupperes kommunene etter om kommunene er i Robek eller ikke. Figuren gir en god beskrivelse på hva det vil si å være i Robek. Figuren viser som forventet at netto driftsresultat er lavere i Robek-kommunene. Netto renteutgifter er også størst i disse kommunene, og derfor er Robek kommunene nødt til å ha et høyere brutto driftsresultat til å dekke høyere renteutgifter og avdrag. Vi ser også at Robek kommunene har lavere netto investeringsutgifter, fordi disse kommunene har vært nødt til å stramme inn på investeringsutgiftene. Dette betyr også en lavere netto gjeldsøkning enn andre kommuner, det vil si lavere underskudd før lån.

Figur 7.9 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter. Kommune utenom Oslo sortert etter om kommunene er i Robek kommuner eller ikke

7.4 Netto driftsresultat for fylkeskommunene

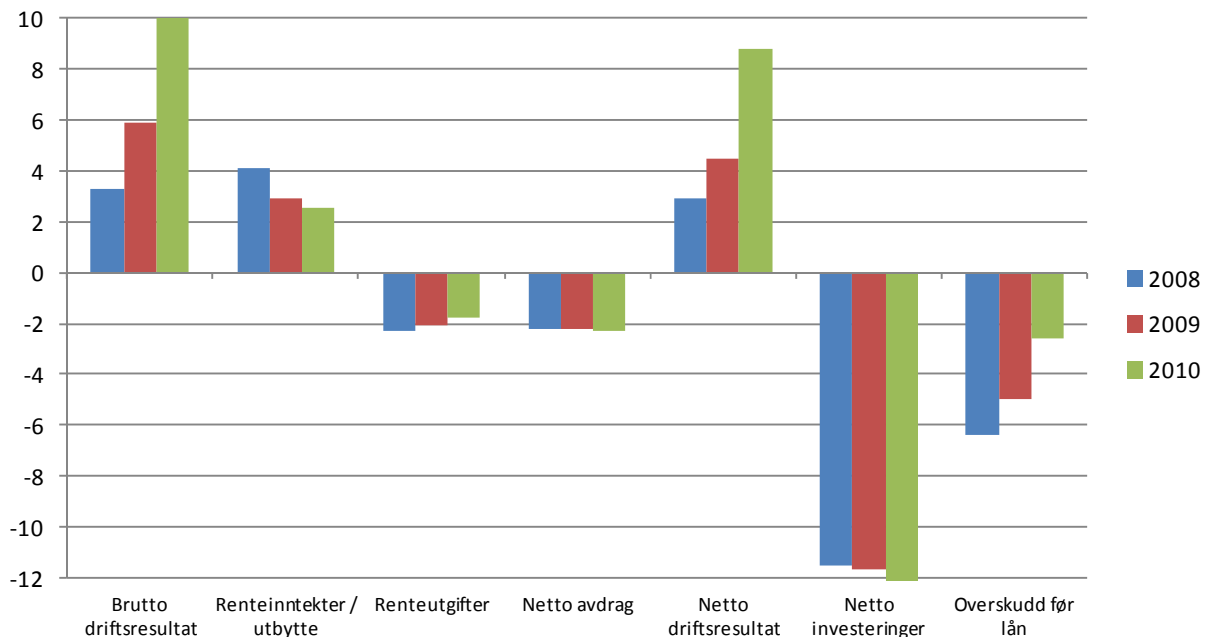
Fylkeskommunene hadde netto driftsresultat på 8,8 prosent av driftsinntektene i 2009. Dette var 3,9 prosentenheter høyere enn i 2009. Utvalget har i notat til 1. konsultasjonsmøte 2011 anslått at om lag 4/5 av økningen i netto driftsresultat kan knyttes til forvaltningsreformen som gir et korrigert nettodriftsresultat i 2010 på om lag 5 1/2 prosent. I likhet med netto driftsresultat viste også brutto driftsresultat (utenom avskrivninger) økning fra 2009 til 2010. Brutto driftsresultat var på 10,2 prosent i 2010. Dette var 4,3 prosentenheter høyere enn i 2009, men også dette er påvirket av forvaltningsreformen.

Tabell 7.5 Utviklingen i brutto og netto driftsresultat målt i prosent av totale driftsinntekter for fylkeskommunene 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Brutto driftsresultat	6,9	5,0	3,3	5,9	10,2
Netto driftsresultat	5,3	4,0	2,9	4,5	8,8

Figur 7.10 viser utviklingen i brutto driftsresultat, netto driftsresultat og underskudd før lån og avsetninger i fylkeskommunene i årene 2008-2010. Figuren viser at brutto og netto driftsresultat økte om lag like mye fra 2009 til 2010. Anslagsvis 4/5 av økningen i netto driftsresultat kan knyttes til forvaltningsreformen. Dette anslaget bygger på at det direkte ble overført 1,6 mrd. kroner knyttet til fylkesveginvesteringer, samt at det antas at halvparten av økningen i frie inntekter knyttet til samferdsel på 0,95 mrd. kroner også har gått til investeringer.

Figur 7.10 Netto driftsresultat, brutto driftsresultat, renter, avdrag, netto investeringsinntekter og overskudd før lån i prosent av totale driftsinntekter Fylkeskommunekassene 2008-2010

Figur 7.10 viser også utviklingen i overskudd før lån. Overskudd før lån betyr isolert sett en nedgang i kommunenes nettogjeld, mens underskudd før lån isolert sett betyr en økning. Figuren viser at underskuddet før lån ble redusert fra 5,0 prosent av driftsinntektene i 2009 til 2,6 prosent i 2010. Bedringen i underskuddet før lån kom som følge av at økningen i brutto driftsresultat var større enn økningen i netto investeringsutgifter. Økningen i brutto driftsresultat var på 4,3 prosent, mens økningen i i netto investeringsutgifter var på 1,9 prosent av driftsinntektene.

I 2010 var det Sogn og Fjordane som hadde høyest netto driftsresultat av fylkeskommunene med 14,7 prosent. Sogn og Fjordane og Aust-Agder hadde størst økning i netto driftsresultat med fra 2009 til 2010 med en økning på vel 9 prosentenheter. For begge disse fylkeskommunene skyldtes den sterke økningen i netto driftsresultat i hovedsak at brutto driftsresultat har økt, mens Sogn og Fjordane også hadde nedgang i netto renteutgifter og avdrag.

Netto driftsresultat i 2010 var lavest i Vestfold med 3,1 prosent. Det var bare Troms som hadde nedgang i netto driftsresultat fra 2009 til 2010. Troms var også den eneste fylkeskommunen som hadde nedgang i brutto driftsresultat fra 2009 til 2010. Dette må ses i sammenheng med resultatet i 2009 fordi Troms dette året hadde en stor økning i midler på bundne driftsfond hvor utgiftene først er utgiftsført i 2010.

Sett i forhold til driftsinntektene var avdrag og netto renteutgifter i 2009 høyest i Vestfold med 5,1 prosent av driftsinntektene og lavest i Nord-Trøndelag som hadde netto renteinntekter fratrukket avdrag på 3,5 prosent av driftsinntektene. I tillegg til Nord-Trøndelag hadde Akershus, Buskerud og Østfold høyere renteinntekter enn sum renteutgifter og avdrag.

Tabell 7.6 *Brutto driftsresultat^{*)}, netto renter og avdrag og netto driftsresultat målt i prosent av totale driftsinntekter i fylkeskommunene 2008-2010*

	2008			2009			2010		
	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.
Østfold	3,9	0,4	4,3	4,3	-0,1	4,2	9,3	0,6	9,9
Akershus	0,5	5,2	5,8	1,0	3,8	4,9	8,3	3,1	11,5
Hedmark	2,3	9,5	11,8	3,9	-1,7	2,3	10,4	-1,1	9,3
Oppland	2,7	0,8	3,4	5,3	-0,2	5,1	10,9	-0,6	10,3
Buskerud	6	-1,2	4,8	5,9	0,0	5,9	9,8	0,6	10,4
Vestfold	8,9	-3,2	5,7	7,3	-5,2	2,2	8,2	-5,1	3,1
Telemark	4,6	-5,2	-0,6	8,4	-4,3	4,1	10,8	-4,2	6,7
Aust-Agder	4,9	-0,9	4	1,6	-1,2	0,3	10,8	-1,4	9,4
Vest-Agder	10,6	-4,3	6,4	12,4	-3,8	8,6	13,6	-3,9	9,7
Rogaland	4,3	-3,7	0,6	6,0	-2,0	3,9	9,8	-2,4	7,5
Hordaland	3,3	-3,1	0,2	3,9	-3,6	0,3	9,2	-3,7	5,5
Sogn og Fjordane	8	5,5	13,4	7,8	-2,4	5,4	15,8	-1,1	14,7
Møre og Romsdal	3,2	-2,1	1,1	6,2	-2,2	4,0	8,1	-2,6	5,5
Sør-Trøndelag	7,7	-6,9	0,8	10,4	-4,9	5,6	15,1	-3,7	11,4
Nord-Trøndelag	-4,7	5	0,3	0,2	6,0	6,2	3,3	3,5	6,7
Nordland	0,9	0,4	1,2	7,7	-1,0	6,7	12,7	-1,5	11,2
Troms	-5,1	0,5	-4,7	8,5	-1,0	7,5	7,4	-0,6	6,7
Finnmark	1,6	-3,7	-2,1	9,6	-3,5	6,1	11,8	-2,9	8,9
Totalt	3,3	-0,4	2,9	5,9	-1,4	4,5	10,2	-1,4	8,8

*) Tallene i tabell 7,6 er ikke korrigeret for forvaltningsreformen

7.5 Korrigeret netto driftsresultat

For å gi en klarere sammenheng mellom langsiktig balanse for kommuneøkonomien og nivået på netto driftsresultat, har utvalget innført begrepet korrigeret netto driftsresultat. I vår- og høstrapporten 2009 har utvalget videreutviklet begrepet korrigeret netto driftsresultat. I den forbindelse har man sett på hvordan investeringsinntekter, prisstigning og realinntektsvekst påvirker betingelsene for formuesbevaring.

Beregningene tar utgangspunkt i begrepene absolutt formuesbevaring, relativ formuesbevaring og langsiktig økonomisk likevekt, og utvalget presenterte flere tilnærminger for beregning av formuesutvikling og korrigeret netto driftsresultat i kommuneforvaltningen. Absolutt formuesbevaring innebærer at formuens absolutte verdi opprettholdes, mens relativ formuesbevaring innebærer at formuen øker i takt med inntektene.

I tillegg definerte utvalget begrepet absolutt kommunal formuesbevaring, der det også tas hensyn til at balansekravene i kommuneloven gjør et skille mellom drifts- og investeringsinntekter.

I dette kapitlet beregner utvalget korrigeret netto driftsresultat med utgangspunkt i betingelsen om absolutt kommunal formuesbevaring. Betingelsen er sterkere enn et rendyrket krav om absolutt formuesbevaring, siden investeringsinntektene holdes utenom. På den annen side vil kravet normalt være svakere enn en betingelse om relativ formuesbevaring. Det vises til utvalgets høstrapport 2009 for en nærmere drøfting av de ulike betingelsene.

Den eneste forskjellen mellom utvalgets nye definisjon av korrigert netto driftsresultat og det som har vært brukt tidligere, er at den nye definisjonen også tar hensyn til at det følger med en netto inflasjonsgevinst når gjeld og fordringer er i nominelle kroner. Inflasjonsgevinsten beregnes med utgangspunkt i kommunesektorens netto gjeld fratrukket verdipapirer.

I beregningene av korrigert netto driftsresultat tar utvalget dessuten utgangspunkt i regnskapstall for kommune- og fylkeskommunekonsern, mens bergningene i resten av kapitlet er basert regnskapstall bare for kommune- og fylkeskommunekassene. Konserntallene inneholder også tall for kommunale foretak og interkommunale selskap og tilsvarende for fylkeskommunene. Begrunnelsen for å bruke konserntall her er at tallene for kapitalslit og netto gjeld som hentes fra nasjonalregnskapet er basert på konserntall.

Tabell 7.7 Beregning av korrigert netto driftsresultat. Konsern. 2007-2010

	2007	2008	2009	2010
1. Brutto driftsinntekter	289 335	312 903	343 623	365 939
2. Brutto driftsutgifter (ekskl avskr)	271 690	298 510	323 860	342 398
3. Brutto driftsresultat	17 645	14 393	19 763	23 541
4. Netto avdrag	8 268	8 790	9 676	10 726
5. Netto finans	369	3 113	-1 860	-363
6. Utlån	151	159	185	176
7. Netto driftsresultat (3-4-5-6)	8 857	2 331	11 762	13 002
8. Kapitalslit (nasjonalregnskapet)	20 943	23 693	24 944	30 582
9. Netto inflasjonsgevinst gjeld	3 901	7 962	5 238	4 872
10. Korrigert netto driftsresultat (7+4-8+9)	83	-4 610	1 732	-1 982
<i>Nøkkel tall:</i>				
Netto driftsresultat i prosent av inntekt	3,1	0,7	3,4	3,6
Korrigert netto driftsresultat i prosent av inntekt	0,0	-1,5	0,5	-0,5
Avvik netto og korrigert netto driftsresultat	3,0	2,2	2,9	4,1

Absolutt kommunal formuesbevaring vil være oppfylt når korrigert netto driftsresultat er lik null eller høyere. Forskjellen mellom netto driftsresultat og korrigert netto driftsresultat viser hva netto driftsresultat må ligge på for at kravet til absolutt kommunal formuesbevaring skal være oppfylt.

Tabell 7.7 viser at korrigert netto driftsresultat var på -0,5 prosent av driftsinntektene i 2010. Dette er en nedgang fra 0,5 prosent i 2009. I 2010 tilsvarte avviket mellom netto driftsresultat og korrigert netto driftsresultat 4,1 prosent av driftsinntektene. I 2009 var avviket mellom netto og korrigert netto driftsresultat på 2,9 prosent av driftsinntektene. Den økte forskjellen mellom korrigert og ordinært netto driftsresultat skyldes at avskrivningene har økt betydelig. Dette har igjen sammenheng med forvaltningsreformen, der fylkeskommunene har overtatt en stor del av tidligere riksveier.

Korrigert netto driftsresultat for årene 2007-2009 er nedjustert i forhold til beregningene i høstrapporten for 2009. Dette skyldes at SSB har nedjustert kommunesektorens netto gjeld, noe som igjen gjør at kommunenes inflasjonsgevinst blir mindre enn tidligere anslått.

Absolutt kommunal formuesbevaring har et visst preg av å være et minimumskrav. Prinsippet sikrer ikke at formuen øker i takt med kommunesektorens inntektsvekst, slik den historisk synes å ha gjort. Videre vil den formuesutvikling som følger av kravet være avhengig av hvordan staten legger opp til at investeringene i kommunesektoren skal finansieres.

8 Effektivitet i kommunale tjenester

8.1 Innledning og sammendrag

Utvalget initierte vinteren 2010 et prosjekt om effektivitet i kommunale tjenester. Formålet var å få mer kunnskap om effektiviteten og effektivitetsutviklingen på de kommunale tjenestene, samt å utvikle et beregningsopplegg for sektorovergripende effektivitet. Beregningsopplegget skal kunne oppdateres årlig, både for de enkelte kommunene og kommunene som helhet. Prosjektet ble utført av Senter for økonomisk forskning (SØF) ved NTNU og ble oppsummert i kapittel 9 i utvalgets rapport fra november 2010.¹ Analysene fra prosjektet var basert på data for 2008 og 2009. I dette kapitlet presenteres oppdaterte analyser basert på data for 2009 og 2010. Det gjøres også rede for hvordan beregnet effektivitet påvirkes av endringer i antall brukere, bosettingsmønster og andel private produsenter (barnehager).

Resultatene fra de oppdaterte analysene er i stor grad i samsvar med resultatene fra tidligere analyser. Det synes å være betydelig variasjon i effektivitet mellom kommuner. Analysene indikerer at det for barnehage, grunnskole og pleie og omsorg samlet er et effektiviseringspotensial på 15 prosent. Effektivitetsforskjellene har i noen grad sammenheng med bosettingsmønster og i barnehagene også med andelen private barnehager. Det er en tendens til at kommuner med spredt bosettingsmønster og en høy andel private barnehager kommer ut med lav beregnet effektivitet. Disse sammenhengene tilsier at reelle effektiviseringspotensialet er mindre enn 15 prosent.

Effektivitetsutviklingen fra 2009 til 2010 varierer også mye mellom kommuner, og for kommunene samlet er det en liten effektivitetsforbedring fra 2009 til 2010. Endring i effektivitet over tid har sammenheng med initial effektivitet og endring i antall brukere. Kommuner med lav effektivitet i 2009 har gjennomgående en bedre effektivitetsutvikling fra 2009 til 2010 enn kommuner som hadde høy effektivitet i 2009. En mulig tolkning av dette resultatet er at det er lettere å øke effektiviteten i kommuner hvor effektiviteten er lav i utgangspunktet. En annen tolkning er at den beregnede effektiviteten er påvirket av målefeil og statistiske feilkilder. En økning i antall brukere bidrar til en positiv effektivitetsutvikling. Det er naturlig å tolke dette som en effekt av økt kapasitetsutnyttelse.

Kapitlet er organisert på følgende måte: Analyseopplegg, modellformulering og data beskrives i kapitlene 8.2 og 8.3. Kapittel 8.4 presenterer oppdaterte analyser, mens kapittel 8.5 inneholder videreføring av analysene i forhold til fjorårets rapport.

8.2 Analyseopplegg

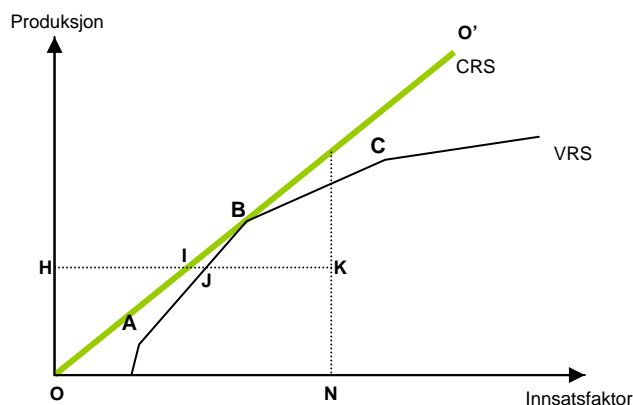
Analyseopplegget er basert på såkalt DEA-analyse (Data Envelopment Analysis) som er den mest utbredte analyseteknikken i studier av offentlig sektors effektivitet. Metoden ble første gang introdusert av Charnes, Cooper og Rhodes (1978), som en utvidelse av Farrel (1957). Kittelsen og Førsund (2001) gir en god innføring på norsk. En av grunnene til at denne metoden er attraktiv å anvende i analyser av offentlig sektor er at den beregner relativ effektivitet i tilfeller hvor produksjonsprosessen inkluderer flere innsatsfaktorer og flere produkter, og hvor det er vanskelig å fordele innsatsfaktorbruken mellom de ulike produkter. Enhetenes effektivitet vurderes mot hverandre ved at de mest effektive enhetene (observert beste praksis) utgjør et referansesett som de andre enhetene måles mot. Metoden gir ikke

¹ Det vises til Borge, Pettersen og Tovmo (2011) for en mer fullstendig rapportering fra prosjektet.

informasjon om hvor produktiv de mest effektive enhetene er i en større kontekst, men sier noe om effektiviseringspotensialet til de ineffektive enhetene i forhold til beste observerte praksis.

DEA-metoden er nærmere illustrert i figur 8.1. Figuren viser en enkel situasjon med én innsatsfaktor og ett produkt for å illustrere hvordan metoden fungerer og hvordan effektivitet defineres. Prinsippet for metoden er det samme om vi har flere innsatsfaktorer og flere produkter. Observasjonene A, B, C og K i figuren representerer tilpassningen for ulike produksjonsenheter (heretter kalt kommuner) i utvalget.

I anvendelser av DEA-metoden kan det gjøres ulike forutsetninger om skalaegenskapene i produksjonen. I tilfellet med konstant skalaavkastning (CRS – Constant Returns to Scale) er effektivitetsfronten representert ved linjen OO' , som er bestemt av kommunen med det høyeste forholdet mellom produksjon og innsatsfaktorbruk (i dette tilfellet kommune B). Alle kommuner som ligger under denne linjen er ineffektive i forhold til de kommuner som ligger på selve fronten. Kommuner som ligger på fronten antas å være 100 prosent effektive. I figur 9.1 er kommunene A, C og K ineffektive, mens kommune B er 100 prosent effektiv. At en kommune er ineffektiv innebærer at samme produksjonsmengde kunne vært produsert ved lavere innsatsfaktorbruk dersom produksjonen ble innrettet etter ”beste praksis” teknologi definert ved referansefronten.²

Figur 8.1: Beste praksis referansefront under konstant (CRS) og varierende skalaavkastning (VRS)

Effektiviteten til en gitt kommune avhenger av avstanden til referansefronten. Effektiviteten til produksjonsenhet K i figuren kan uttrykkes som forholdet mellom effektiv bruk av innsatsfaktorer og faktisk bruk av innsatsfaktorer, dette forholdet er representert ved avstanden HI dividert på avstanden HK i figuren. For alle kommuner som ligger under referansefronten i figuren vil dette forholdet representere et tall (kalt effektivitetsscore) mellom 0 og 1, mens det for kommune B vil være lik 1.

Når det tillates variabel skalaavkastning (VRS – Variable Returns to Scale) i produksjonen, er referansefronten representert ved kurven som går gjennom tilpassningspunktene A, B og C i figur 8.1. I dette tilfellet ser vi at det kun er kommune K som ligger under kurven og dermed karakteriseres som ineffektiv. For gitt produksjon er effektiv innsatsfaktorbruk for kommune K gitt ved punkt J, og relativ innsatsfaktorbesparende effektivitet er dermed gitt ved forholdet

² Det fokuseres her på såkalt innsatsfaktorbesparende effektivitet.

HJ/HK. Kommunene A, B og C er teknisk effektive, men av disse er det kun B som er skalaeffektiv.

I analyser av kommunesektoren er det av stor betydning om det antas konstant eller avtakende skalautbytte. Det har sammenheng med at kommunene er av svært ulik størrelse, og at små kommuner kan oppleve skalaulempen i tjenesteproduksjonen. I inntektssystemet legges det for eksempel til grunn at små kommuner har skalaulempen innen administrasjon, grunnskole, primærhelsetjeneste og pleie og omsorg. Dersom det antas konstant skalautbytte, vil det derfor være en tendens til at små kommuner kommer ut som ineffektive fordi de er små. Det beregnede effektiviseringspotensialet vil da reflektere gevinsten ved at den enkelte kommune utnytter ressursene mer effektivt og gevinsten ved at kommunestrukturen endres slik at skalaulempene kan elimineres. I dette prosjektet fokuseres det på i hvilken grad den enkelte kommune utnytter ressursene effektivt, og det antas derfor variabelt skalautbytte.

Som alle andre metoder har også DEA-metoden begrensninger og svakheter. For det første vil datakvaliteten begrense kvaliteten på analysene. For det andre har DEA-metoden den egenskap at det beregnede effektiviseringspotensialet reduseres når antall produkter og/eller innsatsfaktorer øker. Det er derfor fare for at effektiviseringspotensialet underestimeres dersom det formuleres en svært rik modell med mange produkter og innsatsfaktorer. På den andre siden kan effektiviseringspotensialet bli overestimert dersom viktige produkter og innsatsfaktorer utelates fra analysen. Det må derfor foretas en avveining mellom potensiell undervurdering av effektiviseringspotensialet ved å ha en svært fleksibel modellformulering og en overvurdering av effektiviseringspotensialet ved å ha en svært restriktiv modellformulering. Valg av modellformulering blir derfor viktig når DEA-metoden skal anvendes i praksis. For det tredje er DEA-metoden følsom for ekstreme observasjoner og målefeil. Betrakt for eksempel en kommune som kommer ut som 100 prosent effektiv, men hvor innsatsfaktorbruken er undervurdert på grunn av målefeil. Det største problemet er ikke at effektiviteten i denne kommunen overvurderes, men at effektiviteten i andre kommuner undervurderes fordi referansefronten feilaktig flyttes utover.

Det effektivitetsbegrepet som ligger til grunn for DEA-analysen er såkalt teknisk effektivitet. Kravet til teknisk effektivitet er at det ikke sløses med ressurser. Det skal ikke være mulig å redusere bruken av innsatsfaktorer uten at produksjonen reduseres. Teknisk effektivitet er et svakt effektivitetsbegrep, noe som innebærer at produksjonen kan være teknisk effektiv uten at andre effektivitetskrav er oppfylt, herunder resultateffektivitet, formåls effektivitet og prioriteringseffektivitet.

Analyseopplegget innebærer at det først utføres sektorvise DEA-analyser basert på data for 2009 og 2010. Det beregnes en felles referansefront for de to årene, det vil si fronten inneholder observasjoner fra både 2009 og 2010. Hver enkelt kommune vil da få beregnet en effektivitetsscore for hvert av de to årene. Videre kan det med utgangspunkt i de sektorvise effektivitetsscorene beregnes en indikator for samlet effektivitet for den enkelte kommune. Indikatoren for samlet effektivitet vil være et veid gjennomsnitt av de sektorvise effektivitetsscorene med sektorenes budsjettandeler som vekter. Den samlede effektivitetsscoren vil, som de sektorvise effektivitetsscorene, variere mellom 0 og 1. Den samlede effektivitetsscoren vil være lik 1 dersom kommunen kommer ut som effektiv i alle de sektorvise DEA-analysene. Siden effektivitetsscorene er beregnet i forhold til samme referansefront, vil endringen i effektivitetsscore gi uttrykk for kommunens endring i effektivitet fra 2009 til 2010.

8.3 Modellformulering og data

I prosjektet er det utført DEA-analyser av barnehage, grunnskole, SFO, pleie og omsorg, barnevern og kultur. Første steg i DEA-analysen er å velge modellformulering, det vil si å spesifisere produkter og innsatsfaktorer. Tabell 8.1 gir en oversikt over modellformuleringene for de enkelte sektorer. Det er lagt vekt på å måle innsatsfaktorbruken på en enhetlig måte. I de fleste sektorer skilles det mellom ulike typer arbeidskraft (med og uten relevant utdanning) og annen ressursbruk (typisk andre driftsutgifter enn lønnskostnader). Utgifter er målt i faste priser ved bruk av Finansdepartementets kostnadsdeflator for kommunesektoren.

På produksiden er det naturlig nok større variasjon mellom sektorene. Produktmålene i barnehage og SFO fanger opp antall brukere og deres oppholdstid. I SFO skilles det mellom brukere med heltidsplass og brukere med deltidsplass. Deltidsplasser er definert som plasser hvor det er avtalt mindre enn 100 prosent oppholdstid. I barnehage benyttes en finere gradering av oppholdstid, og hvor det i tillegg skilles mellom barn i tre ulike aldersgrupper. Begrunnelsen for å skille mellom ulike aldersgrupper er at de yngste barna er mer ressurskrevende enn de eldste.³ I barnehager inngår også antall kvadratmeter leke- og uteareal som produktmål.

Tabell 8.1 Innsatsfaktorer og produkter i de sektorvise DEA-analysene

Sektor	Innsatsfaktorer	Produkter
Barnehage	Antall ansatte med førskolelærerutdanning Antall ansatte uten førskolelærerutdanning Andre driftsutgifter enn lønnskostnader	Oppholdstimer 0-2 år Oppholdstimer 3 år Oppholdstimer 4-5 år Leke- og uteareal
Grunnskole	Årsverk av personell med godkjent utdanning Årsverk av personell uten godkjent utdanning Utgifter utenom undervisning	Korrigerte grunnskolepoeng (multiplisert med antall elever) Læringsmiljø (multiplisert med antall elever)
Skolefritidsordning (SFO)	Årsverk av personell med relevant utdanning Årsverk av personell uten relevant utdanning	Antall brukere med heltidsplass Antall brukere med deltidsplass
Pleie og omsorg	Årsverk av personell med relevant fagutdanning Årsverk av personell uten relevant fagutdanning Andre driftsutgifter enn lønnskostnader	Liggedøgn i institusjoner, langtid Enerom i institusjon Timer til hjemmesykepleie Timer til praktisk bistand
Barnevern	Stillinger med fagutdanning Stillinger uten fagutdanning Brutto driftsutgifter til tiltak	Undersøkelser Barn omfattet av tiltak i hjemmet Barn omfattet av tiltak utenfor hjemmet
Kultur	Årsverk i biblioteker Utgifter til medier i biblioteker Driftsutgifter til kino	Utlån av bøker Utlån av andre medier Kinobesøk

I barnevern er også produktmålene i stor grad basert på antall brukere. De tjenestene som tilbys i denne sektoren er imidlertid langt mer heterogene enn de som tilbys i barnehage og SFO. Dette er søkt ivaretatt ved at det skilles mellom undersøkelser, tiltak i hjemmet og tiltak utenfor hjemmet.

³ Tidligere analyser av barnehager har benyttet alderskorrigerte oppholdstimer som produktmål. Det er etter hvert flere analyser (Håkonsen og Lunder 2008, Borge, Johannesen og Tovmo 2009) som indikerer at alderskorrigeringen legger for stor vekt på de yngste barna. I dette prosjektet benyttes derfor en fleksibel formulering hvor oppholdstimer for ulike aldersgrupper inngår som separate produktmål.

Pleie og omsorg er, på samme måte som barnevern, karakterisert ved at det tilbys ulike typer tjenester. I denne sektoren gjøres det først et skille mellom institusjoner og hjemmebaserte tjenester. Videre skilles det mellom langtidsopphold og tidsbegrenset opphold i institusjon, og mellom praktisk bistand og hjemmesykepleie i hjemmebasert omsorg. I forhold til tidligere analyser av pleie og omsorg er det en forbedring at produksjonen måles ved liggedøgn (institusjon) og timer (hjemmebasert omsorg) i stedet for antall beboere og antall brukere. I institusjonsomsorgen inngår ikke liggedøgn knyttet til tidsbegrensede opphold, noe som skyldes at det mangler data for et stort antall kommuner.

Det viktigste produktmålet i grunnskolen er en indikator som fanger opp elevenes læringsutbytte. Utgangspunktet for denne indikatoren er såkalte grunnskolepoeng i vitnemålet fra 10. klasse. I denne sammenheng er det viktig å ta hensyn til at karakterene ikke bare påvirkes av den jobben skolene gjør, men også av elevenes familiebakgrunn. Norsk og internasjonal skoleforskning (se for eksempel Hanushek 1986 og Hægeland, Raaum og Salvanes 2004) dokumenterer at elevprestasjonene påvirkes av foreldrenes utdanningsnivå, inntekt, sivil status, osv. Dersom karakterene ikke korrigeres for slike forhold, vil noen kommuner komme ufortjent godt ut mens andre kommer ufortjent dårlig ut. Det er tatt hensyn til dette ved å korrigere gjennomsnittlige grunnskolepoeng i kommunen for utdanningsnivå, inntekt, sivil status, arbeidsledighet, andel minoritets elever og andel elever som mottar spesialundervisning. I tillegg inkluderes en indikator for læringsmiljø, nærmere bestemt elevenes trivsel med lærerne.

I kultursektoren måles produksjonen ved tre indikatorer som fanger opp kinobesøk og utlån av bøker og andre medier fra biblioteker. Dette innebærer at betydelige deler av kultursektoren, herunder støtte til aktivitetstilbud til barn og unge, ikke fanges opp av produktindikatorene. Avgrensningen på produktsiden motsvares imidlertid av tilsvarende avgrensning på innsatsfaktorsiden.

Det benyttes data for 2009 og 2010, og datene er i hovedsak hentet fra KOSTRA. De eneste unntakene er data for årsverk og læringsmiljø i grunnskolen, som er hentet fra Utdanningsdirektoratet, og størstedelen av dataene for pleie og omsorg, som er hentet fra IPLOS. I andre halvår 2009 ble det innført en ny versjon av IPLOS. Endringene omfatter innføring av nye variable og justeringer av innholdet i eksisterende variable, noe som bidrar til å redusere sammenliknbarheten over tid. Dette er et potensielt problem for dette prosjektet som utnytter data for 2009 og 2010. Problemet er imidlertid mindre enn i den foregående analysen som benyttet data for 2008 og 2009.

8.4 Resultater

Sektorvise DEA-analyser

Resultatene fra de sektorvise DEA-analysene er oppsummert i tabell 8.2. En første observasjon er at andelen effektive kommuner varierer mye fra sektor til sektor. Andelen effektive kommuner er klart høyest innen barnehage hvor 15-20 prosent av kommunene kommer ut som effektive. I de øvrige sektorere kommer 5-10 prosent av kommunene ut som effektive.

Barnehage kommer også ut med høyest gjennomsnittlig effektivitet på om lag 0,83. DEA-analysen indikerer altså at gjennomsnittskommunen kan redusere ressursbruken i barnehage med 17 prosent uten at tjenesteproduksjonen reduseres. I grunnskole og pleie og omsorg er gjennomsnittlig effektivitet hhv 0,78 og 0,74, noe som indikerer at gjennomsnittskommunen har

et effektiviseringspotensial på hhv 22 og 26 prosent. I SFO, barnevern og kultur er gjennomsnittlig effektivitet i størrelsesorden 0,50-0,60.

Tabell 8.2 Deskriptiv statistikk for effektivitetsscorene i sektoranalysene

Sektor	År	Antall kommuner	Gj.snitt uveid	Min	Max	Andel effektive
Barnehage	2009	424	0,836	0,505	1	0,191
	2010	422	0,832	0,464	1	0,152
Grunnskole	2009	390	0,784	0,426	1	0,059
	2010	384	0,783	0,472	1	0,052
SFO	2009	426	0,528	0,048	1	0,085
	2010	423	0,525	0,058	1	0,061
Pleie og omsorg	2009	419	0,726	0,332	1	0,074
	2010	412	0,724	0,320	1	0,097
Barnevern	2009	405	0,595	0,094	1	0,074
	2010	393	0,620	0,180	1	0,089
Kultur	2009	418	0,593	0,169	1	0,041
	2010	407	0,598	0,223	1	0,059

Merknad: Innsatsfaktorbesparende effektivitet basert på de DEA-analyser med variabelt skalautbytte. DEA-analysene er utført slik at det beregnes en felles front for de to årene 2009 og 2010.

Samlet effektivitet

Ett av formålene med prosjektet er å utvikle et samlet effektivitetsmål som omfatter flere sektorer. Det må da tas stilling til hvilke sektorer som skal inkluderes, noe som handler om å vurdere for hvilke sektorer DEA-analysen gir rimelige og pålitelige resultater. I tabell 8.2 skiller sektorene SFO, barnevern og kultur seg ut ved lav gjennomsnittlig effektivitetsscore, i størrelsesorden 0,50-0,60. De tre sektorene kommer også ut med svært lave minimumsverdier. Den laveste effektivitetsscoren er 0,09 i barnevern, 0,05 i SFO og 0,17 i kultursektoren. Det er god grunn til å være skeptisk til at gjennomsnittskommunen kan ha et effektiviseringspotensial på 40-50 prosent og at enkeltkommuner kan ha et effektiviseringspotensial på så mye som 85-95 prosent. Et samlet effektivitetsmål som bygger på de samme sektoranalysene vil derfor være lite troverdig. I det samlede effektivitetsmålet er derfor SFO, barnevern og kultur holdt utenfor på samme måte som i tidligere analyser basert på data for 2008 og 2009.

For de gjenstående sektorene barnehage, grunnskole og pleie og omsorg er resultatene fra de underliggende DEA-analysene mer rimelige. Gjennomsnittlig effektivitetsscore er i størrelsesorden 0,70-0,85 og på linje med tidligere DEA-analyser av disse sektorene. I et større prosjekt om effektivitet i kommunesektoren har Borge og Sunnevåg (2006) beregnet gjennomsnittlig effektivitetsscore til 0,83 for barnehage, 0,78 for grunnskole og 0,84 for pleie og omsorg. For pleie og omsorg er beregnet effektivitet betydelig lavere i dette prosjektet, forskjellen er i overkant av 10 prosentpoeng. I en annen studie (Edvardsen, Førund og Aas 2000) er imidlertid gjennomsnittlig effektivitetsscore mer på linje med resultatene i dette prosjektet (0,70). Minimumsverdier i størrelsesorden 0,40 framstår heller ikke som urimelig.

Det beregnes altså en indikator for samlet effektivitet som omfatter barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Indikatoren for samlet effektivitet beregnes som et veid gjennomsnitt av de sektorvise effektivitetsscorene med sektorenes aggregerte budsjettandeler som vekter. Vektene er altså felles for alle kommuner og felles for begge år. Dette sikrer at variasjon i effektivitet mellom kommuner og over tid ikke påvirkes av variasjon i prioritering.

Tabell 8.3 Deskriptiv statistikk for samlet effektivitet og de underliggende DEA-analyser

Sektor	År	Antall komm.	Gj.snitt uveid	Gj.snitt veid	Min	1. kvartil	3. kvartil	Max	Andel effektive
Barnehage	2009	424	0,836	0,887	0,505	0,744	0,961	1	0,191
	2010	422	0,832	0,891	0,464	0,745	0,927	1	0,152
Grunnskole	2009	390	0,784	0,878	0,426	0,705	0,879	1	0,059
	2010	384	0,783	0,885	0,472	0,700	0,872	1	0,052
Pleie og Omsorg	2009	419	0,726	0,807	0,332	0,609	0,846	1	0,074
	2010	412	0,724	0,807	0,320	0,609	0,839	1	0,097
Samlet	2008	378	0,765	0,849	0,515	0,698	0,827	1	0,005
	2009	374	0,763	0,853	0,521	0,700	0,824	1	0,013

Merknad: Samlet effektivitet er et veid gjennomsnitt av effektivitetsscorene for barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Vektene er 0,190 for barnehage, 0,355 for grunnskole og 0,455 for pleie og omsorg.

Tabell 8.3 rapporter deskriptiv statistikk for den samlede effektivitetsindikatoren og for de tre sektorene som inngår i samlet effektivitet. Gjennomsnittene for samlet effektivitet blir naturlig nok et veid gjennomsnitt av gjennomsnittene for barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Gjennomsnittlig samlet effektivitet (uveid) er i størrelsesorden 0,76-0,77. Det nasjonale effektiviseringspotensialet må beregnes med utgangspunkt i det veide gjennomsnittet (med antall innbyggere som vekter). Det veide gjennomsnittet er om lag 0,85 og betyr at det for kommunene som helhet er et effektiviseringspotensial på 15 prosent innen barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Ressursbruken kan med andre ord reduseres med 15 prosent uten at produksjonen reduseres dersom alle kommuner blir like effektive som de mest effektive kommunene i samtlige tre sektorer.

Det er en interessant observasjon at variasjonen i beregnet effektivitet er langt mindre for samlet effektivitet enn for de sektorvise effektivitetsscorene. Ett uttrykk for dette er at minimumsverdien er høyere for samlet effektivitet enn for de sektorvise effektivitetsscorene. I den andre enden av skalaen er det under 1 prosent av observasjonene som kommer ut som fullt effektive på indikatoren for samlet effektivitet. Til sammenlikning er det 5-20 prosent av observasjonene som kommer ut fullt effektive i de sektorvise analysene. Dette bidrar også til lavere variasjon i samlet effektivitet enn i de sektorvise effektivitetsscorene. Den lavere variasjonen i samlet effektivitet er et uttrykk for at det er få kommuner som er “dårlige i alt” og få kommuner som er “gode i alt”.

At variasjonen er mindre for samlet effektivitet enn for de sektorvise effektivitetsscorene kommer også til uttrykk ved kvartilbredden. Kvartilbredden beregnes som differansen mellom 3. og 1. kvartil og gir uttrykk for hvor tett den midlere halvparten av kommunene ligger. Mens de sektorvise effektivitetsscorene har en gjennomsnittlig kvartilbredde på 0,20, har indikatoren for samlet effektivitet en kvartilbredde på 0,13.

Tabell 8.4 Samlet effektivitet og underliggende DEA-analyser for kommunene gruppert etter korrigert inntekt, 2009 og 2010

Korrigert inntekt	2009				2010			
	Samlet	Barnehage	Grunnskole	Pleie og omsorg	Samlet	Barnehage	Grunnskole	Pleie og omsorg
Under 95	0,790	0,852	0,851	0,718	0,793	0,854	0,856	0,720
95-100	0,782	0,843	0,815	0,726	0,788	0,844	0,820	0,735
100-105	0,746	0,821	0,750	0,714	0,739	0,825	0,748	0,700
105-110	0,779	0,848	0,775	0,757	0,754	0,843	0,754	0,732
110-125	0,749	0,815	0,749	0,736	0,731	0,806	0,719	0,723
Over 125	0,718	0,827	0,698	0,721	0,723	0,807	0,706	0,727
Korrelasjon med inntekt	-0,18*	-0,09	-0,31*	0,04	-0,18*	-0,02	-0,33*	0,07
Antall kommuner	378	424	390	419	374	422	384	412

Merknad: * indikerer at korrelasjonen er statistisk utsagnskraftig.

Tabell 8.4 viser samlet effektivitet og de sektorvise effektivitetsscorene for kommunene gruppert etter korrigert inntekt. I grunnskole er det en klar tendens til at beregnet effektivitet avtar med økende inntektsnivå. I pleie og omsorg er tendensen motsatt, men sammenhengen er ikke statistisk utsagnskraftig. I indikatoren for samlet effektivitet er det den negative sammenhengen mellom inntekt og effektivitet fra grunnskole som dominerer. Det er altså en tendens til at samlet effektivitet avtar med økende inntektsnivå.

Tabell 8.5 viser samlet effektivitetsscore og de sektorvise effektivitetsscorene for kommunene gruppert etter antall innbyggere. Det er en tendens til at beregnet effektivitet avtar med økende innbyggertall blant kommuner med under 5000 innbyggere. Deretter er det en klart tendens til at beregnet effektivitet øker med økende innbyggertall. Hovedbildet er imidlertid at beregnet effektivitet øker med økende innbyggertall. Dette gjelder både for samlet effektivitet og de tre sektorvise effektivitetsscorene, og sammenhengene er statistisk utsagnskraftige både for 2009 og 2010. At effektiviteten gjennomgående øker med økende innbyggertall er ikke et resultat av

Tabell 8.5 Samlet effektivitet og underliggende DEA-analyser for kommunene gruppert etter antall innbyggere, 2009 og 2010

Antall innbyggere	2009				2010			
	Samlet	Barnehage	Grunnskole	Pleie og omsorg	Samlet	Barnehage	Grunnskole	Pleie og omsorg
Under 1 000	0,831	0,833	0,864	0,883	0,811	0,803	0,833	0,870
1 000-2 000	0,749	0,808	0,750	0,719	0,738	0,795	0,742	0,716
2 000-3 000	0,741	0,822	0,728	0,716	0,729	0,801	0,717	0,713
3 000-4 000	0,734	0,826	0,711	0,711	0,739	0,833	0,713	0,714
4 000-5 000	0,717	0,806	0,729	0,679	0,729	0,835	0,737	0,691
5 000-10 000	0,750	0,853	0,781	0,688	0,749	0,846	0,783	0,680
10 000-20 000	0,782	0,847	0,835	0,715	0,784	0,842	0,837	0,718
20 000-50 000	0,823	0,863	0,886	0,758	0,830	0,884	0,889	0,761
Over 50 000	0,908	0,922	0,934	0,882	0,915	0,927	0,957	0,877
Korrelasjon med antall innbyggere	0,31*	0,13*	0,26*	0,17*	0,32*	0,16*	0,28*	0,17*
Antall kommuner	378	424	390	419	374	422	384	412

Merknad: * indikerer at korrelasjonen er statistisk utsagnskraftig.

stordriftsfordeler siden det tillates variabelt skalautbytte i de underliggende DEA-analysene. Tolkningen er snarere at det er mindre variasjon i effektivitet blant de største kommunene slik at den gjennomsnittlige avstanden til fronten er mindre. Dette kan i noen grad forklares med at målefeil kan forventes å være mer utbredt i små kommuner enn i store. I så fall vil den beregnede produksjonsfronten ligge "for langt ut" for de minste kommunene på grunn av målefeil knyttet til undervurdering av ressursinnsats og/eller overvurdering av produksjon. Samtidig vil den beregnede effektiviteten for enkelte små kommuner bli for lav på grunn av målefeil knyttet til overvurdering av ressursinnsats og/eller undervurdering av produksjon.⁴ En annen mulig forklaring er at det er relativt få store kommuner, og at det på grunn av dette er mer sannsynlig at disse blir vurdert i forhold til en for "snill" front.⁵

Endring i effektivitet over tid

Så langt er det i liten grad fokusert på endring i effektivitet over tid, selv om det i tabellene er rapportert separate tall for 2009 og 2010. Det har sammenheng med at gjennomsnittstallene som er rapportert i tabellene 8.2-8.5 ikke omfatter de samme kommuner begge år og at gjennomsnittsutviklingen uansett vil maskere store endringer på kommunenivå.

I tabell 8.6 er kommunene gruppert etter endring i samlet effektivitet. Det er i alt 371 kommuner som inngår i analysene av barnehage, grunnskole og pleie og omsorg i både 2009 og 2010. Av disse har 181 (49 prosent) en positiv effektivitetsutvikling fra 2009 til 2010, mens 190 (51 prosent) har en negativ effektivitetsutvikling. I 75 prosent av de 371 kommunene endres samlet effektivitet med mindre enn 5 prosentpoeng. Bare 14 kommuner fikk en endring i samlet effektivitet på mer enn 10 prosentpoeng fra 2009 til 2010. Store endringer i beregnet effektivitet vil dels reflektere at det kan være vanskelig å endre ressursbruken i takt med endringer i antall brukere. Følgelig vil det være en tendens til at kommuner med stor reduksjon i antall brukere vil ha betydelig effektivitetsreduksjon, mens kommuner stor økning i antall brukere vil ha betydelig økning i beregnet effektivitet. Dette analyseres nærmere i kapittel 8.5.

Tabell 8.6 viser også gjennomsnittsverdier for korrigert inntekt, antall innbyggere og samlet effektivitet i 2009 for hver av gruppene. Endring i samlet effektivitet viser ingen systematisk

Tabell 8.6 Korrigert inntekt, antall innbyggere og effektivitetsnivå, kommunene gruppert etter endring i samlet effektivitet

Endring i samlet effektivitet	Antall kommuner	Korrigert inntekt, 2009	Antall innbyggere, 2009	Samlet effektivitet, 2009
Nedgang på 0,10-0,25	14	105	4 454	0,860
Nedgang på 0,05-0,10	31	115	7 040	0,807
Nedgang på 0-0,05	145	104	14 379	0,772
Økning på 0-0,05	136	110	13 719	0,740
Økning på 0,05-0,10	35	112	10 898	0,744
Økning på 0,10-0,25	10	105	7 974	0,754
Antall kommuner	371			
Korrelasjon		0,01	0,03	-0,23*

Merknad: Korrelasjonens koeffisienter for korrelasjonen mellom endring i effektivitet og henholdsvis korrigert inntekt, antall innbyggere og effektivitetsscore. * indikerer at korrelasjonen er statistisk utsagnskraftig.

⁴ Disse feilkildene vil også gjøre seg gjeldende for de større kommunene, men i mindre grad dersom målefeil og kommunestørrelse er negativt korrelert.

⁵ Med dette menes at den beregnede fronten ligger innenfor den "sanne" fronten eller at ingen av de inkluderte kommunene er effektive i en større kontekst.

sammenheng med korrigert inntekt og innbyggertall. Det er en klarere sammenheng mellom endring i effektivitet og effektivitetsnivået i 2009. Kommuner med stor effektivitetsforbedring hadde i gjennomsnitt lav effektivitet i 2009, men kommuner med stor effektivitetsreduksjon gjennomgående startet ut på et høy effektivitetsnivå.

Sammenhengen mellom effektivitetsendring og initialt effektivitetsnivå er nærmere illustrert i tabell 8.7, hvor kommunene gruppert etter samlet effektivitet i 2009. Den negative sammenhengen mellom initialt effektivitetsnivå og endring i effektivitet kommer tydelig fram her også. Mens kommunene med samlet effektivitet under 0,6 i 2009 i gjennomsnitt hadde en økning i samlet effektivitet på 1,5 prosentpoeng fra 2009 til 2010, hadde kommunene med samlet effektivitet over 0,9 en effektivitetsreduksjon på vel 3 prosentpoeng. Tabell 9.7 viser at den negative sammenhengen mellom initialt effektivitetsnivå og endring i effektivitet også gjelder for de sektorvise effektivitetsscorene.⁶

Tabell 8.7: Endring i effektivitet, kommunene grupper etter samlet effektivitetsnivå i 2008

Samlet effektivitet, 2008	Antall kommuner	Endring, samlet effektivitet	Endring, barnehage	Endring, grunnskole	Endring, pleie og omsorg
0,5 – 0,6	14	0,015	0,018	0,006	0,021
0,6 – 0,7	81	0,009	0,000	0,012	0,012
0,7 – 0,8	149	0,003	-0,002	0,003	0,005
0,8 – 0,9	100	-0,007	-0,002	-0,006	-0,010
0,9 – 1	25	-0,032	-0,051	-0,018	-0,035

Merknad: De to kommunene som var fullt effektive i 2009 er holdt utenfor tabellen.

Det er ikke opplagt hvordan den negative sammenhengen mellom initial effektivitet og effektivitetsendring skal tolkes. En første tolkning er at de kommunene som er minst effektive i utgangspunktet har lettest for å øke effektiviteten og at de som allerede er effektive har begrenset potensial for forbedringer. Men en slik “catching up” historie kan ikke forklare at majoriteten av de mest effektive kommunene fikk en effektivitetsnedgang fra 2009 til 2010. En annen tolkning tar utgangspunkt i at målefeil og statistiske feilkilder gir tilfeldig variasjon i beregnet effektivitet fra år til år. Slike forhold vil systematisk trekke i retning av økt effektivitet blant kommunene med lav initial effektivitet og redusert effektivitet blant kommuner med høy initial effektivitet.

I gjennomsnitt fikk de 371 kommunene en reduksjon i samlet effektivitet på 0,1 prosentpoeng fra 2009 til 2010. Det veide gjennomsnittet (med antall innbyggere som vekter), som er en bedre indikator for den nasjonale utviklingen, økte imidlertid med 0,3 prosentpoeng. Dette kan tolkes som at kommunene samlet sett hadde en liten effektivitetsforbedring fra 2009 til 2010.

8.5 Avsluttende merknader

I det følgende presenteres analyser som har til hensikt å belyse enkelte faktorer som forklare forskjeller i effektivitet og effektivitetsutvikling. Formålet er å bidra til økt forståelse og en bedre tolkning av resultatene presentert i kapittel 8.4.

⁶ Det bør bemerkes at kommunene er gruppert etter initial samlet effektivitet, ikke de initiale sektorvise effektivitetsscorene. Tabell 9.7 gir derfor ikke uttrykk for sammenhengen mellom initial sektoreffektivitet og endring i effektivitetsscore for den aktuelle sektor.

Med hensyn til forskjeller i effektivitetsnivå belyses to ulike forhold. For det første kan det innvendes at DEA-analysene ikke tar hensyn til bosettingsmønster. Dersom det er kostnadsulemper knyttet til spredt bosettingsmønster, vil DEA-analysen undervurdere effektiviteten i spredtbygde kommuner og overvurdere effektiviteten i tettbygde kommuner. Det andre forholdet er at effektiviteten i de kommunale enheter kan bli påvirket av andelen private produsenter. Ett argument er at de kommunale produsenter i stor grad tar hånd om de mest ressurskrevende brukerne, slik at en høyere andel private produsenter innebærer at gjennomsnittsbrukeren hos de kommunale produsenter blir mer ”ressurskrevende”. Dette er forhold DEA-analysen ikke tar hensyn til, og følgelig kan det være en tendens til at effektiviteten undervurderes i kommuner med høy andel private produsenter. Denne problemstillingen analyseres i barnehagesektoren hvor innslaget av privat produksjon er størst.

Tabell 8.8: Betydning av bosettingsmønster og andel private barnehageplasser

Variabel	Barnehage	Grunnskole	SFO	Pleie og omsorg	Barnevern	Kultur
Reiseavstand innen sone	-0,0061* (-3,29)	-0,0064* (-2,99)	-0,0057* (-2,55)	-0,0009 (-0,54)	0,0027* (2,05)	-0,0027 (-1,18)
Andel barnehagebarn i privat barnehage	-0,13* (-3,55)					

Merknad: Avhengig variabel er sektorvise DEA-score. Antall innbyggere, korrigert inntekt og årsummier inngår som kontrollvariable. Estimerte koeffisienter (OLS) med t-verdier i parentes. * indikerer at effekten er statistisk utsagnskraftig.

Betydningen av bosettingsmønster og andel private barnehageplasser er analysert i tabell 8.8 hvor det er utført regresjonsanalyser med effektivitetsscore fra DEA-analysen som avhengig variabel. I tillegg til bosettingsmønster og andel private barnehager kontrolleres det for innbyggertall og korrigert inntekt. Videre tillates separate konstantledd for 2009 og 2010. Det såkalte sonekriteriet benyttes som indikator for spredt bosetting. I barnehage, grunnskole og SFO kommer sonekriteriet ut med negative koeffisienter som er statistisk utsagnskraftige. Dette er en indikasjon på at DEA-analysen for disse sektorene undervurderer effektiviteten i spredtbygde kommuner. Den kvantitative effekten er om lag den samme i de tre sektorene. En økning i reiseavstanden med ett standardavvik kan anslås å redusere beregnet effektivitet med 4-5 prosentpoeng. Innen barnevern er effekten motsatt, dvs at det er en tendens til at effektiviteten overvurderes i spredtbygde kommuner. Det kan ha sammenheng med at brukerne i gjennomsnitt er mer ressurskrevende i tettbygde kommuner. I pleie og omsorg og kultur er det ingen signifikant sammenheng mellom bosettingsmønster og beregnet effektivitet.

Tabell 8.8 viser videre at det er en systematisk tendens til at kommuner med en høy andel private barnehageplasser kommer ut med lav DEA-score. Dette er i tråd med hypotesen om at kommunale barnehagene i større grad tar hånd om de mest ressurskrevende barna. I henhold til den estimerte koeffisienten vil en økning i andelen private barnehageplasser med 10 prosentpoeng redusere beregnet effektivitet med 1,3 prosentpoeng.

Det er grunn til å tro at effektivitetsforskjeller mellom kommuner i noen grad har sammenheng med forskjeller i kapasitetsutnyttelse. Høy kapasitetsutnyttelse trekker i retning av høy beregnet effektivitet, mens lav kapasitetsutnyttelse trekker i retning av lav beregnet effektivitet. Tabell 8.9 søker å belyse dette ved å analysere sammenhengen mellom endring i effektivitet og endring i antall brukere. Økning i antall brukere antas å gå sammen med høyere kapasitetsutnyttelse. Tabellen viser resultatene av regresjonsanalyser med endring i effektivitet som avhengig variabel, og initial DEA-score inngår som forklaringsvariabel i tillegg til endring i antall brukere. Antall brukere måles som antall barn i kommunale barnehager, antall elever i

grunnskole, antall elever i kommunal SFO, antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester og antall barn med undersøkelse eller tiltak. Det framgår at en økning i antall brukere bidrar til høyere beregnet effektivitet i alle sektorer unntatt barnehage. Den kvantitative effekten er sterkest i grunnskole hvor en økning i antall elever med 10 prosent anslås å øke beregnet effektivitet med 0,034 prosentpoeng. I de øvrige sektorene varierer effekten fra 1,5 prosentpoeng i SFO til 1,9 prosentpoeng i barnevern. Effekten av initial effektivitet er som beskrevet i kapittel 8.4, nærmere bestemt at høy initial effektivitet går sammen med svakere effektivitetsutvikling.

Tabell 8.9: Endring i effektivitet og endring i antall brukere

Variabel	Barnehage	Grunnskole	SFO	Pleie og omsorg	Barnevern
DEA-score 2009	-0,263* (-7,78)	-0,149* (-5,14)	-0,226* (-6,39)	-0,138* (-4,95)	-0,186* (-5,60)
Relativ endring i antall brukere	0,057 (1,47)	0,338* (1,94)	0,149* (2,74)	0,169* (3,06)	0,189* (5,30)

Merknad: Avhengig variabel er endring i DEA-score. Estimerte koeffisienter (OLS) med t-verdier i parentes. * indikerer at effekten er statistisk utsagnskraftig.

Referanser

- Borge, L.-E. og K.J. Sunnevåg (2006): Effektivitet og effektivitetsutvikling i kommunesektoren: Sluttrapport. Rapport nr. 07/06, Senter for økonomisk forskning, NTNU.
- Borge, L.-E., I. Pettersen og P. Tovmo (2011): Effektivitet i kommunale tjenester. Rapport nr. 02/11, Senter for økonomisk forskning, NTNU.
- Borge, L.-E., A.B. Johannesen og P. Tovmo (2010): Barnehager i inntektssystemet for kommunene, Rapport nr. 02/10, Senter for økonomisk forskning, NTNU.
- Charnes, A., W.W. Cooper og E. Rhodes (1978): Measuring the efficiency of decision making units. *European Journal of Operational Research* 2, 429-444.
- Edvardsen, D.F., F.R. Førsum og E. Aas (2000). Effektivitet i pleie- og omsorgssektoren, Rapport nr. 2/2000, Frischsenteret, Universitete i Oslo.
- Farrel, M.J. (1957): The measurement of productive efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society (Series A)* 120, 253-281.
- Hanushek, E. (1986): The economics of schooling: Production efficiency in public schools, *Journal of Economic Literature* 24, 1141-1177.
- Hægeland, T., O. Raaum og K.G. Salvanes (2004): Pupil achievement, school resources and family background, Frischsenteret og Statistisk sentralbyrå.
- Håkonsen, L. og T.E. Lunder (2008): Kostnadsforskjeller i barnehagesektoren, Rapport 243, Telemarksforskning.
- Kittelsen, S.A.C., og F. Førsum (2001): Empiriske forskningsresultater om effektivitet i offentlig tjenesteproduksjon. *Økonomisk forum* 55(6), 22-29.

9 Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter

11. august 2011

Notat fra TBU til 3. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren om statsbudsjettet 2012

I notat til 1. konsultasjonsmøte av 1. mars 2011 anslo TBU at den demografiske utviklingen vil medføre merutgifter for kommunesektoren til drift av såkalte nasjonale velferdstjenester på om lag 2,5 mrd. kroner i 2012. Avslutningsvis uttalte utvalget følgende:

”SSB vil oppdatere sine befolkningsframskrivninger sommeren 2011, basert på folketall per 1. januar 2011. Utvalget vil legge fram nye beregninger av merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen for 2012 i etterkant av SSBs oppdatering.”

I dette notatet oppdateres beregningene av kommunesektorens merutgifter i 2012 knyttet til den demografiske utviklingen på grunnlag av SSBs nyeste befolkningsframskrivning (jf. avsnitt 2).

1 Metode for å beregne mer- og mindreutgifter knyttet til demografi

Beregningene av kommunesektorens mer- og mindreutgifter knyttet til den demografiske utviklingen tar utgangspunkt i hvordan kommunesektorens utgifter faktisk fordeler seg på tjenester til de ulike aldersgruppene. Med utgangspunkt i denne fordelingen beregnes det en utgift per person i hver aldersgruppe. Mer- eller mindreutgift for den enkelte aldersgruppe beregnes som produktet av utgift per person og anslått endring i antall personer i aldersgruppa. Endelig beregnes de samlede mer- eller mindreutgifter for kommunesektoren som summen av mer- og mindreutgifter for alle aldersgruppene.

Beregningene tar utgangspunkt i et anslag på kommunesektorens faktiske brutto driftsutgifter til såkalte nasjonale velferdstjenester. Dette omfatter tjenester som inngår i kostnadsnøkkelen for inntektssystemet. Det innebærer at driftsutgifter knyttet til bl.a. kulturformål, kirken, næringsformål og tekniske tjenester (herunder kommunale veier og brannvesen) ikke omfattes av beregningene.

Ved beregning av mer-/mindreutgifter for det kommende budsjettår, tas det utgangspunkt i anslått brutto utgiftsnivå for kommunesektoren inneværende år. I beregningen av mer-/mindreutgifter for kommunesektoren i 2012 tas det følgelig utgangspunkt i anslått utgiftsnivå for kommunesektoren i 2011. Når det gjelder endring i folketallet som inngår i beregningene, legges det grunn anslått endring gjennom 2011, dvs. fra 1. januar 2011 til 1. januar 2012.

Tabell 1 Kommunesektorens driftsutgifter til nasjonale velferdstjenester¹⁾. Anslag 2011

	Mrd. kr	Andel
Driftsutgifter relatert til kommunal kostnadsnøkkel	240	0,844
Driftsutgifter relatert til fylkeskommunal kostnadsnøkkel	44	0,156
Sum	284	1,000

¹⁾ Med nasjonale velferdstjenester menes de tjenester som inngår i de kommunale og fylkeskommunale kostnadsnøkkelene.

I notatet til 1. konsultasjonsmøte ble kommunesektorens brutto driftsutgifter til nasjonale velferdstjenester anslått til 284 mrd. kroner i 2011, med fordeling som vist i tabell 1.

Fordelingen av kommunesektorens utgifter på de ulike aldersgruppene er basert på en forenkling av kostnadsnøkklene i inntektssystemet for kommunesektoren.

Kostnadsnøkkelen for kommunene omfatter barnehage, grunnskole, helse- og sosialsektoren, kommunal administrasjon og landbruk og miljøvern. Kostnadsnøkkelen for fylkeskommunene omfatter videregående opplæring, tannhelsetjenesten og samferdsel. For kommuner og fylkeskommuner konstrueres en forenklet kostnadsnøkkel hvor de andre kriteriene i kostnadsnøkklene utover alderskriteriene er tatt ut.

Alderskriteriene er deretter økt proporsjonalt slik at de summerer seg til 1.

De forenklete kostnadsnøkklene for kommuner og fylkeskommuner er vist i tabell 2. I tillegg er disse kostnadsnøkklene vektet sammen til én felles kostnadsnøkkel, hvor brutto driftsutgifter til de enkelte sektorene er brukt som vekter, jf. tabell 1.

Tabell 2 Forenklete kostnadsnøkler

Aldersgruppe	Kommune	Fylkeskommune	Sammenvektet kostnadsnøkkel
0-2 år	0,087	0,017	0,076
3-5 år	0,122	0,016	0,106
6-15 år	0,393	0,056	0,340
16-18 år	0,013	0,778	0,132
19-22 år	0,017	0,012	0,016
23-34 år	0,036	0,033	0,036
35-66 år	0,100	0,061	0,094
67-74 år	0,045	0,014	0,040
75-79 år	0,021	0,005	0,018
80-89 år	0,100	0,007	0,085
90 år og over	0,067	0,002	0,057
Sum	1,000	1,000	1,000

Når for eksempel aldersgruppa 6-15 år har en vekt på 0,393 i den kommunale kostnadsnøkkelen, er tolkningen at 39,3 pst. av kommunenes utgifter til administrasjon, grunnskole, helse- og sosialtjenester og landbruk og miljø kan knyttes til denne aldersgruppa.

For nærmere detaljer om beregningsmetoden, inkludert forutsetninger og begrensninger, vises det til pkt. 3 i utvalgets notat av 1. mars.

2 SSBs framskrivning av juni 2011 - oppdaterte beregninger for 2012

Utvalgets anslag på merutgifter foretatt til 1. konsultasjonsmøte i mars 2011 bygde på befolkningsframskrivning foretatt av SSB i juni 2010. Framskrivningen tok utgangspunkt i registrert folkemengde 1. januar 2010. Utvalget la til grunn alternativ MMMM (middels fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring) som hovedalternativ for utgiftsberegningene. Dette alternativet ga forventet befolkningsvekst gjennom 2011 på om lag 50 900 personer. I tillegg foretok utvalget alternative utgiftsberegninger med hhv. lav og høy netto innvandring.

SSB publiserte en ny befolkningsframskrivning i juni 2011 med utgangspunkt i registrert folkemengde 1. januar 2011. Alternativ MMMM i den nye framskrivningen gir en befolkningsvekst på om lag 64 700 gjennom 2011. Fordelingen på aldersgrupper er vist i tabell 3. Sammenlikning med framskrivningen av juni 2010 framgår også. I den nye framskrivningen fra SSB er befolkningsveksten i 2011 betydelig høyere enn i fjorårets framskrivning. Anslagene er oppjustert for nesten alle aldersgruppene.

Tabell 3 Anslått befolkningsendring fra 1.1.2011 til 1.1.2012. Alternativ MMMM

Aldersgruppe	Framskrivning i juni 2010, bygger på folketall per 1.1.10		Framskrivning i juni 2011, bygger på folketall per 1.1.11		Differanse mellom framskrivningene
	Absolutt endring	Pst. endring	Absolutt endring	Pst. endring	Absolute tall
0-2 år	1 724	0,9	2 149	1,1	425
3-5 år	3 672	2,0	4 258	2,3	586
6-15 år	-904	-0,1	360	0,1	1 264
16-18 år	762	0,4	999	0,5	237
19-22 år	3 942	1,5	4 645	1,8	703
23-34 år	10 941	1,5	17 889	2,4	6 948
35-66 år	13 611	0,7	17 271	0,8	3 660
67-74 år	17 391	6,1	17 268	6,1	-123
75-79 år	-596	-0,5	-346	-0,3	250
80-89 år	-1 544	-0,8	-1 397	-0,8	147
90 år og over	1 899	4,9	1 564	4,1	-335
Sum	50 898	1,0	64 660	1,3	13 762

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I tabell 4 er mer- og mindretgifter knyttet til de enkelte aldersgruppene beregnet med utgangspunkt i framskrivningen som SSB gjorde i juni 2011 (alternativ MMMM).

Tabell 4 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2011 til 2012. SSBs framskrivning i juni 2011. Alternativ MMMM

	Kostnads- nøkkel	Samlede utg. (mrd. 2011-kr)	Utgift per innb. (2011-kr)	Anslått endring i folketall 2011-2012	Mer-/mindretgift (mill. 2011-kr)
0-2 år	0,076	21,5	115 141	2 149	247
3-5 år	0,106	30,1	165 391	4 258	704
6-15 år	0,340	96,8	156 779	360	56
16-18 år	0,132	37,6	194 460	999	194
19-22 år	0,016	4,7	17 926	4 645	83
23-34 år	0,036	10,2	13 478	17 889	241
35-66 år	0,094	26,7	12 810	17 271	221
67-74 år	0,040	11,4	39 888	17 268	689
75-79 år	0,018	5,2	39 582	-346	-14
80-89 år	0,085	24,3	132 698	-1 397	-185
90 år og over	0,057	16,1	420 694	1 564	658
Sum	1,000	284,5	57 819	64 660	2 896

Tabell 4 anslår de samlede merutgiftene for kommunesektoren i 2012 knyttet til den demografiske utviklingen til om lag 2,9 mrd. kroner, en økning på om lag 400 millioner kroner fra utvalgets anslag i notatet til 1. konsultasjonsmøte i mars 2011. Økningen fra forrige beregning kan i første rekke henføres til at det anslås å bli enda flere barn og unge i barnehage- og grunnskolealder i løpet av inneværende år. Av de samlede merutgiftene på om lag 2,9 mrd. kroner anslås det at vel 300 mill. kroner kan knyttes til fylkeskommunene.

SSBs befolkningsframskrivninger er beheftet med betydelig usikkerhet. For å skissere usikkerheten knyttet til beregningene, har utvalget i tabell 5 beregnet mer- og mindretgifter for kommunesektoren med utgangspunkt i SSBs alternativer for høy og lav nettoinnvandring. Beregningsopplegget for øvrig er det samme som i tabell 5.

Tabell 5 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2010 til 2011. Alternativer med hhv. lav og høy nettoinnvandring

	Utgift per innb. (2010-kr)	Lav nettoinnvandring		Høy nettoinnvandring	
		Anslått endring i folketall 2010-2011	Mer-/mindretgift (mill. 2010-kr)	Anslått endring i folketall 2010-2011	Mer-/mindretgift (mill. 2010-kr)
0-2 år	115 141	1 903	219	2 392	275
3-5 år	165 391	3 966	656	4 546	752
6-15 år	156 779	-450	-71	1 166	183
16-18 år	194 460	709	138	1 288	250
19-22 år	17 926	3 819	68	5 480	98
23-34 år	13 478	14 060	190	21 718	293
35-66 år	12 810	14 968	192	19 581	251
67-74 år	39 888	17 249	688	17 285	689
75-79 år	39 582	-346	-14	-346	-14
80-89 år	132 698	-1 397	-185	-1 397	-185
90 år og over	420 694	1 564	658	1 564	658
Sum	57 819	56 045	2 539	73 277	3 251

Gitt forutsetningene omtalt i avsnitt 3 og en befolkningsutvikling med lav nettoinnvandring, kan merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen anslås til vel 2,5 mrd. kroner, om lag 350 mill. kroner lavere enn middelalternativet. Med forutsetninger om høy nettoinnvandring kan merutgiftene anslås til knapt 3,3 mrd. kroner, om lag 350 mill. kroner mer enn middelalternativet.

Utvalget vil legge fram nye beregninger av merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen for 2012 til 1. konsultasjonsmøte i 2012, når de endelige befolkningstallene per 1. januar 2012 foreligger. Utvalget vil også gå igjennom metoden for demografiberegningene i løpet av høsten 2011.

10 Tjenesteproduksjon og ressursinnsats

Notat fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi til det fjerde konsultasjonsmøtet mellom staten og kommunesektoren 28.10.2011

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) er bedt om å lage et notat om utviklingen i kommunesektorens tjenesteproduksjon og ressursinnsats til konsultasjonsmøtet den 28. oktober 2011 mellom staten og KS.

Notatet beskriver kort utviklingen i kommunal og fylkeskommunal tjenesteproduksjon med vekt på utviklingen fra 2009 til 2010. I vedlegg er det gjort nærmere rede for utviklingen. Utviklingen beskrives i hovedsak gjennom kvantitative indikatorer for tjenesteproduksjonen, som eksempelvis antall barnehageplasser, antall årstimer i grunnskolen, antall elever og lærlinger i videregående opplæring og antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester, men utviklingen er også belyst ved enkelte objektive indikatorer for kvalitet.

Innen barnehagesektoren ble utviklingen fra de siste årene med kraftig utbygging av barnehageplasser videreført i 2010. Om lag 6 900 flere barn fikk plass i barnehage i løpet av året. I tillegg tilbringer barna i snitt stadig lengre tid i barnehagen, slik at kapasitetsveksten var enda høyere. Dekningsgraden for barn i aldersgruppen 1-5 år er nå i overkant av 89 prosent. For de eldste barna er det tegn til at dekningsgraden stabiliseres, mens dekningsgraden øker blant de yngste barna.

Innen grunnskolen har dekningsgraden i SFO økt de siste årene, og stadig flere elever mottar spesialundervisning. For øvrig har tjenestetilbudet vært relativt stabilt. Dette bildet gjør seg gjeldende også for utviklingen det siste året. Elevtallet og det samlede antall undervisningstimer lå på samme nivå i 2010 som i 2009, men omfanget av spesialundervisningen økte, noe som kan henføres til at flere elever fikk spesialundervisning.

Omfanget av barnevernstjenestene har økt de siste årene, og veksten tiltok i 2010 med flere undersøkelser, flere barn som mottar tiltak og flere årsverk. Samtidig økte andelen fagutdannede, og saksbehandlingstiden gikk ned.

Innen pleie- og omsorgstjenestene har utviklingen de siste årene vært kjennetegnet av flere mottakere som følge av større alderskull blant de eldre og flere yngre mottakere, samtidig som det har vært en dreining i retning av hjemmebaserte tjenester. I 2010 var bildet relativt stabilt. Ressursinnsatsen (målt ved avtalte årsverk) fortsatte å øke, mens tallet på mottakere av hjemmetjenester og heldøgnstilbudet (tallet på institusjoner og boliger med bemanning hele døgnet) var tilnærmet uendret. Dette tilsier at hver mottaker i snitt fikk litt mer hjelp. Dette kan igjen ha sammenheng med at antallet yngre mottakere, som ofte har større bistandsbehov, fortsatt økte, selv om veksten i antall yngre hjemmetjenestemottakere var lavere enn hva den har vært de siste årene. Videre synes institusjonstilbudet å bli kvalitativt bedre ved at det utføres flere legeårsverk og fysioterapiårsverk per beboer.

Etter flere år med sterk vekst har veksten i antall 16-18-åringer og antall elever i videregående opplæring nesten flatet ut i løpet av de to siste årene. Andelen unge som tok videregående opplæring, lå på omtrent samme nivå som året før.

Utviklingen i tjenestetilbudet må i tillegg til befolkningsveksten og barnehagereformen, ses i sammenheng med kommunesektorens økonomiske situasjon. Sektoren hadde i perioden 2005-10 en gjennomsnittlig reell inntektsvekst på 2,9 prosent, noe som bidro til høyere aktivitet i sektoren. Gjennomsnittlig aktivitetsvekst i perioden var 3,4 prosent. Utviklingen i 2010 var kjennetegnet av lavere inntektsvekst og aktivitetsvekst enn gjennomsnittet i den siste femårsperioden. De samlede inntektene økte reelt med 2,5 pst. og aktivitetsveksten var 1,0 pst. i 2010. Gjennomsnittlig netto driftsresultat for kommunesektoren i perioden 2005-10 var i underkant av 3 prosent av driftsinntektene.

Vedlegg: Tjenesteproduksjon og ressursinnsats i kommunesektoren

En vesentlig del av kommunesektorens tjenesteproduksjon består av nasjonale velferdstjenester rettet mot bestemte aldersgrupper av befolkningen, først og fremst barnehager, grunnskole, videregående opplæring og pleie og omsorg. Den demografiske utviklingen vil i stor grad styre behovet for slike kommunale tjenester. Først gis det derfor en beskrivelse av den demografiske utviklingen siden 2005. Deretter gis det en omtale av kommunesektorens samlede ressursbruk og hvordan sektoren innenfor de frie inntektene har prioritert de ulike tjenestene i perioden 2005 til 2010 etter at det er forsøkt å ta hensyn til den demografiske utviklingen. Til slutt beskrives utviklingen i kommunal og fylkeskommunal tjenesteproduksjon i samme periode, med særlig vekt på utviklingen fra 2009 til 2010. Utviklingen beskrives i hovedsak gjennom kvantitative indikatorer for tjenesteproduksjonen som antall barnehageplasser, antall årstimer i grunnskolen, antall elever og lærlinger i videregående opplæring og antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester, men også objektive indikatorer for kvalitet er omtalt.

Notatet presenterer også dekningsgrader hvor indikatorerne for tjenesteproduksjonen relateres til behovet eller størrelsen på målgruppene. I tråd med etablert praksis defineres aldersgrupper som målgrupper. Eksempelvis måles barnehagedekningen ved andelen barn i alderen 1-5 år som har plass i barnehage. For enkelte tjenester vil det være vanskelig å avgrense målgruppen. Pleie- og omsorgssektoren har et økende antall yngre brukere, mens dekningsgradene ofte relateres til antall eldre. Videre er det slik at ikke alle i samme aldersgruppe har behov for eller ønske om å benytte den aktuelle tjenesten. Med unntak for grunnskole, som er obligatorisk for alle, vil det typisk være slik at full behovsdekning nås ved en lavere dekningsgrad enn 100 prosent. Hva som skal betraktes som tilfredsstillende dekningsgrad, er et politisk spørsmål.

Tallene er hentet fra KOSTRA, der reviderte tall ble publisert 15. juni 2011, IPLOS, der foreløpige tall ble publisert 8. juli, og Grunnskolens informasjonssystem (GSI). Indikatorerne belyser utviklingstrekk innenfor barnehagesektoren, grunnskolen og videregående opplæring, samt pleie- og omsorgssektoren.

Demografisk utvikling

Store deler av den kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen er rettet mot bestemte aldersgrupper, og den demografiske utviklingen gir viktig informasjon om utviklingen i behovet for kommunale tjenester. Den demografiske utviklingen i perioden 2005-2010 beskrives i tabell 1.

Tabell 1 Demografisk utvikling 2005-2010

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Barnehager:						
Antall barn 1-5 år	290 800	301 500	306 900	16 100	5 400	1,8
Antall barn 1-2 år	115 600	121 700	125 200	9 600	3 500	2,9
Grunnskole:						
Antall barn 6-15 år	622 700	617 800	617 500	-5 200	-300	0,0
Videregående opplæring:						
Antall unge 16-18 år	179 500	193 000	193 300	13 800	300	0,2
Barnevern:						
Antall barn og unge 0-17 år	1 092 700	1 109 200	1 114 400	21 700	5 200	0,5

Pleie- og omsorg:						
Antall eldre 67 år og over	606 200	625 100	637 000	30 800	11 900	1,9
Antall eldre 67-79 år	390 300	4050 00	415 900	25 600	10 900	2,7
Antall eldre 80-89 år	185 100	184 400	182 900	-2 200	-1 500	-0,8
Antall eldre 90 år og over	30 800	35 700	38 300	7 500	2 600	7,3
Totalt:						
Antall innbyggere i alt	4 640 200	4 858 200	4 920 300	280 100	62 100	1,3
Antall innbyggere 1-18 år og 67 år og over	1 699 200	1 737 400	1 754 800	55 600	17 400	1,0
Andel innbyggere 1-18 år og 67 år og over (prosent)	36,6	35,8	35,7	-0,9	-0,1	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

De viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester er barn og unge 1-18 år og innbyggere 67 år og over. I løpet av de siste fem årene har antall innbyggere i disse gruppene økt med over 55 600, og dette indikerer et økt behov for kommunale tjenester. Antall barn og unge i grunnskolealder har gått noe ned, det samme har antall eldre mellom 80 og 89 år. I de øvrige aldersgruppene har det vært en økning. Veksten har vært særlig sterk blant de aller eldste (90 år og over), og i aldersgruppen 16-18 år. Det samlede innbyggertallet har i perioden økt med i overkant av 280 000. Det samlede innbyggertallet har i perioden økt sterkere enn innbyggertallet i de forannevnte målgruppene. Økningen i antall barn i barnehagealder har isolert sett gjort det mer krevende å oppnå målsettingen om full barnehagedekning.

I løpet av 2010 ble det flere barn i barnehagealder, mens antall barn og unge i henholdsvis grunnskolealder og med rett til videregående opplæring var om lag uendret. Blant de eldre var det relativt sterkt vekst i aldersgruppene 67-79 år og 90 år og over, mens det ble færre eldre i aldersgruppen 80-89 år. For 2010 indikerer utvalgets beregninger at merkostnadene knyttet til den demografiske utviklingen var 2,5 milliarder kroner, forutsatt samme standard og dekningsgrader som året før.

Samlet ressursbruk og kommunesektorens prioriteringer

Tabell 2 viser utviklingen i ressursbruken på de ulike tjenesteområdene og hvordan kommunesektoren har prioritert mellom de ulike tjenesteområdene innenfor sine frie inntekter.

For å vise ressursbruken i kommunesektoren på de ulike tjenestene er det benyttet tall for brutto driftsutgifter. Utviklingen gjenspeiler hvordan omfanget av de ulike tjenestene har økt. Dette kan ha bakgrunn i demografisk utvikling, statlige føringer gjennom øremerkede tilskudd, lokalpolitiske prioriteringer osv.

For bedre å illustrere de lokale prioriteringene mellom de ulike tjenestene, er det benyttet netto driftsutgifter per innbygger i målgruppen for tjenesten. I begrepet nettoutgifter er driftsutgiftene oppgitt etter at driftsinntektene som kan knyttes direkte til tjenesten er trukket fra. Dette inkluderer bl.a. øremerkede tilskudd fra staten og brukerbetaling. Netto driftsutgifter gir dermed uttrykk for hvor mye av kommunene og fylkeskommunene bruker av sine frie inntekter på de ulike tjenestene og hvordan de prioriterer de ulike formålene innenfor de frie inntektene.

For tjenester som i stor grad baserer seg på øremerkede tilskudd og brukerbetaling, slik som tilfellet har vært for barnehagesektoren de siste årene, vil ikke netto driftsutgifter reflektere den delen av utbyggingen som kan henføres til øremerkede tilskudd eller endringer i brukerbetalingene.

I tillegg er det også tatt hensyn til at den demografiske utviklingen i stor grad vil styre behovet for kommunale tjenester, og det er forsøkt å korrigere for endringer i innbyggertallet i de ulike målgruppene. De målgruppene som er benyttet her er for barnehagetjenester barn i alderen 1-5 år, for grunnskole aldersgruppen 6-15 år, for videregående opplæring ungdom i alderen 16-18 år, for pleie og omsorg eldre over 67 år, for barnevern barn og unge i alderen 0-17 år, for sosialtjenester voksne i alderen 20-66 år og for kommunehelsetjenesten og administrasjon hele befolkningen. Indikatoren illustrerer dermed i hvilken grad kommunesektoren innenfor de frie inntektene har funnet rom for å øke (eller valgt å redusere) ressursbruken på tjenesten ut over det som befolkningsutviklingen – gitt samme dekningsgrad – isolert sett skulle tilsi.

For pleie- og omsorgstjenesten benyttes altså innbyggere over 67 år som målgruppe, selv om også mange under 67 år mottar disse tjenestene (nærmere 4 av 10 tjenestemottakere er under 67 år). Indikatoren for denne sektoren gjenspeiler derfor ikke nødvendigvis prioriteringen av pleie- og omsorgstjenestene like godt som for de øvrige tjenestene.

Tabell 2 Utviklingen i de ulike tjenesteområdene i hhv. brutto driftsutgifter og i netto driftsutgifter per innbygger i de respektive målgruppene. 2005-2010¹

	Ressursbruk (brutto driftsutgifter)				Prioriteringer (netto driftsutgifter per innbygger i målgruppen)	
	Nivå 2010	Andel	Årlig realvekst 2005-2010	Realvekst 2009-2010	Årlig realvekst 2005-2010	Årlig realvekst 2009-2010
	(mrd. kr)	(prosent)	(prosent)	(prosent)	(prosent)	(prosent)
Barnehage	35,7	10,7	9,5	5,0	6,1	5,1
Grunnskole	62,4	18,7	1,7	2,2	2,3	3,0
Videregående opplæring	28,9	8,7	1,9	0,8	0,6	2,6
Barnevern	7,7	2,3	5,4	10,1	3,4	4,7
Pleie og omsorg	78,7	23,6	3,7	1,8	2,7	0,1
- hvorav hjelp på institusjon	37,4	11,2	2,2	0,6		
- hvorav hjelp i hjemmet	37,0	11,1	5,3	3,0		
Sosialtjenesten	15,0	4,5	7,6	2,5	-1,7	1,0
Kommunehelse	11,2	3,4	2,8	3,0	3,0	2,1
Samferdsel ²	20,6	6,2	9,9	25,4		
Administrasjon	22,8	6,8	3,1	0,3	1,2	-1,8
Annet	50,6	15,0	-0,6	-2,7		
Totalt	333,6	100,0	3,3	2,7		

¹ Den kommunale deflatoren som er benyttet for å beregne realveksten er (prisvekst oppgjitt fra året før) hhv. 3,6; 4,4; 6,4; 3,9 og 3,4 prosent for perioden 2005-2010, jf. også vedlegg 6 i vårrapporten 2011 fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi.

² Ikke korrigert for forvaltningsreformen som ble innført i 2010.

Tabellen viser at barnehagene og barnevernet har vært prioriterte områder for kommunesektoren de siste årene. Ressursbruken de siste fem årene har vokst sterkest innen barnehage. De årlige utgiftene har reelt økt med nærmere ti prosent i snitt. I tillegg til en kraftig økning i de statlige, øremerkede tilskuddene, har kommunene også innenfor sine frie inntekter prioritert denne sektoren. Barnevernet har blitt styrket, og også denne tjenesten har både blitt styrket gjennom øremerkede midler og gjennom kommunenes prioriteringer innen de frie inntektene. Innen pleie- og omsorgssektoren har det de siste fem årene vært en dreining av ressursene fra institusjonsbasert omsorg til hjemmetjenestene. Grunnskolen har hatt en svakere vekst i driftsutgiftene enn de øvrige tjenesteområdene, men dette må ses i sammenheng med at det har blitt færre barn og unge i skolepliktig alder i denne perioden.

Administrasjon

Siden 2005 har det blitt vel to tusen nye årsverk til administrasjon i kommunesektoren. Veksten i antall årsverk innen administrative tjenester har vært klart svakere enn for de kommunale tjenestene for øvrig, henholdsvis 4 vs. 14 prosent. Denne utviklingen fortsatte i 2010.

Tabell 3 Utvikling i administrasjon 2005-2010

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Avtalte årsverk	49 700	51 000	51 800	2 100	800	1,5
- herav i kommunene	45 900	46 700	47 400	1 400	600	1,4
- herav i fylkeskommunene	3 800	4 300	4 400	700	100	3,1

Fylkeskommunene har relativt sett styrket administrasjonen noe mer enn kommunene. Dette kan ha sammenheng med at fylkeskommunene ble tilført nye oppgaver ved forvaltningsreformen.

Barnehager

De siste fem årene har det vært en kraftig utbygging av barnehagesektoren, og antall barn i barnehage har økt kraftig. I alt har nærmere 53 500 flere barn fått plass i barnehage, og barnehagedekningen har økt fra 76 prosent i 2005 til 89 prosent i 2010. Utbyggingen har i om lag like stor grad skjedd i privat og kommunal regi. Samtidig som det har blitt flere barn, har også barna i snitt tilbrakt stadig mer tid i barnehagen, slik at kapasitetsveksten har vært enda større enn det økningen i antall barn med barnehageplass isolert sett tyder på. Målt ved antall oppholdstimer i kommunale barnehager økte kapasiteten med om lag 1/3 fra 2005 til 2010, mens antall barn med plass i barnehage økte med om lag 1/4. Den sterke utbyggingen av barnehageplasser har vært fulgt av en tilsvarende økning i ressursinnsatsen, målt ved avtalte årsverk. Hvis en ser perioden siden 2005 under ett har veksten i ressursinnsatsen (39 prosent) ligget på om lag samme nivå som kapasitetsveksten i sektoren, målt ved korrigerede oppholdstimer i kommunale barnehager (41 prosent). Antall styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning har økt, men ikke helt i samme takt som den kraftige utbyggingen av antall barnehager og antall barnehageplasser, slik at andelen barnehager som har styrere og ledere med slik utdanning har gått nedover fra år til år. Andelen assistenter med fagutdanning har på sin side økt i perioden.

Tabell 4 Utvikling i barnehagesektoren 2005-2010 (private og kommunale)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Barn med plass i barnehage i alt	223 400	270 000	276 900	53 500	6 900	2,6
- herav andel i kommunal barnehage	53,1	53,3	52,9	-0,2	-0,4	
Barn 1-2 år med plass i barnehage	62 300	93 900	98 600	36 300	4 700	5,0
Andel barn med heltidsplass (41 timer eller mer per uke)	69,6	85,3	87,1	17,5	1,8	
Korrigerede oppholdstimer (kommunale barnehager, i 1000) ¹	308 000	423 700	435 400	127 400	11 700	2,8
Ukorrigerede oppholdstimer (kommunale barnehager, i 1000)	224 668	293 185	300 341	75 673	7 156	2,4
Gjennomsnittlig oppholdstid per barn per uke	39,0	42,2	42,5	3,5	0,3	0,7
Dekningsgrad:						
Andel av 1-5-åringer som har barnehageplass	76,0	88,5	89,2	13,2	0,7	
Andel av 1-2-åringer som har barnehageplass	53,9	77,1	78,8	24,9	1,7	
Andel av 3-5-åringer som har barnehageplass	90,6	96,2	96,4	5,8	0,2	

Ressursinnsats:						
Antall årsverk	50 300	68 100	70 100	19 800	2 000	2,9
Antall årsverk i kommunale barnehager	27 300	36 900	37 600	10 300	680	1,8
Kvalitet:						
Andel styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskoleutdanning	89,2	83,6	84,7	-4,5	1,1	
Andel assistenter med førskole-, fag- eller annen pedagogisk utdanning	18,8	23,7	24,3	5,5	0,6	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Oppholdstimer i kommunale barnehager korrigert for alder og oppholdstidskategorier. Antall barn 0-2 år vektes med 2, antall barn 3 år vektes med 1, 5 og 4-6 åringer vektes med 1. Oppholdstid 0-8 timer vektes med 6, timer, 9-16 vektes med 13 timer, 17-24 timer vektes med 21 timer, 25-32 timer vektes med 29 timer, 33-40 timer vektes med 37 timer, og 41 timer eller mer vektes med 45 timer.

Utviklingen fra de siste årene ble i det store og hele videreført i 2010. I alt 6 900 flere barn fikk plass i barnehage, og barnehagedekningen var ved utgangen av året på i overkant av 89 prosent. For de eldste barna er det tegn til at dekningsgraden stabiliseres, mens dekningsgraden fortsatt økte blant de yngste barna. Vel halvparten av barna hadde plass i en kommunal barnehage. Barnas avtalte oppholdstid var i snitt om lag 20 minutter lengre hver uke, slik at også i 2010 gikk en del av kapasitetsveksten i sektoren med til å gi barn som allerede hadde plass, lengre oppholdstid. Ressursinnsatsen fortsatte å øke, og avtalte årsverk vokste i takt med korrigert oppholdstid. Andelen styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskoleutdanning gikk opp etter flere år med svak, men jevn, nedgang, og også andelen assistenter med fagutdanning økte.

Grunnskole

Utviklingen innen grunnskolen har vært relativt stabil de siste fem årene. Elevtallet har gått noe ned, mens ressursinnsatsen, målt ved årstimer til undervisning, på sin side har økt gjennom hele perioden. Økningen kan i stor grad henføres til spesialundervisning, og til en viss grad også økt timetall på barnetrinnet. I løpet av perioden har det også vært en relativt jevn økning i andelen elever som har plass i skolefritidsordningen (SFO).

Tabell 5 Utvikling i grunnskoleopplæring 2005-2010 (privat og offentlig)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Elever i alt i grunnskolen	619 600	613 900	614 000	-5 600	100	0
Elever i private grunnskoler	14 500	15 800	16 300	1 800	400	2,6
Antall elever med plass i SFO	129 700	143 600	145 600	15 900	2 000	1,4
Antall elever med spesialundervisning	34 500	45 400	50 300	15 800	4 900	10,8
Dekningsgrad:						
Andel elever 6-9 år med plass i SFO ¹	52,3	59,5	60,6	8,3	1,1	
Ressursinnsats:						
Avtalte årsverk (kommunale)	84 800	92 500	93 500	8 700	1 000	1,1
Beregnete årsverk til undervisning	47 200	49 400	49 500	2 300	100	0,1
Årstimer til undervisning i alt (i 1000) ²	33 600	35 200	35 200	1 600	0	0,0
- Derav årstimer til spesialundervisning (i 1000)	4 600	5 700	6 000	1 400	300	5,3
Årstimer til undervisn. i alt per elev ²	54,1	57,3	57,4	3,3	0,1	0,2
Kvalitet:						
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1.-7. årstrinn ³	13,5	13,2	13,2	-0,3	0,0	
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 8.-10. årstrinn ³	15,1	14,8	14,9	-0,2	0,1	

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Utdanningsdirektoratet

¹ Andel innbyggere 6-9 år i kommunal og privat SFO.

² Begrepe årstimer og årstimer per elev kan illustreres gjennom et eksempel. På en skole med 10 lærere hvor alle underviser 26 timer per uke i 38 uker, vil antall årstimer ved skolen være 9 880 (10x26x38). Og dersom skolen har 135 elever, blir årstimer per elev 73,2 (9 880/135).

³ Indikatoren viser beregnet gjennomsnittlig gruppestørrelse ved å se på forholdet mellom elevtimer og årstimer til undervisning. Elevtimer er det samlede antall timer elevene har krav på etter forskriftsfestet fag- og timefordeling, herunder eventuelle kommunale tillegg til nasjonal norm. Årstimer til undervisning er det samlede antall timer lærerne underviser. Selv om antall elever i en gitt undervisningssituasjon vil variere innenfor den enkelte skole og det enkelte årstrinn, gir indikatorene et bilde av hvor mange elever som i gjennomsnitt befinner seg i undervisningssituasjonen til den enkelte lærer.

I 2010 gikk elevtallet opp igjen, etter flere år med nedgang. Det samlede omfanget av undervisningen (antall årstimer til undervisning) var uendret, men omfanget av spesialundervisningen fortsatte å øke, slik at en større andel av undervisningstimer gikk til spesialundervisning. Økningen skyldes først og fremst at flere elever fikk spesialundervisning, mens antall timer som hver enkelt elev i snitt mottok gikk ned. Antallet elever som mottok spesialundervisning vokste på alle trinn, men veksten var relativt sett noe svakere på barnetrinnet enn på mellom- og ungdomstrinnet. Andelen elever som mottar spesialundervisning, øker med alderstrinnene, fra om lag fire prosent i 1. klasse til om lag elleve prosent i tiende klasse. Om lag 95 prosent av disse elevene fikk spesialundervisning med undervisningspersonale. Nærmere halvparten fikk timer med assistent, mens bare et fåtall elever hadde enkeltvedtak som bare omfattet timer med assistenter. Seks av ti barn mellom seks og ni år hadde i 2010 plass i SFO.

Barnevern

En barnevernssak starter ofte med en melding til barnevernet, som snarest og innen en uke må avgjøre om de skal sette i gang en undersøkelse eller legge bort meldingen. En undersøkelse skal snarest og innen tre måneder (i særlige tilfeller kan fristen være seks måneder) konkludere om det skal settes i verk barnevernstiltak, eller om en skal legge bort saken. I snitt fører om lag halvparten av undersøkelsene til tiltak.

Gjennom den siste femårsperioden har barnevernstjenestene økt i omfang. Antall årsverk, antall undersøkelser og antall barn som tar i mot hjelp fra barnevernet, har økt, også når en ser det opp mot veksten i antallet barn og unge. Det har i stor grad vært nye hjelpetiltak (f.eks. økonomisk hjelp, besøkshjem, barnehage eller støttekontakt), og i mindre grad omsorgstiltak, som har forklart veksten i tiltak i barnevernet. En stadig større andel ansatte har fagutdanning, og andelen saker der saksbehandlingstiden har overskredet de lovpålagte fristene, har gått ned.

Tabell 6 Utvikling i barnevernet 2005-2010 (private og kommunale)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall undersøkelser	26 000	36 500	39 800	13 800	3 300	9,1
Antall barn med barneverntiltak	39 200	46 500	49 800	10 600	3 300	7,1
- herav hjelpetiltak	..	38 700	41 700	..	3 000	7,8
- herav omsorgstiltak	..	7 800	8 100	..	300	3,7
Dekningsgrad:						
Andel barn med undersøkelse av innbyggere 0-17 år	2,4	3,3	3,6	1,2	0,3	
Andel barn med barneverntiltak av innbyggere 0-17 år	3,6	4,3	4,5	0,9	0,2	
Ressursinnsats:						
Antall årsverk	2 930	3 420	3 530	600	110	3,2
Kvalitet:						
Stillinger med fagutdanning per 1 000 barn 0-17 år	2,4	2,8	2,9	0,5	0,1	3,6
Andel undersøkelser med behandlingstid over tre måneder	26,4	24,8	24,3	-1,6	-0,5	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det samme bildet gjorde seg gjeldende også for 2010. Ressursinnsatsen økte, og det var særlig barnevernspedagoger, men også personer med annen høyskoleutdanning, som økte, mens antall sosionomer var stabilt. Tallet på igangsatte undersøkelser økte, og saksbehandlingstiden gikk ned. Antallet barn og unge som mottar tiltak, vokste noe raskere enn de foregående årene. Veksten var den største siden den nye barnevernloven kom i 1993. Omfanget av hjelpetiltak vokste fortsatt mer enn omsorgstiltakene, selv om også sistnevnte økte i omfang i 2010, etter å ha blitt redusert året i forveien. I alt åtte av ti mottok hjelpetiltak. Trenden med stadig flere barn med barnevernstiltak vil antageligvis fortsette ettersom både tallet på nye barn i barnevernet og tallet på undersøkelser øker.

Helsetjenester

Kommunene har gjennom hele femårsperioden hatt en høy og stabil dekningsgrad for helsestasjonsundersøkelser av små barn. Legedekningen har gått opp. De fleste legeårsverkene har kommet i institusjoner for eldre og funksjonshemmede, men veksten har relativt sett vært sterkere innen annet forebyggende arbeid. Fysioterapidekningen har vært stabil gjennom perioden. Innen svangerskapsomsorgen har det vært en økning i antallet som har tatt fødselsforberedende kurs.

Tabell 7 Utvikling i helsetjenester 2005-2010 (private og offentlige)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall gravide med fullført fødselsforberedende kurs	7 400	8 300	8 000	900	-300	-3,6
Antall helseundersøkelser 0-6 år ¹	217 700	225 100	236 300	18 600	11 200	5,0
Dekningsgrad:						
Andel barn med fullført helseundersøking ved 2-3 års alder	96	96	100	4	4	
Legeårsverk per 10 000 innbyggere	9,1	9,5	9,6	0,5	0,1	
Fysioterapiårsverk per 10 000 innbyggere	8,6	8,7	8,7	0,1	0,0	
Ressursinnsats:						
Årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten ²	3 150	3 510	3 690
Legeårsverk	4 220	4 640	4 750	530	110	2,4
Fysioterapiårsverk	4 150	4 220	4 270	120	50	1,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Summen av antall helseundersøkelser for hhv. spedbarn innen 8. leveuke, 2-3-åringer, 4-åringer og 1. trinn i grunnskolen,

² F.o.m. 2010 blir tallet på årsverkene hentet fra register. Dette inkluderer ikke leger og fysioterapeuter, som fremdeles blir hentet fra skjema.

I 2010 var det en kraftigere vekst i antallet helseundersøkelser, mens det for svangerskapsomsorgen var en nedgang i kommunenes aktivitet.

Videregående opplæring

Andelen blant 16-18-åringene som tar videregående opplæring, samt hvor mange av dem som fullfører opplæringen, har ligget relativt stabilt gjennom de siste fem årene, mens andelen voksne elever har gått noe ned.

I 2009 flatet veksten i antallet unge i alderen 16-18 år ut, og veksten var lav også i 2010. Andelen unge som tok videregående opplæring, lå også på omtrent samme nivå som året før. Økningen i elevtallet kan i første rekke henføres til at det ble flere voksne i videregående opplæring. For andre året på rad gikk antall lærlinger ned, men nedgangen er mindre fra 2009 til 2010 enn året i forveien. Nedgangen i antall lærlinger skjedde innenfor alle alderskull, men nedgangen var

relativt sett sterkest blant de eldre lærlingene. Tilbakegangen var tydelig innenfor store utdanningsprogram som elektrofag, bygg- og anlegg samt teknikk og industriell produksjon. Mesteparten av nedgangen ser ut til å skyldes at tilbudet av lære plasser har gått ned, noe som kan ha sammenheng med den generelle konjunktur utviklingen.

Tabell 8 Utvikling i videregående opplæring 2005-2010 (private og offentlige)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall elever i videregående skole i alt	181 800	190 800	192 900	10 400	2 100	1,1
- herav i fylkeskommunale videregående skoler	172 800	177 200	178 800	6 000	1 600	0,9
Antall lærlinger	31 300	36 000	34 200	2 900	-1 800	-5,0
Antall elever i fagskoler	3 400	6 500	13 600	2 300
Dekningsgrad:						
Andel 16-18-åringer som er i videregående opplæring (både elever og lærlinger)	90,1	91,0	91,0	0,9	0,0	..
Andel elever over 20 år	10,1	7,9	8,5	-1,6	0,6	..
Ressursinnsats:						
Avtalte årsverk i videregående opplæring, fylkeskommunale	30 900	33 600	33 700	2 800	100	0,2
Lærerårsverk i alt, fylkeskommunale skoler, minus fravær	19 900	21 100	21 200	1 200	100	0,7
Elever i fylkeskommunale skoler per lærerårsverk, minus fravær	8,6	8,4	8,4	-0,2	0,0	0,0
Kvalitet:						
Andel elever med førstevalget til utdanningsprogram	..	88,8	88,7	..	-0,1	..
Andel elever og lærlinger som har bestått vgo. i løpet av 5 år	..	69	70	..	1	..
Andel elever som har sluttet i løpet av året	4,1	4,4	4,8	0,7	0,4	..

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Ressursinnsatsen ved de fylkeskommunale skolene, målt ved avtalte lærerårsverk korrigert for legemeldt sykefravær og fødselspermisjon, ble økt i 2010, og veksten var noe sterkere enn veksten i elevtallet. Flere elever fikk oppfylt førstevalget og flere gjennomførte utdanningen i løpet av en femårsperiode. Andelen som sluttet i løpet av året gikk imidlertid opp.

Sosialtjenester

Tallet på mottakere av sosialhjelp har over flere år gått ned. 2010 var første året siden første halvdel av 1990-tallet at det var en tydelig økning i antallet mottakere, men andelen som mottok sosialhjelp, var stabil. Samtidig gikk utbetalingene til hver enkelt mottaker ned. Dette skyldtes både at den gjennomsnittlige stønadstiden gikk ned og at utbetalingene per måned gikk ned.

Tabell 9 Utvikling i sosialtjenester 2005-2010

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall mottakere av sosialhjelp	129 000	117 700	119 400	-9 600	1 700	1,5
Gjennomsnittlig utbetaling per stønadsmåned (nominell)	5 800	6 600	6 400	600	-200	-4,2
Dekningsgrad:						
Andel sosialhjelpsmottakere i alderen 20-66 år	4,5	3,9	3,9	-0,6	0,0	..
Ressursinnsats:						
Avtalte årsverk	5 340	5 450	5 480	140	30	0,5
Kvalitet:						
Gjennomsnittlig stønadslengde (måneder)	5,0	5,0	4,9	-0,1	-0,1	-2,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Pleie- og omsorgstjenester

Statistikken for tjenestedataene innen pleie- og omsorgssektoren er i motsetning til de øvrige tjenesteområdene som er omtalt i dette notatet, foreløpige tall. I 2009 ble det innført ny versjon av IPLOS. I forbindelse med at fagsystemene ble tilpasset ny IPLOS-standard oppstod det en del problemer som fikk konsekvenser for 2009-statistikken. De fleste av disse problemene er ordnet ved innrapportering av 2010-data, men det er fremdeles usikkerhet omkring resultatene for 2009. Tallene for dette tjenesteområdet må derfor tolkes med varsomhet.

Fra og med 2009 ble registreringer i IPLOS av beboere i boliger lagt om, og i forbindelse med dette ble det i 2010 gjennomført en stor ryddejobb knyttet til disse opplysningene. Beboere i kommunale boliger til andre formål enn pleie og omsorg er nå fjernet fra tallene slik at resultatene for 2010 ikke er sammenlignbare med tidligere årganger. I data fra 2009 har en del kommuner trolig registrert beboere i boliger som brukere på institusjonsopphold. Dette gjør at tallet på brukere registrert med opphold i institusjon i 2009 er overestimert.

Tabell 10 Utvikling i pleie- og omsorgssektoren 2005-2010 (private og kommunale)

	2005	2009	2010	Absolutt endring 2005-10	Absolutt endring 2009-10	Prosentvis endring 2009-10
Produksjon:						
Antall mottakere av hjemmetjenester ¹	164 600	174 500	174 700	..	200	0.1
- herav under 67 år	50 200	65 600	66 500	..	900	1.3
- herav 67-79 år	36 400	33 000	32 600	..	-400	-1.3
- herav 80-89 år	62 800	58 700	57 100	..	-1 600	-2.8
- herav 90 år og over	15 300	17 100	18 500	..	1 400	7.9
Timer i uken til pleie og bistand per hjemmetjenestemottaker i henhold til vedtak	..	7,4	7,7	..	0,3	4,1
Antall beboere i institusjon ²	40 700	44 400	43 500	..	-900	-2.1
- herav under 67 år	1 900	4 600	4 500	..	-100	-1.4
- herav 67-79 år	7 600	7 800	7 400	..	-400	-4.8
- herav 80-89 år	20 700	20 500	19 600	..	-900	-4.5
- herav over 90 år	10 600	11 500	11 900	..	400	3.7
Antall plasser i institusjon	41 000	41 100	41 300	300	200	0,6
- herav andel private plasser i prosent	9,7	10,4	10,8	1,1	0,4	
Beboere i boliger til pleie- og omsorgsformål	48 800	..	42 800
Dekningsgrad:						
Andel 80 år og over som bor på institusjon ²	14,5	14,5	14,2	..	-0,3	
Andel 67 år og over som mottar hjemmetjenester ²	18,9	17,4	17,0	..	-0,4	
Andel 80 år og over som mottar hjemmetjenester ²	42,2	41,1	41,3	..	0,2	
Ressursinnsats:						
Årsverk i alt ³	107 100	123 500	126 200	19 100	2 700	2,2
Kvalitet:						
Legetimer per beboer per uke i institusjon	..	0,34	0,37	..	0,03	8,8
Fysioterapitimer per beboer per uke i institusjon ⁴	..	0,30	0,32	..	0,02	6,7
Andel årsverk med fagutdanning	70	72	72	2	0	
Andel plasser i brukertilpasset enerom m/ bad/wc	55,8	65,0	76,0	20,3	11,0	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ Brudd i tidsserien. Tallene for 2004 refererer seg til mottakere av hjemmetjenester, hentet fra innrapporterte KOSTRA-skjema. F.o.m. 2007 er dataserien definert som mottakere av kjernetjenester i IPLOS, og inkluderer da også antall personer som mottar avlastning utenfor institusjon og omsorgslønn, samt hjemmesykepleie, praktisk bistand og brukerstyrt personlig assistanse (BPA).

² Brudd i tidsserien. Fram til 2006 er tallet på mottakere innhentet per summariske skjema. Fra og med 2007 er data hentet fra IPLOS-registeret. Tall f.o.m. 2007 inkluderer også beboere i barneboliger og avlastningsinstitusjoner, som ikke tidligere ble inkludert i statistikkgrunnlaget. Tall fra 2007 og senere er derfor ikke direkte sammenlignbare med tidligere tall.

³ Årsverksstatistikken er registerbasert personellstatistikk fra KOSTRA. Statistikken baserer seg i hovedsak på Rikstrykdeverkets Arbeidstaker/Arbeidsgiverregister. SSB supplerer A/A-statistikken med tall fra andre registre. Innrapportering til A/A-registeret skjer løpende gjennom året. Registerstatistikk gir ikke mulighet til å skille ut vikarer. Årsverk er beregnet ut fra avtalt arbeidstid.

⁴ Avtalte timer pr uke i både kommunale og private sykehjem/boformer. Inkluderer også tid til journalføring, telefoni m.m.

Omfanget av pleie- og omsorgstjenester har økt de siste årene. Dette skyldes både at tjenestetilbudet har blitt bygd ut i takt med at det har blitt flere eldre, men også at det vært en sterk økning i antall yngre mottakere, altså de under 67 år, og da særlig innenfor hjemmetjenesten. De siste årene har antall yngre mottakere av hjemmetjenester økt betydelig mer enn befolkningsveksten skulle tilsi. Denne gruppen utgjør en stadig større andel av hjemmetjenestemottakerne, og dette er en gruppe som i snitt har et mer omfattende behov for bistand enn de øvrige hjemmetjenestemottakerne. Samlet sett har utviklingen de siste årene vist en betydelig endring i hvilke grupper som benytter de hjemmebaserte pleie- og omsorgstjenestene. Endring i sammensetningen av mottakergruppen med flere mottakere blant yngre og de eldste eldre, kan tyde på økt pleietyngde blant mottakerne.

Antall mottakere av hjemmetjenester var tilnærmet uendret fra 2009 til 2010. Den sterke økningen i antall yngre mottakere som har vært de siste årene, avtok noe. Blant de eldre ble det færre mottakere i alderen 67-89 år, mens det var en kraftig økning for de over 90 år. Disse endringene skyldes i stor grad demografiske forhold, med store fødselskull rundt 1920 og lave fødselskull i 1930-årene. Nærmere 4 av 10 tjenestemottakere ved utgangen av året var under 67 år. De yngre har et større behov for hjelp enn de eldre og mottar i gjennomsnitt 13½ time per uke innen hjemmetjenesten, mot om lag 4½ time for de eldre. Til en viss grad kan denne forskjellen henføres til at de fleste eldre med høyt bistandsbehov bor på sykehjem.

I snitt ble det gitt flere timer pleie og bistand til den enkelte mottaker i 2010 enn året før. Først og fremst har dette sammenheng med den nevnte økningen i antall yngre mottakere. Sett under ett var det i hjemmetjenesten jevnt en økning i antallet som mottok hjemmesykepleie og en nedgang i antallet som mottok praktisk bistand. Det samlede omfanget av hjemmetjenestene økte altså i første rekke som følge av at mottakerne i snitt får flere timer pleie og bistand fra kommunen.

Innen den institusjonsbaserte omsorgen (sykehjem og boliger med heldøgns omsorg) er om lag 3 av 4 beboere i aldersgruppen over 80 år. Antall plasser økte svakt, mens tallet på beboere gikk ned. Sistnevnte skyldes trolig av opprydding i kommunenes registre.

For pleie- og omsorgstjenesten sett under ett ble det i likhet med de foregående årene, omfordelt ressurser fra institusjonsbasert omsorg til hjemmetjenester også i 2010. Dette bekreftes også av regnskapstallene. Kommunenes samlede utgifter til hjelp i institusjon vokste reelt sett med 2,2 prosent fra 2009 til 2010, mens realveksten i de samlede utgiftene til hjelp i hjemmet var på 5,3 prosent.

For pleie- og omsorgssektoren samlet økte antall årsverk med 2 700, eller vel 2 prosent, til 126 200. Samtidig gikk fraværet (legemeldt sykefravær og fødselspermisjon) ned. Med tilnærmet uendret tall på mottakere av hjemmetjenester, og nedgang i tallet på beboere i institusjon, tyder dette alt i alt på at hver enkelt mottaker i gjennomsnitt fikk litt mer hjelp i 2010 enn i 2009.

Vedlegg

Vedlegg 1**Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen 2009-2012.
Nasjonalregnskapets gruppering***Tabell 1.1 Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen i alt. 2009-2012. Mill. kroner og endring i prosent*

	Millioner kroner				Endring i prosent		
	2009	2010*	2011**	2012**	09-10*	10-11**	11-12**
A. Brutto inntekter (B+C)	343 365	365 871	384 297	406 211	6,6	5,0	5,7
B. Løpende inntekter	340 856	363 876	382 349	404 262	6,8	5,1	5,7
Gebyrer	43377	45 627	47 179	48 993	5,2	3,4	3,8
Renter og utbytte	11 985	11 962	11 980	12 180	-0,2	0,2	1,7
Skatter i alt	136 558	145 940	141 155	147 330	6,9	-3,3	4,4
<i>Produksjonsskatter</i>	6 997	7 718	7 835	7 950	10,3	1,5	1,5
<i>Eiendomsskatt</i>	6 495	7 086	7 190	7 290	9,1	1,5	1,4
<i>Andre produksjonsskatter</i>	502	632	645	660	25,9	2,1	2,3
<i>Skatt på inntekt og formue</i>	129 561	138 222	133 320	139 380	6,7	-3,5	4,5
Overføringer fra staten	142 486	153 430	174 957	188 543	7,7	14,0	7,8
<i>Rammeoverføringer</i>	72 768	82 765	127 064	138 166	13,7	53,5	8,7
<i>Andre overføringer</i>	69 718	70 665	47 893	50 377	1,4	-32,2	5,2
Andre innenl. Løp. overføringer	4 224	4 614	4 775	4 913	9,2	3,5	2,9
Frie banktjenester	2 226	2 303	2 303	2 303	3,5	0,0	0,0
C. Kapitalinntekter	2 509	1 995	1 948	1 949	-20,5	-2,4	0,0
Salg av fast realkapital	575	47	48	49	-91,8	2,2	2,0
Salg av fast eiendom	1 934	1 948	1 900	1 900	0,7	-2,5	0,0
D. Brutto utgifter (E+F)	366 035	390 162	407 567	429 375	6,6	4,5	5,4
E. Løpende utgifter	319 538	338 913	355 261	376 055	6,1	4,8	5,9
Lønnskostnader	185 860	195 643	207 425	217 879	5,3	6,0	5,0
Produktinnsats	71 559	76 191	78 415	80 783	6,5	2,9	3,0
Produktkjøp til husholdninger	18 886	20 989	22 008	22 837	11,1	4,9	3,8
Renter	10 482	10 643	10 700	11 000	1,5	0,5	2,8
Overføringer til private	30 103	32 584	33 831	35 105	8,2	3,8	3,8
<i>Produksjonssubsidier</i>	10 961	12 880	13 373	13 877	17,5	3,8	3,8
<i>Stønader til husholdninger</i>	9 624	10 325	10 720	11 124	7,3	3,8	3,8
<i>Sosialhjelpsstønader</i>	4 962	4 905	5 093	5 285	-1,1	3,8	3,8
<i>Andre stønader til husholdn.</i>	4 662	5 420	5 627	5 839	16,3	3,8	3,8
<i>Ideelle organisasjoner</i>	9 518	9 379	9 738	10 105	-1,5	3,8	3,8
Overføringer til staten	2 648	2 863	2 881	8 450	8,1	0,6	193,3
F. Kapitalutgifter	46 497	51 249	52 306	53 320	10,2	2,1	1,9
Anskaffelse av fast realkapital	43 952	49 566	50 656	51 670	12,8	2,2	2,0
Kjøp av fast eiendom	1 216	923	900	900	-24,1	-2,5	0,0
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	1 329	760	750	750	-42,8	-1,3	0,0
G. Nettofinansinvestering (A-D)	-22 670	-24 291	-23 270	-23 164			
Memo: Bruttoinvesteringer ekskl. eiendom	43 377	49 519	50 608	51 621	14,2	2,2	2,0

* foreløpige tall

** anslag

Kilde: SSB og Finansdepartementet

Tabell 1.2 Inntekter og utgifter i kommunene inkl. Oslo, 2008-2010. Mill. kroner og endring i prosent.

	2008*	2009*	2010*	Endring i prosent	
				08/09	09/10
A. Brutto inntekter (B+C)	270 984	294 107	305 038	8,5	3,7
B. Løpende inntekter	268 914	291 853	303 328	8,5	3,9
Gebyrer	38 543	41 250	43 121	7,0	4,5
Formuesinntekter	12 659	10 222	8 138	-19,3	-20,4
<i>Renter</i>	<i>6 618</i>	<i>4 300</i>	<i>3 806</i>	<i>-35,0</i>	<i>-11,5</i>
<i>Utbytte</i>	<i>3 853</i>	<i>4 585</i>	<i>4 333</i>	<i>19,0</i>	<i>-5,5</i>
<i>Uttak fra forretningsdrift</i>	<i>2 188</i>	<i>1 337</i>	<i>0</i>	<i>-38,9</i>	<i>-100,0</i>
<i>Bompenger, leieinntekter grunn mv</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>		
Skatter i alt	112 434	118 775	126 831	5,6	6,8
<i>Produksjonsskatter</i>	<i>6 919</i>	<i>6 996</i>	<i>7 723</i>	<i>1,1</i>	<i>10,4</i>
<i>Eiendomsskatt</i>	<i>6 191</i>	<i>6 494</i>	<i>7 086</i>	<i>4,9</i>	<i>9,1</i>
<i>Andre produksjonsskatter</i>	<i>728</i>	<i>502</i>	<i>637</i>	<i>-31,0</i>	<i>-12,5</i>
<i>Skatt på inntekt og formue</i>	<i>105 515</i>	<i>111 779</i>	<i>119 108</i>	<i>5,9</i>	<i>12,9</i>
Overføringer fra staten	99 951	116 289	119 774	16,3	3,0
<i>Rammeoverføringer</i>	<i>46 236</i>	<i>54 312</i>	<i>56 365</i>	<i>17,5</i>	<i>3,8</i>
<i>Andre overføringer</i>	<i>53 715</i>	<i>61 977</i>	<i>63 409</i>	<i>15,4</i>	<i>3,0</i>
Overføring fra fylkeskommunen	1 616	1 756	1 688	8,7	-3,9
Andre innenlandske løpende overføringer	3 711	3 561	3 775	-4,0	6,0
C. Kapitalinntekter	2 070	2 255	1 710	8,9	-17,4
Salg av fast realkapital	134	569	40	323,5	-92,9
Salg av fast eiendom	1 936	1 686	1 669	-12,9	-1,0
D. Brutto utgifter (E+F)	293 941	314 349	328 156	6,9	4,4
E. Løpende utgifter	258 942	275 399	288 637	6,4	4,8
Lønnskostnader	152 993	165 144	173 879	7,9	5,3
Produktinnsats	54 634	59 531	61 315	9,0	3,0
Produktkjøp til husholdninger	14 663	17 018	18 970	16,1	11,5
Renter	14 735	9 478	9 625	-35,7	1,6
Overføringer til private	19 989	21 970	22 777	9,9	3,7
<i>Produksjonssubsidier</i>	<i>4 501</i>	<i>4 748</i>	<i>5 051</i>	<i>5,5</i>	<i>6,4</i>
<i>Stønader til husholdninger</i>	<i>8 174</i>	<i>9 325</i>	<i>10 003</i>	<i>14,1</i>	<i>7,3</i>
<i>Sosialhjelpsstønader</i>	<i>4 523</i>	<i>4 950</i>	<i>4 891</i>	<i>9,4</i>	<i>-1,2</i>
<i>Andre stønader til husholdninger</i>	<i>3 650</i>	<i>4 376</i>	<i>5 113</i>	<i>19,9</i>	<i>16,8</i>
<i>Ideelle organisasjoner</i>	<i>7 315</i>	<i>7 897</i>	<i>7 723</i>	<i>8,0</i>	<i>-2,2</i>
Overføringer til staten	1 572	1 878	1 631	19,5	-13,1
Overføringer til fylkeskommunen	356	380	439	6,7	15,5
F. Kapitalutgifter	35 000	38 950	39 520	11,3	1,5
Anskaffelse av fast realkapital	34 073	37 664	38 636	10,5	2,6
Kjøp av fast eiendom	849	1 170	865	37,8	-26,1
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	77	116	19	50,5	-83,3
G. Nettofinansinvesteringer (A-D)	-22 958	-20 242	-23 119		
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	33 939	37 095	38 595	9,3	4,0

* Foreløpige tall

Kilde: SSB

Tabell 1.3 Inntekter og utgifter i fylkeskommunene eks. Oslo, 2008-2010. Mill. kroner og endring i prosent.

	Millioner kroner			Endring i prosent	
	2008*	2009*	2010*	08/09	09/10
A. Brutto inntekter (B+C)	44 692	49 168	60 659	10,0	23,4
B. Løpende inntekter	44 448	48 914	60 373	10,0	23,4
Gebyrer	1 944	2 127	2 506	9,4	17,8
Formuesinntekter	2 266	1 764	3 825	-22,2	116,9
<i>Renter</i>	904	588	523	-35,0	-11,1
<i>Utbytte</i>	936	679	778	-27,5	14,7
<i>Uttak fra forretningsdrift</i>	426	497	499	16,7	0,4
<i>Bompenger, leieinntekter grunn mv</i>	0	0	2 025		
Skatter i alt	17 485	17 783	19 109	1,7	7,5
Produksjonsskatter	0	0	0	-	-
Skatt på inntekt og formue	17 485	17 783	19 109	1,7	7,5
Overføringer fra staten	21 816	26 197	33 656	20,1	28,5
<i>Rammeoverføringer</i>	15 990	18 456	26 400	15,4	43,0
<i>Andre overføringer</i>	5 826	7 741	7 256	32,9	-6,3
Overføring fra kommunene	356	380	439	6,7	15,5
Andre innenlandske løpende overføringer	581	663	839	14,0	26,5
C. Kapitalinntekter	244	254	285	4,2	12,1
Salg av fast realkapital	5	6	7	31,9	6,5
Salg av fast eiendom	239	248	279	3,7	12,3
D. Brutto utgifter (E+F)	47 627	51 596	61 831	8,3	19,8
E. Løpende utgifter	41 465	44 049	50 101	6,2	13,7
Lønnskostnader	19 436	20 716	21 764	6,6	5,1
Produktinnsats	9 002	9 802	12 573	8,9	28,3
Produktkjøp til husholdninger	1 767	1 868	2 019	5,8	8,1
Renter	1 261	1 004	1 018	-20,4	1,4
Overføringer til private	7 650	8 133	9 807	6,3	20,6
<i>Produksjonssubsidier</i>	5 990	6 213	7 829	3,7	26,0
<i>Stønader til husholdninger</i>	269	299	322	11,2	7,7
<i>Sosialhjelpsstønader</i>	21	13	15	-40,2	16,0
<i>Andre stønader til husholdninger</i>	248	286	307	15,6	7,4
<i>Ideelle organisasjoner</i>	1 391	1 621	1 656	16,5	2,2
Overføringer til staten	733	770	1 232	5,0	59,9
Overføring til kommunene	1 616	1 756	1 688	8,7	-3,9
F. Kapitalutgifter	6 162	7 547	11 730	22,5	55,4
Anskaffelse av fast realkapital	4 910	6 288	10 931	28,1	73,8
Kjøp av fast eiendom	160	46	59	-71,3	27,7
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	1 093	1 213	741	11,0	-38,9
G. Nettofinansinvesteringer (A-D)	-2 934	-2 428	-1 172		
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	4 905	6 282	10 925	28,1	73,9

* Foreløpige tall

Kilde: SSB

Vedlegg 2a**Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner. 2010
Kommuner og fylkeskommuner***Tabell 2.1 Hovedtall for drift, investering og finansiering. Millioner kroner*

	2010				2009
	Kommuner ekskl Oslo	Oslo	Fylkes- kommunene	Sum	Sum
Drift					
1. Brutto driftsinntekter	261 356	39 271	57 405	357 564	335 569
2. Brutto driftsutgifter	247 611	39 019	51 545	337 734	319 503
3. Brutto driftsresultat (1-2)	13 745	252	5 860	19 830	16 066
4. Renteinntekter	7 725	1 640	1 475	10 828	12 363
4.a Herav utbytte	3 306	1 044	782	5 126	5 351
4.b Herav gevinst omløpsmidler	1 459	0	23	1 481	2 154
5. Renteutgifter	7 690	648	1 006	9 335	9 479
5.a Herav tap finansielle omløpsmidler	217	0	4	220	283
6. Netto renter	35	992	469	1 493	2 884
7. Avdragsinntekter	117	10	0	126	133
8. Avdragsutgifter	7 834	788	1 297	9 904	8 856
9. Netto avdrag	-7 716	-779	-1 297	-9 778	-8 723
10. Utlån	155	18	0	172	183
11. Netto driftsresultat (3+6+9-10)	5 908	448	5 033	11 374	10 044
Investering					
12. Brutto investeringsutgifter	33 107	3 962	11 119	48 139	43 849
13. Tilskudd,refusjoner, salg fast eiendom	5 994	631	3 290	9 907	8 560
Finansiering					
14. Overskudd før lån (3+6-12+13)	-13 333	-2 086	-1 500	-16 909	-16 339
15. Bruk av lån (netto)	24 244	2 417	4 651	31 283	28 709
16. Netto premieavvik	-2 069	-1 316	-460	-3 841	-2 802
17. Netto anskaffelse av midler (15+13+11-12+16)	971	-1 783	1 394	583	662
Nøkkeltall					
Brutto driftsresultat i pst av innt.	5,3 %	0,6 %	10,2 %	5,5 %	4,8 %
Renter/avdrag i pst av innt.	2,9 %	-0,5 %	1,4 %	2,3 %	1,7 %
Netto driftsresultat i pst av innt.	2,3 %	1,1 %	8,8 %	3,2 %	3,0 %
Brutto inv i pst av innt.	12,7 %	10,1 %	19,4 %	13,5 %	13,1 %
Oversk før lån i pst av innt.	-5,1 %	-5,3 %	-2,6 %	-4,7 %	-4,9 %
Lån i pst av innt.	73,2 %	61,0 %	41,8 %	65,0 %	65,5 %

Vedlegg 2b

Driftsutgifter 2010 etter funksjon og art. Kommunene, Oslo og fylkeskommunene

Tabell 2.1 Kommunene inkl. Oslo

Funksjonsfordeling	Artsinndeling													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Kommuneregnskap 2010														
	Lønn og sosiale utgifter (010-099)	Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon (100-290)	Kjøp som erstatter egenproduksjon (300-380)	Overføringer (400-480)	Av-skrivninger (590)	Fordelte utgifter og intern-salg (690+790)	Refusjon sykkelønn (710)	Moms-komp drift (729)	Brutto drifts-utgifter (600+640)	Andre salg- og leietinntekter (620-630, 650-670)	Overføringer med krav til molyelse (700,730-780)	Overføringer uten krav til molyelse (800-895)	Netto drifts-utgifter	
Kommunene (inkl. Oslo)														
100 Politisk styring	1 055 254	323 945	56 417	146 375	1 633	3 584	5 850	24 000	1 550 190	251	2656	35581	14429	1 497 273
110 Kontroll og revisjon	96 740	44 663	277 793	17 493	0	13 294	2 268	11 294	409 833	30	3211	7106	1974	397 512
120 Administrasjon	10 819 174	4 864 053	696 253	1 036 385	752 498	1 432 831	347 656	801 683	15 586 193	10435	491775	761747	242369	14 079 867
121 Forvaltningsutgifter i enendomsforvaltningen	396 437	303 115	2 576	18 706	2 509	59 244	11 416	16 451	636 232	8	10169	8769	69597	547 689
130 Administrasjonslokaler	388 131	1 041 006	95 194	229 438	276 360	101 565	19 073	210 459	1 699 032	770	171513	47811	9264	1 469 674
Administrasjon	12 755 736	6 576 782	1 128 233	1 448 397	1 033 000	1 610 518	386 263	1 063 887	19 881 480	11 494	679 324	861 014	337 633	17 992 015
170 Årets premieavvik	-4 934 572	35	11	20	0	-141	5	14	-4 934 384	0	0	22711	0	-4 957 095
171 Amortisering av tidl års premieavvik	1 571 444	41	0	0	0	70	0	1	1 571 414	0	0	-348	0	1 571 762
180 Diverse fellesutgifter	-170 555	621 625	43 089	137 994	55 231	257 977	26 957	22 427	380 023	3305	42085	110241	59993	164 399
190 Interne serviceenheter	2 425 870	1 482 178	28 870	179 296	33 211	3 368 772	99 999	160 610	520 044	1624	358394	77468	56639	26 019
Fellesutgifter	-1 107 813	2 103 879	71 970	317 310	88 442	3 626 678	126 961	183 052	-2 462 903	4 929	400 479	210 072	116 532	-3 194 915
201 Førskole	16 922 269	1 377 600	3 809 058	10 292 970	32 296	84 862	1 138 811	177 364	31 033 156	3227062	134168	10130437	15309887	2 231 602
211 Stryket tilbud til førskolebarn	1 931 529	161 012	363 799	100 590	354	77 477	114 095	6 872	2 358 840	2698	1004	860181	69354	1 425 603
221 Førskolelokaler og skyss	471 711	931 414	524 396	178 637	395 029	40 901	23 459	155 179	2 281 648	513	16051	19994	45066	2 200 024
Barnehager	19 325 509	2 470 026	4 697 253	10 572 197	427 679	203 240	1 276 365	339 415	35 673 644	3 230 273	151 223	11 010 612	15 424 307	5 857 229
202 Grunnskole	41 446 714	3 907 507	1 597 562	533 909	259 220	312 120	1 898 584	449 591	45 084 617	32010	109070	1985894	112764	42 844 879
214 Spesialskoler	651 850	75 538	114 454	12 805	5 688	31 287	30 450	6 778	791 820	3671	6210	139544	3219	639 176
215 Skolefritids tilbud	3 295 009	288 179	24 979	58 728	3 702	41 881	171 967	39 764	3 416 985	2438583	45147	24357	1707	907 191
222 Skolelokaler	2 516 817	3 823 588	2 334 257	684 425	2 115 980	117 727	137 992	661 144	10 558 204	452	51232	161881	45247	10 299 392
223 Skoleskyss	3 059	1 013 595	12 958	71 232	2 028	127	241	69 957	1 032 547	309	215	17250	35	1 014 738
383 Musikk- og kulturskoler	1 357 209	179 614	78 731	30 157	6 034	22 003	48 315	20 140	1 561 287	253925	58201	124972	19418	1 104 771
Grunnskoler	49 270 658	9 288 021	4 162 941	1 391 256	2 392 652	525 145	2 287 549	1 247 374	62 445 460	2 728 950	270 075	2 453 898	182 390	56 810 147
213 Voksenopplæring	2 159 624	409 499	236 773	112 647	7 741	115 870	78 259	46 056	2 686 099	26005	66822	1660975	77126	855 171
Voksenopplæring	2 159 624	409 499	236 773	112 647	7 741	115 870	78 259	46 056	2 686 099	26 005	66 822	1 660 975	77 126	855 171

Funksjonsfordeling

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	<u>Artsinndeling</u>													
	Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon (100-290)													
	Kjøp som erstatter egenproduksjon (300-380)													
	Overføringer Av-skrivninger (400-480)													
	Fordelte utgifter og intern-salg (690+790)													
	Refusjon sykkelønn (710)													
	Moms-komp drift (729)													
	Brutto drifts-utgifter (600+640)													
	Andre salgs- og leietinntekter (620-630, 650-670)													
	Overføringer med krav til molytelse (700,730-780)													
	Overføringer uten krav til molytelse (800-895)													
	Netto drifts-utgifter													
Kommuneregnskap 2010														
Lønn og sosiale utgifter (010-099)	1 957 711	387 461	60 023	49 994	12 063	64 117	75 146	42 818	2 285 171	187 48	24 608	118 753	305 00	2 092 562
232 Forebygging, helsestasjons- og skolefjerner	508 868	170 508	89 463	110 009	6 918	20 264	17 219	21 211	827 072	265 41	58 430	134 582	607 48	546 771
233 Annet forebyggende helsearbeid	4 064 339	1 340 318	2 759 110	259 214	49 883	84 501	186 755	112 370	8 089 238	302 751	205 202	119 1387	1 392 54	6 250 644
241 Diagnose, behandling, re- /habilitering	6 530 918	1 898 287	2 908 596	419 217	68 864	168 882	279 120	176 399	11 201 481	348 040	288 240	1 444 722	230 502	8 889 977
242 Råd, veiledning og sosialt forebyggende arbeid	2 678 132	796 806	234 643	416 767	22 709	120 791	160 713	84 859	3 782 694	4 710	103 363	396 334	1 923 79	3 085 908
243 Tilbud til personer med rusproblemer	997 373	270 374	403 354	118 236	4 612	34 236	52 119	24 114	1 683 480	95 299	12 763	232 806	33 284	1 309 328
273 Kommunalt sysselstingstiltak	385 708	127 236	209 829	148 065	3 067	30 703	18 300	10 345	814 557	265	45 809	73 648	18 939	675 896
276 Kvalifiseringsordningen	1 321 923	30 506	14 803	21 312	46	5 471	10 378	2 278	1 370 463	20	10 68	77 6009	11 9809	473 557
281 Økonomisk sosialhjelp	28 691	74 868	15 732	4 599 691	422	56 595	1 617	5 390	4 655 802	2 389	9 660	434 934	32 031	4 176 788
283 Bistand til etablering og opprettholdelse av egen bolig m.v	140 367	31 521	4 252	936 285	2 115	4 585	4 907	4 440	1 100 608	8	18 092	170 527	55 1714	360 267
285 Tjenester utenfor ordinært kommunalt ansvarsområde	662 299	414 972	272 185	329 579	22 197	59 063	29 758	25 005	1 587 406	10 912	102 750	682 683	112 630	678 431
Sosialtjeneste	6 214 493	1 746 283	1 154 798	6 569 935	55 168	311 444	277 792	156 431	14 995 010	113 603	293 505	2 766 941	1 060 786	10 760 175
244 Barneverntjeneste	2 007 961	525 070	176 397	86 645	8 311	80 566	138 804	58 324	2 526 690	2 710	4 009	215 383	30 010	2 274 578
251 Barneverntiltak i familien	383 798	262 614	214 474	294 421	224	26 902	8 131	4 266	1 116 232	342	330	40 281	39 78	1 071 301
252 Barneverntiltak utenfor familien	1 790 194	906 255	1 045 683	404 715	495	65 190	13 259	12 326	4 056 567	662	4 959	68 6909	41 240	3 322 797
Barnevern	4 181 953	1 693 939	1 436 554	785 781	9 030	172 658	160 194	74 916	7 699 489	3 714	9 298	942 573	75 228	6 668 676
234 Aktivisering og servicejenester overfor eldre og funksjonshemmede	2 912 716	951 971	492 369	218 033	50 593	126 430	121 331	84 704	4 293 217	126 483	284 699	198 640	47 254	3 636 141
253 Pleie, omsorg, hjelp og re- /habilitering i institusjon	27 152 123	7 802 737	4 285 816	602 076	174 669	4 485 921	1 517 684	552 880	33 460 936	50 181 11	40 1901	90 1999	15 6691	26 982 234
254 Kjernejenester knyttet til pleie, omsorg, hjelp til hjemmeboende	34 067 529	3 906 995	2 451 990	311 634	62 051	1 692 562	1 880 997	241 927	36 984 713	52 1445	2 487 13	358 9867	62 0575	32 004 113

Funksjonsfordeling

Artsinndeling

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Kjøp av varer og tjenester til egen- og tjenestetil produksjon													
	Kjøp som erstatter egenproduksjon													
	Overføringer Av-skrivninger													
	Fordelte utgifter og intern-salg													
	Refusjon sykkelønn													
	Moms-komp drift (729)													
	Brutto drifts- utgifter													
	Bruker-betaling													
	Andre salgs- og leietekster													
	Overføringer med krav til motytelse													
	Overføringer uten krav til motytelse													
	Netto drifts- utgifter													
Kommuneregnskap 2010														
261 Institusjonslokaler	649 078	1 598 344	864 388	305 809	946 553	76 043	32 130	298 584	3 957 415	1912	97519	59194	15939	3 782 851
Pleie og omsorg	64 781 446	14 260 047	8 094 563	1 437 552	1 233 866	6 380 956	3 552 142	1 178 095	78 696 281	5 667 951	1 032 832	4 749 700	840 459	66 405 339
265 Kommunalt disponerte boliger	397 708	2 008 639	243 177	301 993	729 645	140 005	14 642	214 632	3 311 883	10394	3296648	144890	125845	-265 894
275 Introduksjonsordningen	1 297 189	183 621	27 177	81 148	209	105 734	10 834	6 891	1 465 885	17	6777	50579	88409	1 320 103
Kommunale boliger	1 694 897	2 192 260	270 354	383 141	729 854	245 739	25 476	221 523	4 777 768	10 411	3 303 425	195 469	214 254	1 054 209
290 Interkommunale samarbeid (\$														
27-samarbeid)	513 313	223 837	42 561	65 946	727	148 055	21 628	25 397	651 304	4873	47179	565801	32738	713
Interkommunalt samarbeid	513 313	223 837	42 561	65 946	727	148 055	21 628	25 397	651 304	4 873	47 179	565 801	32 738	713
301 Plansaksbehandling	809 321	251 771	23 149	61 103	14 940	40 519	27 230	38 022	1 054 513	3912	141681	70277	14068	824 575
302 Bygge- og delesaksbehandling og seksjonering	884 821	155 640	19 147	30 403	10 413	11 761	31 066	13 429	1 044 168	33957	821530	18911	2710	167 060
303 Kart og oppmåling	648 611	256 956	40 576	39 948	38 371	40 948	13 828	34 325	935 361	9690	445239	36906	3824	439 702
315 Boligbygging og fysisk bomiljøtiltak	57 297	78 477	6 604	33 291	38 685	7 173	1 701	6 398	199 082	1835	58793	15835	16032	106 587
335 Rekreasjon i tettsted	315 096	394 831	44 595	69 322	85 809	44 188	10 370	58 531	796 564	146	52650	18505	17961	707 302
360 Naturforvaltning og friluftsliv	223 365	236 891	34 852	123 119	40 918	30 558	4 834	37 189	586 564	2359	89841	145228	55611	293 525
Fysisk planlegging, miljø med mer	2 938 511	1 374 566	168 923	357 186	229 136	175 147	89 029	187 894	4 616 252	51 899	1 609 734	305 662	110 206	2 538 751
320 Kommunal næringsvirksomhet	361 754	705 754	114 602	323 878	73 622	337 146	12 801	27 213	1 202 450	1477	1581489	49785	1063358	-1 493 659
325 Tilrettelegging og bistand for næringslivet	308 930	385 407	175 507	776 538	93 385	22 484	7 750	73 762	1 635 771	3595	281237	283205	756288	311 446
329 Landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling	369 135	74 310	117 264	67 478	515	3 988	10 021	7 328	607 365	910	21143	158464	25140	401 708
Bistand næringslivet, landbruk med mer	1 039 819	1 165 471	407 373	1 167 894	167 522	363 618	30 572	108 303	3 445 586	5 982	1 883 869	491 454	1 844 786	-780 505
330 Samferdselsbedrifter/transporttilltak	53 452	58 885	73 565	67 762	62 829	6 344	1 760	6 332	302 057	303	119204	43541	9674	129 335
333 Kommunale veier, nyanlegg, drift og vedlikehold	776 077	2 203 816	151 449	284 930	598 569	137 097	23 971	195 885	3 657 888	2287	701760	70870	160091	2 722 880

Funksjonsfordeling

Artsinndeling

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Artsinndeling													
	Kjøp av varer og tjenester til egen- og fjenester til egen- og fjenester til													
	Lønn og sosiale utgifter (010-099)	Kjøp av varer og fjenester til egen- og fjenester til (100-290)	Kjøp som erstatter egen- produksjon (300-380)	Over-føring (400-480)	Av-skrivninger (590)	Fordelte utgifter og intern-salg (690+790)	Refusjon sykkelønn (710)	Moms-komp drift (729)	Brutto drifts- utgifter (600+640)	Bruker-betaling (620-630, 650-670)	Andre salg- og leietekster (700,730-780)	Over-føring med krav til motytelse (700,730-780)	Over-føring uten krav til motytelse (800-895)	Netto drifts- utgifter
Kommuneregnskap 2010														
334 Kommunale veier, miljø- og trafiksikkerhetstiltak	91 056	731 693	46 949	129 527	137 413	24 397	2 553	115 077	994 611	48	74489	95448	9487	815 139
Veier med mer	920 585	2 994 394	271 963	482 219	798 811	167 838	28 284	317 294	4 954 556	2 638	895 453	209 859	179 252	3 667 354
338 Forebygging av branner og andre ulykker	386 477	99 588	190 565	29 001	8 566	16 644	12 523	8 245	676 785	14535	427573	21292	-358	213 743
339 Beredskap mot branner og andre ulykker	1 541 041	384 187	943 230	253 238	95 881	66 585	28 130	54 009	3 068 853	1195	166477	137149	4960	2 759 072
Brann- og ulykkesvern	1 927 518	483 775	1 133 795	282 239	104 447	83 229	40 653	62 254	3 745 638	15 730	594 050	158 441	4 602	2 972 815
340 Produksjon av vann	234 772	480 162	447 810	33 826	284 256	14 085	5 064	489	1 461 188	439	430215	18572	415	1 011 547
345 Distribusjon av vann	631 109	1 202 568	193 941	20 127	736 650	90 466	16 694	1 533	2 675 702	596	4099510	19890	1503	-1 445 797
350 Avløpsrensing	318 799	602 547	709 682	16 298	353 885	43 135	10 095	426	1 947 555	4	653440	34593	334	1 259 184
353 Avløpsnett/innsamling av avløpsvann	679 976	1 221 263	196 369	32 759	828 466	98 588	16 739	2 431	2 841 075	1748	4798128	15292	2265	-1 976 358
354 Tømming av slam-avskillere, septiktanker o.l	26 807	86 170	190 817	2 740	3 285	2 161	787	191	306 680	5	318466	4605	161	-16 557
355 Innsamling av husholdningsavfall	149 191	250 531	1 549 642	11 144	59 766	24 186	5 103	1 647	1 989 338	57	3206218	18052	1929	-1 236 918
357 Gjennvinning og sluttbehandling av husholdningsavfall	146 762	393 663	818 276	22 414	139 892	162 829	4 623	294	1 353 261	4	201327	7191	1241	1 143 498
Vann, avløp og renovasjon (VAR)	2 187 416	4 236 904	4 106 537	139 308	2 406 200	435 450	59 105	7 011	12 574 799	2 853	13 707 304	118 195	7 848	-1 261 401
231 Aktivitetstilbud barn og unge	655 019	319 169	46 866	197 174	17 026	37 547	27 329	36 102	1 134 276	17019	44749	82539	43501	946 468
365 Kulturminnevern	44 886	27 861	6 071	24 505	4 454	6 388	552	4 004	96 833	5	6787	15089	4268	70 684
370 Bibliotek	920 947	384 704	28 223	83 068	32 715	15 621	29 286	45 721	1 359 029	610	34141	62650	7368	1 254 260
373 Kino	95 770	138 109	4 002	12 169	9 982	1 097	2 289	2 613	254 033	134	172961	8142	819	71 977
375 Musée	75 522	68 726	49 567	165 794	13 033	5 653	2 301	7 783	356 905	107	24762	13991	1052	316 993
377 Kunstformidling	48 826	72 339	32 827	373 601	6 734	5 449	1 006	6 032	521 840	1997	38017	53331	15491	413 004
380 Idrett og tilskudd til andres idrettsanlegg	225 527	182 808	42 988	701 401	156 429	17 782	13 869	35 980	1 241 522	2260	159737	73721	203663	802 141
381 Kommunale idretts-bygg og idrettsanlegg	502 989	894 081	216 089	309 108	508 409	144 158	15 936	145 578	2 125 004	6116	229342	55054	53827	1 780 665

Funksjonsfordeling

Artsinndeling

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
		Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon (100-290)		Kjøp som erstatter egenproduksjon (300-380)	Overføringer (400-480)	Av-skrivninger (590)	Fordelte utgifter og intern-salg (690+790)	Refusjon sykkelønn (710)	Moms-komp drift (729)	Brutto drifts-utgifter (600+640)	Andre salgs- og leietinntekter (620-630, 650-670)	Overføringer med krav til motytelse (700,730-780)	Overføringer uten krav til motytelse (800-895)	Netto drifts-utgifter
Kommuneregnskap 2010														
385 Andre kulturaktiviteter og tilskudd til andres kultur- og idrettsbygg	477 146	377 483	69 091	610 709	65 760	29 143	13 134	42 354	1 515 558	3115	1 673 65	892 64	500 49	1 205 765
286 Kommunale kulturbygg	144 698	407 019	70 984	150 443	110 114	18 608	6 642	72 249	785 759	414	999 55	28 687	129 41	643 762
Kultur	3 191 330	2 872 299	566 708	2 627 972	924 656	281 446	112 344	398 416	9 390 759	31 777	977 816	482 468	392 979	7 505 719
390 Den norske kirke	7 666	51 487	16 205	2 071 028	9 948	5 224	533	6 862	2 143 715	902	5139	22114	23171	2 092 389
392 Andre religiøse formål	19	497	3 209	207 289	142	0	0	5	211 151	0	285	303	2	210 561
393 Kirkegårder, gravtunder og krematorier	114 257	66 832	4 081	155 466	10 408	11 582	2 874	6 642	329 946	765	92117	3656	2220	231 188
Kirke	121 942	118 816	23 495	2 433 783	20 498	16 806	3 407	13 509	2 684 812	1 667	97 541	26 073	25 393	2 534 138
I alt	178 647 855	56 109 085	30 883 390	30 993 980	10 698 293	15 032 719	8 835 143	5 807 226	277 657 515	12 262 789	26 308 169	28 653 929	21 157 021	189 275 607

Prosentvis fordeling:

Adm og fellesutgifter	8,1 %	20,8 %	4,1 %	5,8 %	10,9 %	47,7 %	5,8 %	22,5 %	7,4 %	0,2 %	5,1 %	4,4 %	1,4 %	9,3 %
Oppvekst (barnehage/skole)	39,1 %	20,5 %	28,7 %	37,6 %	26,5 %	5,4 %	41,4 %	27,5 %	35,7 %	49,0 %	1,9 %	52,1 %	72,1 %	33,0 %
Helse, sosial og eldreomsorg	45,0 %	32,8 %	44,1 %	30,8 %	13,3 %	38,1 %	48,4 %	27,0 %	40,2 %	49,8 %	6,2 %	32,3 %	11,1 %	48,7 %
Tekniske oppgaver med mer	2,7 %	12,7 %	18,5 %	2,7 %	30,3 %	3,0 %	1,3 %	6,7 %	7,6 %	0,2 %	57,2 %	2,6 %	0,8 %	2,6 %
Kirke og kultur	1,8 %	4,9 %	1,7 %	16,4 %	8,3 %	1,7 %	1,3 %	6,8 %	4,3 %	0,3 %	4,3 %	2,3 %	2,3 %	5,1 %
Bolig, sysselsetting, næringsliv m.rr	3,3 %	8,3 %	2,8 %	6,7 %	10,7 %	4,1 %	1,8 %	9,4 %	4,9 %	0,5 %	25,3 %	6,3 %	12,2 %	1,3 %
I alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tabell 2.2 Fylkeskommunene. 1000 kr

	Artsinndeling													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Kommuneregnskap 2010														
Lønn og sosiale utgifter (010-099)														
400 Politisk styring og kontrollorganer	207 191	72 525	4 014	71 497	125	1 302	1 006	3 382	349 662	0	499	722	890	347 551
410 Kontroll og revisjon	33 570	13 795	28 391	3 283	0	263	293	1 410	77 073	0	3552	1333	232	71 956
420 Administrasjon	1 395 321	705 275	33 014	117 833	66 165	43 275	35 159	106 232	2 132 942	3142	41533	50674	43394	1 994 199
421 Forvaltningsutgifter i eiendomsforvaltning	69 543	59 128	8	4 723	500	2 838	699	4 652	125 713	746	6636	1818	0	116 513
430 Administrasjonslokaler	32 459	177 680	2 803	30 685	49 156	14 434	2 149	30 120	246 080	0	56042	2247	1	187 790
Administrasjon	1 738 084	1 028 403	68 230	228 021	115 946	62 112	39 306	145 796	2 931 470	3 888	108 262	56 794	44 517	2 718 009
440 Personal- og rekrutteringspolitiske tiltak	10 195	52 299	98	1 536	4 197	432	675	1 022	66 196	0	15306	10843	0	40 047
460 Tjenester utenfor ordinært fylkeskommunalt ansvarsområde	94 537	56 517	6 843	127 694	5 557	3 727	5 352	3 578	278 491	2033	28226	103615	54389	90 228
465 Interfylkeskommunale samarbeid	14 122	6 994	4 183	9 358	0	11 412	151	1 100	21 994	2142	2844	17981	0	-973
470 Årets premieavvik	-615 538	0	0	0	0	0	0	0	-615 538	0	0	39314	0	-654 852
471 Amortisering av tidl års premieavvik	194 765	0	0	0	0	0	0	0	194 765	0	0	0	360	194 405
480 Diverse fellesutgifter	62 916	75 279	31 798	25 921	1 150	3 062	1 624	4 343	188 035	64	3543	14315	2279	167 834
490 Interne serviceenheter	25 226	26 871	0	2 551	281	21 902	1 083	2 488	29 456	0	27138	1636	0	682
Fellesutgifter (internt service)	-213 777	217 960	42 922	167 060	11 185	40 535	8 885	12 531	163 399	4 239	77 057	187 704	57 028	-162 629
510 Skolelokaler og internater	1 209 771	1 452 936	612 189	297 946	1 025 979	33 789	55 776	293 298	4 215 958	6957	103577	50314	4667	4 050 443
515 Skoleforvaltning	1 408 400	1 046 706	44 532	166 730	48 372	65 603	48 934	160 677	2 439 526	10680	80177	122979	5619	2 220 071
520 Pedagogisk ledelse, pedagogisk fellesutgifter og gjesteevoppgjør	2 330 735	495 738	231 937	118 375	31 645	120 666	63 451	65 926	2 958 387	13527	23513	389575	29295	2 502 477
521 Studiespesialisering	4 147 729	230 990	2 414	21 432	21 271	8 894	124 788	18 796	4 271 358	21641	23705	30235	3523	4 192 254
522 Bygg- og anleggsteknikk	656 821	80 407	1 020	14 271	7 279	1 234	17 939	13 941	726 684	751	15534	3143	244	707 012
523 Elektroforag	702 223	64 333	204	12 001	3 453	2 824	18 126	11 628	749 636	1441	4573	1564	444	741 614
524 Design og håndverksfag	446 774	32 426	611	5 845	2 636	1 154	21 191	5 554	460 393	1025	7012	3447	0	448 909
525 Restaurant- og næringsmiddelfag	355 970	64 839	68	10 221	2 179	4 769	11 431	9 698	407 379	2531	22817	2770	338	378 923
526 Helse- og sosialfag	1 077 271	52 058	1 508	6 880	4 461	3 850	38 922	6 016	1 093 390	1691	6635	5873	353	1 078 938
527 Idrettsfag	629 001	62 255	768	6 401	2 522	1 276	20 305	5 693	673 673	2124	5404	7254	424	658 467
528 Teknisk og industriell produksjon	905 148	117 575	2 208	20 647	9 316	3 046	25 697	19 973	1 006 178	1032	16068	6919	268	981 891
529 Musikk, dans og drama	526 430	40 803	3 481	3 075	2 138	777	16 102	2 895	556 153	1069	3391	4324	3	547 366

Funksjonsfordeling

Artsinndeling

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Lønn og sosiale utgifter (010-099)	Kjøp av varer og tjenester til egen-produksjon (100-290)	Kjøp som egen-produksjon (300-380)	Overføring (400-480)	Avskrivninger (590)	Fordelle utgifter og intern-salg (690+790)	Refusjon syke-lønn (710)	Moms-komp drift (729)	Brutto drifts-utgifter	Bruker-belasting (600-640)	Andre salgs- og leinntekter (620-630, 650-670)	Overføring med krav til molytelse (700,730-780)	Overføring uten krav til molytelse (800-895)	Netto drifts-utgifter
Rutegående samferdsel	111 794	1 445 587	8 579 527	875 107	78 410	227 572	3 125	110 459	10 749 269	545	706 165	193 317	120 208	9 729 034
740 Bibliotek	102 565	58 790	8 823	13 474	2 058	2 464	3 438	7 437	172 371	300	4702	10549	24553	132 267
750 Kulturminnevern	151 111	62 233	2 682	141 968	4 102	6 108	3 489	7 166	345 333	1156	40923	68530	75139	159 585
760 Musée	5 949	6 791	9 987	295 694	4 034	1 732	14	1 025	319 684	0	84	663	1342	317 595
771 Kunstformidling	90 576	115 626	14 488	320 087	911	9 071	2 730	4 833	525 054	257	6060	83651	110119	324 967
772 Kunstforproduksjon	35 971	41 373	7 441	67 080	478	1 301	979	2 418	147 645	523	3052	36573	37462	70 035
775 Idrett	14 123	12 498	23	760 158	18	10 231	156	624	775 809	8	334	84193	630870	60 404
790 Andre kulturaktiviteter	61 644	37 627	10 757	209 200	734	2 923	2 399	3 425	311 215	0	5340	35765	47355	222 755
Kultur	461 939	334 938	54 201	1 807 661	12 335	33 830	13 205	26 928	2 597 111	2 244	60 495	319 924	926 840	1 287 608
I alt	24 093 721	12 742 585	12 909 830	7 432 620	2 010 605	976 873	788 206	1 456 684	55 967 598	553 926	2 351 543	3 285 682	3 582 214	46 159 055

Prosentvis fordeling:

Adm og fellesutgifter	6,7 %	11,8 %	0,8 %	6,0 %	6,8 %	14,4 %	5,6 %	12,5 %	6,0 %	1,2 %	10,0 %	6,5 %	1,9 %	6,3 %
Undervisningsformål	84,1 %	51,1 %	30,2 %	12,5 %	58,4 %	55,0 %	84,1 %	58,2 %	55,8 %	19,5 %	50,7 %	51,6 %	7,8 %	61,5 %
Tannhelse	5,8 %	4,4 %	1,4 %	5,1 %	2,6 %	0,3 %	7,2 %	4,8 %	4,4 %	78,3 %	1,1 %	0,9 %	0,0 %	4,4 %
Regionalutvikling med mer	1,1 %	3,7 %	1,6 %	34,2 %	0,5 %	6,4 %	0,9 %	2,9 %	6,1 %	0,0 %	12,0 %	18,1 %	56,3 %	-0,1 %
Samferdsel	0,4 %	25,7 %	65,5 %	14,5 %	31,0 %	21,1 %	0,4 %	19,1 %	22,3 %	0,1 %	23,4 %	13,3 %	4,7 %	25,1 %
Kultur	1,9 %	3,3 %	0,5 %	27,8 %	0,7 %	2,8 %	1,8 %	2,5 %	5,3 %	0,9 %	2,7 %	9,4 %	29,3 %	2,8 %
I alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Vedlegg 3

Statlige overføringer til kommunesektoren i 2011 og 2012. 1000 kr.

Tabell 3.1 Statlige overføringer til kommunesektoren 2010 og 2011. 1000 kroner

Øremerket tilskudd			Vedtatt budsjett	Forslag budsjett
Kap.	Post	Navn	etter RNB 2011	2012
Kunnskapsdepartementet				
225		Tiltak i grunnopplæringen		
	60	Tilskudd til landslinjer	173 567	178 774
	62	Tilskudd til de kommunele sameskolene i Snåsa og Målselv		20 909
	63	Tilskudd til samisk i grunnopplæringen	51 643	52 487
	66	Tilskudd til leirskoleopplæring	41 377	42 618
	67	Tilskudd til opplæring i finsk	8 318	8 160
	68	Tilskudd til opplæring i kriminalomsorgen	218 776	225 339
	69	Kompensasjon for investeringskostnader ved grunnskoler	251 878	246 937
226		Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen		
	60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	50 000	36 050
227		Tilskudd til særskilte skoler		
	60	Tilskudd til Moskvaskolen	1 300	1 339
	61	Tilskudd til voksenopplæring i Andebu kommune		4 500
	62	Tilskudd til Fjellheimen leirskole	5 205	5 361
231		Barnehager		
	60	Driftstilskudd til barnehager	83 275	10 000
	61	Investeringsstilskudd	100 000	47 000
	62	Tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage		
	64	Tilskudd til midlertidige lokaler	30 400	9 400
	65	Skjønnsmidler til barnehager		
286		Forskningsfond		
	60	Regionale forskningsfond, tilskudd til forskning	219 000	219 000
		Sum	1 234 739	1 107 874
Kulturdepartementet				
320		Allmenne kulturformål		
	60	Den kulturelle spaserstokken og kulturkort for ungdom		19 250
		Sum		19 250
Justisdepartementet				
430		Kriminalomsorgens sentrale forvaltning		
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	64 375	72 000
440		Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten		
	60	Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak		5 000
		Sum	64 375	77 000
Kommunal- og regionaldepartementet				
551		Regional utvikling og nyskaping		
	60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 586 850	1 500 950
	61	Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	696 300	628 600
552		Nasjonalt samarbeid for regional utvikling		
	62	Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling	30 000	30 000
575		Ressurskrevende tjenester		
	60	Toppfinansieringsordning (tidl. kap.761.64)	4 500 988	5 350 218
581		Bolig- og bomiljøtiltak		
	61	Husleietilskudd	3 500	3 400
582		Rentekompensasjon skoleanlegg og kirkebygg		
	60	Rentekompensasjon - skole- og svømmeanlegg	582 800	764 500
	61	Rentekompensasjon - kirkebygg	43 400	68 700
586		Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser		
	63	Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag	1 201 400	1 253 700
	64	Investeringsstilskudd	1 377 400	1 071 900
		Sum	10 022 638	10 671 968

Øremerket tilskudd			Vedtatt budsjett etter RNB 2011	Forslag budsjett 2012
Kap.	Post	Navn		
<i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet</i>				
621		Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering		
	62	Kvalifiseringsprogrammet		
	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	179 150	184 525
		Sum	179 150	184 525
<i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>				
718		Rusmiddelforebygging		
	63	Rusmiddeltiltak	15 081	15 462
719		Annet folkehelsearbeid		
	60	Kommunetilskudd	12 211	5 677
761		Tilskudd forvaltet av Helsedirektoratet		
	60	Kompetansetiltak i kommunene	188 762	193 425
	61	Tilskudd til vertskommuner	965 149	958 903
	62	Dagaktivitetstilbud		150 000
	63	Tilskudd til rusmiddeltiltak		
	66	Tilskudd til brukerstyrt personlig assistanse	84 790	87 334
	67	Tilskudd til særskilte utviklingstiltak	192 088	136 712
762		Primærhelsetjeneste		
	60	Helsestasjons-tjenesten og skolehelsetjensten	9 205	26 381
	61	Fengselshelsetjenesten	122 989	126 800
	62	Øyeblikkelig hjelp		131 000
	63	Allmennlegetjenester		67 000
763		Rustiltak		
	61	Kommunalt rusarbeid	407 381	419 602
764		Psykisk helse		
	60	Psykisk helsearbeid	194 712	205 600
783		Personell		
	61	Turnustjeneste	122 728	125 134
		Sum	2 315 096	2 649 030
<i>Barne- og likestillingsdepartementet</i>				
840		Krisetiltak		
	60	Tilskudd til krisesentre	15 000	
	61	Tilskudd til incestsentre	63 659	70 000
	62	Tilskudd til kommuner		
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet		
	60	Kommunalt barnevern	232 000	290 460
855		Statlig forvaltning av barnevernet		
	60	Tilskudd til kommunene	175 046	180 297
857		Barne- og ungdomstiltak		
	60	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn	53 537	49 993
		Sum	539 242	590 750
<i>Fiskeri- og kystdepartementet</i>				
1062		Kystverket		
	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	55 650	37 320
		Sum	55 650	37 320
<i>Landbruks- og matdepartementet</i>				
1143		Statens landbruksforvaltning		
	60	Tilskudd til veterinærdeknning	122 445	126 118
		Sum	122 445	126 118
<i>Samferdselsdepartementet</i>				
1320		Statens vegvesen		
	61	Rentekompensasjon for transporttiltak	90 000	175 000
	62	Tilskudd til rassikring på fylkesveger	526 300	538 400
1330		Særskilte transporttiltak		
	60	Særskilt tilskudd til kollektivtransport	513 600	493 100
1351		Persontransport med tog		

Øremerket tilskudd			Vedtatt budsjett etter RNB 2011	Forslag budsjett 2012
Kap.	Post	Navn		
	60	Kompensasjon for ansvarsoverføring kjøp av persontransport med tog		
		Sum	1 129 900	1 206 500
<i>Miljøverndepartementet</i>				
1427		Direktoratet for naturforvaltning		
	60	Tilskudd til lokalt utviklingsfond	6 000	6 000
		Sum	6 000	6 000
<i>Fornyings- og administrasjonsdepartementet</i>				
1540		Nasjonale minoriteter		
	60	Tiltak for rom	5 634	5 803
		Sum	5 634	5 803
<i>Forsvarsdepartementet</i>				
1795		Kulturelle og allmenntilretteleggende formål		
	60	Tilskudd til kommuner	1 647	1 696
		Sum	1 647	1 696
<i>Olje- og energidepartementet</i>				
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat		
	60	Tilskudd til skredforebygging	46 000	14 000
		Sum	46 000	14 000
<i>Folketrygden</i>				
2755		Helsetjeneste i kommunene		
	62	Tilskudd til fastlønsordning fysioterapeuter	283 000	265 000
		Sum	283 000	265 000
		Sum øremerkede tilskudd (kommuneopplegget)	16 005 516	16 943 584
Øremerkede tilskudd til flyktninger og asylsøkere (utenfor kommuneopplegget)¹⁾				
225		Tilskudd i grunnopplæringen		
	64	Tilskudd til opplæring av barn og unge asylsøkere	153 098	134 822
231		Barnehager		
	63	Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder	118 551	122 108
490		Utlendingsdirektoratet		
	60	Vertskommunetilskudd (tidl. kap. 690.60)	230 380	263 185
821		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		
	60	Integreringstilskudd (tidl. kap. 651.60)	4 248 347	4 563 218
	61	Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flykt	298 344	334 262
	62	Kommunale innvandrertiltak (tidl. kap. 651.62)	107 179	108 494
822		Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere		
	60	Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (tidl. kap. 653.60)	1 577 421	1 690 352
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet		
	64	Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger		
	65	Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger	457 400	539 000
		Sum	7 190 720	7 755 441
Andre poster utenfor kommuneopplegget¹⁾				
1632		Kompensasjon for merverdiavgift		
	61	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	15 000 000	15 400 000
		Sum	15 000 000	15 400 000
		Sum øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget	22 190 720	23 155 441
Rammeoverføringer til kommunesektoren				
571		Rammetilskudd til kommuner		
	60	Innbyggertilskudd	94 953 257	105 326 073
	61	Distriktstilskudd Sør-Norge	334 646	360 789
	62	Nord-Norge og Namdalstilskudd (tidl. Nord-Norgetilskudd)	1 340 040	1 392 318
	63	Småkommunetilskudd (tidl. regionaltilskudd)	877 362	895 028

Øremerket tilskudd			Vedtatt budsjett etter RNB 2011	Forslag budsjett 2012
Kap.	Post	Navn		
	64	Skjønnstilskudd	2 097 000	2 111 000
	66	Veksttilskudd	116 996	81 766
	67	Storbytilskudd	363 100	381 354
		Sum rammeoverføringer kommuner	100 082 401	110 548 328
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner		
	60	Innbyggertilskudd	25 934 249	26 652 862
	62	Nord-Norge-tilskudd	535 067	555 759
	64	Skjønnstilskudd	407 000	409 000
	65	Tilskudd til barnevern/hovedstadstilskudd		
		Sum rammeoverføringer fylkeskommuner	26 876 316	27 617 621
		Sum rammeoverføringer	126 958 717	138 165 949

1) Øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget medregnes ikke ved beregning av vekst i kommunesektorens inntekter

Vedlegg 4

Kommuneforvaltningens samlede inntekter 1996-2012

Tabell 4.1. Kommuneforvaltningens inntekter i henhold til nasjonalregnskapets definisjoner.

Alle tall er i millioner kroner i løpende priser, bortsett fra linje 8 og 9 som viser kommuneopplegget i faste 2012-priser.

	Regnskap													Anslag			
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 (6)	2003	2004 (7)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. Skatteinntekter	80 751	85 185	88 640	89 968	93 634	107 644	90 882	96 944	101 255	107 745	120 271	122 550	129 919	136 558	145 940	141 155	147 330
1.1 Skatt på inntekt og formue	77 187	81 789	85 469	86 861	90 295	104 435	87 474	93 204	97 157	102 693	114 785	116 350	123 076	129 561	138 222	133 320	139 380
1.2 Eiendomsskatt og andre prod.skatter	3 564	3 396	3 171	3 107	3 339	3 209	3 408	3 740	4 098	5 052	5 486	6 200	6 843	6 997	7 718	7 835	7 950
2. Overføringer fra staten ¹⁾	68 852	73 648	79 263	86 363	93 878	99 198	97 341	82 143	85 981	92 129	101 076	110 430	121 767	142 486	153 430	174 957	188 543
2.1 Rammetilskudd	42 701	46 242	46 699	49 199	54 186	52 944	53 063	53 425	47 052	48 573	53 931	57 804	62 226	72 768	82 765	127 064	138 166
2.2 Ørem. tilsk. innenf. k.opplegget 2)	19 863	21 271	26 121	30 883	33 457	36 124	14 632	17 619	21 480	24 030	29 420	33 681	37 550	39 512	41 664	17 953	18 991
2.3 Øremetkede tilsk. utenf. k.oppl. 3)	6 288	6 136	6 443	6 281	6 234	10 129	29 646	9 592	9 393	8 812	7 945	8 096	9 569	16 664	14 313	15 240	15 986
2.4 Momskompensasjon								1 506	8 056	10 714	9 780	10 849	12 421	13 542	14 688	14 700	15 400
3. Gebyrer ⁴⁾	20 882	22 491	23 333	25 624	27 629	30 576	29 767	31 269	33 186	34 446	35 108	37 862	40 487	43 377	45 627	47 179	48 993
4. Renteinntekter mv.	4 518	6 359	6 307	8 705	10 838	14 575	13 340	15 538	14 753	14 154	14 439	16 749	16 787	14 211	14 265	14 283	14 483
5. Andre innenlandske løpende overføringer	2 398	2 416	2 641	2 679	2 750	2 902	2 956	2 773	3 039	3 426	3 506	4 319	4 292	4 224	4 614	4 775	4 913
6. Sum inntekter (1+2+3+4+5)	177 401	190 099	200 184	213 339	228 729	254 895	234 286	228 667	238 214	251 900	274 400	291 910	313 252	340 856	363 876	382 349	404 262
7. Sum innt. kommuneopplegget (7-2.3-4)	166 595	177 604	187 434	198 353	211 657	230 191	191 300	203 537	214 068	228 934	252 016	267 065	286 896	309 981	335 298	352 826	373 793
8. Kommuneopplegget, faste priser 5)	315 826	326 574	326 681	333 699	340 095	347 955	277 247	284 456	289 617	302 175	321 082	325 916	329 056	342 189	357 966	364 293	373 793
9. Kroner per innbygger, faste priser	71 898	73 926	73 489	74 511	75 519	76 912	60 903	62 143	62 873	65 121	68 591	68 800	68 564	70 435	72 753	73 078	73 974

1) Se også vedlegg 3

2) Inkluderer overføringer fra andre statsregnskap og 70-poster på statsbudsjettet.

3) Tilskuddene under pkt. 2.3 (tilskudd til arbeidsmarkeds tiltak, flyktninger, flom/hjemtall, kirkelov, sletting av sykehusgjeld m.v.) fastlegges ut fra andre vurderinger enn hensynet til kommunesektorens økonomi. De holdes derfor utenfor når veksten i kommunesektorens inntekter beregnes

4) Eksklusive bygg- og anleggsgebyrer til og med 2001

5) Prisveksten for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester, se vedlegg 6

6) Inntektsnedgangen må ses i sammenheng med statens overtakelse av sykehusene. Engangsbevilling på 21,6 mrd. kr til sletting av gjeld m.v. i forbindelse med sykehusreformen er holdt utenom kommuneopplegget (inngår i pkt. 2.3)

7) Reduksjonen i rammetilskuddet må bl.a. ses i sammenheng med at ansvaret for barnevern, familievern og rusomsorg ble overtatt av staten i 2004.

Videre er ny moms kompensasjonsordning finansiert ved trekk i rammetilskuddet

Tabell 4.2 Utriklingen i kommunesektorens frie inntekter 1996-2012

	Regnskap												Anslag				
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
I. Frie innt. (tab.4.1 linje 1+2.1). Mill. kr	123 452	131 427	135 339	139 167	147 820	160 588	143 945	150 369	148 307	156 318	174 202	180 354	192 145	209 326	228 705	268 219	285 496
II. Skatteinntekter i pst. av frie inntekter	65,4	64,8	65,5	64,6	63,3	67,0	63,1	64,5	68,3	68,9	69,0	67,9	67,6	65,2	63,8	52,6	51,6
III. Rammetilskudd i pst. av frie inntekter	34,6	35,2	34,5	35,4	36,7	33,0	36,9	35,5	31,7	31,1	31,0	32,1	32,4	34,8	36,2	47,4	48,4
IV. Frie inntekter i pst. av samlede inntekter	74,1	74,0	72,2	70,2	69,8	69,8	75,2	73,9	69,3	68,3	69,1	67,5	67,0	67,5	68,2	76,0	76,4

Tabell 4.3 Endringer i kommunesektorens inntekter i prosent fra året før. 1997-2012

	Regnskap												Anslag			
	1997	1998	1999	2000	2001	2002 1)	2003	2004 2)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. Skatteinntekter	5,5	4,1	1,5	4,1	15,0	-15,6	6,7	4,4	6,4	11,6	1,9	6,0	5,1	6,9	-3,3	4,4
1.1 Skatt på inntekt og formue	6,0	4,5	1,6	4,0	15,7	-16,2	6,6	4,2	5,7	11,8	1,4	5,8	5,3	6,7	-3,5	4,5
1.2 Eiendomsskatt og andre prod.skatte	-4,7	-6,6	-2,0	7,5	-3,9	6,2	9,7	9,6	23,3	8,6	13,0	10,4	2,3	10,3	1,5	1,5
2. Overføringer fra staten	7,0	7,6	9,0	8,7	5,7	-1,9	-15,6	4,7	7,2	9,7	9,3	10,3	17,0	7,7	14,0	7,8
2.1 Rammetilskudd	8,3	1,0	5,4	10,1	-2,3	0,2	0,7	-11,9	3,2	11,0	7,2	7,7	16,9	13,7	53,5	8,7
2.2 Ørem. tilsk. innenf. k.opplegget 2)	7,1	22,8	18,2	8,3	8,0	-59,5	20,4	21,9	11,9	22,4	14,5	11,5	5,2	5,4	-56,9	5,8
2.3 Øremerkede tilsk. utenf. k.oppl. 3)	-2,4	5,0	-2,5	-0,7	62,5	192,7	-67,6	-2,1	-6,2	-9,8	1,9	18,2	74,1	-14,1	6,5	4,9
2.4 Momskompensasjon								434,9	33,0	-8,7	10,9	14,5	9,0	8,5	0,1	4,8
3. Gebyrer	7,7	3,7	9,8	7,8	10,7	-2,6	5,0	6,1	3,8	1,9	7,8	6,9	7,1	5,2	3,4	3,8
4. Renteinntekter mv.	40,7	-0,8	38,0	24,5	34,5	-8,5	16,5	-5,1	-4,1	2,0	16,0	0,2	-15,3	0,4	0,1	1,4
5. Andre innenlandske løpende overføringer	0,8	9,3	1,4	2,7	5,5	1,9	-6,2	9,6	12,7	2,3	23,2	-0,6	-1,6	9,2	3,5	2,9
6. Sum inntekter (1+2+3+4+5)	7,2	5,3	6,6	7,2	11,4	-8,1	-2,4	4,2	5,7	8,9	6,4	7,3	8,8	6,8	5,1	5,7
7. Sum innt. kommuneopplegget (7-2.3-4)	6,6	5,5	5,8	6,7	8,8	-16,9	6,4	5,2	6,9	10,1	6,0	7,4	8,0	8,2	5,2	5,9
8. Kommuneopplegget, faste priser	3,4	0,0	2,1	1,9	2,3	-20,3	2,6	1,8	4,3	6,3	1,5	1,0	4,0	4,6	1,8	2,6
9. Kroner per innbygger, faste priser	2,8	-0,6	1,4	1,4	1,8	-20,8	2,0	1,2	3,6	5,3	0,3	-0,3	2,7	3,3	0,4	1,2

1) Se note 6 tabell 4.1

2) Se note 7 tabell 4.1

Vedlegg 5

Kommuneregnskapets og nasjonalregnskapets gruppering

1 Innledning

Offentlig forvaltning og offentlige og private foretak fører sine regnskaper etter ulike regnskapsforskrifter. Ved å konvertere regnskapstallene over i nasjonalregnskapets gruppering oppnår man imidlertid en felles inndeling som gjør det mulig å sammenstille de ulike delene av økonomien. En oppstilling av kommuneforvaltningens inntekter og utgifter etter nasjonalregnskapets grupperinger er derfor nødvendig, f.eks. for å sammenlikne med utviklingen i øvrige deler av offentlig sektor. For å vurdere utviklingen i kommunesektoren over tid, kan det også være en fordel å bruke nasjonalregnskapets tall. Nasjonalregnskapets tall blir, i tillegg til løpende priser, også utarbeidet i faste priser. Dermed får man tidsserier for volumutviklingen av investeringer, vareinnsats/produktinnsats, lønninger mv. I tillegg kan det i nasjonalregnskapet være korrigert for endringer i kommuneregnskapsforskriftene som ellers ikke vil gi sammenlignbare tall over tid.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte gir tall etter de samme begrep som finnes i den enkelte kommunes og fylkeskommunes regnskap. Disse tabellene gir derfor endringstall som kan sammenlignes med utviklingen i egen kommune.

Med forbehold om virkningen av de ulikeheter i omfang mv. som nevnes i punkt 2 nedenfor, gir de to tabellsett opplysninger som kan utfylle hverandre i beskrivelse og analyse av utviklingen i kommunal økonomi.

2 Omfang av kommunesektoren i de to tabellsett

Med basis i forskriftene av 15. desember 2000 vil kommuneforvaltningen i nasjonalregnskapet omfatte den virksomhet som kommunene fører på de ulike kostrafunksjonene med unntak av funksjonene 320 (Kommunal næringsvirksomhet), 330 (Samferdselsbedrifter/transporttiltak) og 373 (Kino). Kommunal næringsvirksomhet, kinoer etc. regnes i nasjonalregnskapet som forretningsdrift. Hos fylkeskommunene er funksjon 710 (Fylkeskommunal næringsvirksomhet) holdt utenfor og behandlet som forretningsdrift i nasjonalregnskapet. Som en del av kommuneforvaltningen regnes også kommunale og fylkeskommunale foretak (KF/FKF) og interkommunale selskaper som anses drive med forvaltningsvirksomhet.

Nasjonalregnskapets noe bredere definisjon og oppdeling av kommuneforvaltningen som forvaltningssektor, medfører f.eks. at lønnskostnadene i en rekke kommunale foretak grupperes sammen med lønnskostnadene i kommunene. Tilsvarende gjelder for tallene for bruttoinvesteringer.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte omfatter bare de ordinære fylkes- og kommunekasser. Felleskommunal virksomhet er her bare med i form av de tilskudd som blir bokført i kommunekassenes regnskap. De ulikheter i omfang som er nevnt over er imidlertid ikke så omfattende at de to tabellsett ikke kan sees i sammenheng.

3 Ulike overskuddsbegrep

I tabeller etter nasjonalregnskapets gruppering er "nettofinansinvesteringer" en viktig indikator ved vurdering av utviklingen i kommuneforvaltningen. I oppstillinger etter kommuneregnskapets føringsmåte er det tilsvarende begrep "overskudd/underskudd før lån

og avsetning". Forskjellen mellom de to er at realiserte og urealiserte tap/gevinster på aksjer klassifisert som omløpsmidler (art 509/909) regnes med i beregningen av overskudd før lån og avsetninger, men er holdt utenom nettofinansinvesteringer.

4 Sammenhengen mellom nasjonalregnskapets artsinndeling og kostraarter

For at den enkelte kommune- og fylkeskommune også skal kunne sammenlikne utviklingen i egen kommune med tall etter nasjonalregnskapets gruppering gis det her en oversikt over sammenhengen mellom de to grupperingene. De funksjonene som er definert som kommuneforvaltningens forretningsdrift ifølge nasjonalregnskapets gruppering holdes utenfor. Summering over alle andre funksjoner i kostra vil generelt kunne frembringe følgende nasjonalregnskapsarter:

Lønnskostnader	Artene 010 - 099 i kostra, fratrukket sykkelønnsrefusjoner (710).
Produktinnsats	Kostraartene 100 - 270, minus artene 200 (inventar og utstyr) og 209 (medisinsk utstyr) som i nasjonalregnskapets gruppering defineres som investeringer. I tillegg trekkes art 690 (fordelte utgiftene) fra. Enkelte av artene i 200-serien behandles som investeringer dersom de stammer fra investeringsregnskapet (kontoklasse 0). I tillegg inkludere produktinnsats den beregnede størrelsen <i>indirekte målte finansielle tjenester</i> .
Gebyrer	Summering av artene 600 - 650 i kostra. Salg av driftsmidler (art 660) behandles i nasjonalregnskapet som salg av realkapital.
Renteinntekter/ formuesinntekter	Art 900 (renter) + art 905 (utbytte og eieruttak).

Andre nasjonalregnskapsarter vil være litt vanskeligere å følge. Når det gjelder overføringer til private (art 470) skiller nasjonalregnskapet mellom flere ulike overføringstyper, og hvilken funksjon som er brukt vil da være med å bestemme overføringstype. I andre tilfeller vil kontoklasse være med å bestemme omkodingene til nasjonalregnskapsarter. Dette gjelder særlig skillet mellom produktinnsats og bruttoinvesteringer.

5 Enkelte avledede begreper

I tabeller og kommentarer som bygger på nasjonalregnskapets grupperinger blir det ofte brukt en del begreper som er avledet fra de som er ført opp under punkt 4. De viktigste av disse er:

a) **Konsum i kommuneforvaltningen** = Lønnskostnader
+ Produktinnsats
+ Kapitalslit
+ Produktkjøp til husholdninger
- Gebyrer
+ Driftsresultat i VAR-sektoren
(funksjonene 340 - 357)

b) **Bruttoprodukt** = Lønnskostnader
+ Kapitalslit
+ Driftsresultat i VAR-sektoren

Kapitalslitet fremkommer ikke direkte i kommuneregnskapet, men er beregnet ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

c) **Nettoinvesteringer** = Bruttoinvesteringer
- Kapitalslit

Vedlegg 6

Kostnadsdeflator for kommunesektoren

Tabell 6.1 Kommunal deflator. Prosent endring fra året før

	2004	2005 ¹⁾	2006	2007	2008	2009	2010 ²⁾	2011 ²⁾	2012 ³⁾
Deflator	3,3	2,5	3,6	4,4	6,4	3,9	3,4	3,4	3¼
Syssetelling, lønnsvekst og pensjonskostnader	4,2	3,0	3,5	5,2	7,2	4,9	3,6		
Årslønnsvekst	3,8	3,4	3,9	4,8	6,7	4,6	3,7		
Bidrag fra pensjonskostnader	0,4	-0,4	-0,4	0,4	0,5	0,3	-0,1		
Kjøp av varer og tjenester, prisvekst	1,7	1,7	3,6	3,0	5,1	2,1	3,1		
Lønnsandel i prosent	63,7	63,5	64,5	63,5	62,4	62,7	62,3		

¹⁾ Deflatoren for 2005 er eksklusiv virkningen av en økning i momssatsene fra 1. januar 2005 med 1 prosentpoeng, som antas å trekke opp prisene på varekjøp med ½ prosentpoeng.

²⁾ Anslag i Nasjonalbudsjettet 2012

³⁾ Anslag i Nasjonalbudsjettet 2012

Tabell 6.2 Nasjonale prisindekser for produktinnsats, bruttoinvestering i fast realkapital 1989-2003. Veid samlet prisendring (TBUs indikator). Prosent endring fra året før.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ³⁾	2001 ⁴⁾	2002	2003
Veid samlet prisendring (deflator)	3,8	2,4	3,5	2,0	0,8	2,3	2,9	3,7	3,1	5,5	3,6	4,7	6,3	4,3	3,7
Lønnskostnader per årsverk utenom tiltak ¹⁾	5,4	3,6	5,2	3,7	0,7	2,6	3,4	4,9	3,7	7,2	4,8	4,7	8,0	6,0	4,4
Lønn per årsverk utenom tiltak	5,4	4,5	4,7	3,6	2,7	2,2	2,9	4,5	3,7	5,9	5,0	4,4	4,5		
Sosiale utgifter mv., vekstbidrag ²⁾	0,0	-0,9	0,5	0,1	-2,0	0,4	0,5	0,4	0,0	1,3	-0,2	0,3	3,5	8,0	3,2
Produktinnsats	3,1	1,8	0,8	-0,4	1,6	1,8	1,9	2,6	3,0	2,6	1,5	5,1	2,7	0,8	3,2
Bruttoinvestering	-1,3	-1,8	-0,5	-1,7	-1,1	1,1	2,1	-1,2	0,1	2,4	1,0	3,6	3,3	1,6	0,9

¹⁾ Når det forekommer arbeidstidsforkortelser, må det korrigeres for endring i normalarbeidstid per full uke.

²⁾ Vekstbidrag utover årslønnsveksten fra endrede satser for arbeidsgiveravgift og kommunale pensjonspremier mv.

³⁾ Deflatoren for 2000 er påvirket av økt ferienesats pga. utvidet ferie fra 2001.

⁴⁾ Deflatoren for 2001 er påvirket av utvidet ferie, ny arbeidstidsavtale for lærere og økte kommunale pensjonspremier.

Vedlegg 7

Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner

Tabell 7.1 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra personlige skattytere¹⁾

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Kommuner	13,50	13,50	13,00	12,25	11,75	11,50	10,75	11,50	11,20	12,20
Fylkeskommuner	7,50	7,50	7,25	7,00	7,00	6,75	6,25	6,60	6,45	6,90
Kommuneforvaltningen	21,00	21,00	20,25	19,25	18,75	18,25	17,00	18,10	17,65	19,10
Fellesskatt	7,00	7,00	7,75	8,75	9,25	9,75	11,00	9,90	10,35	8,90
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

	2002 ²⁾	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ³⁾
Kommuner	12,40	13,00	13,20	13,20	13,30	12,25	12,05	12,80	12,80	11,30	11,60
Fylkeskommuner	1,90	3,24	2,60	3,00	2,90	2,70	2,65	2,65	2,65	2,65	2,65
Kommuneforvaltningen	14,30	16,24	15,80	16,20	16,20	14,95	14,70	15,45	15,45	13,95	14,25
Fellesskatt	13,70	11,76	12,20	11,80	11,80	13,05	13,30	12,55	12,55	14,05	13,75
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

¹⁾ Fra 1979 har maksimalsatsene vært brukt i samtlige kommuner og fylkeskommuner

²⁾ Den betydelige reduksjonen i den fylkeskommunale skattøren i 2002 er knyttet til sykehusreformen

³⁾ Forslag i Nasjonalbudsjettet 2012

Tabell 7.2 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra etterskuddspliktige skattytere¹⁾

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 ²⁾
Kommuner	7,00	7,00	5,50	5,50	4,75	4,25	0,00
Fylkeskommuner	4,00	4,00	4,00	2,75	2,50	2,50	0,00
Kommuneforvaltning	11,00	11,00	9,50	8,25	7,25	6,75	0,00
Fellesskatt	17,00	17,00	18,50	19,75	20,75	21,25	28,00
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

¹⁾ Tidsangivelsen for etterskuddsskatter gjelder inntektsår. Innbetalingen av etterskuddsskatt foretas året etter inntektsåret

²⁾ Kommunal/fylkeskommunal etterskuddsskatt ble omgjort til statlig skatt fra inntektsåret 1998 med budsjettvirkning i 1999.

Vedlegg 8

Definisjonskatalog

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget en indikator der endringer i sysselsetting målt i timeverk, produktinnsats i faste priser og brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vekter brukes de andelene som lønnskostnader (inkludert pensjonsutgifter), produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av samlede utgifter for de tre kostnadsartene. Den nevnte indikatoren fanger ikke opp endringer i andre utgiftsarter enn de som er nevnt ovenfor, for eksempel overføringer til private og renteutgifter.

Avskrivninger

Avskrivninger, som er et uttrykk for verdiforringelsen på kommunale anleggsmidler, føres i driftsregnskapet, men blir eliminert før regnskapsmessig resultat fastsettes. I brutto driftsresultat gis imidlertid avskrivningene resultateffekt, og kan følgelig brukes for sammenligning med det resultatorienterte regnskapssystem, som primært brukes i privat næringsliv. I KOSTRA blir det benyttet en lineær avskrivningsfunksjon der verdsettingen av kapitalen er basert på anskaffelseskostnaden. Det blir ikke korrigert for at inflasjon påvirker verdien av kapital som er anskaffet på forskjellige tidspunkt. I KOSTRA belastes avskrivninger den enkelte funksjonen (Kontoklasse 1, art 590). Avskrivningene har en motpost (funksjon 860, art 990), slik at de ikke får virkning for beregning av netto driftsresultat.

Brutto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter eksklusive renter og avdrag. Brutto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene. Se under begrepet "netto driftsresultat" i tillegg.

Brutto driftsresultat = Brutto driftsinntekter - brutto driftsutgifter

Brutto driftsinntekter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
(600..890)-690-790).

Brutto driftsutgifter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (((010..480)+590)-690-790).

Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge (BNP)

Verdiskapningen i samfunnet måles i nasjonalregnskapet ved bruttonasjonalproduktet. Ved internasjonale sammenlikninger benyttes vanligvis BNP pr. innbygger som en indikator for velstandsnivået i et land. I BNP for Fastlands-Norge medregnes kun fastlandsøkonomien, dvs. petroleumsvirksomhet og utenriksjøfart er holdt utenom.

Brutto investeringsutgifter

Brutto investeringsutgifter viser investeringsutgifter i investeringsregnskapet korrigert for fordelte utgifter og internsalg. Brutto investeringsutgifter omfatter alle utgifter til investeringer i fast eiendom, utgifter til vedlikehold etter GKRS sitt regelverk samt utgifter til annet inventar og utstyr. Denne definisjonen bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene (Kontoklasse:0, artene (010...500)-690-790).

Bruttorealinvestering

Verdien av anskaffelser av fast realkapital minus salg av fast realkapital. Anskaffelser av fast realkapital omfatter utgifter til kjøp av bygninger og anlegg, transportmidler, maskiner, utstyr, inventar mv.

Deflator

Veid samlet prisendring i kommunesektoren i prosent fra året før. I deflatoren inngår endringer i lønnskostnader, produktinnsats og bruttoinvesteringer. Deflatoren benyttes av Finansdepartementet og TBU ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter.

Driftsinntekter

Driftsinntektene er summen av skatteinntekter, rammetilskudd, øremerkede tilskudd til løpende drift og gebyrer/salgs- og leieinntekter. Det korrigeres for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp mv (690 og 790). Driftsinntektene er kontoklasse 1 (driftsregnskapet), alle funksjoner og artene ((600... 895) - 690 - 790). Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er "Internsalg". Definisjonen bygger på Kostra.

Driftsutgifter

Driftsutgiftene er summen av lønnsutgifter inkl. sosiale utgifter, inventar og utstyr til driftsformål, andre kostnader til driftsformål, stønader, subsidier og overføringer til stat/andre kommuner/andre fylkeskommuner. Driftsutgiftene er kontoklasse 1, alle funksjoner og artene (010...480) + 590 - 690 - 790. Art 590 er avskrivninger. Art 690 er "Fordelte utgifter" og art 790 er "Internsalg". Driftsutgiftene (brutto) viser således de samlede driftsutgiftene inkludert avskrivninger korrigert for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp. Definisjonen bygger på Kostra.

Eiendomsskatt

Ny lov om eiendomsskatt ble innført f.o.m. 1.1.2007. Det er kun kommuner som kan skrive ut eiendomsskatt. Eiendomsskatt kan skrives ut i "hele kommunen" eller i "klart avgrensede område som helt eller delvis er utbygd på byvis, eller der slik utbygging er i gang". Kommunene kan også velge å skrive ut eiendomsskatt bare på "verker og bruk". Utskriving av eiendomsskatt på verker og bruk kan også skje i tillegg til utskrivning av eiendomsskatt i områder utbygd på byvis. Kraftanlegg er eksempel på verk og bruk. Herunder hører også vassfall, inklusive kraftstasjoner, overføringsanlegg, fordelingsnett etc. Skatten skrives ut på grunnlag av takst over eiendommen. Skattesatsen må ligge i intervallet mellom 2 og 7 promille. Satsøkninger fra år til år er begrenset til to promilleenheter.

Fast realkapital

Omfatter både materiell produksjonskapital (boliger, andre bygninger, anlegg, transportmidler, maskiner, annet produksjonskapital, livdyr- og frukttrebestand mv.) og immateriell produksjonskapital (lete- og undersøkelseskostnader, EDB-software, varemerke og annen immateriell kapital). Lagerkapital og verdigjenstander (f.eks. edle metaller og antikviteter), som ikke kan brukes gjentatte ganger i produksjonen, regnes ikke som fast realkapital. Det gjør heller ikke naturkapital som ikke er produsert. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Frie inntekter

Frie inntekter er inntekter som kommunene kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Summen av ordinære skatter på inntekt og formue (eksklusive eiendomsskatt) og rammetilskudd inkluderes i inntektsbegrepet. Frie inntekter for ett år kan korrigeres for variasjoner utgiftsbehov (se under "korrigerede frie inntekter"). Utvikling i frie inntekter over flere år kan korrigeres for oppgaveendringer, prisutvikling og befolkningsutvikling.

Kapitalslit

Uttrykk for den verdiforringelse av realkapital som skjer i løpet av året. Kapitalslitet fremkommer ikke direkte fra kommuneregnskapet, men kan beregnes ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

Kapitalutgifter

Kapitalutgiftene omfatter kjøp av fast eiendom og anskaffelse av fast realkapital (bygninger og anlegg, utstyr og inventar).

Kommunalt konsum

Konsum i kommuneforvaltningen beregnes som summen av lønnskostnader, produktinnsats (inkl. reparasjoner og vedlikehold), kapitalslit, produktkjøp til husholdningene, driftsresultat i markedsrettet virksomhet for visse kapitler fratrukket gebyrer. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets definisjoner.

Kommuneforvaltningen

Kommuneforvaltningen er en sektor i nasjonalregnskapet og omfatter kommuner, fylkeskommuner, kommunale og fylkeskommunale foretak (KF/FKF), interkommunale selskaper (IKS) og kirkelige felleråd. Den gjelder likevel ikke den virksomhet som føres på KOSTRA-funksjonene 320, 330, 373 og 710. Dette regnes som markedsrettede aktiviteter og holdes utenfor forvaltningen. Se for øvrig vedlegg 5.

Korrigerede frie inntekter

Frie inntekter korrigeret for variasjon i utgiftsbehovet. Kommuner med ulik demografisk eller geografisk struktur, vil ha ulikt nivå på kostnadene ved produksjon av samme tjeneste. Indeks som brukes ved korrigering er kostnadsnøkkelen i inntektssystemet. Korrigerede frie inntekter beregnes både med og uten eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter i inntektsgrunnlaget.

KOSTRA

KOSTRA (KOMMune-STat-Rapportering) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. Informasjon om kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder registreres og sammenstilles for å gi relevant informasjon til beslutningstakere både nasjonalt og lokalt. Informasjonen skal tjene som grunnlag for analyse, planlegging og styring, og herunder gi grunnlag for å vurdere om nasjonale mål oppnås. KOSTRA skal forenkle rapporteringen fra kommunene til staten ved at data rapporteres bare en gang, selv om de skal brukes til ulike formål.

Langsiktig lånegjeld

Langsiktige lån har normalt lengre løpetid enn ett år. Lån beregnet for videreformidling til andre instanser/innbyggere, såkalte formidlingsutlån, inngår. Langsiktig gjeld er kontoklasse 2, kapittel (41...45), sektor (00...99). Data hentes fra kommunens balanseregnskap.

Løpende utgifter

Løpende utgifter er definert som lønnskostnader, produktinnsats (vareinnsats), produktkjøp til husholdninger, renteutgifter, overføringer fra kommuneforvaltningen til private og staten, samt utgifter til kommunale foretak.

Nasjonalregnskapet

Formålet med nasjonalregnskapsstatistikken er å gi et avstemt og helhetlig bilde av samfunnsøkonomien. Nasjonalregnskapet gir både en sammenfattet beskrivelse av økonomien under ett, og en detaljert beskrivelse av transaksjonene mellom de ulike deler av økonomien og mellom Norge og utlandet. Statistikk fra en rekke områder stilles sammen og bearbeides i nasjonalregnskapet. Det norske nasjonalregnskapet utarbeides i tråd med internasjonale retningslinjer, noe som sikrer sammenlignbarhet med andre land.

Det årlige realregnskapet gir tall for produksjon, produktinnsats, bruttoprodukt, inntektskomponenter og sysselsetting fordelt på næringer, og dessuten tall for konsum, investeringer, realkapital, eksport og import. Det institusjonelle sektorregnskapet beskriver alle økonomiske transaksjoner som berører de institusjonelle sektorene, det vil si finansielle foretak, ikke-finansielle foretak, offentlig forvaltning, husholdninger og utlandet.

Netto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, renter og avdrag. Forskjellen mellom brutto og netto driftsresultat viser hvor stor andel av kommunenes inntekter som går med til å betjene renter og avdrag. Netto driftsresultat viser hva kommunene og fylkeskommunene sitter igjen med til avsetninger og investeringer. Netto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene.

Netto driftsresultat = Brutto driftsresultat + resultat eksterne finansieringstransaksjoner + motpost avskrivninger

Brutto driftsresultat = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
((600..895)-690-790) - (((010..480)+590)-690-790).

Resultat eksterne finansieringstransaksjoner = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
(900+905+909+920) - (500+509+510+520).

Motpost avskrivninger = Kontoklasse 1, funksjon 860, art 990

Netto gjeld

Netto gjeld omfatter brutto gjeld (kortsiktig og langsiktig) fratrukket finansielle fordringer (bankinnskudd, aksjer og andeler mv.)

Nettofinansinvesteringer

Nettofinansinvesteringer (tidligere benevnt overskudd før lånetransaksjoner) er i nasjonalregnskapet definert som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens lån og avdrag er holdt utenom. Nettofinansinvestering, med tillegg for eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon.

Netto renter og avdrag

Netto renter og avdrag er differansen mellom brutto driftsresultat og netto driftsresultat. Se under begrepene "brutto driftsresultat" og "netto driftsresultat".

Nominell vekst

Vekst i løpende kroner fra et år til et annet, det vil si vekst som inkluderer prisstigning.

Næringsskatter

Overføringer til offentlig forvaltning fra innenlandske produsenter i form av skatter og avgifter som er knyttet til produksjonsvirksomheten, men som ikke varierer i takt med produksjonen av produkter. De viktigste næringsskattene er knyttet til utvinning av råolje og naturgass (produksjonsavgift, arealavgift mv.). Definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Nettofinansinvesteringer

Nettofinansinvesteringer er et overskuddsbegrep som brukes i nasjonalregnskapet og i statistikk om offentlige finanser. Det fremkommer som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet. Avdragsutgifter og realiserte og urealiserte gevinster på finansformuen er holdt utenom. Nettofinansinvesteringene, sammen med evt. omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Nettofinansinvesteringer ligger nært opp til begrepet overskudd før lån og avsetninger, som brukes i kommuneregnskapet. Forskjellen er at realiserte og urealiserte tap/gevinster på aksjer klassifisert som omløpsmidler (art 509/909) regnes med i beregningen av overskudd før lån og avsetninger.

Produksjonsskatter

Produksjonsskatter er summen av produktskatter og næringsskatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Tidligere betegnet som "vareinnsats". Det foreligger mer presise definisjoner, i første rekke for avgrensningene mot bruttoinvestering i fast realkapital og mot lønnskostnader. Produktinnsatsen gjelder anvendte, og ikke innkjøpte, varer og tjenester. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktskatter

Overføringer fra innenlandske produsenter til offentlig forvaltning i form av skatter og avgifter som varierer i takt med produksjonen av produkter, eller er knyttet til produkter på annen måte. De viktigste produktskattene er merverdiavgift, investeringsavgift, bilavgift og bensinavgift. Tidligere betegnet som "varetilknyttede avgifter". Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Realinvesteringer

Tilvekst i realkapital.

Realkapital

Denne posten inneholder alle transaksjoner knyttet til bruttoinvesteringer i realkapital og kapitaloverføringer, som resulterer i reallokering av formue. Med realkapital mener vi materiell og immateriell fast realkapital, lagerkapital, verdigjenstander, samt ikke-produsert kapital som naturkapital og immateriell produksjonskapital, som patenter mv. Kapitaloverføringer representerer overdragelse av finans- eller realkapitalformue uten noen form for motytelse. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Reell vekst

Vekst i faste priser fra et år til et annet, det vil si vekst eksklusive prisstigning. Se også under begrepet ”deflator”.

Samlede inntekter innenfor kommuneopplegget

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer fratrukket tilskudd til folketrygden. Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Samlede inntekter

Kommuneforvaltningens samlede inntekter er summen av samlede inntekter innenfor kommuneopplegget, øremerkede overføringer utenfor kommuneopplegget og renteinntekter. Se under ”samlede inntekter innenfor kommuneopplegget” for en nærmere definisjon av dette begrepet. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Skatt på inntekt og formue

Omfatter alle tvungne, ikke-gjengjeldte betalinger i kontanter eller naturalier som offentlig forvaltning og utlandet regelmessig pålegger institusjonelle enheters inntekt og formue, samt enkelte periodiske avgifter som beregnes på inntekt eller formue. Skatter på inntekt og formue deles inn i inntektsskatter, og andre løpende skatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Skattøre

Kommunale og fylkeskommunale skattøre angir hvilken andel av skatt på alminnelig inntekt for personlige skatteyttere som tilfaller henholdsvis kommuner og fylkeskommuner. Skattørene vedtas årlig av Stortinget ved behandling av statsbudsjettet.

Sysselsatte normalårsverk

Definert som antall heltidssysselsatte personer, pluss antall deltidssysselsatte omregnet til heltidssysselsatte. Antall sysselsatte normalårsverk for lønnstakere framkommer etter omregning til heltid med andel av full stilling eller dellønnsbrøk som vekter. Antall normalårsverk for selvstendige er beregnet med basis i arbeidstid for mannlige selvstendige.

Sysselsatte personer

Antall personer som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsvirksomhet. Sysselsatte personer omfatter personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangs militær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv. Utenlandske lønnstakere i innenlandsk produksjonsvirksomhet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide og

innleide skip, er også inkludert i sysselsettingsbegrepet. Sysselsatte personer er gjennomsnittstall over et år (eller kvartal), og er fordelt på næring, yrkesstatus (lønnstakere eller selvstendige), og kjønn.

Utførte timeverk

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter. Antall utførte timeverk er også påvirket av kalendermessige forhold (bevegelige helligdager og skuddår). Antall arbeidsdager vil kunne variere med inntil 3 dager fra ett år til neste pga slike kalendermessige forhold.

Utgifter i kommunesektoren

Summen av løpende utgifter og kapitalutgifter. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Vedlegg 9

Utvalgte hovedtall for kommuneforvaltningen

Tabell 9.1 *Utgifter, bruttoprodukt og konsum i kommuneforvaltningen i prosent av bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge*

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010*
Utgifter i alt	22,4	22,0	21,7	21,7	21,5	21,4	21,8	21,5	22,7	18,8	19,3	18,5	17,8	17,5	17,8	18,8	19,9	20,1
Bruttoprodukt	13,5	13,4	13,2	13,4	13,1	13,3	13,5	13,5	14,0	11,3	11,4	11,0	10,7	10,4	10,3	10,8	11,5	11,7
Konsum	15,4	15,3	15,0	15,1	14,9	15,2	15,4	15,5	16,4	13,0	13,4	13,0	12,6	12,4	12,4	13,1	14,0	14,3

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 9.2 *Syssetting i kommuneforvaltningen*

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010*
Utførte timeverk	577,8	588,0	590,5	604,2	611,0	625,8	636,3	633,6	633,3	506,3	494,8	497,5	501,6	508,2	524,4	542,7	557,6	566,4
I pst. av utførte timeverk i alt	18,7	18,8	18,7	18,8	18,6	18,6	18,7	18,8	19,0	15,3	15,3	15,1	15,0	14,7	14,6	14,6	15,3	15,4
Sysselsatte personer (1000)	463,6	474,1	484,9	496,4	505,3	519,2	531,4	536,1	549,4	450,9	450,3	446,0	447,5	460,6	472,9	489,5	506,3	516,6
Sysselsatte normalårsverk (1000)	358,9	366,4	373,6	382,0	388,2	397,6	405,8	409,2	415,0	335,0	334,4	330,1	332,6	340,6	351,5	362,9	375,1	378,5

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedlegg 10**Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner 1999-2010. Hovedtall for drift, investering og finansiering 1991-2010***Tabell 10.1 Hovedtall for drift, investering og finansiering. Millioner kroner*

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
DRIFT												
1. Driftsinntekter	227 408	241 237	251 413	212 406	221 711	231 540	246 441	269 225	282 535	306 267	335 569	357 564
2. Driftsutgifter	218 842	231 302	241 793	205 695	216 068	221 154	232 973	249 164	268 104	294 658	319 503	337 734
3. Brutto driftsresultat (1-2)	8 566	9 935	9 620	6 711	5 643	10 385	13 468	20 061	14 431	11 610	16 066	19 830
4. Nito renter	-230	-1 409	62	-516	-1 664	-954	-2 060	-2 019	-544	2 245	-2 884	-1 493
5. Nito avdrag	6 616	7 228	7 356	6 057	5 979	6 234	6 654	7 188	7 819	8 181	8 906	9 950
6. Netto driftsresultat (3-4-5)	2 180	4 116	2 202	1 170	1 328	5 105	8 874	14 892	7 156	1 184	10 044	11 374
INVESTERINGER												
7. Brutto investeringsutgifter	26 565	26 189	31 104	29 546	31 068	29 472	26 474	28 832	34 971	39 530	43 849	48 139
8. Tilskudd, refusjon, salg av fast eiendom	7 272	7 947	12 024	7 860	7 697	7 053	6 970	8 955	8 957	7 119	8 560	9 907
FINANSIERING												
9. Overskudd for lån (3-4-7+8)	-10 497	-6 898	-9 522	-14 459	-16 065	-11 080	-3 976	2 203	-11 040	-23 047	-16 339	-16 909
10. Bruk av lån netto	16 245	21 540	23 760	9 761	18 161	17 246	18 285	16 611	21 154	23 197	28 709	31 283
11. Netto premieavvik					-1 816	-1 870	293	-2 412	-2 820	-4 477	-2 802	-3 841
12. Netto anskaffelse av midler (10+8+6+7+11)	-775	7 974	6 882	-10 755	-3 884	-1 938	7 948	9 214	-524	-12 507	662	583
Netto driftsresultat i % av dr.inntektene	1,0	1,7	0,9	0,6	0,6	2,2	3,6	5,5	2,5	0,4	3,0	3,2

Vedlegg 11

Produksjonsindekser for kommunale tjenester for 2010

Det er i tidligere rapporter fra utvalget blitt presentert beregninger av en produksjonsindeks for kommunale tjenester basert på KOSTRA-data for årene 2000-2009. Produksjonsindeksen er et samlemål på kommunenes tjenesteproduksjon basert på indikatorer for tjenestetilbudet for de ulike sektorer. Dette vedlegget rapporter oppdaterte beregninger av produksjonsindeksen basert på data for 2010.

Den produksjonsindeksen som beregnes er basert på delindekser for barnehage, grunnskole, primærhelsetjeneste, pleie og omsorg, barnevern, sosialkontortjenester og kultur. De øvrige sektorer (administrasjon, teknisk sektor, samferdsel, bolig og næring) er utelatt fordi det er vanskelig å finne gode indikatorer på tjenesteproduksjonen. De tjenestene som er inkludert i totalindeksen utgjorde om lag 75 prosent av kommunenes brutto driftsutgifter i 2010.

Tabell 11.1 gir en oversikt over kriterier og vekter i delindeksene og hvilken vekt de enkelte delindekser har i totalindeksen. Den produksjonsindeksen som beregnes for 2010 består i hovedsak av de samme indikatorene som den nye og forbedrede produksjonsindeksen som først ble rapportert i utvalgets rapport fra april 2009 (kapittel 3). Vektene i delindeksene og totalindeksen er imidlertid oppdatert i forhold til utviklingen i budsjettandeler. I alt 372 kommuner har levert tilstrekkelige data til å kunne inngå i analysen for 2010. Det er høyere enn i tilsvarende analyse for 2009 som omfattet 346 kommuner.

Tabell 11.2 rapporterer sektorindekser, samlet produksjonsindeks og korrigert inntekt for de 372 kommunene som inngår i analysen, samt fylkesvise gjennomsnitt. Både sektorindekser, samlet produksjonsindeks og korrigert inntekt er normalisert slik at veide gjennomsnitt (med antall innbyggere som vekter) er lik 100 for de 372 kommunene som inngår i analysen. Også de fylkesvise gjennomsnittene er veid med innbyggertall som vekter. I tillegg vises netto driftsresultat for 2010. For sektorindeksene og samlet produksjonsindeks indikerer en indeksverdi over 100 at tjenestetilbudet er bedre enn gjennomsnittet, mens en verdi lavere enn 100 indikerer at tjenestetilbudet er dårligere enn landsgjennomsnittet. En verdi på 110 indikerer for eksempel at tjenestetilbudet er 10 prosent bedre enn landsgjennomsnittet.

Det bør understrekes at produksjonsindeksene sier noe om nivået på produksjonen i forhold til størrelsen på målgruppen, og at de i seg selv ikke sier noe om hvor effektiv den enkelte kommune er. For at totalindeksen skal si noe om effektivitet må den relateres til hvor store ressurser den enkelte kommune disponerer, og delindeksene kan bare si noe om effektivitet dersom de relateres til hvor store ressurser som er allokert til den enkelte sektor sett i forhold til målgruppen. En kommune med samlet produksjonsindeks lavere enn 100 vil kunne være effektiv dersom produksjonen er høy relativt til de ressurser kommunen disponerer, og en kommune med delindeks lavere enn 100 vil kunne være effektiv dersom produksjonen er høy relativt til mengden av ressurser som er allokert til sektoren.

Tabell 11.1 Oversikt over indikatorer og vektorer i delindeksene og i samlet produksjonsindeks, 2009

Sektor/ Indikator	Vekt
Barnehage	
Korrigerte oppholdstimer i kommunale og private barnehager i forhold til antall barn 0-5 år (alderskorrigert)	0,8
Antall m ² leke og uteareal per barn i alle barnehager	0,1
Andel ansatte med førskolelærerutdanning	0,1
Grunnskole	
Grunnskolepoeng	0,752
Læringsmiljø	0,141
Antall PC per elev i grunnskolen	0,047
Andel innbyggere i alderen 6-9 år med plass i kommunale SFO	0,030
Andel av brukerne av kommunale SFO med fulltidsplass	0,030
Primærhelsetjeneste	
Antall timer per uke av leger i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,430
Antall timer per uke av fysioterapeuter i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,373
Antall timer per uke av helsesøstere i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,197
Pleie og omsorg	
Mottakere av hjemmetjenester i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,398
Beboere i institusjon i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,402
Andelen av institusjonsplasser som er i enerom	0,101
Andel mottakere av hjemmetjenester med minst to tjenester	0,099
Barnevern	
Barn omfattet av barnevernsundersøkelse i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,263
Barn 0-17 år omfattet av tiltak i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,537
Andel ansatte med fagutdanning	0,200
Sosialkontortjenester	
Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp i forhold til behovskorrigert innbyggertall	0,500
Gjennomsnittlig utbetaling per stønadsmåned	0,500
Kultur	
Bokbestand ved bibliotekene per innbygger	0,247
Utlån av bøker per innbygger	0,247
Antall kinoseter (antall forestillinger * antall seter) per innbygger	0,046
Besøk kino per innbygger	0,046
Støtte til aktivitetstilbud til barn og unger per innbygger 6-18 år	0,414
Samlet indeks	
Barnehager	0,158
Grunnskole	0,289
Primærhelsetjeneste	0,051
Pleie og omsorg	0,360
Barnevern	0,033
Sosialkontortjenester	0,060
Kultur	0,049

Tabell 11.2 Produksjonsindekser, frie inntekter per innbygger korrigert for variasjoner i utgiftsbehov, og nettodriftsresultat. Landsgjennomsnitt=100 for produksjonsindeksene og korrigert inntekt. Netto driftsresultat oppgitt i prosent av samlede driftsinntekter. Tall fra 2010

Kommune	Barne- age	Grunn- skole	Prim.- helse	Pleie/ oms.	Barne- vern	Sosial- kontor	Kultur	Samlet	Korr. innt.	Netto dr.res.
101 Halden	100.2	98.7	98.8	106.2	94.8	118.6	45.5	100.1	97.9	-0.8
104 Moss	98.4	105.2	99.3	98.1	78.6	106.7	44.8	97.5	97.1	1.8
105 Sarpsborg	95.4	97.1	89.4	93.2	91.3	101.9	59.7	93.3	95.9	2.9
106 Fredrikstad	100.4	97.4	94.4	100.3	92.5	89.6	84.9	97.5	95.1	-0.5
111 Hvaler	122.2	92.1	93.1	106.1	149.4	125.1	27.3	102.8	92.7	8.4
118 Aremark	85.7	102.1	97.3	123.8	85.6	142.8	110.3	109.3	102.3	0.7
119 Marker	88.1	96.5	104.1	97.6	149.2	145.6	139.5	102.9	93.4	2.6
122 Trøgstad	106.4	95.6	88.6	98.8	127.8	77.5	84.6	97.6	91.4	3.5
123 Spydeberg	101.1	101.9	99.8	101.8	117.6	125.0	202.5	108.5	96.9	1.3
124 Askim	96.9	99.5	82.8	109.6	116.5	86.7	104.9	101.9	99.8	2.4
125 Eidsberg	92.7	95.9	85.4	87.0	91.4	107.2	90.5	92.0	90.8	-0.1
127 Skiptvet	94.6	98.5	90.8	83.5	117.5	94.2	110.7	93.2	100.0	1.7
128 Rakkestad	96.9	93.8	95.7	96.0	124.4	89.0	85.2	95.5	89.9	1.8
135 Råde	105.3	96.5	87.2	108.9	150.5	88.2	41.7	100.5	90.8	0.8
136 Rygge	104.4	99.0	83.1	107.0	96.4	96.0	48.1	99.1	98.3	0.7
137 Våler	114.7	101.2	89.3	109.8	125.0	103.0	54.0	104.4	91.8	-1.8
138 Hobøl	110.2	100.1	108.5	83.6	131.0	85.6	90.8	96.0	95.4	-0.3
Østfold	99.5	98.5	92.9	99.5	99	100	71.8	97.5	95.7	
211 Vestby	108.0	103.5	83.7	104.8	103.0	84.8	55.0	100.1	95.2	2.3
213 Ski	106.5	101.0	97.8	104.1	88.1	91.7	76.0	100.6	94.6	2.4
214 Ås	109.9	104.6	83.8	104.0	70.4	76.8	79.6	100.0	94.9	2.5
215 Frogn	102.2	100.8	100.7	91.9	100.3	85.8	37.9	93.9	97.5	2.4
216 Nesodden	107.3	102.2	90.0	86.7	84.8	98.3	60.0	94.0	94.9	5.8
217 Oppedal	104.8	106.3	104.0	96.5	93.2	100.5	64.5	99.6	100.4	2.9
219 Bærum	101.0	103.8	103.7	97.7	73.8	94.2	67.3	97.7	106.1	2.1
220 Asker	101.6	103.3	91.2	99.6	79.2	88.7	77.2	98.1	105.1	7.5
221 Aurskog-Høland	97.8	97.6	89.1	102.5	107.0	113.3	44.8	97.7	90.8	0.1
226 Sørum	108.8	99.0	83.9	92.9	125.5	67.9	78.5	95.6	97.7	0.9
227 Fet	97.3	98.0	76.0	78.4	108.8	96.7	42.8	87.4	95.6	3.5
228 Rælingen	101.6	102.8	85.3	90.3	108.3	93.6	37.9	93.7	94.6	0.9
229 Enebakk	102.8	103.0	95.5	83.3	95.5	92.2	84.2	93.7	91.8	-0.9
230 Lørenskog	97.0	103.3	91.9	95.9	65.8	105.9	62.4	95.9	96.8	7.6
231 Skedsmo	101.5	101.6	91.2	101.1	75.5	122.1	58.1	99.1	96.3	2.4
233 Nittedal	105.0	100.7	82.4	89.1	109.0	79.0	39.4	92.3	97.8	5.5
234 Gjerdrum	106.2	98.7	75.6	81.1	90.0	77.8	48.8	88.4	95.6	6.1
235 Ullensaker	112.1	98.5	84.5	86.9	89.0	95.3	60.0	93.4	94.6	0.7
236 Nes	97.4	100.7	76.7	98.0	94.1	81.7	46.5	93.9	93.5	6.8
237 Eidsvoll	100.3	95.9	74.4	84.9	102.9	90.1	37.4	88.6	90.9	4.4
238 Nannestad	97.4	93.2	79.4	88.2	125.6	87.8	49.2	90.1	89.9	3.7
239 Hurdal	89.4	95.2	115.4	78.9	155.7	83.0	51.7	88.7	97.5	5.2
Akershus	102.7	101.8	91.7	95.5	87.5	94.4	61.2	96.2	98.5	
301 Oslo	93.4	102.1	104.0	101.7	83.4	93.0	197.9	104.1	101.3	1.1
402 Kongsvinger	101.3	97.2	92.2	90.2	122.0	118.9	50.4	95.0	95.4	0.6
403 Hamar	109.0	100.0	112.7	102.5	88.6	104.6	202.5	107.9	98.7	4.5
412 Ringsaker	96.6	98.8	99.8	104.1	94.1	121.7	62.1	99.8	92.9	0.6
415 Løten	96.5	102.6	119.8	120.4	132.2	109.3	64.6	108.4	90.8	3.0
417 Stange	103.4	99.9	102.4	98.1	78.8	94.0	64.9	97.1	92.4	3.5
418 Nord-Odal	101.0	96.9	108.2	98.6	112.1	128.7	57.4	99.3	96.5	0.8
420 Eidskog	103.1	98.7	99.8	107.9	129.4	136.8	32.8	102.9	98.3	3.0

423	Grue	96.3	99.6	96.9	96.6	135.1	122.2	40.7	97.6	102.2	-0.7
425	Åsnes	97.8	95.5	120.1	105.4	133.6	151.5	159.1	108.6	99.0	-0.1
426	Våler	90.5	103.0	126.6	106.1	153.8	128.6	90.5	106.1	102.9	-1.1
427	Elverum	105.7	95.8	118.3	93.1	104.0	113.0	45.4	96.5	94.5	0.8
428	Trysil	91.9	97.3	124.3	105.4	147.0	109.6	72.3	102.0	101.3	-0.4
429	Åmot	97.0	104.3	114.3	111.3	149.4	149.2	140.1	112.2	113.4	-2.0
430	Stor-Elvdal	95.0	106.0	134.9	136.1	211.5	150.9	83.8	121.8	97.5	3.3
432	Rendalen	94.3	92.0	160.4	116.0	101.0	140.6	237.5	114.9	119.8	4.7
434	Engerdal	85.8	104.4	197.8	115.3	129.5	100.0	160.1	113.4	107.3	2.5
436	Tolga	93.1	102.0	134.2	115.5	82.8	164.4	186.0	114.3	103.2	1.6
437	Tynset	97.4	100.1	124.0	95.8	113.6	151.9	84.4	102.3	107.2	1.4
439	Folldal	98.7	103.0	163.7	109.6	82.1	143.2	176.6	113.1	106.9	-0.6
441	Os	86.4	98.2	141.3	106.0	129.3	117.0	129.4	105.1	101.3	3.2
	Hedmark	100.6	98.9	111.1	102	108.9	118.6	93.5	102.2	97.1	
501	Lillehammer	105.1	97.1	99.7	93.4	98.0	104.7	64.6	96.1	97.3	4.4
502	Gjøvik	99.8	98.7	119.2	92.6	87.4	108.3	93.1	97.7	95.1	3.6
511	Dovre	96.6	99.5	113.8	120.3	144.2	177.7	155.4	116.3	98.6	-0.4
513	Skjåk	94.9	94.9	136.5	125.3	82.3	151.1	133.0	112.7	117.3	7.6
514	Lom	72.3	96.7	118.4	129.7	73.4	120.2	155.9	109.1	99.9	4.0
515	Vågå	94.6	95.1	130.3	120.5	140.0	141.9	94.7	110.3	111.1	3.9
516	Nord-Fron	82.6	95.9	123.0	103.2	130.3	110.2	107.6	100.4	108.3	3.9
517	Sel	85.9	96.8	106.0	92.9	133.5	161.6	109.5	100.1	96.3	5.9
519	Sør-Fron	89.0	95.7	171.0	125.7	118.6	102.9	75.4	109.4	108.2	0.3
520	Ringebu	88.6	92.3	110.7	88.2	96.2	95.3	73.1	90.6	102.2	4.2
521	Øyer	95.1	98.9	118.7	91.9	125.1	126.7	63.3	97.7	99.1	2.3
528	Østre Toten	95.6	96.6	107.2	88.8	91.2	102.6	53.1	92.3	90.8	0.3
529	Vestre Toten	89.2	96.5	111.3	101.1	96.2	113.0	42.2	96.1	91.7	-0.3
532	Jevnaker	91.9	100.0	45.0	91.9	131.6	91.2	69.2	92.1	90.9	2.4
533	Lunner	96.6	99.6	97.9	84.8	100.2	127.4	61.5	93.7	93.6	3.4
534	Gran	94.1	96.6	103.2	101.4	113.3	126.0	67.6	99.2	91.7	2.5
536	Søndre Land	91.8	97.6	128.0	136.6	143.9	83.2	75.4	111.7	97.5	1.8
538	Nordre Land	91.4	94.4	121.0	127.5	169.8	87.5	70.5	108.1	99.5	4.4
540	Sør-Aurdal	80.7	96.1	124.3	110.6	107.1	118.1	215.7	107.8	100.3	3.8
541	Etnedal	78.0	100.9	173.3	120.7	126.6	177.7	117.6	114.4	104.5	1.2
542	Nord-Aurdal	88.8	98.5	112.5	88.7	114.2	149.7	161.9	101.0	98.1	5.1
544	Øystre Slidre	90.7	100.4	104.1	109.0	90.1	169.7	146.6	108.3	105.4	9.5
545	Vang	93.7	102.7	147.7	135.7	131.9	139.6	82.3	117.6	141.7	8.9
	Oppland	94.6	97.4	111.1	100	107.9	115.8	83.4	99.4	97.2	
602	Drammen	100.2	102.9	106.5	108.2	110.2	88.4	78.6	102.7	93.7	3.4
604	Kongsberg	103.8	101.9	114.4	101.3	93.8	104.5	57.0	100.3	102.5	2.5
605	Ringerike	96.8	102.3	106.3	95.9	85.8	97.3	55.0	96.1	95.2	0.1
612	Hole	109.3	112.1	80.2	105.1	146.2	89.3	53.9	104.5	103.2	-5.1
615	Flå	88.6	98.2	200.8	94.5	77.8	125.5	93.6	101.3	111.6	5.8
617	Gol	93.5	99.2	123.1	91.1	168.7	118.5	104.7	100.5	98.8	2.9
618	Hemsedal	95.2	103.2	176.4	96.9	174.2	104.9	166.1	109.1	107.3	-1.3
619	Ål	100.1	98.3	150.3	101.3	136.6	124.2	141.3	107.4	106.8	8.9
620	Hol	102.2	110.8	157.0	113.0	128.9	62.6	134.1	111.3	129.0	1.9
622	Krødsherad	111.0	103.0	104.3	131.6	107.7	153.3	72.3	116.3	101.0	-0.5
623	Modum	94.5	100.9	106.2	108.7	95.4	89.6	46.2	99.3	95.4	-0.1
624	Øvre Eiker	93.5	98.4	109.5	84.7	104.0	103.1	82.5	93.0	90.9	1.4
625	Nedre Eiker	96.5	100.2	79.2	88.6	120.3	115.8	54.1	93.8	90.8	1.4
626	Lier	108.8	103.5	93.1	84.1	109.1	118.8	37.1	94.8	95.6	2.3
627	Røyken	104.9	100.4	85.4	84.8	83.9	59.2	26.5	88.1	93.7	3.3
628	Hurum	106.8	99.5	84.7	83.7	133.4	141.3	43.0	95.3	90.8	-1.4

631	Flesberg	88.6	112.0	111.5	119.4	148.7	107.2	103.6	111.4	102.6	3.0
632	Rollag	83.8	115.9	121.8	115.9	107.3	64.3	106.5	107.1	133.3	3.7
633	Nore og Uvdal	84.5	101.8	158.1	122.4	106.1	83.8	308.8	118.4	150.6	5.1
	Buskerud	100.3	102.2	104.3	97.8	107.8	98.7	66.5	98.7	96.7	
701	Horten	99.8	94.7	77.8	87.2	128.8	108.5	72.4	93.0	89.9	0.5
702	Holmestrand	106.9	100.4	99.4	89.3	104.5	95.3	47.6	94.7	92.8	6.3
704	Tønsberg	109.5	100.6	87.3	98.1	97.8	105.1	122.6	101.7	92.7	-1.4
706	Sandefjord	102.4	100.7	94.2	86.9	86.9	100.6	117.4	96.1	91.8	6.5
709	Larvik	106.4	99.8	92.3	91.0	99.6	81.2	96.8	96.1	90.8	-0.2
711	Svelvik	103.6	104.4	98.1	100.9	118.9	102.4	66.8	101.2	90.8	1.9
713	Sande	104.8	102.4	92.8	86.2	129.6	87.2	71.3	95.0	90.8	2.9
714	Hof	115.3	106.4	85.1	100.3	132.8	79.7	61.1	101.6	95.6	2.4
716	Re	98.7	92.7	90.0	83.8	161.6	90.9	46.9	90.4	93.7	2.3
719	Andebu	97.4	102.1	75.8	83.9	139.5	88.5	48.3	91.4	90.9	0.0
720	Stokke	104.5	102.7	94.5	89.1	95.0	99.6	68.7	95.6	90.8	4.4
723	Tjøme	100.5	100.2	84.5	99.2	102.1	106.8	65.1	97.9	92.7	-1.8
728	Lardal	103.1	99.9	115.8	113.1	133.1	138.8	448.8	126.6	98.5	1.4
	Vestfold	104.6	99.8	90.1	91	106.5	97.3	96.6	96.9	91.7	
805	Porsgrunn	107.0	104.2	97.9	104.5	104.7	91.8	85.9	102.8	97.1	0.4
806	Skien	98.9	97.2	84.2	94.0	111.0	105.0	78.0	95.7	94.3	-2.7
807	Notodden	100.2	98.9	93.6	105.6	108.6	111.9	60.2	100.5	98.5	1.8
811	Siljan	102.0	95.9	94.6	80.7	113.1	93.6	158.1	94.9	98.7	8.1
814	Bamble	97.2	99.9	93.8	78.5	101.4	123.4	57.3	91.0	98.5	2.9
815	Kragerø	106.6	102.3	103.6	100.0	136.0	130.1	76.8	103.9	96.4	-1.2
817	Drangedal	86.3	95.0	85.4	98.0	157.5	119.7	93.3	97.8	95.8	-1.2
819	Nome	99.0	97.6	120.4	109.9	138.1	132.6	118.7	108.0	103.3	1.8
821	Bø	100.3	103.6	115.4	108.5	102.9	145.0	124.0	109.0	97.5	2.5
822	Sauherad	89.3	93.6	119.6	86.2	114.8	100.6	59.5	91.1	98.8	-1.5
826	Tinn	113.7	103.9	115.7	108.0	123.6	104.8	151.8	110.6	128.4	5.5
828	Seljord	88.8	95.0	134.0	104.9	118.3	144.4	112.8	104.3	108.4	1.5
829	Kviteseid	91.1	94.9	134.9	104.3	88.6	144.4	92.0	102.4	102.7	10.6
830	Nissedal	94.0	93.6	170.6	108.0	129.6	91.8	66.5	102.5	127.5	-5.8
831	Fyresdal	79.8	104.2	118.1	129.9	63.5	87.8	287.0	116.6	136.9	12.5
834	Vinje	103.4	98.7	168.1	113.2	132.1	128.3	144.1	113.4	154.2	9.0
	Telemark	100.7	99.7	99.2	98.7	112.8	110	87.4	100	100	
901	Risør	93.8	99.0	103.2	95.0	112.2	117.3	90.3	98.1	97.1	2.9
904	Grimstad	100.4	100.7	89.5	100.6	95.7	113.3	94.8	100.3	94.8	1.6
906	Arendal	95.4	97.5	90.2	107.2	100.0	101.7	70.9	99.3	93.4	2.1
911	Gjerstad	99.9	111.9	115.4	159.1	94.6	162.6	74.0	127.6	98.5	10.8
912	Vegårshei	93.8	106.6	100.3	155.1	107.1	75.1	156.7	122.0	102.4	-4.2
914	Tvedestrand	100.8	102.6	142.8	104.4	175.4	141.6	46.9	107.3	89.9	1.1
919	Froland	89.7	96.0	81.4	109.0	109.8	124.4	58.6	99.3	97.3	6.9
926	Lillesand	97.5	99.6	105.3	106.9	92.9	95.1	60.8	99.7	99.0	3.7
928	Birkenes	87.1	95.7	107.8	107.3	118.6	65.4	99.6	98.2	92.6	0.6
929	Åmli	84.2	89.4	130.2	117.7	217.3	78.0	111.5	105.5	113.8	4.1
935	Iveland	112.2	96.0	111.3	115.3	121.0	87.3	62.0	104.9	125.1	10.6
937	Evje og Hornnes	84.4	103.1	107.6	142.5	118.4	96.6	128.0	115.7	94.3	4.0
938	Bygland	110.5	101.5	133.2	140.8	175.7	104.3	270.0	129.6	127.0	4.9
940	Valle	118.5	107.4	179.0	133.7	65.3	144.2	204.4	127.7	171.0	3.6
	Aust-Agder	96.3	99.2	99.2	109.2	108	106.7	83	102.3	96.7	
1001	Kristiansand	101.5	99.9	99.0	99.4	95.9	102.2	119.4	100.9	100.2	1.1
1002	Mandal	94.6	101.8	97.8	103.7	112.6	98.1	39.0	98.2	90.8	3.3
1003	Farsund	96.5	97.4	90.2	105.4	85.6	108.2	73.3	98.8	96.1	1.8
1004	Flekkefjord	85.5	97.5	113.4	99.0	106.8	72.6	75.9	94.6	97.3	1.7

1014	Vennesla	86.4	95.9	85.7	96.5	119.1	129.4	62.0	95.3	99.3	4.0
1017	Songdalen	91.2	97.7	89.5	94.8	106.8	114.8	61.0	94.8	93.6	1.5
1018	Søgne	87.3	94.4	92.4	99.3	86.8	94.1	73.4	93.6	97.0	0.5
1021	Marnardal	84.5	100.7	122.9	101.3	134.9	81.2	156.4	102.2	111.1	9.1
1026	Åseral	74.0	91.6	254.8	146.3	135.4	87.6	210.2	123.6	190.6	18.7
1027	Audnedal	88.1	93.8	100.4	97.6	131.8	57.0	131.6	95.5	105.5	8.4
1029	Lindesnes	90.2	94.1	99.0	91.6	156.0	102.3	51.8	93.4	93.6	3.3
1032	Lyngdal	90.3	95.1	79.2	81.9	103.3	120.1	115.1	91.7	89.9	-0.9
1037	Kvinesdal	80.6	98.1	99.5	93.9	64.4	102.4	84.0	92.2	118.8	7.5
1046	Sirdal	78.7	103.6	159.9	102.8	89.8	123.4	267.4	111.0	231.4	13.4
Vest-Agder		95.1	98.6	98.3	98.8	100.9	102.9	97.5	98.4	100.5	
1102	Sandnes	100.1	97.8	80.5	80.5	89.0	90.2	71.9	89.1	97.5	1.0
1103	Stavanger	99.6	101.4	88.2	107.8	84.4	95.0	135.8	103.4	107.5	0.5
1106	Haugesund	100.6	98.7	94.7	96.7	98.1	112.0	126.6	100.2	94.9	-0.9
1112	Lund	89.4	95.4	119.6	98.0	161.7	108.2	214.8	105.6	95.8	0.5
1114	Bjerkreim	89.5	90.5	89.1	122.2	159.2	119.9	194.3	110.8	98.7	0.0
1119	Hå	82.0	93.8	86.4	105.2	92.1	88.0	101.9	95.6	92.7	6.6
1120	Klepp	92.8	97.3	84.2	85.1	96.5	71.0	91.0	89.6	94.6	2.7
1121	Time	99.6	98.0	80.8	88.6	111.6	91.1	83.8	93.4	94.0	6.3
1122	Gjesdal	89.2	97.6	73.8	82.1	109.2	118.9	116.4	92.2	96.2	1.0
1124	Sola	109.3	103.7	90.7	95.3	93.0	96.0	76.1	98.7	102.3	0.7
1127	Randaberg	103.7	102.3	84.6	90.6	108.3	117.0	88.1	97.9	101.4	-2.5
1129	Forsand	88.5	95.5	140.3	100.6	237.7	113.7	185.2	108.9	191.3	10.7
1130	Strand	92.8	93.1	95.5	79.2	133.3	105.0	68.6	89.2	97.0	0.3
1133	Hjelmeland	102.9	99.2	114.9	109.7	166.1	102.0	105.2	107.2	129.2	9.7
1134	Suldal	97.7	101.6	132.0	113.7	129.7	138.9	291.8	119.4	167.8	10.8
1135	Sauda	109.7	101.3	111.5	91.0	138.4	153.7	81.1	103.1	122.3	-0.4
1141	Finnøy	102.8	90.0	99.4	89.2	128.6	90.4	158.0	97.0	112.7	0.2
1142	Rennesøy	97.2	103.2	84.8	100.8	84.6	86.5	139.0	100.5	101.4	0.8
1145	Bokn	87.7	113.4	120.6	99.4	88.3	70.3	195.2	105.1	134.0	3.7
1146	Tysvær	97.1	96.7	87.5	105.1	126.1	130.7	70.6	101.1	124.4	0.6
1149	Karmøy	93.2	97.1	63.1	93.7	84.7	78.7	102.5	92.2	95.0	-0.8
1160	Vindafjord	91.2	96.5	94.5	95.7	118.1	91.6	53.2	93.6	100.0	4.9
Rogaland		98.1	99	85.9	96.2	96.3	96.2	108.4	97.4	102.3	
1201	Bergen	100.9	102.4	97.2	100.2	92.7	90.1	150.2	102.3	96.4	1.6
1211	Etne	89.2	94.8	89.6	98.8	69.4	88.0	91.4	93.6	103.6	2.9
1216	Sveio	97.1	94.9	104.0	95.6	123.5	101.0	87.2	97.0	94.6	2.9
1221	Stord	100.4	96.8	91.5	88.4	82.7	121.8	41.0	92.4	93.7	-1.1
1222	Fitjar	80.3	96.5	102.7	102.3	64.7	89.5	93.8	94.6	107.9	1.6
1223	Tysnes	86.3	96.0	140.3	107.5	121.2	122.6	74.3	102.3	105.3	0.7
1224	Kvinnherad	94.3	95.4	102.9	95.4	125.5	95.1	99.0	96.8	106.4	4.6
1227	Jondal	91.7	94.4	174.3	166.6	132.0	105.0	115.3	126.7	118.8	2.2
1228	Odda	103.2	102.3	131.7	88.0	125.8	131.5	121.7	102.4	135.2	0.1
1231	Ullensvang	87.2	103.1	130.8	106.3	104.9	68.8	111.9	101.5	105.4	1.4
1233	Ulvik	99.4	116.7	243.5	112.3	93.9	143.7	282.3	127.8	162.5	11.0
1234	Granvin	100.5	105.0	165.1	124.7	84.7	127.4	117.6	115.6	111.5	-1.7
1235	Voss	95.7	96.7	104.4	116.8	100.5	115.3	52.8	103.2	97.0	-1.6
1238	Kvam	92.6	96.7	129.8	97.1	122.4	122.1	128.3	101.9	105.1	1.9
1241	Fusa	90.0	104.0	117.4	106.5	65.2	54.5	76.4	97.5	103.1	-0.6
1242	Samnanger	95.9	107.1	102.7	104.2	113.7	114.8	131.7	106.0	119.7	1.0
1243	Os	103.8	99.5	79.8	81.4	88.9	78.3	55.0	88.9	91.8	3.3
1244	Austevoll	102.5	90.2	97.4	95.6	68.2	76.3	32.0	90.0	108.5	3.1
1245	Sund	99.2	96.4	77.5	88.8	102.8	113.7	87.1	94.1	96.1	-1.7
1246	Fjell	110.2	102.7	85.0	76.2	104.0	93.8	59.7	91.0	91.8	-0.7

1247	Askøy	104.8	98.9	78.9	95.7	102.0	77.1	42.5	93.7	91.8	0.9
1251	Vaksdal	96.1	101.5	101.4	117.7	124.9	115.4	108.7	108.4	131.3	2.7
1253	Osterøy	95.8	96.3	85.4	88.7	141.5	111.6	64.1	93.9	96.6	3.8
1256	Meland	102.2	101.6	86.3	84.6	93.9	127.2	107.0	96.5	98.7	2.1
1260	Radøy	91.5	95.9	107.5	94.7	98.9	128.8	49.3	95.2	97.7	0.8
1263	Lindås	99.0	101.7	94.2	106.6	89.0	96.6	88.9	101.2	116.0	1.2
1264	Austrheim	116.4	90.8	113.2	91.0	127.8	78.1	150.8	99.6	122.0	5.8
1266	Masfjorden	115.5	111.2	159.3	137.2	147.1	80.1	133.4	124.0	153.8	6.3
Hordaland		100.5	100.8	97.4	97.9	96.9	94.4	116.9	99.8	98.8	
1401	Flora	100.9	104.6	110.6	91.0	98.7	126.2	55.9	98.2	105.3	1.4
1411	Gulen	107.6	103.5	94.8	113.1	131.4	91.0	112.8	107.8	123.6	6.0
1413	Hyllestad	108.7	87.5	132.1	115.9	112.0	72.2	163.8	106.9	112.8	2.2
1416	Høyanger	106.2	99.6	151.8	142.2	81.0	99.7	194.2	122.5	131.7	-0.5
1417	Vik	86.6	101.9	136.9	122.1	88.7	73.5	144.2	108.2	134.6	7.7
1418	Balestrand	94.7	108.3	117.8	117.3	105.2	108.7	97.3	109.2	134.0	0.0
1419	Leikanger	106.4	104.1	109.4	121.2	79.1	90.5	132.3	110.5	102.4	9.7
1420	Sogndal	107.2	99.4	113.1	90.8	82.4	97.0	140.4	99.6	100.5	0.8
1421	Aurland	101.3	107.9	157.9	146.6	82.9	167.5	125.3	126.8	194.9	5.8
1422	Lærdal	110.2	105.1	138.0	138.7	94.5	123.3	74.7	118.8	162.8	-0.5
1424	Årdal	114.8	100.3	131.3	114.4	89.6	76.0	53.0	105.0	126.3	-0.2
1426	Luster	97.6	105.6	157.6	113.2	125.0	86.3	242.7	115.9	134.6	9.2
1429	Fjaler	113.1	99.2	113.3	99.9	105.0	75.6	123.4	102.3	98.3	-1.2
1430	Gaular	111.7	102.9	125.9	117.7	63.5	105.4	64.3	107.6	99.5	0.0
1431	Jølster	101.4	100.4	108.4	87.9	84.0	117.5	85.3	96.3	102.5	1.9
1432	Førde	97.7	103.6	102.0	108.1	69.0	112.6	78.4	102.3	100.1	2.8
1433	Naustdal	98.0	98.0	123.6	93.6	202.3	88.7	137.7	102.8	101.8	-1.6
1438	Bremanger	99.1	106.1	117.5	100.7	101.3	86.4	114.7	102.7	128.4	8.6
1439	Vågsøy	102.5	96.9	133.3	97.1	134.5	78.3	58.2	98.0	97.3	1.8
1441	Selje	84.6	102.7	67.2	105.4	116.3	71.2	107.6	97.7	96.5	-0.9
1443	Eid	104.8	102.3	100.9	108.1	109.7	109.8	96.7	105.1	90.8	3.2
1445	Gloppen	101.1	97.4	80.8	79.0	131.6	98.8	123.9	93.2	96.8	7.1
1449	Stryn	99.5	99.2	113.1	114.9	74.7	90.4	138.5	106.0	95.5	1.7
Sogn og Fjordane		102.2	101.6	116.1	106.2	99	99.4	108.9	104.2	110	
1502	Molde	106.9	97.9	106.1	99.3	90.5	99.2	79.0	99.2	95.8	2.7
1504	Ålesund	104.2	100.2	92.7	100.2	105.8	94.9	81.2	99.4	95.1	-1.1
1505	Kristiansund	105.8	97.2	97.2	94.1	107.2	114.9	70.5	97.6	98.7	1.5
1511	Vanylven	92.2	96.4	155.0	113.8	115.1	84.6	149.6	107.4	98.0	-2.2
1514	Sande	105.7	106.0	101.0	112.6	162.7	111.1	89.2	109.5	103.5	5.2
1515	Herøy	97.1	93.5	97.9	109.8	110.5	113.5	57.6	100.2	96.5	8.8
1516	Ulstein	107.2	89.9	105.9	98.5	120.3	103.6	87.1	98.3	97.5	-1.6
1517	Hareid	91.6	99.1	100.6	114.0	138.0	103.0	55.5	102.7	91.8	-2.7
1519	Volda	99.1	99.6	101.3	103.5	136.6	87.4	39.1	98.6	90.8	3.3
1520	Ørsta	101.2	95.1	101.7	118.2	108.7	96.3	63.4	103.6	91.8	0.2
1523	Ørskog	96.6	110.1	150.1	143.0	108.2	114.4	67.2	119.8	103.2	1.3
1524	Norddal	87.9	98.3	157.1	122.0	78.7	79.0	189.3	110.6	150.8	0.2
1525	Stranda	97.7	101.5	116.4	102.3	99.3	59.4	64.9	97.5	93.7	-3.3
1526	Stordal	77.7	103.2	165.6	120.9	103.6	146.8	166.5	114.4	110.9	3.4
1528	Sykkylven	98.3	94.3	86.4	82.6	116.2	77.5	61.0	88.5	89.9	1.9
1529	Skodje	95.9	87.6	109.1	88.1	156.4	102.1	46.8	91.5	91.8	3.4
1531	Sula	98.8	104.1	77.5	82.1	131.3	63.1	72.8	91.0	90.8	4.1
1532	Giske	96.4	103.9	103.3	78.2	115.1	96.1	57.9	91.2	90.8	2.1
1534	Haram	97.0	99.2	107.2	113.8	100.2	77.6	78.1	102.1	94.6	4.1
1535	Vestnes	85.8	97.6	98.3	115.9	93.1	72.1	52.3	98.3	91.8	3.4
1539	Rauma	95.1	98.8	105.5	123.7	118.5	96.4	95.3	107.8	100.9	4.0

1543	Nesset	82.6	93.7	128.2	123.6	96.7	112.9	101.0	105.9	115.8	3.9
1545	Midsund	92.6	106.8	116.2	120.2	76.6	123.2	75.3	108.2	105.1	0.7
1546	Sandøy	87.1	103.3	137.3	124.4	85.7	60.5	170.0	109.9	121.8	6.8
1547	Aukra	100.5	98.6	92.2	127.8	84.0	96.2	103.0	108.5	207.8	22.7
1548	Fræna	92.2	100.5	81.2	115.5	86.5	109.5	72.7	102.2	95.7	3.9
1551	Eide	93.3	97.3	95.5	116.4	136.8	133.3	29.6	103.6	94.6	5.3
1554	Averøy	86.2	101.5	82.9	124.2	121.0	100.5	68.5	105.2	97.3	5.0
1557	Gjemnes	104.4	94.9	115.2	110.0	131.1	83.1	49.0	101.1	100.4	-8.0
1560	Tingvoll	92.0	96.6	103.0	104.9	123.9	91.2	128.3	101.3	96.2	1.0
1563	Sunnadal	115.9	106.4	81.9	124.6	120.2	107.7	100.1	113.4	130.2	1.4
1566	Surnadal	97.5	101.4	104.8	109.9	106.1	76.6	48.6	100.0	108.1	4.2
1567	Rindal	104.1	99.3	113.6	130.5	90.3	68.9	120.0	110.7	114.7	3.6
1571	Halsa	85.7	108.3	82.6	107.0	163.4	122.5	124.7	106.5	101.6	1.7
1573	Smøla	99.2	99.8	130.2	141.0	125.2	132.0	110.9	119.3	109.1	4.1
1576	Aure	82.8	98.5	122.6	113.1	94.9	83.0	121.5	102.4	139.8	6.0
Møre og Romsdal		99.8	98.8	100.7	105.6	109.8	96.5	77	100.7	99.8	
1601	Trondheim	108.3	98.3	90.1	105.4	71.4	83.2	74.8	99.0	100.4	4.4
1612	Hemne	109.9	99.5	107.2	104.0	159.2	97.8	60.3	103.2	101.5	3.9
1613	Snillfjord	80.1	100.6	124.2	116.2	99.9	41.7	99.9	100.4	108.9	2.8
1617	Hitra	95.9	101.7	109.0	96.3	104.4	116.4	72.2	98.8	109.0	4.4
1620	Frøya	95.2	95.1	93.3	117.9	92.7	120.1	269.2	113.1	103.9	6.6
1621	Ørland	103.1	100.0	110.9	127.4	145.4	84.4	109.7	111.9	93.7	1.5
1622	Agdenes	97.2	90.7	106.5	111.0	68.5	108.1	113.4	101.2	105.1	15.4
1624	Rissa	88.2	103.0	110.5	108.9	121.9	87.5	117.0	103.5	95.1	4.4
1627	Bjugn	85.8	101.0	117.7	96.3	126.0	78.2	64.1	95.4	97.3	-0.4
1630	Åfjord	82.2	90.7	125.6	110.7	126.9	45.2	122.1	98.2	99.1	1.1
1633	Osen	100.4	95.3	171.7	112.3	106.5	132.1	84.2	108.2	107.1	0.2
1634	Oppdal	105.9	101.2	112.5	98.4	133.9	88.9	79.1	100.8	99.6	4.7
1635	Rennebu	88.1	97.5	134.1	147.7	200.5	100.9	133.8	121.3	118.0	4.2
1636	Meldal	95.8	96.2	111.9	111.8	139.9	90.8	88.1	103.3	102.3	2.8
1638	Orkdal	102.4	99.5	94.3	97.6	107.0	107.5	89.3	99.3	90.8	2.2
1640	Røros	100.8	103.0	85.7	109.5	97.0	84.0	92.0	102.1	101.2	2.6
1644	Holtålen	101.3	107.4	112.9	119.1	70.9	88.1	106.2	108.3	99.5	0.8
1648	Midtre Gauldal	94.9	97.9	112.0	120.5	166.4	105.6	38.3	106.1	97.1	7.0
1653	Melhus	101.6	96.1	76.4	87.1	92.4	97.9	31.4	89.6	93.1	4.6
1657	Skaun	99.7	94.0	83.4	122.4	118.2	71.6	57.0	102.1	92.4	9.8
1662	Klæbu	108.5	99.4	83.1	89.4	99.9	108.9	62.0	95.3	98.4	2.8
1663	Malvik	105.5	100.7	95.8	87.3	81.0	108.6	40.2	93.3	91.8	3.7
1664	Selbu	98.5	91.3	138.1	110.1	123.0	94.7	79.6	102.3	110.9	-1.0
Sør-Trøndelag		104.7	98.4	94.6	104.8	88.8	88.3	76.5	99.5	99.3	
1702	Steinkjer	102.0	94.6	98.6	100.7	116.1	99.5	71.3	98.1	94.0	2.5
1703	Namsos	101.5	95.4	97.8	103.4	101.3	82.1	53.5	96.7	97.7	1.5
1711	Meråker	115.1	100.8	143.0	125.0	150.3	96.2	103.2	115.4	117.3	0.9
1714	Stjørdal	106.8	97.9	91.9	74.5	104.9	93.2	45.9	88.1	90.8	2.0
1717	Frosta	97.2	97.9	110.2	87.6	171.5	126.8	102.7	99.4	99.4	8.3
1718	Leksvik	99.4	93.8	124.5	105.6	195.7	89.9	71.7	102.7	96.5	-1.1
1719	Levanger	110.4	98.8	92.9	85.4	128.5	81.5	36.0	92.5	94.2	2.8
1721	Verdal	107.8	99.9	100.6	94.4	121.3	108.7	81.2	99.6	94.8	4.5
1724	Verran	105.1	99.6	129.8	92.9	135.3	79.8	81.4	98.8	107.6	0.3
1725	Namdalseid	95.0	101.7	134.3	128.5	152.4	87.7	122.6	113.7	103.5	2.7
1729	Inderøy	101.0	97.3	90.8	91.0	115.3	83.0	100.6	95.2	95.0	5.9
1736	Snåsa	99.8	98.9	125.5	134.6	107.6	108.3	103.4	114.2	106.5	5.1
1738	Lierne	102.8	104.8	143.3	135.9	82.1	91.3	178.0	119.4	126.9	3.0
1740	Namsskogan	119.1	106.0	73.3	138.2	207.7	96.2	389.6	134.7	181.2	-0.2

1742	Grong	112.1	105.5	133.4	126.9	201.8	140.6	165.8	124.1	121.4	5.5
1743	Høylandet	104.6	102.3	172.9	122.9	54.2	83.8	164.0	113.8	107.8	3.1
1744	Overhalla	97.2	94.5	101.0	110.0	98.7	104.4	122.5	102.9	95.0	1.4
1749	Flatanger	95.8	109.8	109.5	118.0	149.2	118.3	98.9	111.8	115.1	1.9
1750	Vikna	113.0	91.7	99.3	99.8	85.1	90.3	96.3	98.3	98.0	-1.4
1751	Nærøy	90.4	94.5	111.1	111.9	127.4	147.2	114.2	106.3	97.7	0.0
Nord-Trøndelag		104.6	97.5	102.1	96.5	120.2	96.5	75.4	98.2	97.3	
1804	Bodø	109.6	101.7	101.1	106.4	94.3	118.9	57.5	103.2	102.4	2.6
1805	Narvik	107.5	98.2	112.2	108.8	82.4	122.8	84.3	104.5	113.6	2.7
1812	Sømna	97.5	102.1	137.8	143.2	134.5	105.8	80.5	118.1	102.3	1.4
1813	Brønnøy	101.5	97.8	114.8	109.1	88.6	123.7	57.6	102.6	97.3	2.8
1818	Herøy	108.1	94.1	173.4	98.9	124.2	146.6	121.3	107.7	112.4	9.2
1820	Alstahaug	115.3	100.6	104.5	94.5	117.9	158.7	85.6	104.5	99.2	1.0
1822	Leirfjord	103.6	108.0	129.9	106.2	139.8	143.0	133.9	112.3	108.3	6.8
1824	Vefsn	105.5	102.0	116.9	92.5	121.9	88.7	85.9	99.0	104.5	2.6
1825	Grane	106.8	105.3	161.6	99.9	108.1	126.5	142.5	109.7	118.9	0.8
1826	Hattfjellidal	89.9	90.4	197.9	104.4	151.9	135.1	154.9	108.9	136.1	9.8
1827	Dønna	101.7	96.6	110.5	96.1	143.6	137.4	107.2	102.7	113.3	6.6
1828	Nesna	121.3	100.9	95.9	115.6	262.7	167.5	94.5	118.6	108.0	1.3
1832	Hemnes	97.3	103.5	115.7	110.1	166.5	166.7	58.2	109.4	130.9	3.8
1833	Rana	108.7	96.1	105.6	110.4	109.8	131.4	73.8	105.3	103.7	2.7
1834	Lurøy	96.4	103.7	141.0	87.7	119.3	75.2	201.2	102.3	106.7	1.1
1836	Rødøy	92.4	106.2	97.8	106.8	75.4	102.7	141.3	104.2	120.6	-4.0
1837	Meløy	102.3	97.5	136.9	128.3	127.7	123.2	45.6	111.3	128.9	4.2
1838	Gildeskål	97.8	97.0	121.8	116.7	158.6	144.1	102.3	110.7	122.3	2.1
1840	Saltidal	111.5	102.8	133.6	97.2	100.1	154.2	53.5	104.5	97.9	1.5
1841	Fauske	106.6	92.8	108.8	104.3	127.1	123.2	69.9	101.9	116.2	0.1
1845	Sørfold	92.3	105.0	133.8	110.1	98.9	96.0	109.8	105.7	172.5	-2.3
1848	Steigen	86.3	97.3	150.3	117.0	132.4	171.3	111.6	111.7	108.6	5.4
1851	Lødingen	106.7	96.5	162.7	73.5	119.3	128.6	134.4	98.0	102.3	0.9
1852	Tjeldsund	94.0	102.4	144.2	102.8	117.5	155.6	148.0	109.4	107.5	-1.4
1860	Vestvågøy	108.3	99.8	115.5	98.7	154.0	116.4	72.0	103.1	95.7	0.5
1865	Vågan	91.9	103.8	105.9	115.1	132.5	137.1	64.6	107.2	98.6	0.1
1866	Hadsel	105.6	97.4	137.0	105.3	160.8	166.9	60.2	108.2	95.8	1.7
1868	Øksnes	98.9	98.0	134.7	108.9	91.1	127.1	62.3	103.7	94.6	1.4
1870	Sortland	111.2	95.8	100.4	107.7	141.7	136.1	70.9	105.7	99.6	5.5
1871	Andøy	100.7	90.3	112.6	100.4	183.5	104.5	66.0	99.6	94.9	4.3
Nordland		105.9	99.2	114.2	106.3	117.4	126.9	74.4	104.7	105.7	
1901	Harstad	105.4	97.6	108.9	116.8	98.2	100.7	103.3	106.8	103.0	-1.3
1902	Tromsø	106.7	101.4	109.0	93.2	106.9	102.3	76.2	98.8	104.0	4.5
1911	Kvæfjord	74.5	101.1	156.0	125.9	129.6	125.5	68.0	109.3	111.8	2.8
1913	Skånland	104.4	99.1	143.0	111.9	183.8	112.2	72.9	109.2	106.2	2.3
1920	Lavangen	109.2	107.3	166.5	111.7	214.8	130.7	113.0	117.7	117.6	10.5
1922	Bardu	109.7	100.8	131.8	110.0	202.2	63.3	49.5	105.8	141.1	-3.9
1923	Salangen	112.5	98.4	148.9	103.9	277.9	101.8	69.1	110.2	107.1	-2.5
1924	Målselv	105.4	101.0	119.0	111.9	138.8	96.8	103.1	107.7	110.3	0.4
1925	Sørreisa	94.8	96.0	111.5	94.4	121.1	79.9	51.5	93.7	99.4	2.8
1931	Lenvik	99.6	97.2	148.4	94.3	131.8	98.2	80.2	99.6	101.7	4.0
1933	Balsfjord	89.0	96.6	125.5	109.2	110.6	87.8	28.6	97.9	105.0	3.6
1936	Karlsøy	98.4	96.2	171.0	121.9	145.6	104.5	91.8	111.5	128.2	3.6
1938	Lyngen	91.8	92.0	155.5	100.5	86.7	91.7	79.4	97.4	113.7	11.7
1939	Storfjord	94.7	103.5	127.4	104.2	108.2	87.2	77.0	101.4	145.7	-5.7
1940	Gáivuotna Kávfjord	93.4	104.5	150.8	116.2	114.7	142.4	124.3	112.9	129.9	-0.5
1941	Skjervøy	98.8	98.9	135.9	113.6	149.2	193.7	86.9	113.0	119.8	-1.7

1942	Nordreisa	106.5	89.9	136.4	108.8	160.3	134.9	95.3	107.2	104.6	-1.7
1943	Kvænangen	84.5	97.1	260.2	114.4	210.6	197.6	71.8	118.5	147.5	-0.8
	Troms	103.3	99.5	121.7	102.3	120.7	104.1	80.6	102.3	107.4	
2002	Vardø	96.0	104.0	109.6	138.8	124.3	138.7	96.7	117.9	133.5	9.4
2003	Vadsø	102.4	101.8	119.0	80.2	186.4	161.1	197.6	106.4	116.4	0.1
2004	Hammerfest	112.7	95.6	142.7	112.5	132.8	108.9	102.8	109.2	158.9	-1.3
	Guovdageaidnu										
2011	Kautokeino	94.3	101.1	142.9	116.1	123.0	103.2	162.9	111.4	126.4	-1.7
2012	Alta	101.7	97.1	110.1	97.8	118.9	138.4	47.6	99.7	117.0	-1.7
2015	Hasvik	136.1	100.7	215.6	135.5	90.2	191.7	142.4	131.9	157.7	10.2
2019	Nordkapp	102.9	95.7	111.8	117.1	90.8	111.0	113.8	106.9	128.5	-0.2
	Porsanger Porsángu										
2020	Porsanki	95.1	98.3	120.3	169.3	160.7	139.4	181.7	132.9	114.8	0.4
2021	Kárásjohka Karasjok	95.2	88.8	139.3	130.0	112.5	95.9	117.4	109.7	124.3	-9.9
2022	Lebesby	95.6	108.5	225.7	176.3	134.9	175.1	149.6	143.5	168.4	-1.0
2025	Deatnu Tana	102.1	101.3	153.2	131.5	80.8	132.9	84.5	115.2	128.1	1.0
2028	Båtsfjord	96.3	104.5	142.8	98.9	145.5	135.4	107.2	106.6	130.0	-0.1
2030	Sør-Varanger	108.2	103.1	120.0	119.3	124.5	89.3	68.3	108.7	124.1	3.5
	Finnmark	103.5	98.9	127.1	113.7	128.2	125.6	99.8	109.1	128.3	
	Landet	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

Vedlegg 12

Kommunenes inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt 1996-2010

I dette vedlegget grupperes kommunene etter nivået på inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt. Inntekter fra konsesjonskraft er definert som summen av hjemfallsinntekter og konsesjonskraftinntekter som fritt kan benyttes til dekning av kommunale utgifter. Konsesjonsavgifter som er bundet til næringsformål er holdt utenfor. Naturressursskatt er inkludert i skatt på inntekt og formue.

Tabell 12.1 Antall kommuner i hver gruppe ¹ når kommunene er gruppert etter nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter målt i prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt

	1996*	1997*	1998*	1999*	2000*	2001*	2002*	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*
>100 prosent	9	13	14	14	11	6	6	7	6	9	10	14	16	15	14
50-100 prosent	13	10	13	14	11	16	13	15	18	15	20	25	25	25	25
25-50 prosent	28	23	28	31	30	21	21	23	21	28	31	30	33	37	36
10-25 prosent	50	47	51	54	53	45	46	54	54	53	58	73	74	82	94
5-10 prosent	47	58	49	56	49	66	68	68	66	72	63	64	72	78	82
0-5 prosent	108	95	98	83	92	106	119	109	116	122	120	100	97	92	82
0 prosent	179	188	181	182	188	174	160	157	152	133	128	124	112	100	96
Totalt**)	434	434	434	434	434	434	433	433	433	432	430	430	429	429	429

*) Grupperingen er gjort i forhold til bruttoinntekter.

***) Utenom Oslo

Bruddet i tidsserien i 2010 består i at konsesjonsavgift ikke lenger inngår i "skatt på inntekt og formue".

For alle kommuner med eiendomsskatt utgjør derfor denne nå et litt høyere relativt nivå enn i tidligere utgaver av TBUs høringsrapport.

I alt 12 kommuner er av denne grunn flyttet opp én kategori, ettersom kommunen lå rett under kategorigrensen før inntektsdefinisjonen ble endret, men etter endringen ligger rett over. Antall kommuner med høyere andel enn 10 prosent på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter (de 4 høyeste kategoriene) økte med 10. Uten endringen i inntektsdefinisjonen ville dette antallet økt med bare 4 kommuner.

Tabell 12.2 Gjennomsnittlig kommunestørrelse når kommunene er gruppert etter nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter målt i prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt.

	1996	1997	1998	1999	2000*	2001*	2002*	2003*	2004*	2005*	2006*	2007*	2008*	2009*	2010*
>100 prosent	2 097	1 623	1 569	1 868	1 713	1 453	1 467	1 518	1 610	1 729	1 647	1 744	1 791	1 751	1 977
50-100 prosent	2 149	2 739	3 805	3 305	3 643	3 126	2 552	2 615	2 583	3 231	3 680	3 915	3 765	3 932	3 847
25-50 prosent	3 532	4 012	3 957	3 743	3 925	4 492	4 220	3 853	3 502	3 284	2 803	2 704	3 273	3 497	3 459
10-25 prosent	6 794	5 737	6 186	8 252	13 080	5 353	4 973	5 315	7 100	9 386	9 980	10 170	11 191	9 484	10 354
5-10 prosent	24 868	21 812	23 706	20 948	16 695	19 769	19 288	20 054	20 042	18 265	19 848	19 581	17 253	14 314	13 423
0-5 prosent	7 285	7 822	7 130	6 620	7 636	8 068	7 704	7 819	7 416	7 583	8 178	7 581	7 324	10 482	11 304
0 prosent	8 047	7 869	8 618	8 714	8 408	8 280	8 898	8 876	8 944	8 894	8 704	9 479	10 403	11 113	10 648
Totalt**)	8 943	8 981	9 027	9 084	9 150	9 204	9 264	9 318	9 366	9 436	9 539	9 611	9 736	9 846	9 957

*) Grupperingen er gjort i forhold til bruttoinntekter.

***) Utenom Oslo

De ulike gruppenes folketall er bare i liten grad endret som følge av at kommuner har en annen kategori enn de ville hatt etter tidligere inntektsdefinisjon.

Tabell 12.3 Kommunenes inntekter fra eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter i 2010 rangert etter kommunenes nivå på disse skattene målt i andel av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt og konsesjonskraftinntekter. Skatt på inntekt og formue er eksklusiv inntektsutjevning.

Tabell 12.3.1 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger over 100 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo. Skatt på inntekt og formue er eksklusiv inntektsutjevning.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per innbygger)
0620 Hol	4 422	30 412	6 956	-	16 293	53 661	9 187	62 848
0940 Valle	1 289	31 617	19 409	-	5 235	56 261	20 285	76 545
0941 Bykle	970	64 216	40 735	-	16 829	121 780	-	121 780
1026 Åseral	917	34 084	22 349	-	7 424	63 857	23 745	87 602
1046 Sirdal	1 790	44 516	31 922	-	9 288	85 726	9 915	95 641
1129 Forsand	1 149	36 829	31 849	-	-	68 679	17 844	86 523
1134 Suldal	3 849	32 408	24 197	-	973	57 578	12 473	70 051
1232 Eidfjord	958	47 456	46 910	-	8 170	102 537	4 801	107 337
1252 Modalen	344	61 814	57 267	-	-	119 081	17 439	136 520
1259 Øygarden	4 267	20 871	30 361	-	-	51 232	14 547	65 779
1421 Aurland	1 682	40 355	27 206	-	7 141	74 703	6 731	81 434
1547 Aukra	3 196	22 789	42 991	-	-	65 780	14 062	79 843
1665 Tydal	859	36 177	26 454	-	-	62 631	17 783	80 414
1845 Sørfold	1 984	24 627	15 722	-	8 222	48 571	26 873	75 444

Tabell 12.3.2 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 50 og 100 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo. Skatt på inntekt og formue er eksklusiv inntektsutjevning.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per innbygger)
0545 Vang	1 590	22 872	3 625	-	8 954	35 451	26 164	61 615
0633 Nore og Uvdal	2 514	27 847	14 085	-	6 954	48 885	18 681	67 566
0826 Tinn	6 022	28 073	11 537	-	-	39 610	14 565	54 174
0831 Fyresdal	1 381	21 976	5 996	-	8 061	36 033	25 935	61 968
0833 Tokke	2 337	29 333	15 565	-	3 494	48 392	15 469	63 862
0834 Vinje	3 641	32 457	13 729	-	6 599	52 784	11 864	64 648
1146 Tysvær	9 928	21 148	12 056	-	-	33 204	13 803	47 008
1228 Odda	7 047	26 525	9 326	-	3 897	39 747	15 453	55 201
1233 Ulvik	1 129	27 549	6 717	-	12 547	46 812	30 053	76 865
1251 Vaksdal	4 107	21 897	6 280	1 134	4 854	34 164	21 508	55 672
1266 Masfjorden	1 635	28 130	12 048	-	4 041	44 219	23 531	67 750
1416 Høyanger	4 256	23 922	4 787	2 676	6 672	38 058	19 589	57 646
1417 Vik	2 768	26 686	6 544	1 566	3 552	38 349	23 809	62 158
1422 Lærdal	2 199	28 328	9 430	-	9 243	47 001	17 191	64 192
1424 Årdal	5 634	27 510	9 596	1 076	-	38 182	11 256	49 439
1426 Luster	4 945	25 575	10 930	-	4 087	40 592	16 985	57 578
1524 Norddal	1 801	24 154	10 377	-	5 489	40 020	27 052	67 072
1563 Sunndal	7 289	22 983	9 572	339	823	33 718	15 173	48 891
1711 Meråker	2 471	19 645	4 132	-	6 629	30 406	24 842	55 248
1739 Røyrvik	495	23 620	6 855	-	6 659	37 133	45 380	82 513
1740 Namsskogan	928	26 741	16 350	-	-	43 092	36 128	79 220
1832 Hemnes	4 584	23 376	10 816	-	1 255	35 447	19 527	54 974
1837 Meløy	6 639	24 356	5 494	30	7 259	37 138	19 241	56 379
1839 Beiarn	1 114	22 764	8 321	-	6 653	37 738	32 446	70 184
2004 Hammerfest	9 724	23 388	16 088	665	-	40 141	14 803	54 944

Tabell 12.3.3 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 25 og 50 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

Skatt på inntekt og formue er eksklusiv inntekstutjevning.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per innbygger)
0432 Rendalen	1 998	19 409	6 125	-	1 230	26 764	30 244	57 008
0437 Tynset	5 490	19 275	2 029	1 349	2 344	24 997	22 474	47 471
0513 Skjåk	2 265	21 821	5 644	-	2 128	29 592	20 387	49 980
0515 Vågå	3 722	17 179	2 019	191	3 107	22 496	26 913	49 409
0516 Nord-Fron	5 800	21 848	4 849	829	724	28 251	16 944	45 195
0632 Rollag	1 390	21 981	4 549	2 251	2 007	30 788	34 316	65 104
0830 Nissedal	1 404	23 467	6 058	-	3 566	33 092	23 732	56 824
0935 Iveland	1 254	19 908	4 923	-	1 731	26 563	28 796	55 359
0938 Bygland	1 223	21 912	5 370	-	3 303	30 585	33 778	64 363
1037 Kvinesdal	5 776	23 459	9 356	-	668	33 484	16 732	50 216
1133 Hjelmeland	2 744	29 502	8 706	1 368	-	39 577	14 155	53 732
1135 Sauda	4 695	24 259	6 149	411	2 253	33 072	18 275	51 347
1145 Bokn	831	19 312	8 675	-	-	27 987	33 915	61 901
1224 Kvinnherad	13 187	23 590	4 891	513	-	28 994	16 433	45 427
1238 Kvam	8 360	21 784	1 871	1 699	2 064	27 417	19 457	46 875
1242 Samnanger	2 375	22 379	3 794	-	2 657	28 830	18 826	47 656
1263 Lindås	14 286	25 058	7 884	-	-	32 942	9 752	42 694
1265 Fedje	594	21 833	5 386	-	-	27 219	46 852	74 071
1411 Gulen	2 302	22 593	3 297	1 722	467	28 079	30 105	58 184
1418 Balestrand	1 344	21 397	3 567	194	4 394	29 551	32 809	62 360
1438 Bremanger	3 908	23 288	6 751	-	2 973	33 012	26 336	59 348
1567 Rindal	2 041	19 467	3 319	-	2 881	25 667	28 314	53 981
1576 Aure	3 502	19 149	8 661	-	-	27 810	30 023	57 834
1635 Rennebu	2 622	18 834	4 047	238	3 762	26 881	26 034	52 915
1738 Lierne	1 435	17 452	2 420	-	3 601	23 472	39 951	63 424
1742 Grong	2 361	20 036	4 557	1 155	1 801	27 548	29 216	56 765
1811 Bindal	1 601	19 181	6 395	-	-	25 577	35 259	60 835
1838 Gildeskål	1 996	20 034	4 663	3 310	-	28 007	34 334	62 340
1841 Fauske	9 552	20 760	2 736	-	3 281	26 776	15 804	42 581
1849 Hamarøy	1 752	22 376	3 664	-	4 764	30 804	31 966	62 769
1850 Tysfjord	2 007	18 840	6 489	602	2 435	28 366	34 534	62 900
1922 Bardu	3 949	23 620	5 156	-	4 169	32 945	16 699	49 644
1939 Storfjord	1 888	19 220	3 851	-	3 492	26 563	32 547	59 110
1940 Kåfjord	2 207	15 961	2 611	-	3 603	22 176	35 278	57 454
1943 Kvænangen	1 316	16 719	4 095	-	5 018	25 832	46 915	72 747
2022 Lebesby	1 342	18 477	5 010	208	3 413	27 107	50 382	77 489

Tabell 12.3.4 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 10 og 25 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

Skatt på inntekt og formue er eksklusiv inntekstutjevning.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per innbygger)
0101 Halden	28 776	18 864	1 431	1 285	-	21 580	15 306	36 886
0104 Moss	30 030	20 606	143	2 751	7	23 507	11 159	34 665
0105 Sarpsborg	52 159	18 861	545	1 583	-	20 989	14 647	35 636
0124 Askim	14 864	20 628	2 498	-	217	23 343	11 272	34 616
0127 Skiptvet	3 541	19 173	3 288	-	-	22 461	15 732	38 193
0136 Rygge	14 293	23 058	531	2 266	1	25 857	10 620	36 476
0403 Hamar	28 344	21 742	189	2 884	0	24 814	12 158	36 972
0420 Eidskog	6 327	15 934	256	1 641	486	18 318	26 418	44 736

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
0423 Grue	5 078	17 081	94	1 977	49	19 200	26 921	46 122
0426 Våler	3 870	17 439	578	1 156	462	19 635	25 001	44 636
0428 Trysil	6 763	19 481	471	2 125	34	22 111	23 478	45 589
0429 Åmot	4 285	19 071	2 523	813	0	22 407	23 148	45 556
0434 Engerdal	1 434	15 717	634	1 432	199	17 983	35 709	53 692
0438 Alvdal	2 441	19 125	2 653	240	-	22 018	24 649	46 667
0439 Follidal	1 669	16 625	1 244	1 022	1 020	19 911	30 398	50 309
0512 Lesja	2 174	18 036	546	-	3 452	22 033	28 124	50 157
0519 Sør-Fron	3 175	19 780	3 500	1 194	523	24 998	21 475	46 473
0520 Ringebu	4 540	19 587	858	2 289	-	22 733	21 212	43 945
0521 Øyer	5 002	20 579	1 350	1 979	223	24 132	15 106	39 238
0540 Sør-Aurdal	3 186	18 908	2 061	62	-	21 030	28 085	49 115
0542 Nord-Aurdal	6 415	20 994	1 646	1 587	2	24 228	15 727	39 955
0543 Vestre Slidre	2 225	21 906	1 736	-	2 125	25 768	19 652	45 419
0544 Øystre Slidre	3 216	21 963	408	-	2 943	25 314	19 476	44 790
0604 Kongsberg	24 714	26 452	990	1 663	-	29 105	9 078	38 183
0616 Nes	3 420	22 099	4 416	234	-	26 749	17 881	44 630
0617 Gol	4 479	24 024	2 497	-	44	26 565	15 259	41 825
0618 Hemsedal	2 087	26 766	3 799	-	14	30 579	11 708	42 287
0619 Ål	4 672	23 713	4 192	-	2	27 907	17 454	45 361
0805 Porsgrunn	34 623	22 610	852	1 293	-	24 755	11 016	35 771
0807 Notodden	12 390	20 719	1 574	2 228	-	24 522	17 086	41 608
0814 Bamble	14 107	22 020	2 271	594	1	24 886	10 317	35 203
0815 Kragerø	10 620	19 138	335	1 652	211	21 336	16 826	38 162
0819 Nome	6 527	19 644	1 398	1 474	508	23 024	19 791	42 814
0827 Hjartdal	1 587	23 558	5 134	-	-	28 691	29 207	57 899
0828 Seljord	2 966	20 283	2 605	-	2 120	25 007	18 615	43 622
0906 Arendal	41 655	20 925	393	2 003	30	23 350	11 608	34 958
0919 Froland	5 002	20 047	2 176	-	609	22 832	13 216	36 048
0929 Åmli	1 861	18 498	3 694	-	1 252	23 443	32 842	56 285
1001 Kristiansand	81 295	24 020	638	1 935	-	26 593	8 963	35 556
1003 Farsund	9 410	20 790	1 399	1 063	-	23 252	14 671	37 923
1014 Vennesla	13 116	18 761	1 602	936	-	21 299	15 241	36 540
1021 Marnardal	2 231	20 097	2 675	-	1 325	24 098	25 964	50 062
1111 Sokndal	3 285	20 185	2 115	-	-	22 300	19 781	42 081
1141 Finnøy	2 824	21 158	155	2 935	-	24 248	25 767	50 014
1151 Utsira	218	24 550	2 679	-	-	27 229	89 885	117 115
1211 Etne	3 882	21 535	1 542	-	1 377	24 454	20 043	44 497
1227 Jondal	1 036	28 106	2 406	-	-	30 513	33 831	64 344
1231 Ullensvang	3 382	22 344	957	-	1 622	24 923	23 936	48 860
1235 Voss	13 902	21 397	2 104	1 296	-	24 798	16 530	41 328
1244 Austevoll	4 571	25 416	836	1 827	-	28 080	16 123	44 203
1256 Meland	6 631	20 739	731	1 454	-	22 924	12 365	35 289
1260 Radøy	4 825	20 022	608	1 652	-	22 282	17 634	39 916
1264 Austrheim	2 738	28 552	4 680	-	-	33 232	14 251	47 484
1401 Flora	11 586	22 550	638	1 972	746	25 906	14 333	40 240
1419 Leikanger	2 182	23 815	1 097	1 150	-	26 062	15 426	41 488
1420 Sogndal	7 035	20 572	1 205	1 482	305	23 565	12 960	36 525
1431 Jølster	2 981	20 249	2 532	747	-	23 527	22 016	45 544
1433 Naustdal	2 675	17 556	323	1 932	-	19 810	24 260	44 070
1445 Gloppen	5 696	19 859	1 215	935	-	22 008	21 944	43 952
1505 Kristiansund	23 238	22 412	570	1 637	-	24 619	11 762	36 381
1539 Rauma	7 413	21 888	1 859	548	369	24 665	17 994	42 659
1543 Nesset	3 074	21 950	4 429	-	-	26 379	22 449	48 828

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1546 Sandøy	1 320	25 008	3 724	-	-	28 733	27 948	56 681
1548 Fræna	9 336	19 599	2 704	-	-	22 304	16 094	38 397
1554 Averøy	5 477	20 760	1 469	1 668	-	23 896	15 672	39 568
1566 Surnadal	5 956	18 904	2 691	312	2 259	24 165	21 843	46 008
1573 Smøla	2 143	20 888	3 520	-	-	24 408	26 025	50 434
1601 Trondheim	170 936	23 480	709	1 764	-	25 953	7 180	33 132
1612 Hemne	4 207	19 512	1 746	196	1 165	22 619	18 880	41 500
1617 Hitra	4 256	18 480	2 207	-	-	20 688	22 570	43 257
1634 Oppdal	6 603	18 856	802	1 660	129	21 447	17 526	38 973
1640 Røros	5 576	20 147	1 076	1 377	-	22 599	18 928	41 527
1662 Klæbu	5 801	19 885	1 159	-	1 125	22 170	12 000	34 170
1664 Selbu	4 004	18 433	2 327	-	829	21 589	23 605	45 194
1724 Verran	2 914	14 270	1 853	1 320	1 112	18 555	27 830	46 385
1805 Narvik	18 402	21 815	3 110	1 815	-	26 740	14 152	40 892
1818 Herøy	1 618	18 412	331	2 004	-	20 747	30 845	51 592
1824 Vefsn	13 388	19 293	993	2 440	386	23 112	17 818	40 930
1825 Grane	1 496	17 934	3 133	1 438	416	22 920	32 023	54 944
1826 Hattfjell	1 444	17 913	3 213	1 224	-	22 350	39 346	61 696
1827 Dønna	1 431	16 444	594	1 747	-	18 785	39 680	58 465
1833 Rana	25 282	20 721	2 295	454	539	24 009	14 903	38 912
1836 Rødøy	1 281	17 246	1 804	-	674	19 724	49 289	69 013
1848 Steigen	2 619	16 905	1 326	1 368	-	19 599	31 739	51 338
1853 Evenes	1 357	17 149	1 839	1 024	-	20 013	37 873	57 886
1854 Ballangen	2 616	16 185	557	-	1 746	18 489	29 659	48 148
1924 Målselv	6 510	21 915	1 294	1 749	621	25 578	17 798	43 375
1929 Berg	926	20 964	2 557	889	792	25 202	36 510	61 712
1933 Balsfjord	5 515	16 648	974	1 452	-	19 074	26 548	45 622
1941 Skjervøy	2 881	16 886	328	2 192	-	19 405	30 963	50 368
1942 Nordreisa	4 757	17 161	795	2 332	115	20 404	25 492	45 896
2012 Alta	18 680	19 380	867	1 317	-	21 564	21 225	42 789
2017 Kvalsund	1 026	19 239	3 197	-	-	22 436	50 770	73 206
2030 Sør-Varanger	9 738	22 778	819	1 746	1 064	26 406	20 535	46 942

Tabell 12.3.5 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 5 og 10 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo. Skatt på inntekt og formue er eksklusiv inntektsutjevning.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
0106 Fredrikstad	73 638	20 342	740	849	1	21 931	12 850	34 780
0123 Spydeberg	5 167	22 442	1 182	-	543	24 168	11 163	35 331
0135 Råde	6 882	21 856	189	1 715	-	23 760	11 337	35 097
0138 Hobøl	4 742	20 865	192	1 149	-	22 206	13 172	35 378
0226 Sørumsund	15 369	23 408	292	835	-	24 535	8 833	33 368
0236 Nes	18 827	20 370	157	815	599	21 940	12 668	34 609
0402 Kongsvinger	17 377	19 259	200	1 383	40	20 882	14 988	35 870
0412 Ringsaker	32 524	18 682	68	1 067	-	19 818	15 067	34 885
0415 Løten	7 272	17 484	161	906	-	18 551	17 323	35 874
0417 Stange	19 104	18 705	126	1 774	-	20 604	15 139	35 744
0418 Nord-Odal	5 118	16 481	214	1 199	-	17 894	24 395	42 289
0419 Sør-Odal	7 791	18 814	360	1 237	25	20 436	16 854	37 290
0427 Elverum	19 834	19 600	212	1 157	-	20 970	13 971	34 941
0501 Lillehammer	26 381	22 111	244	1 829	0	24 183	11 112	35 296

Kommune	Folketal	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
0502 Gjøvik	28 807	20 097	-	1 608	-	21 705	13 354	35 059
0514 Lom	2 410	17 770	1 002	318	-	19 090	23 785	42 875
0517 Sel	5 999	16 455	505	1 049	243	18 253	24 174	42 427
0522 Gausdal	6 142	18 948	172	1 828	-	20 948	19 606	40 554
0533 Lunner	8 600	22 020	91	971	-	23 083	11 270	34 353
0538 Nordre Land	6 672	18 039	1 720	-	-	19 758	21 418	41 176
0605 Ringerike	28 806	21 166	804	1 013	157	23 140	12 512	35 652
0615 Flå	998	22 139	1 478	-	-	23 617	34 656	58 274
0623 Modum	12 911	21 586	1 658	-	0	23 243	12 868	36 111
0631 Flesberg	2 578	21 828	1 100	-	700	23 629	20 121	43 750
0711 Svelvik	6 466	21 031	200	1 129	-	22 360	13 260	35 620
0806 Skien	51 668	21 128	176	1 788	1	23 092	11 858	34 950
0822 Sauherad	4 270	19 311	416	917	-	20 644	19 644	40 288
0829 Kviteseid	2 522	19 913	1 440	-	602	21 954	25 588	47 543
0901 Risør	6 894	18 968	134	1 867	-	20 969	18 832	39 801
0904 Grimstad	20 497	22 325	366	1 183	48	23 922	9 613	33 535
0926 Lillesand	9 465	24 195	389	1 268	-	25 853	10 099	35 952
1004 Flekkefjord	9 003	22 562	631	1 396	71	24 660	15 838	40 498
1018 Søgne	10 509	21 692	176	1 715	-	23 582	9 578	33 160
1029 Lindesnes	4 661	17 664	1 081	-	61	18 805	19 004	37 810
1101 Eigersund	14 170	22 201	307	821	32	23 361	10 579	33 940
1103 Stavanger	123 850	33 011	411	834	0	34 256	1 525	35 781
1114 Bjerkreim	2 583	20 968	1 040	768	4	22 781	18 496	41 277
1127 Randaberg	9 997	26 976	482	834	-	28 293	6 558	34 851
1130 Strand	11 206	22 269	681	955	-	23 906	12 494	36 400
1144 Kvitsøy	527	20 051	1 759	-	-	21 810	41 425	63 235
1149 Karmøy	39 624	21 917	1 385	358	-	23 660	10 885	34 545
1160 Vindafjord	8 197	24 058	848	769	-	25 674	17 949	43 623
1219 Bømlo	11 275	21 806	91	1 014	-	22 910	15 090	38 001
1222 Fitjar	2 931	24 724	642	1 443	-	26 809	17 908	44 717
1223 Tysnes	2 779	20 311	234	1 529	-	22 074	27 960	50 034
1234 Granvin	947	19 174	1 619	-	-	20 793	34 998	55 791
1241 Fusa	3 823	23 613	1 562	-	97	25 273	19 660	44 933
1245 Sund	6 079	21 326	60	1 451	-	22 837	11 264	34 101
1253 Osterøy	7 421	19 099	581	1 237	0	20 917	17 775	38 692
1413 Hyllestad	1 502	20 918	479	916	352	22 664	31 136	53 800
1432 Førde	12 035	22 500	961	869	76	24 405	9 363	33 768
1439 Vågsøy	5 996	21 353	284	1 644	-	23 282	17 777	41 059
1449 Stryn	6 967	19 345	231	1 168	-	20 745	18 706	39 451
1502 Molde	24 795	23 465	62	2 037	10	25 574	10 271	35 845
1636 Meldal	3 920	18 052	617	-	704	19 373	25 374	44 747
1648 Midtre Gauldal	6 012	17 247	255	-	1 013	18 514	22 477	40 991
1653 Melhus	14 841	18 954	656	610	512	20 731	14 496	35 227
1702 Steinkjer	21 080	17 778	470	702	-	18 950	17 535	36 485
1703 Namsos	12 795	18 747	111	952	89	19 899	18 140	38 038
1719 Levanger	18 580	18 364	529	1 548	-	20 441	14 835	35 276
1721 Verdal	14 222	16 960	321	868	-	18 149	18 359	36 508
1723 Mosvik	810	17 117	1 200	-	-	18 317	41 637	59 954
1736 Snåsa	2 164	16 288	1 213	-	261	17 762	32 417	50 179
1750 Vikna	4 122	19 383	175	1 309	-	20 866	20 380	41 246
1751 Nærøy	4 990	16 787	980	236	-	18 003	26 018	44 021
1804 Bodø	47 282	22 278	76	1 872	-	24 226	11 061	35 288
1813 Brønnøy	7 660	18 297	191	1 279	83	19 850	21 316	41 166
1815 Vega	1 288	15 875	177	1 123	-	17 175	34 923	52 099
1820 Alstahaug	7 196	19 824	416	1 391	-	21 630	16 460	38 090

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1822 Leirfjord	2 140	16 130	1 656	(0)	-	17 785	29 788	47 573
1865 Vågan	9 023	18 346	167	1 569	-	20 081	18 504	38 585
1870 Sortland	9 819	18 802	963	1 101	-	20 865	18 589	39 455
1871 Andøy	5 002	19 632	497	1 094	-	21 223	23 370	44 592
1901 Harstad	23 257	21 052	706	1 014	-	22 771	14 181	36 953
1902 Tromsø	67 305	22 007	507	1 362	-	23 876	10 520	34 396
1927 Tranøy	1 552	15 930	262	1 224	-	17 417	41 409	58 825
1931 Lenvik	11 243	18 585	279	888	99	19 851	21 880	41 730
1936 Karlsøy	2 371	17 358	2 024	-	-	19 382	39 897	59 279
1938 Lyngen	3 152	16 144	286	1 184	-	17 614	35 380	52 994
2003 Vadsø	6 101	21 042	760	1 050	-	22 852	19 046	41 898
2011 Kautokeino	2 949	14 626	120	268	782	15 796	34 783	50 578
2019 Nordkapp	3 185	19 867	158	1 396	-	21 421	30 349	51 770

Tabell 12.3.6 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 0 og 5 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo. Skatt på inntekt og formue er eksklusiv inntekstutjevning.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
0119 Marker	3 471	17 960	221	-	-	18 182	20 923	39 105
0122 Trøgstad	5 092	19 860	-	-	141	20 001	16 992	36 993
0211 Vestby	14 373	24 001	193	-	-	24 194	7 297	31 491
0213 Ski	28 023	25 616	-	-	1	25 617	6 549	32 166
0214 Ås	16 386	22 944	157	-	-	23 101	8 396	31 497
0215 Frogn	14 622	27 736	-	-	1	27 737	5 785	33 522
0216 Nesodden	17 348	24 375	89	-	-	24 464	7 125	31 589
0227 Fet	10 238	25 428	-	-	1	25 428	6 622	32 051
0230 Lørenskog	32 730	26 316	588	-	-	26 904	5 140	32 044
0231 Skedsmo	47 723	24 733	57	647	-	25 437	7 074	32 511
0233 Nittedal	20 939	25 426	111	0	-	25 537	7 489	33 026
0237 Eidsvoll	20 689	20 208	-	-	64	20 271	12 154	32 425
0425 Åsnes	7 607	17 272	95	835	-	18 202	24 930	43 132
0436 Tolga	1 671	14 796	137	-	-	14 933	32 485	47 418
0441 Os	2 033	16 718	325	-	-	17 043	32 558	49 601
0511 Dovre	2 776	17 566	237	156	-	17 959	25 063	43 022
0529 Vestre Toten	12 770	18 941	753	-	-	19 693	15 011	34 705
0534 Gran	13 363	19 454	35	297	-	19 785	16 389	36 174
0536 Søndre Land	5 811	16 389	-	-	4	16 393	23 905	40 298
0541 Etnedal	1 389	17 688	98	-	-	17 786	35 109	52 896
0621 Sigdal	3 514	25 051	-	-	15	25 066	19 579	44 646
0622 Krødsherad	2 117	23 337	212	-	-	23 549	19 199	42 748
0624 Øvre Eiker	16 616	21 508	-	-	41	21 549	11 933	33 482
0702 Holmestrand	10 065	20 731	663	-	-	21 393	12 467	33 860
0714 Hof	3 064	20 085	1	-	-	20 086	20 184	40 271
0811 Siljan	2 412	19 689	815	-	-	20 504	18 850	39 354
0817 Drangedal	4 159	16 899	78	705	61	17 743	25 836	43 579
0821 Bø	5 595	18 845	209	833	-	19 887	17 395	37 282
0912 Vegårshei	1 886	17 218	-	-	53	17 271	27 258	44 529
0928 Birkenes	4 689	18 487	666	-	-	19 153	16 334	35 487
0937 Evje og Hornnes	3 397	19 581	786	-	127	20 494	17 780	38 274
1002 Mandal	14 696	19 605	-	-	3	19 609	13 930	33 538
1017 Songdalen	5 940	18 500	-	995	-	19 495	14 460	33 955

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1027 Audnedal	1 670	18 398	601	-	371	19 371	28 485	47 856
1034 Hægebostad	1 624	21 339	-	-	23	21 362	25 010	46 372
1102 Sandnes	64 671	26 950	-	-	102	27 052	5 469	32 522
1106 Haugesund	34 049	23 186	440	361	-	23 987	10 343	34 330
1112 Lund	3 139	20 348	-	-	132	20 480	18 881	39 362
1121 Time	16 077	24 405	-	-	123	24 528	7 616	32 144
1122 Gjesdal	10 208	22 985	337	-	658	23 980	9 247	33 227
1142 Rennesøy	4 035	25 720	358	-	-	26 078	11 974	38 052
1201 Bergen	256 600	25 418	34	568	-	26 020	7 824	33 844
1429 Fjaler	2 846	17 182	-	-	132	17 314	29 042	46 356
1430 Gaular	2 778	19 537	194	546	-	20 277	24 061	44 338
1504 Ålesund	42 982	24 423	158	358	-	24 939	8 154	33 093
1514 Sande	2 518	21 523	-	-	99	21 622	26 395	48 017
1525 Stranda	4 531	20 993	-	-	308	21 301	19 570	40 871
1557 Gjemnes	2 599	19 430	570	-	59	20 059	25 210	45 269
1560 Tingvoll	3 071	17 257	208	-	-	17 465	28 656	46 120
1571 Halså	1 650	19 798	656	-	-	20 455	29 615	50 069
1613 Snillfjord	998	17 791	649	-	-	18 440	42 288	60 727
1620 Frøya	4 314	25 605	674	-	-	26 279	18 792	45 070
1624 Rissa	6 442	17 452	288	762	-	18 503	23 272	41 775
1627 Bjugn	4 548	16 896	428	-	-	17 323	23 350	40 673
1630 Årjord	3 220	17 516	609	-	-	18 125	26 802	44 928
1632 Roan	999	15 427	925	-	-	16 352	43 922	60 274
1644 Holtålen	2 064	16 812	356	-	-	17 168	28 254	45 422
1657 Skaun	6 626	18 070	68	685	-	18 823	14 338	33 161
1714 Stjørdal	21 375	19 452	-	-	10	19 462	14 110	33 572
1718 Leksvik	3 528	16 902	-	-	1	16 903	27 599	44 502
1725 Namdalseid	1 697	15 233	453	-	-	15 685	35 694	51 379
1729 Inderøy	5 879	17 661	45	442	-	18 147	19 535	37 683
1743 Høylandet	1 270	16 375	276	-	-	16 651	41 065	57 717
1744 Overhalla	3 577	17 702	398	-	174	18 273	21 761	40 034
1748 Fosnes	670	15 404	207	-	-	15 612	49 355	64 967
1749 Flatanger	1 104	16 180	388	-	27	16 595	42 595	59 190
1834 Lurøy	1 900	19 076	678	-	-	19 754	42 862	62 616
1840 Saltdal	4 692	19 481	499	7	-	19 988	20 922	40 910
1852 Tjeldsund	1 345	17 251	297	-	-	17 548	39 344	56 892
1859 Flakstad	1 369	18 281	-	-	235	18 516	34 443	52 959
1860 Vestvågøy	10 674	17 736	101	291	-	18 128	21 551	39 679
1866 Hadsel	7 981	17 663	809	-	-	18 472	21 441	39 913
1874 Moskenes	1 130	18 948	-	-	604	19 551	33 400	52 951
1913 Skånland	2 855	18 527	353	-	116	18 996	29 305	48 301
1919 Gratangen	1 150	15 869	255	-	-	16 123	43 929	60 052
2002 Vardø	2 124	17 940	37	539	-	18 516	36 662	55 178
2018 Måsøy	1 267	19 220	-	-	143	19 363	44 960	64 323
2020 Porsanger	3 991	19 413	987	-	-	20 400	24 632	45 032
2023 Gamvik	1 009	17 632	187	-	-	17 820	53 114	70 934
2024 Berlevåg	1 044	17 641	-	-	516	18 157	51 239	69 396
2025 Tana	2 912	18 640	180	725	20	19 565	35 305	54 870
2027 Nesseby	884	16 967	382	-	183	17 533	58 167	75 700

Tabell 12.3.7 Kommuner uten inntekter fra eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter.
Skatt på inntekt og formue er eksklusiv inntektsutjevning.

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
0111 Hvaler	4 085	22 984	-	-	-	22 984	13 266	36 250
0118 Aremark	1 424	18 714	-	-	-	18 714	30 005	48 719
0121 Rømskog	688	21 004	-	-	-	21 004	40 227	61 231
0125 Eidsberg	10 821	19 960	-	-	-	19 960	15 864	35 824
0128 Rakkestad	7 517	19 385	-	-	-	19 385	18 980	38 365
0137 Våler	4 472	21 259	-	-	-	21 259	12 044	33 303
0217 Oppegård	24 882	30 135	-	-	-	30 135	3 898	34 033
0219 Bærum	111 213	35 838	-	-	0	35 838	2 466	38 304
0220 Asker	54 623	34 678	-	-	0	34 678	1 846	36 523
0221 Aurskog-Hølar	14 294	19 099	-	-	-	19 099	13 906	33 005
0228 Rælingen	15 591	24 617	-	-	-	24 617	5 370	29 987
0229 Enebakk	10 176	21 913	-	-	-	21 913	9 664	31 577
0234 Gjerdrum	5 821	24 910	-	-	-	24 910	8 700	33 610
0235 Ullensaker	29 088	23 732	-	-	-	23 732	7 570	31 302
0238 Nannestad	10 927	21 410	-	-	-	21 410	11 672	33 082
0239 Hurdal	2 617	18 491	-	-	-	18 491	22 985	41 476
0430 Stor-Elvdal	2 679	18 368	-	-	-	18 368	27 588	45 956
0528 Østre Toten	14 518	18 881	-	-	-	18 881	17 388	36 269
0532 Jevnaker	6 268	19 009	-	-	-	19 009	15 779	34 787
0602 Drammen	62 566	23 748	-	-	-	23 748	9 132	32 880
0612 Hole	5 976	32 772	-	-	-	32 772	3 805	36 577
0625 Nedre Eiker	22 687	20 781	-	-	-	20 781	10 774	31 555
0626 Lier	23 267	26 035	-	-	-	26 035	7 455	33 490
0627 Røyken	18 894	24 434	-	-	-	24 434	8 046	32 481
0628 Hurum	9 045	22 030	-	-	-	22 030	12 937	34 967
0701 Borre	25 678	20 562	-	-	-	20 562	12 623	33 185
0704 Tønsberg	39 367	23 102	-	-	-	23 102	10 220	33 322
0706 Sandefjord	43 126	21 982	-	-	-	21 982	12 042	34 024
0709 Larvik	42 412	20 936	-	-	-	20 936	13 295	34 231
0713 Sande	8 303	21 296	-	-	-	21 296	13 307	34 604
0716 Re (Våle før 2011)	8 710	20 241	-	-	-	20 241	15 545	35 786
0719 Andebu	5 294	19 089	-	-	-	19 089	16 059	35 148
0720 Stokke	10 994	19 755	-	-	-	19 755	12 350	32 104
0722 Nøtterøy	20 713	24 040	-	-	-	24 040	10 092	34 131
0723 Tjøme	4 685	23 445	-	-	-	23 445	12 070	35 515
0728 Lardal	2 409	20 509	-	-	-	20 509	20 570	41 079
0911 Gjerstad	2 478	16 724	-	-	-	16 724	27 902	44 626
0914 Tvedestrand	5 939	19 793	-	-	-	19 793	15 999	35 792
1032 Lyngdal	7 739	18 159	-	-	-	18 159	16 309	34 468
1119 Hå	16 342	21 847	-	-	-	21 847	10 088	31 936
1120 Klepp	16 918	23 576	-	-	-	23 576	8 734	32 310
1124 Sola	22 831	30 613	-	-	-	30 613	3 083	33 696
1216 Sveio	4 999	20 878	-	-	-	20 878	17 909	38 788
1221 Stord	17 565	24 014	-	-	-	24 014	8 672	32 687
1243 Os	16 684	22 417	-	-	-	22 417	8 585	31 002
1246 Fjell	21 823	23 096	-	-	-	23 096	8 351	31 447
1247 Askøy	24 993	20 467	-	-	-	20 467	11 241	31 708
1412 Solund	867	19 083	-	-	-	19 083	43 442	62 525
1428 Askvoll	2 999	18 365	-	-	-	18 365	29 175	47 540
1441 Selje	2 821	19 438	-	-	-	19 438	24 709	44 147
1443 Eid	5 849	19 105	-	-	-	19 105	16 466	35 571
1444 Hornindal	1 227	17 565	-	-	-	17 565	33 234	50 799
1511 Vanylven	3 471	20 449	-	-	-	20 449	25 397	45 846
1515 Herøy	8 383	24 861	-	-	-	24 861	12 650	37 511

Kommune	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt (annen eiendom / verk og bruk)	Eiendoms-skatt (bolig og fri-tidseiendom)	Konsesjons-kraft- og hjemfalls-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter (per inn-bygger)
1516 Ulstein	7 461	26 385	-	-	-	26 385	9 819	36 204
1517 Hareid	4 859	22 293	-	-	-	22 293	11 379	33 673
1519 Volda	8 573	20 050	-	-	-	20 050	15 763	35 812
1520 Ørsta	10 343	20 024	-	-	-	20 024	15 642	35 667
1523 Ørskog	2 138	20 200	-	-	-	20 200	21 666	41 866
1526 Stordal	1 030	19 445	-	-	-	19 445	32 012	51 456
1528 Sykkylven	7 589	20 758	-	-	-	20 758	14 190	34 947
1529 Skodje	3 944	20 441	-	-	-	20 441	14 518	34 959
1531 Sula	7 931	20 477	-	-	-	20 477	14 082	34 559
1532 Giske	7 029	21 261	-	-	-	21 261	13 385	34 646
1534 Haram	8 739	23 518	-	-	-	23 518	15 025	38 543
1535 Vestnes	6 506	21 432	-	-	-	21 432	14 484	35 917
1545 Midsund	1 952	20 930	-	-	-	20 930	26 523	47 452
1551 Eide	3 382	20 383	-	-	-	20 383	19 457	39 840
1621 Ørland	5 121	19 192	-	-	-	19 192	17 805	36 997
1622 Agdenes	1 719	16 182	-	-	-	16 182	38 337	54 519
1633 Osen	1 033	15 750	-	-	-	15 750	40 452	56 202
1638 Orkdal	11 276	18 919	-	-	-	18 919	14 176	33 095
1663 Malvik	12 550	22 214	-	-	-	22 214	10 534	32 748
1717 Frosta	2 495	16 691	-	-	-	16 691	27 233	43 924
1755 Leka	593	15 646	-	-	-	15 646	49 285	64 931
1812 Sømna	2 041	15 770	-	-	-	15 770	30 457	46 227
1816 Vevelstad	510	15 912	-	-	-	15 912	55 855	71 767
1828 Nesna	1 786	16 023	-	-	-	16 023	32 302	48 325
1835 Træna	489	18 446	-	-	-	18 446	53 211	71 656
1851 Lødingen	2 181	20 123	-	-	-	20 123	28 582	48 705
1856 Røst	612	20 572	-	-	-	20 572	42 472	63 044
1857 Værøy	761	19 396	-	-	-	19 396	41 519	60 915
1867 Bø	2 789	15 030	-	-	-	15 030	36 682	51 712
1868 Øksnes	4 438	17 318	-	-	-	17 318	24 004	41 322
1911 Kvæfjord	3 049	16 717	-	-	-	16 717	31 946	48 663
1915 Bjarkøy	482	16 967	-	-	-	16 967	66 676	83 643
1917 Ibestad	1 408	16 477	-	-	-	16 477	45 087	61 565
1920 Lavangen	1 012	13 791	-	-	-	13 791	48 414	62 205
1923 Salangen	2 211	17 585	-	-	-	17 585	29 687	47 271
1925 Sørreisa	3 366	19 395	-	-	-	19 395	21 054	40 449
1926 Dyrøy	1 233	16 444	-	-	-	16 444	42 931	59 375
1928 Torsken	899	15 716	-	-	-	15 716	43 482	59 198
2014 Loppa	1 087	16 928	-	-	-	16 928	58 218	75 146
2015 Hasvik	934	18 667	-	-	-	18 667	52 221	70 888
2021 Karasjøk	2 789	16 400	-	-	-	16 400	33 067	49 467
2028 Båtsfjord	2 070	19 158	-	-	-	19 158	32 452	51 610

Vedlegg 13

Utvalgets mandat og sammensetning

I kongelig resolusjon av 2. mars 1979 om oppnevning av utvalget ble mandatet formulert slik:

«Det blir oppnemnt eit berekningsutval til å utvikle eit system for rapportering, statistisk bearbeiding og fagleg vurdering av data som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane».

I premissene til resolusjonen ble mandatet nærmere presisert:

«Utvalget bør ha til oppgåve å gjere opplegg til og gjennomføre faglege analyser av økonomiske tilhøve i kommunane og fylkeskommunane. Utvalget bør gje råd om kva slags data som bør hentast inn og om korleis dette bør gjerast ut frå ei fagleg vurdering. Siktemålet må vere etter kvart å utvikle eit praktisk tenleg rapporteringssystem og analyseopplegg for kommuneøkonomi med eintydig terminologi. Utvalget skal dessutan gje departementet og Regjeringa faglege vurderingar og råd i spørsmål som gjeld økonomiske tilhøve i kommunane og fylkeskommunane, dette m.a. i samband med tiltak som kan ha kommunaløkonomiske konsekvensar».

I brev av 20. januar 1981 til de berørte instanser ga departementet en ytterligere presisering av Utvalgets oppgaver. Spesielt gjaldt dette arbeidet med spørsmål som har tilknytning til fastlegging av den statlige politikk for økonomien i kommuner og fylkeskommuner. Departementet uttalte bl.a.:

1) Det blir året igjennom arbeidd med saker og gjort vedtak som har verknader for kommunal og fylkeskommunal økonomi. Dei endelege rammene for kommunal og fylkeskommunal økonomi for neste år blir stort sett fastlagt og gjennom arbeidet med revidert nasjonalbudsjett og skatteutjæmningsproposisjonen om våren. Det tekniske berekningsutvalet skal til arbeidet med desse sakene og elles når departementet ber om det, leggje fram eit materiale som kan gjeve best mogleg grunnlag for utforminga av den statlege politikken som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane.

Bakgrunns materialet bør innehalde:

- ei oversikt over dei tilhøve utvalet meiner er viktige for vurderinga av økonomien i kommunar og fylkeskommunar, og ei vurdering av desse tilhøva og av utviklingstendensane. Vurderingane bør gjelde både kommunane og fylkeskommunane sett under eitt og så langt råd er og gjeva oversyn over variasjonane mellom dei ulike kommunar og fylkeskommunar,
- ei analyse av korleis framlegg til statlege tiltak vil påverke økonomien i kommunane og fylkeskommunane,
- så langt utvalet finn det forsvarleg, oversyn over og analyse av hovudproblem i den næraste tida framover.

Utgreiingane bør så langt råd er, byggje på statistikk, men når statistikk manglar, bør utvalet basere analyser på overslag som utvalet sjølv utarbeider. Utgreiingane frå utvalet skal avgjevast til Kommunaldepartementet.

2) Ansvar for innhenting av data og det statistiske arbeidet med disse skal etter føresetnadene liggje til Statistisk Sentralbyrå. Byrået må og organisere innrapporteringsrutinane og herunder utnytte datatilfang som alt ligg føre, m.a. i dataanlegg. Men utvalet må gjeva råd om kva for data som bør hentast inn og kva tid dei bør liggje føre, med andre ord formulere krav som må stillast til analysegrunnlag og innrapporteringssystem. Det vil og vere sjølvsagt at utvalet etter kvart under sitt arbeid, peikar på manglar ved statistikken og på ny statistikk som trengst.

3) Ut over det som er nevnt under 1 og 2 meiner departementet at det er aktuelt at utvalet tek initiativ til å få utvikle berekningsmodellar slik at det etter kvart på grunnlag av dei data som vil liggje føre, kan hjelpe departementet med konsekvensberekningar både for kommuneøkonomien samla og fordelt på kommunar og fylkeskommunar og for ulike typar av kommuner».

Utvalget har for tiden følgende sammensetning

Utvalgsmedlemmer:

Professor Lars-Erik Borge, NTNU, leder
Sjeføkonom Per Richard Johansen, KS
Økonomisjef Thor Fjellanger, Sandefjord kommune
Økonomisjef Lise Solgaard, Vest-Agder fylkeskommune
Forsker Einar Bowitz, Econ Pöyry AS
Førsteamanuensis/forsker Lars Håkonsen, Høgskolen i Telemark/Telemarksforsking
Seksjonssjef Irene Arnesen, Statistisk sentralbyrå
Seniorrådgiver Helga Birgitte Aasdalen, Finansdepartementet
Avdelingsdirektør Ann Helen Elgsæther, Kunnskapsdepartementet
Seniorrådgiver Liv Klyve, Helse- og omsorgsdepartementet
Underdirektør Grete Lilleschulstad, Kommunal- og regionaldepartementet

Sekretariatet:

Seniorrådgiver Trond Hjelmervik-Hansen, KS
Fagsjef Rune Bye, KS
Seniorrådgiver Frode Borgås, Statistisk sentralbyrå
Førstekonsulent Jostein Birkelund, Statistisk sentralbyrå
Rådgiver Espen Ottesen Vattekar, Statistisk sentralbyrå
Utredningsleder Anders Harildstad, Finansdepartementet
Seniorrådgiver Einar Bye, Kommunal- og regionaldepartementet
Seniorrådgiver Even Vaboen, Kommunal- og regionaldepartementet
Rådgiver Sigurd Steinsund Pedersen, Kommunal- og regionaldepartementet
Seniorrådgiver Torill Sundland, Kommunal- og regionaldepartementet

Utgitt av:
Kommunal- og regionaldepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
www.publikasjoner.dep.no
Tlf.: 22 24 20 00

Husk å oppgi publikasjonskode: H-2271 B

Rapporten er tilgjengelig på internett:
<http://www.regjeringen.no/tbu>

Forsidebilde: www.colourbox.no

Trykk: Departementenes servicesenter - 11/2011 - 1200